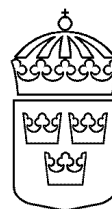

Riksdagens protokoll

1997/98:111

Måndagen den 25 maj

Protokoll
1997/98:111

Kl. 10.00 – 17.55
19.00 – 22.01

1 § Avsägelse

Talmannen meddelade att *Helena Nilsson* (c) anhållit om att bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen fr.o.m. den 1 september 1998.

Kammaren biföll denna avsägelse.

2 § Meddelande om onsdagen den 27 maj

Talmannen meddelade att *onsdagen den 27 maj* skulle granskningsdebatten avbrytas omkring kl. 14.00 för votering av de ärenden som slutdebatterats vid arbetsplenum denna dag, måndagen den 25 maj.

3 § Meddelande om frågestund

Talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 28 maj kl. 14.00* skulle följande statsråd närvara:

Statsminister Göran Persson, utbildningsminister Carl Tham, inrikesminister Jörgen Andersson, miljöminister Anna Lindh, statsrådet Maj-Inger Klingvall, statsrådet Leif Pagrotsky, statsrådet Thomas Östros och statsrådet Ulrica Messing.

4 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen meddelade att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarens ledamöter:

Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv om avsiktlig utsättning i miljön av genetiskt modifierade organismer *KOM (98) 85*

Meddelande från kommissionen till rådet och Europaparlamentet om Europeiska gemenskapens strategi för biologisk mångfald *KOM (98) 42*

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
1997/98:165 till arbetsmarknadsutskottet
1997/98:167 till trafikutskottet

Skrivelse
1997/98:75 till konstitutionsutskottet

*Riktlinjer för Sveriges
arbete med jordbruks-
och livsmedelspolitiken
inom Europeiska un-
ionen*

6 § Riktlinjer för Sveriges arbete med jordbruks- och livsmedelspolitiken inom Europeiska unionen

Föredrogs
Jordbruksutskottets betänkande 1997/98:JoU23
Riktlinjer för Sveriges arbete med jordbruks- och livsmedelspolitiken
inom Europeiska unionen (prop. 1997/98:142)

Anf. 1 CARL G NILSSON (m):

Fru talman! Äta bör man annars dör man, brukar vi säga ibland. Och vad vi skall diktera här denna morgon är just denna livsviktiga fråga hur vi skall försäkra oss om tillgång på livsmedel, och *hur* vi vill att dessa livsmedel skall produceras, och *var* vi vill att dessa produkter skall odlas och framställas, och *om* och i så fall *hur* mycket vi politiker skall lägga oss i hur och var denna produktion skall ske.

När vi i Sverige ansökte om medlemskap i Europeiska unionen vågar jag påstå att det inte i första hand var för att involveras av unionens jordbrukspolitik som ny medlem. Vi hade då – som vi kan erinra oss – ganska nyligen i bred politisk enighet fattat beslut om en stegvis avreglering av svensk jordbrukspolitik, och detta beslut gillades i stort sett av alla inblandade parter.

Nej, beslutet om att söka medlemskap grundade sig i första hand på andra självklara övergripande motiv. Ett utvidgat internationellt samarbete är den bästa garanten för en hållbar fred länder emellan.

EU:s gemensamma jordbrukspolitik har från början motiverats med att tillförsäkra unionens medlemmar tillgång till livsmedel, men också med att kunna garantera producenterna – bönderna – en skälig levnadsstandard. Det första målet har med råge uppnåtts. Dagens effektiva jordbruk inom EU har kapacitet att producera betydligt mera livsmedel än vad vi medlemmar, dess invånare, behöver.

Överskottssituationen och en samtidig vilja från unionen att värna jordbruksnäringen ur regionalpolitiska aspekter och sociala aspekter har lett fram till dagens situation med stora kostnader för den gemensamma budgeten och med en stor byråkratisk apparat.

Fru talman! Det är därför vi står här i dag. Hur skall EU:s jordbrukspolitik utformas i framtiden och hur kan och skall Sverige påverka denna process? Och hur skall Sverige ställa sig till de förslag som på ganska kort sikt är aktuella i EU-kommissionens förslag Agenda 2000?

Den proposition, nr 142, som ligger till grund för det utskottsbetänkande som vi skall behandla i dag brister, tycker jag, i en helhetssyn. Propositionen behandlar mål och medel på lång sikt, men utan att analysera vad förslagen i Agenda 2000 kommer att innebära, om de genomförs.

Enligt min mening måste det naturligtvis gå till så att vi nu först ägnar oss åt förslagen i Agenda 2000 och påverkar dessa i den riktning som vi tycker är lämpligt. När vi vet resultatet någon gång i slutet av 1999 är det dags att gå vidare i reformarbetet. Då har vi här i riksdagen ett bättre utgångsläge för mera konkreta diskussioner vad gäller den fortsatta reformeringen av unionens gemensamma jordbrukspolitik.

Regeringen har alldeles nyligen tillsatt en parlamentarisk referensgrupp i och för arbetet med jordbrukspolitiken i Agendan. Det tycker vi är bra. Men vi förutsätter att regeringen verkligen menar allvar med att vilja lyssna till andra partier i ärendet. Dokument som jag har läst från Utrikesdepartementet – och som för övrigt just nu behandlas av utrikesministrarna i Allmänna rådet – kan tolkas så att man redan har tagit ställning. Jag hoppas på en kommentar om detta från någon regeringen närstående.

Jag tror att det finns ett brett politiskt stöd för en reformering av EU:s jordbrukspolitik. Från moderat håll kommer vi att stödja en avreglering, en marknadsanpassning och en förenkling. Svenskt jordbruk har inget att frukta med en sådan utveckling, förutsatt att vi svenska politiker inte reser nationella hinder.

En gemensam jordbrukspolitik med öppna gränser och fri handel inom unionen kräver naturligtvis något så när gemensamma villkor för produktionen. De kostnadsnackdelar som svenskt jordbruk för närvarande har – klart påvisade genom den s.k. Björkska utredningen – måste snarast undanröjas. De höga dieselskatterna, elskatterna och avgifterna på handelsgödsel utgör en mycket stor negativ konkurrensbelastning. Jag yrkar bifall till vår moderata reservation nr 6 om konkurrensnackdelar. Vi står naturligtvis också bakom våra övriga reservationer, men jag yrkar bifall bara till en av dem.

Med en gemensam jordbrukspolitik borde det också vara självklart med en gemensam valuta. Jordbruksprodukter kommer i fortsättningen att prissättas i euro. Utgående ersättningar och stöd kommer att utbetalas i euro. Det säger sig självt att de länder som omfattas av jordbrukspolitiken, men som står utanför valutasamarbetet, får större kostnader i jämförelse med EMU-länderna. Följdriktigt har också vårt svenska LRF, Lantbrukarnas riksförbund, klart uttalat att Sverige snarast borde ingå i EMU-samarbetet.

Fru talman! Låt mig ändå något kommentera förslagen i Agenda 2000. Jag har redan sagt att vi stöder tanken på en reformering av CAP, och jag kan tillägga att förslagen i Agendan är steg i rätt riktning. Ambitionen att stärka näringens internationella konkurrenskraft är viktig. EU måste ha kvar både primärproduktion och livsmedelsindustri efter en reform. Då kan vi och hela unionen dra nytta av den öppnade världsmarknad som förhoppningsvis blir följden av WTO-förhandlingar.

En viktig utgångspunkt är också att unionens livsmedelsförsörjning inte riskeras. Därför måste avreglering och marknadsanpassning ske i ungefär samma takt inom övriga större producentområden. Om en snabb

Prot. 1997/98:111
25 maj

*Riktlinjer för Sveriges
arbete med jordbruks-
och livsmedelspolitiken
inom Europeiska un-
ionen*

*Fel! Okänt
växelargument.*

och ensidig avreglering genomförs inom vår union torde det vara uppenbart att andra världsdelars jordbrukare och livsmedelsindustrier blir de enda vinnarna.

Förutsättningarna att bedriva jordbruk inom Europeiska unionen är mycket olika beträffande klimat- och odlingsförhållanden. I reformarbetet måste större hänsyn tas till detta än vad som är fallet i nu liggande förslag. Det är viktigt att Sverige inte missgynnas. Regeringen måste alltså med kraft hävda svenska intressen inom livsmedelssektorn i Agendaförhandlingarna.

För övrigt kan man väl tyvärr konstatera att flera av de liggande förslagen inte är ägnade att precis förenkla CAP:s regelverk. Kopplingen mellan stödutbetalningar och miljökrav är ett sådant exempel. Administrationen blir komplicerad, och ambitionen, som jag tror att många har, att avveckla marknadsordningar blir naturligtvis ännu svårare om den kopplas samman med miljölagstiftningen.

Förslaget om modulering och ett tak för utbetalningar komplicerar också hanteringen, samtidigt som förslaget kommer att bromsa effektiviseringen av näringen. För vår del vill vi avvisa dessa förslag. Jag skulle gärna vilja höra jordbruksministerns och/eller Inge Carlssons åsikter om och syn på detta.

Fru talman! Sammanfattningsvis kan ges både ros och ris till förslagen i Agenda 2000, och säkert kommer inte allt att kännas igen efter mangel i unionens rådsförsamlingar. Låt mig bara hoppas att Sveriges regering i dessa förhandlingar lever upp till sina stolta regeringsförklaringar att jordbruket är en framtidsnäring.

Det finns för övrigt en hel del att göra på hemmaplan för att leva upp till dessa förklaringar. Jag har nämnt dieselskatt, elskatt, handelsgödselavgift, och låt mig påminna om hemmagjorda, fullständigt sanslöst krångliga regler för miljöstöd. Jag läste häromdagen att avdelningschefen Hans Andersson på Statens jordbruksverk ställde frågan om inte dessa regler redan har passerat gränsen för vad som över huvud taget går att administrera.

Jag kan också ta exemplet med den svenska hanteringen av mjölkkvoterna. Resultatet av den hanteringen förskräcker. De som vill köpa kvoter får inte köpa, och de som vill sälja får inte sälja. Snälla regeringen, fundera en gång till på den frågan! Listan kan alltså göras ganska lång på åtgärder som vi nationellt kan besluta om till båtad för jordbruk och livsmedelsindustri.

Men som sagt, i dag gäller det inriktningen av EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Det är min förhoppning att det samarbete som nu startar genom referensgruppen/departementet skall bli meningsfullt men också kunna mynna ut i ett enigt svenskt uppträdande i kommande förhandlingar. Det skulle i så fall naturligtvis stärka Sveriges ställning. Tack, fru talman!

Anf. 2 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Vi börjar denna vecka med att diskutera en av de grundläggande förutsättningarna för att vi skall kunna leva på den här jorden, att vi har någonting att äta. Carl G Nilsson började ju sitt anförande med att säga att äta bör man, annars dör man. Vi kan ju litet skämtsamt tala om det här i Sverige, men för många människor i världen är det blodigt

allvar att varje dag veta att de faktiskt har någonting att äta. För många innebär det att de inte har det. Det borde också stämma oss till en viss eftertanke att även vi med vårt överflöd har ett ansvar för det här.

EU:s jordbrukspolitik i den tappning som den nu presenteras och de resonemang som ofta hörs från framför allt regeringen, och även Carl G Nilsson var inne på det, går ut på att man skall marknadsanpassa och avreglera. Det låter sig ju lätt sägas, men det viktiga är vad man menar med det. Detta med att marknadsanpassa är naturligtvis bra och nödvändigt, och det skall vi naturligtvis göra. Men vi måste veta vad det är vi ger oss in på, därför att marknaden löser inte problemen åt oss. Marknaden klarar inte av att ställa de krav på miljö, djurtillsyn, djurskydd, hälsa och annat som vi vill att den skall göra. Det innebär att vi inte bara kan ha en ren marknad om inte marknaden klarar att hantera detta, och det kommer den inte att göra.

Jag tycker att det är ganska välgörande att se att man i det förslag till Agenda 2000 som EU-kommissionen har gjort ungefär säger: Marknaden klarar inte av det här. Vi måste se till att marknaden agerar på rätt sätt.

Samma sak är det med avregleringen. Vi skall naturligtvis avreglera och minska krånglet. Jag kan inte påstå att det förslag som nu finns till Agenda 2000 vid första påseendet ser ut som om det skulle leda till mindre krångel, för det innehåller en rad nya saker som skulle kunna bli ganska krångliga om de hanteras på fel sätt. Men till detta återkommer jag.

Vad jag menar och vill ha sagt är att det vidlyftiga talet om marknadsanpassning och avreglering måste kläs med betydligt mer för att vi skall kunna veta vad det innebär, för annars kommer det inte att bli bra. Vi skall göra saker och ting enklare, men det innebär inte att vi inte skall ställa krav. För Sverige är det viktigt att veta vilken jordbrukspolitik EU kommer att föra och naturligtvis också hur vi kommer att hantera den här hemma i Sverige.

För Sverige är jordbruket viktigt på många olika sätt. Det är betydligt viktigare än vad vi ibland föreställer oss. Vi talar inte om jordbruket som så viktigt ur ekonomisk synvinkel, eftersom vi i första hand producerar för den svenska marknaden. Det är ingen exportindustri, och det har inte varit det. Vi håller på att etablera oss på exportmarknaderna utanför de svenska gränserna, framför allt då inom EU. Vi är fortfarande inte långt komna där, men den produktion som sker för den svenska marknaden är ju precis lika viktig. Om vi inte hade den skulle vi ju få exportera andra saker för att kunna köpa de livsmedel som vi har.

Det är också väldigt viktigt för sysselsättningen att vi har livsmedelsindustri och jordbruksproduktion i Sverige. Jag har sett någon siffra på att jordbruk, livsmedelsindustri och de näringar som finns kring detta sysselsätter en bit över 300 000 människor i Sverige, och det är många människor. Det är inte många näringsgrenar som kan presentera motsvarande siffra. Så även ur den synpunkten är det viktigt att vi ser till att vi har produktion här i Sverige.

Jag läste i Världsnaturfondens tidning hur viktigt jordbruket är för turismen, alltså de öppna landskapen, naturmiljöerna och kulturlandskapet. Det ger också arbetstillfällen i andra näringar som är viktiga och som vi vill expandera i. Det förutsätter ett aktivt jordbruk, för det är ju bara ett aktivt jordbruk som kan hålla de här landskapen öppna.

Vi har också i Sverige en livsmedelskvalitet som är hög. Vi har den ambitionen från en massa olika synpunkter, att livsmedlen är näringsrika, att de inte innehåller skadliga substanser, mediciner osv. Detta är någonting som vi vill överföra på den europeiska jordbrukspolitiken, och det finns tendenser i Agenda 2000 som pekar åt det hållet. Men jag är alldeles övertygad om att detta inte är någonting som kommer att göras av sig självt. Det är viktigt att Sverige är hårt engagerat i de här frågorna för att det hela skall fungera.

Jordbruket är, som jag sade, också viktigt ur miljösynpunkt, inte bara för landskapsbilden. Det finns också mycket annat som skulle kunna göras med jordbruksprodukter, därför att det är ju därur de kretsloppsanpassade produkterna kan komma. Också på den punkten krävs det ett engagemang från Sverige för att vi skall komma rätt i arbetet i EU.

Agenda 2000 har anslag i den riktningen. Det talas om miljö, och det talas om hälsa. Det talas om att vi skall ha ett jordbruk i alla delar av Europa, att det också skall finnas möjlighet att producera i de svaga områdena. Detta är en bra och riktig utgångspunkt för arbetet. Sedan är det, som jag sade, en mängd olika saker som kommer in i de nya förslagen som gör att detta kan bli krångligt. Vi har i Sverige redan krånglat till mycket av det som finns på ett litet onödigt sätt. Det måste vi naturligtvis ändra på, nu när vi skall rulla EU:s jordbrukspolitik och den svenska jordbrukspolitiken ett nytt varv in på år 2000.

Det är alltså viktigt att Sverige är aktivt och att den svenska rösten hörs i Europa. Då blir man litet bekymrad när man hör den svenska debatten och de uttalanden som görs från den svenska regeringen. Man pratar ju i huvudsak om att vi skall avreglera. Vi skall ta bort marknadsregleringen. Vi skall minska på de ersättningar som finns – man använder inte ordet ”ersättningar” utan i allmänhet ordet ”stöd”.

Då glömmar man bort en väsentlig sak. I EU:s jordbrukspolitik är en stor del av de ersättningar som betalas ut ersättningar för ett sänkt pris. Därför innebär EU:s jordbrukspolitik i dag lägre kostnader för konsumenten och lägre pris på produkterna till bonden. I stället får bonden en ersättning.

Det här kan vi naturligtvis inte ta bort utan vidare. Vi måste också se till att bonden har något att leva av. Det är en sak som står ganska klart utskriven i Agenda 2000; att man syftar till att ge jordbruket en rimlig inkomst. Jag tror att det är väsentligt om vi skall kunna nå alla de här andra målen.

Vad det handlar om i det här sammanhanget är inte bara att försvara det svenska jordbruket med de traditioner och det brukningssätt som vi har. Jag tror också att det handlar om att försvara Europas sätt att se på jordbruksproduktion och livsmedelsproduktion. Det handlar om att ta hänsyn till miljön och till djuren. Det handlar om att ha en kvalitet och om att inte låta marknadskrafterna styra det här helt och hållet. Det är den diskussionen vi får i WTO-rundan som kommer så småningom när jordbruksfrågorna kommer in där. Då är det viktigt att EU kan hävda det sätt att producera livsmedel som vi har och också att det inte bara är de allra bästa markerna som kan komma i fråga utan att vi har en produktion i hela Sverige och hela EU.

För den sakens skull krävs det en kraftig markering från Europa när det gäller Agenda 2000. Då blir jag, som jag sade, orolig när den svenska

regeringen i huvudsak pratar litet löst om avreglering. På det sättet ställer den sig litet vid sidan av den diskussion som pågår inom EU om de här frågorna, alltså om Agenda 2000 och om vad som skall ske fram till år 2006.

Fram till år 2006 innebär ju det förslag som ligger framme att man sänker priserna. Man ökar ersättningarna till bonden något för att fortfarande kunna ha en lönsamhet. Det innebär inte att man tar bort så där väldigt mycket av de här marknadsregleringarna. Det innebär inte att man minskar ersättningarna till bonden. Snarare ökar man dem, och man ökar budgetpåkänningen. Det är nödvändigt för att klara det här.

Det är först *därefter* som vi kan se en annan utveckling, och den diskussionen får vi ju ta då – eller rättare sagt när vi har lagt fast förslaget för den närmaste tiden. Då får vi ta den diskussion som krävs för att så småningom rulla det här ytterligare ett varv.

Här kommer ju också utvidgningen av EU in. Men jag skulle vilja säga att man något överdriver betydelsen av jordbrukssystemet i det här sammanhanget. Det är alldeles självklart att en utvidgad marknad kräver mer kostnader och att det jordbruk som finns där, eftersom det ju är förhållandevis större i de här länderna än i Europa i övrigt, kommer att vara en belastning. Men det är ingen avgörande belastning. Det finns ju beräkningar som visar att det är en ganska liten del av det som EU trots allt hanterar.

Sedan är det naturligtvis viktigt att vi i Sverige ser till att vi inte belastar jordbruket med kostnader som Europa i övrigt inte har. Det går naturligtvis inte att inom en och samma marknad spela med alltför olika förutsättningar. Därför är den utredning som regeringen med Centrums medverkan tillsatte för att titta på det här och som också har kommit med förslag, den s.k. Björkska utredningen, viktig att genomföra, och det så snart som möjligt.

Det ligger litet vid sidan av den *här* debatten, men det är en väldigt viktig del i det hela. Jag tror att det är viktigt att vi har en realistisk syn på jordbruket, livsmedelsindustrin och allting som rör sig kring det. Vi får inte förkasta det här, för det är viktiga komponenter i den svenska näringspolitiken. Det är viktigt för livsmedelsförsörjningen i Sverige, för ansvaret för livsmedelsförsörjningen i världen och för att vi skall ha bra och riktiga livsmedel.

Det finns en viss misstämning ute bland bönderna i dag eftersom man känner att man inte har det stöd som man rimligtvis borde kunna påräkna. Därför är det i dag viktigt att det kommer positiva besked till bonden.

Den jordbrukspolitik som vi skall skapa inom EU bör bli enklare. Det skall inte bli så mycket byråkratiska system. De miljö-, hälso- och djurskyddskrav som vi har i Sverige bör bli gällande även i andra länder så att man också där får en likhet. De svenska kostnaderna bör anpassas så att vi kan konkurrera på lika villkor. Som jag sade är det också viktigt att bonden och de som arbetar inom livsmedelsindustrin ges den erkänsla som de faktiskt är förtjänta av.

Fru talman! Med det som jag har sagt här vill jag yrka bifall till reservationerna 7 och 9.

Prot. 1997/98:111

25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 3 MAGGI MIKAELSSON (v):

Fru talman! Det är litet intressant att lyssna till de två partier som har pratat här förut och till deras problem med att de både vill ha kvar kakan och samtidigt äta upp den. De vill ha avreglering, men inte så att det drabbar svenska bönder.

Det är en jättesvår uppgift som vi har tagit på oss när det gäller jordens livsmedelsförsörjning. Vad det handlar om är ju att se till att jordens befolkning får tillräckligt med mat. Så enkelt, men ändå så svårt, är det. För det är ju som flera har sagt innan; utan mat dör vi. Och trots att livsmedelsproduktionen har ökat under de senaste decennierna har ju dagens jordbruk såsom det bedrivs globalt sett inte klarat av att trygga varken en uthållig eller en tillräcklig livsmedelsförsörjning på global nivå.

Här i i-länderna dör vi av välevnadssjukdomar. Vi äter ihjäl oss. Men i tredje världen dör man av svält. De senaste bilderna på TV, från Sudan, har väl inte undgått någon. Det är hemskt, tycker jag, när man ser sådana bilder. Därför kommer befolkningsökningen tillsammans med hoten mot de biologiska försörjningssystemen att bli den allra största utmaningen under 2000-talet.

Vi kan också konstatera att det livsmönster som vi i västvärlden har inte håller i ett globalt perspektiv. Vi måste alltså ställa om dagens livsmedelsproduktion och utnyttja naturresurserna så att de blir långsiktigt hållbara. Det är inte lätt. Det är lätt att säga det, men mycket svårare att se till att det *blir* så. EU:s jordbrukspolitik skall vara ett bidrag till detta, men man kan verkligen ifrågasätta hur det ser ut i dag. Där är vi nog ganska överens, tror jag.

Om man tittar på hur EU:s jordbrukspolitik har påverkat det svenska jordbruket så är det en ganska splittrad bild. Å ena sidan har vi fått mer pengar till jordbruket, och det är positivt. Vi har också fått särskilda medel för miljöåtgärder som vi inte hade före medlemskapet.

Å andra sidan har vi fått ett regelverk som är väldigt detaljerat och väldigt styrt av centrala direktiv. Vi har fått hot mot djurskyddet. Det var svårt att upprätthålla den hårda svenska djurskyddslagstiftningen. Vi har fått ökade problem med djursjukdomar. Vi har fått kraftigt ökade transporter av livsmedel och av levande djur, och det kan ju inte vara en bra utveckling. Vi har också fått en snedfördelning när det gäller hur det svenska jordbruksstödet används.

Det här visar tydligt att det finns stora behov av förändring. Då måste man fråga sig: Klarar regeringens proposition av att visa vägen mot en ny inriktning av jordbruket inom EU? De är faktiskt svårt att med utgångspunkt från propositionen svara på det. Den är ju väldigt övergripande och ganska okontroversiell. Jag tror att de flesta ställer upp på de allmänna bedömningar som regeringen gör. Det gör att vi i riksdagen får svårt att delta ordentligt i processen. Det tycker jag faktiskt är något av en brist.

Regeringen redovisar tre motiv för att vi skall ha en gemensam jordbrukspolitik inom EU. Det första motivet är att det är en förutsättning för att den inre marknaden skall fungera. Men det tycker jag är ett bakvänt sätt att resonera. Den inre marknaden skall ju inte vara ett självändamål. Matens betydelse innebär ju att man måste kunna ställa både hälsomässiga och miljömässiga krav på produktion och förädling i alla led. Det kan betyda att man kan ha behov av att ställa olika krav i olika länder. Det gör att man måste kunna ställa nationella krav som måste vara viktigare

än de krav som ställs på den inre marknaden. Vi har t.ex. de svenska kraven på salmonellakontroll, och vi har en hårdare djurskyddslagstiftning som vi nu ser hotas litet grand av det gemensamma regelverket. Vi har nyligen fått en förhandsavisering om att vårt förbud mot avel på belgisk blå kanske inte kan gå igenom. Detta tycker jag inte är ett hållbart argument för en gemensam politik.

Det andra motivet är effektivitetsskäl. Jag tror att regeringen är ganska ensam om att anse att gemensamma regler inom EU:s jordbrukspolitik skall minska behovet av kontroll mellan länderna och att administrationen skall minska eller har minskat. I verkligheten är det så att behovet av att till varje pris upprätthålla denna inre marknad skapar en ständigt växande flora av regler som blir alltmer detaljerade. Dessutom är det stora problem med både korruption och fusk. Och det är verkliga problem. Och man måste tillföra stora resurser på motåtgärder, och detta har hittills inte fungerat särskilt bra.

Det tredje motivet, att vi genom en gemensam jordbrukspolitik inom EU skall ha större möjligheter att ställa höga gemensamma krav på främst miljö-, djurskydds- och livsmedelsområdena, är litet mer komplicerat att analysera. Det är bra att Sverige har möjlighet att driva på att det ställs höga gemensamma krav inom dessa områden, så att vi kan förbättra de sämsta förhållandena. Det skulle i så fall vara ett skäl för en gemensam jordbrukspolitik. Men om en sådan samtidigt innebär att det i praktiken blir svårt att driva stränga nationella krav och att de länder som går före hela tiden riskerar att ifrågasättas för brott mot varornas fria rörlighet, då kan man fundera över om Sverige har vunnit så mycket på denna gemensamma jordbrukspolitik.

En brist i propositionen tycker jag är att regeringen inte redovisar de nackdelar som faktiskt finns med en gemensam marknad av EU:s storlek, t.ex. när det gäller risker för spridning av smitta och djursjukdomar, bl.a. när det gäller de ökande transporter av levande djur. Just när det gäller salmonellasmittat kött har vi ju sett hur svårt det är att i praktiken ha strängare krav på livsmedel i ett land när marknaden är öppen och gränskontroller är förbjudna. Därför anser vi i Vänsterpartiet att frågan om behovet av en gemensam politik på jordbruksområdet inte kan vila på EU-fördragets grundkoncept utan att utgångspunkten måste vara om de mål som ställs upp och de medel som föreslås kräver en gemensam politik. Därför har vi krävt att regeringen skall analysera vilka delar som bör lyftas ur den gemensamma politiken och i stället ligga på nationell nivå. Regeringen bör också ta initiativ till en diskussion inom EU om vad som menas med en hållbar jordbrukspolitik, så att man får en ordentlig diskussion om detta, eftersom det i framtiden kommer att bli en viktig konkurrensfördel om man klarar av att lösa detta problem.

När man skall diskutera hur en ny jordbrukspolitik skall se ut, delar vi i grunden regeringens bedömning att man måste förändra den europeiska jordbrukspolitiken. Men den omställningen får inte ske till priset av att man måste lägga ned jordbruksproduktion i vissa delar av unionen. Vi tycker att det är viktigt att man använder den tillgängliga jordbruksmarken och att man även behåller lokaliseringen av primärproduktion och livsmedelsförsörjning på nuvarande nivå. Det är också viktigt att jordbruket är ekologiskt uthålligt och att det finns ett försörjningsmål. Det har

***Fel! Okänt
växelargument.***

litet grand försvunnit i diskussionen om nödvändigheten av avreglering, export och annat.

Särskilt i ett läge då stora delar av det svenska jordbruket, framför allt små- och medelstora jordbruk med mjölk- och animalieproduktion, har lönsamhetsproblem måste omställningen ske med inriktningen att man skall utnyttja de fördelar som finns i den svenska livsmedelsproduktionen.

Det är bra att den svenska regeringen är pådrivande i omställningen. Men det får inte ske på bekostnad av svenskt jordbruk och svensk livsmedelsproduktion.

Vi delar också i stort sett regeringens övergripande mål för jordbruks- och livsmedelspolitiken såsom de uttrycks i propositionen. Det är också bra att regeringen har lagt till förslaget om att jordbrukspolitiken skall bidra till global livsmedelssäkerhet.

Men när vi i utredningen Komicap gick igenom dessa frågor hade vi också några delmål som vi tyckte var viktiga att lyfta fram. Vi sade att jordbrukspolitiken skall bedrivas på ett sådant sätt att den syftar till att produktion, förädling och distribution skall bedrivas på ett sådant sätt att den biologiska mångfalden bevaras och främjas, att kulturmiljöer bevaras, att ett varierat odlingslandskap främjas, att miljöbelastningen minimeras, att animalieproduktionen sker med högt ställda djurskyddskrav, att en regional balans och en levande landsbygd främjas och att ett internationellt konkurrenskraftigt jordbruk inom EU främjas.

Jag tycker att det var bra att vi var överens om dessa delmål i Komicaputredningen. Men jag saknar dem faktiskt i regeringens proposition. Det gör att dessa övergripande mål blir mycket svagare än vad de annars skulle ha varit.

Beträffande kravet på ett brett och varierat utbud av säkra livsmedel till skäliga priser, anser jag inte att det finns något självklart samband mellan att man tar bort och avreglerar gränsskyddet och ett brett och varierat utbud.

Det finns också en naiv syn i propositionen på konsumenternas makt. Det är självklart mycket bra att konsumentperspektivet lyfts fram. Det är också viktigt med ökad kunskap i konsumentledet. Men livsmedelsindustrin och stora delar av primärproduktionen domineras i dag av stora transnationella bolag. Konsumenterna är i själva verket mycket mer i händerna på det internationella kapitalet som också har den här kontrollen över livsmedelsproduktionen. Det är inte konsumenterna som har frågat efter genmodifierade livsmedel eller kött från djur som behandlas med hormoner och antibiotika. Det är inte heller konsumenterna som har efterfrågat livsmedel med allergi- och cancerframkallande tillsatser. Detta säger jag bara därför att det visar hur svårt det är att både ha en avreglerad marknad och en stor tilltro till konsumenternas krav. Det är inte lätt att klara ut detta.

Mot bakgrund av detta har vi krävt att det tills man har säkra livsmedel skall vara möjligt för ett enskilt land att temporärt eller permanent införa gränskontroller för att kontrollera att de bestämmelser som man har fastställt efterlevs. Detta har vi redovisat i reservation 3 som jag yrkar bifall till.

När det gäller djurhänsynen inom jordbrukspolitiken räcker det inte att man har skrivit in detta litet bättre i Amsterdamfördraget. Problemet är

att man inte tar hänsyn till djurskyddsaspekterna inom EU:s skilda marknadsordningar. Detta finns utvecklat i en gemensam reservation från Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Inte heller när det gäller en hållbar jordbruks- och livsmedelsproduktion kan man säga att bara det faktum att man tar bort EU:s marknadsordningar löser alla problem. Det finns ingen automatisk koppling mellan konkurrenskraftiga företag och en avreglerad jordbrukspolitik å ena sidan och en hållbar jordbruks- och livsmedelsproduktion å den andra sidan.

Utgångspunkten för livsmedelsproduktionen måste ju i första hand vara att tillgodose konsumenternas behov av säkra livsmedel, dvs. försörjningsmålet.

Jag tycker att man saknar insikt i att stora delar av livsmedelsproduktionen kan och bör produceras för en regional marknad. Det finns ju inget egenvärde i att transportera livsmedel kors och tvärs genom Europa. Man kan lätt få intrycket att den fria handeln är överordnad den regionala försörjningen av livsmedel. Det tycker vi inte är riktigt rätt. Vi har utvecklat detta i reservation 19 som jag också yrkar bifall till.

Slutligen vill jag kortfattat säga något om Agenda 2000. Den har ju inte varit föremål för diskussion i propositionen. Därför har jag utelämnat den i mitt anförande. Men vi har ett yrkande, nämligen att vi tycker att regeringen borde återkomma med skrivelser årligen om hur arbetet går inom ramen för EU:s jordbrukspolitik. Detta har vi inte fått stöd för. Jag skulle vilja ställa en fråga till Inge Carlsson men kanske också till jordbruksministern om det inte är ett ganska rimligt krav att regeringen årligen presenterar en skrivelse i vilken den redovisar vad som har hänt, eftersom det är så svårt i dagens system att få en ordentlig uppföljning och inblick i vad som händer inom EU:s jordbrukspolitik.

Anf. 4 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Maggi Mikaelsson hade uppenbarligen litet bekymmer med det resonemang om avreglering som jag förde. Det kanske inte är så konstigt eftersom det är krångligt i sig. Vad jag försökte säga var att väldigt många använder just avreglering på olika sätt och menar helt olika saker. Om man skall tala om avreglering i det mer nationalekonomiska perspektivet innebär det minskade politiska beslut och en ökad betydelse för marknadens styrsystem. Det är en sak för sig.

Man använder sig ofta av detta också när man talar om att man skall minska byråkratin och regelverken och göra regelverken enklare. Även där är det fråga om en avreglering, men det rör sig om två helt olika saker. Det ena utesluter dock inte det andra, utan man kan driva detta med en avreglering i det nationalekonomiska perspektivet samtidigt som byråkratin minskas i regelverken.

Vad jag velat säga är att jag inte tror att marknaden klarar alla mål som vi har satt upp. Jag är alltså inte för en absolut avreglering, men minskat krångel måste det bli.

Anf. 5 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Fru talman! Faktum är att det nog finns många beröringspunkter mellan Centerns och Vänsterpartiets syn på jordbrukets utveckling. Det finns dock en viktig skillnad. När man i Centern talar om avreglering säger

Prot. 1997/98:111
25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

**Fel! Okänt
växelargument.**

man alltid att det inte skall ske nu och att det inte skall ske på ett sådant sätt att bönderna drabbas av det. Det skall alltså ske någon gång i framtiden. Vi däremot har vågat ta diskussionen. Vi inser att det behövs en förändring av jordbrukspolitiken i ett EU-perspektiv. EU har ju ett så genomreglerat system vad gäller jordbrukspolitiken. Detta kommer självklart också att drabba svenska bönder.

Den inriktning som vi i Vänsterpartiet vill se handlar om att få en annan fördelning inom Sverige så att jordbruket i hela landet kan gynnas. Det gäller också de små och medelstora jordbruket. Därmed skulle en motsvarande utveckling gynnas inom EU. På det sättet skulle en mängd nya jobb skapas. Det mycket avregleringsvänliga, kanske marknadsekonomiska, synsätt som Centern omhuldar i andra sammanhang innebär dock ett hot mot den sortens jordbruk som vi vill företräda.

Anf. 6 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Vilken politik vi från marknadssynpunkt för är nog något som vi själva vill forma. Det bestäms alltså inte av vad Vänsterpartiet anser att vi skall göra. Centerns politik på det området präglas av en viss skepsis till att marknaden klarar alla de mål som vi sätter upp. Marknadskrafterna är viktiga och nyttiga, men man skall inte styras av dem.

När det gäller den jordbrukspolitik som vi här talar om skall vi se till att ett system skapas som blir bra för det som vi jobbar med. Det gäller alltså att överallt i Sverige, ja i hela Europa, kunna bedriva jordbruk. För detta behövs rimliga förutsättningar. Då får inte de förändringar som sker gå för snabbt, utan man måste få tid på sig. Jag tror att framlagda förslag i Agenda 2000 skapar förutsättningar för det om vi bara får det att fungera på ett bra sätt. Det finns ju saker som måste ändras. Vi i referensgruppen skall se till att det görs.

Om jag hörde rätt sade Maggi Mikaelsson litet senare i sitt anförande här från talarstolen samma sak som hon beskyller mig för att säga, nämligen att de svenska bönderna inte skall drabbas. Maggi Mikaelsson säger ju ungefär så här: Vi skall göra förändringar av EU:s jordbrukspolitik, men det får inte innebära att vi inte odlar den svenska åkerjorden. Det är väl ungefär samma sak.

Anf. 7 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Fru talman! Jag har alls inte för avsikt att försöka styra Centerns syn på marknadspolitiken. Den saken får ni själva klara av.

Vad det handlar om är att EU:s jordbrukspolitik kommer att vara en omöjlighet i framtiden. Vi måste alltså förändra den. Då är frågan hur vi skall förändra den. Ett sätt är att vi minskar på stöden. Vidare måste vi förändra fördelningen av stöden och avveckla marknadsordningarna. Det handlar alltså om de fördelningspolitiskt mest orättvisa stöden eftersom de i första hand går till de stora spannmålsproducenterna. Det är inte en riktig fördelningspolitik.

Den fördelning som vi i Vänsterpartiet vill se – jag tror faktiskt att det finns flera beröringspunkter och att det snarare är en fråga om tid när det gäller sättet att genomföra detta – handlar om att vi skall utveckla jordbruksnäringen både i Sverige och i övriga EU. I framtiden kommer vi att behöva all jordbruksmark för livsmedelsproduktion. Det land eller den

grupp av länder som snabbast klarar av en omställning för att få ett hållbart jordbruk kommer att ha en stor konkurrensfördel i ett internationellt perspektiv och kunna visa vägen för hur en global livsmedelsförsörjning på lång sikt kan tryggas.

Prot. 1997/98:111

25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 8 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Det är mycket viktiga frågor som vi diskuterar här denna måndagsmorgon. Egentligen skulle det vara intressant om kammaren var full av människor som lyssnade på vad som sägs i dessa livsviktiga frågor.

Matproduktionen berör ju inte bara oss, utan den berör hela världen. Vad vi här gör berör också världen. Vårt ansvar är viktigt i ett internationellt sammanhang. Vi kan ju se att hotet mot produktionen av mat i världen består. På många ställen finns det inte längre färskt vatten, och på många ställen kan man se att grundvattnet sjunker på grund av en alltför intensiv konstbevattning. På andra ställen kan man se att jorden urlakas, eller saltas. Det gör att möjligheterna till skördar minskar. Denna fråga är alltså på intet sätt löst internationellt sett. Många människor svälter, som tidigare sagts här.

Vi kan också se att en hel del bönder i många fattiga länder köps upp av stora internationella företag, ofta kemikalieföretag, som man kontraktssodlar för. I vissa fall handlar det om genmanipulerade livsmedel. Detta hotar inte bara bondens självständighet utan också den biologiska mångfald som ofta är en förutsättning för att man skall klara av att få säkra skördar. Det gäller många olika områden. Vi kan ju se att även tidigare försök att på ett enkelt sätt lösa dessa svåra frågor har visat på att det här inte är möjligt. Även här tror jag att en mångfald måste till för att vi i framtiden skall kunna få säkra livsmedel för alla människor.

Jag går nu över till den svenska situationen. I Sverige finns det många bönder som är mycket besvikna på medlemskapet i EU. Man hade fått löften om att detta skulle innebära ökad lönsamhet. Man skulle få mera i bidrag och det skulle finnas möjligheter till export. Mockbönderna gick ju efter EU-folkomröstningen ut och sade att det var de som hade sett till att Sverige kom med i EU.

I dag är glädjen inte lika stor som då. Man kan se att lönsamheten har sjunkit rejält, framför allt för dem som producerar mjölk och kött. Det är många som i dag lägger av med produktionen därför att de på grund av för liten lönsamhet inte klarar av att fortsätta med den. Detta gäller framför allt små och medelstora gårdar. Denna utveckling i Sverige är verkligen beklaglig och måste vändas.

Det här med export var inte så lätt. Alla människor tycks tro att maten i det egna landet är den absolut bästa maten. Det är svårt att slå sig in på livsmedelsförsäljningsområdet i andra länder. Även de svenska bönderna har fått betala ett pris för galna ko-sjukan. Också här har människor slutat äta nötkött därför att galna ko-sjukan har skrämt dem för den produktion som i dag finns – för den storskaliga produktionen, som också har en baksida.

Finns det då något glädjande i vad som har skett? Ja, vi kan se att efterfrågan på ekologiskt odlade livsmedel, Kravlivsmedel, hela tiden ökar. Vi kan också se att det finns en lönsamhet som är bättre i den produktionsformen jämfört med hur det är i det konventionella lantbruket. Detta

***Fel! Okänt
växelargument.***

är glädjande. Det är förvånande att inte fler bönder i dag ställer om till ekologisk produktion. Man har ju tidigare sagt att man skall ställa om i den takt som efterfrågan ökar. Nu ökar efterfrågan faktiskt mer än tillgången. Jag håller inte för uteslutet att det inte dröjer så länge förrän vi får se en import till Sverige av ekologiskt odlade livsmedel från andra länder, t.ex. från Danmark. Där satsar man betydligt mera på detta, framför allt i marknadsföringspengar, än vad svenska staten gör.

Vi i Miljöpartiet tycker att det här är bra och menar att det ekologiskt långsiktigt hållbara också måste vara det ekonomiskt lönsamma. Så är det också i dag i Sverige. Jag var med när man i en LRF-debatt gjorde jämförelser. De konventionella bönderna påstod att de tjänade 11 kr i timmen. De ekologiska bönderna ansåg att de tjänade 27 kr i timmen. Det är inga höga krontal, men det visar att det finns en större ekonomisk bärkraft i det ekologiska lantbruket.

Detta är viktigt också för den biologiska mångfalden, som håller på att slås ut. Jag har gång på gång tagit upp den frågan i olika debatter. De arter som är beroende av åkerlandskapet tycks i dag, är jag på vippen att säga, gå döden till mötes – Gud förbjude! I varje fall minskar de dramatiskt i antal. I dag har vi bara kvar hälften av tofsviporna och stararna – jämfört med hur det var för 20 år sedan. En fjärdedel av alla lärkor är nu borta. På många områden är det fråga om ännu större minskningar. Detta beror naturligtvis på någonting. En ekologisk lantbrukare brukar säga att det dröjer ett par år. Sedan kommer mångfalden tillbaka.

Jag tror att det är helt klart att det handlar om gifter i jordbruket, att man slår sönder ekologiska näringsvävar. Det innebär att t.ex. insekter försvinner, och då finns det inte så mycket kvar för fåglar att föda upp sina ungar på.

Vad vi kan se i Sverige i dag är att många bönder är mycket besvikna. Det tar sig uttryck i t.ex. en LRF-kampanj, som bedrivs i dag och där man talar om att svenska bönder har en ryggsäck. Det är en mycket sorglig diskussion. Jag tror att det blir oerhört svårt för det svenska konventionella lantbruket att behålla sin trovärdighet om man å ena sidan säger sig vara på väg mot ett av världens renaste lantbruk och å andra sidan vill ta bort miljöavgifter på bekämpningsmedel, konstgödsel och diesel. Att bevara den trovärdigheten blir ett konststycke som nog ingen klarar av.

När det gäller stöden kan jag säga att de numera utnyttjas till fullo i statsbudgeten men inte i verkligheten. Av de areal-, djur- och miljöstöd som finns är det 1,3 miljarder som aldrig plockas ut, som inte "hittar hem" till bönderna. Det är ett stort problem, som jag anser att LRF och bönderna borde ta tag i. Det kan till en del bero på att reglerna är så krångliga, men det kan också finnas andra anledningar.

Jag hade önskat att Björks utredning hade tittat på detta. Differensen mellan hur mycket som plockas ut och vad som anslås i budgeten är betydligt större än det andra man diskuterar, nämligen miljöavgifterna på konstgödsel, bekämpningsmedel och diesel.

Jag tror att vi i Sveriges riksdag är överens om att vi måste hitta en förändring av EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Just det faktum att man inte utnyttjar hela den möjlighet som finns i det svenska stödet visar att det är krångligt och komplicerat. Jag avundas inte bönderna när de skall försöka ta sig igenom regelverket inte bara för miljöstödet utan även

för kulturmiljöstödet. Det är nästintill omöjligt att hitta rätt i den snårskogen. Jag tror alltså att vi är överens om att det behövs en förenkling.

Världsnaturfonden, WWF, har lagt fram ett förslag om hur det svenska miljöstödet skulle kunna förändras. Om man räknar på Björks utredning kan man se att det finns 26 000 heltidsanställda bönder och 51 000 som jobbar upp till deltid. Om man räknar om det till heltider kan man se att den svenske genomsnittsbonden får ungefär 16 500 kr i månaden i ersättning eller stöd från den gemensamma potten, som är dels från EU, dels nationella pengar. Det är en ganska hög siffra. Det är ungefär vad en lärare i Sverige har i lön i dag. Men de här pengarna kommer ju att hanteras på ett annat sätt, eftersom de skall in i rörelsen.

Tyvärr fördelas inte stöden rakt av, utan det är framför allt de stora spannmålgårdarna, med mycket spannmål, som får den största delen av stöden. Det innebär att de små och medelstora gårdarna, framför allt med kött- och mjölkproduktion, inte alls får den del av stöden som de skulle behöva. Vi kan också se att det är de gårdarna som har de största lönsamhetsproblemen.

Det är också mycket märkligt att tänka sig ett system där det finns ett garanterat minimipris för alla varor som produceras. Det är egentligen den enda sektorn där man kan tänka sig detta. Skulle ni kunna tänka er att Volvo hade ett interventionspris för Volvobilar, dvs. att om priset sjunker på marknaden garanterar staten ett lägsta pris? Det ter sig litet märkligt. Samtidigt är det så här det är i jordbrukssektorn.

Det är också underligt när vi ser att med exportstöd får många jordbrukare i Baltikum mycket svårt att komma i gång med ett nationellt lantbruk, därför att med exportstöd kan bönder från EU sälja sina produkter så billigt att ingen bonde i Baltikum kan konkurrera med det. Det är också en mycket underlig baksida av EU:s jordbrukspolitik.

Vad vill då Miljöpartiet? Ja, för oss finns det ett par ledstjärnor. Först och främst vill vi avbyråkratisera EU:s jordbrukspolitik. Det är befängt när Jordbruksverket ökar antalet anställda från 250 före EU-inträdet till 600 i dag. Den byråkratiseringen vill ingen ha, och vi måste driva på så att EU avbyråkratiseras. Det kan inte vara nödvändigt med denna snårskog av regler, denna kontroll med stämplars framlänges och baklänges på dokument som skall fraktas hit och dit. Det måste gå att hitta ett enklare system.

Djur- och miljöaspekterna är naturligtvis oerhört viktiga för oss. I den förändring som skall till måste vi sätta miljö- och djurskydd i första rummet, se till att vi får ett långsiktigt hållbart lantbruk, se till att spara vår miljö men också se till att vi får ett djurskydd värt namnet. Det som sker i dag med ökande transporter av djur är inte acceptabelt. Djur som föds i norra Europa fraktas till Mellaneuropa och slaktas i södra Europa. Det kan vi inte acceptera.

För oss är det också mycket viktigt att den reform som så småningom kommer till gör det möjligt att bedriva jordbruk i hela Sverige. Det är inte allom givet att vi i Sverige, i utkanten av EU, med ett helt annat klimat än de flesta andra länder, kommer att kunna driva jordbruk om vi inte har det för ögonen hela tiden. Det kommer alltid att krävas en speciell typ av stöd för att man skall kunna bedriva jordbruket i norra Sverige eller att stöden omfördelas på ett sådant sätt att vi kan se till att den här produktionen finns kvar.

Prot. 1997/98:111

25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

***Fel! Okänt
växelargument.***

Vi menar också att marknaden aldrig kommer att lösa de här problemen i sig. Marknaden tar inga miljöhänsyn. Marknaden kan inte lösa djurskyddsfrågorna. Marknaden kan vara ganska rå. En total avreglering, där WTO driver fram sådana regler att vi får en import av t.ex. amerikanska livsmedel i stor utsträckning, skulle kunna sänka miljökraven och djurskyddskraven rejält inom EU, t.o.m. långt under vad som i dag gäller i EU. I vissa fall är djurskyddskraven nästintill obefintliga i många andra länder. Det får inte bli så att vi avreglerar på ett sådant sätt att de lägsta kraven blir norm. Det gäller alltså att se till att miljökrav och djurskyddskrav finns kvar även i den internationella handeln och inte ses som handelshinder.

Vi menar från Miljöpartiets sida att ett jordbruk som är beroende av konstgödsel och bekämpningsmedel och kanske i viss mån genteknik inte är långsiktigt hållbart. Det leder in i en återvändsgränd och ger oss inte säkra livsmedel för framtiden.

Förutsättningen för att vi långsiktigt skall ha säkra livsmedel är att vi har ett jordbruk baserat på vad naturen klarar av, ett ekologiskt lantbruk, som ser till att vi har levande jordar även för framtiden och ser till att vi inte använder de gifter som vi använder i dag. Det är gifter som naturligtvis inte bara dödar det som de skall döda utan också har effekter på andra levande organismer.

Vi kan också se att det intensiva jordbruket, det storskaliga jordbruket, har baksidor. Galna ko-sjukan är en sådan baksida, men även EHEC, som nu kommer, kan vara en annan sådan baksida. Om man driver djur och även växter för hårt klarar man inte av det. Om man har ett lönsamhetskrav som innebär att det enda man kan ta ut det på är just miljö och djur, kommer inte djuren och miljön att klara av det utan att ta skada. Vi menar att ett sådant lantbruk inte är långsiktigt ekologiskt hållbart.

Till detta betänkande har vi en mängd reservationer, och jag tänker kommentera några av dem.

Vi har diskuterat djurskyddet här i riksdagens kammare många gånger. Vi menar att om det skall bli något tryck på det måste djurskyddet föras in i Romfördraget. I artikel 39 borde det stå att djurskyddet skall tillförsäkras alla, även lantbrukets djur. Vi har där reservation 4, som jag yrkar bifall till.

Vi har en motion där vi tar upp en sak som kanske kommer litet utanför ämnet, men eftersom den har behandlats i detta betänkande vill jag kommentera den. I Sverige har vi ett mål att 10 % av produktionen skall vara ekologiskt odlat. Det får inte vara ett slutmål, utan det skall vara ett delmål. Vi anser att det ekologiska lantbruket inte skall bli en nisch utan skall vara någonting som finns i landet.

Även äggproduktionen bör vara ekologisk. Vi har därför velat få in ett delmål som säger att 10 % av antalet värphöns i landet skall klara kraven för ekologisk äggproduktion år 2000. Jag är förvånad över att målet bara skall gälla växtodlingen. Vi har inte fått gehör för det här och har därför en reservation, som vi naturligtvis står bakom men som jag inte yrkar bifall till.

Jag vill yrka bifall till reservation 20, där vi tar upp det sätt på vilket vi vill utveckla EU:s jordbrukspolitik. Vi är glada att vi får en grupp där vi kan diskutera Agenda 2000, som vi menar inte löser många av de problem som vi vill lösa, framför allt inte byråkratiseringen.

Men den innehåller ändå vissa delar som vi tycker är bra. Det är bra att man t.ex. kan få koppla miljökrav till de normala stöden. Vi tycker heller inte att det är helt fel att sätta ett tak för hur mycket bidrag man skall kunna få ut för att därmed kunna ha råd med en omfördelning till små och medelstora gårdar.

Det finns en mängd detaljer i Agenda 2000 som jag inte kommer att gå in på. Jag hoppas att vi i den lilla gruppen kan diskutera dem vidare. Jag menar att en avreglering i sig inte har ett egenvärde. Man måste se på vilket lantbruk en sådan avreglering skapar för framtiden.

Anf. 9 CARL G NILSSON (m) replik:

Fru talman! Jag har två korta frågor till Gudrun Lindvall. Hon gav en intressant uppgift om att en konventionell bonde tjänar 11 kr i timmen under det att en ekologisk odlare tjänar 27 kr i timmen. Eftersom den ekologiska odlingen har betydande stöd utöver konventionell odling är min första fråga: Vad blir Gudrun Lindvalls budgetmässiga slutsats av de uppgifterna?

För det andra skulle jag vilja fråga: Vad är det för konstigt i, när vi nu har ett system – som vi kan tycka olika saker om – som innebär att vi ersätter odling av t.ex. spannmål och kompenserar den odlingens låga pris med en arealersättning, att den som har fler hektar än den som har färre får mer ersättning? En bonde som har 300 hektar med ett arealstöd på 3 000 kr får t.ex. 900 000 kr under det att den som har 30 hektar får 90 000 kr. Vad är det för konstigt i det systemet? Vad blir följden för dessa odlare med ett system som sätter ett tak för stöden så att vi på det sättet tvingar eller stimulerar en uppdelning av rationella enheter?

Anf. 10 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Låt mig först säga att uppgiften om 11 kr respektive 27 kr i timmen kan jag inte på något vis gå i god för. Det är en uppgift som de bönder jag samtalade med på en träff som LRF anordnade tog fram. Om det är siffror som på något sätt är generella för hela landet kan jag inte alls bedöma. Jag vet inte ens hur man har räknat fram de siffrorna. Men vi menar att det är helt riktigt att ge det stöd som i dag ges till ekologisk odling.

Såvitt jag förstår handlar det i det här speciella fallet om att de mjölkproducenter i mitt område som bedriver ekologiskt jordbruk har förhandlat sig till ett betydligt högre mjölkpris av Arla än vad de konventionella producenterna har gjort. Det är en fråga om förhandling och förhandlingsduglighet. Här har de ekologiska lantbrukarna satt en press på Arla och fått tillbaka den 25-öring man talar om i konventionell mjölkproduktion på ett helt annat sätt. Man har visat att det är tillgång och efterfrågan som gäller, och man har krävt ett högre mjölkpris och fått det.

Man blir litet förvånad i debatten i dag. De sjunkande priser som finns för t.ex. köttproducenter är något mycket märkligt i ett land där producenterna säljer sina produkter till de egna organisationerna. Man tycker att de egna organisationerna i det läget verkligen skall göra allt för att hålla priset uppe så att bönderna inte tvingas försöka få tillbaka pengar via dieselskatt, konstgödsel, bekämpningsmedel, osv.

Jag tycker att de egna organisationerna betar sig mycket märkligt. Å ena sidan har man ägare som har dålig lönsamhet, och å andra sidan pressar man priset för de egna ägarna genom att importera kött utifrån. Jag har mycket svårt att förstå det. Jag skulle önska att det fanns fler bönder som hade mycket svårt att förstå det och slog näven i bordet och sade: Nu får det vara slut på det sättet som kooperationen behandlar oss.

När det gäller kompensation för arealstöden vet vi alla som är här att den prissänkning som skulle vara en följd av att Sverige gick in i EU inte kom. Den prissänkningen hade vi innan, nämligen när vi avreglerade. Det är egentligen ingen kompensation för en prissänkning i Sverige. Det är en myt.

Anf. 11 CARL G NILSSON (m) replik:

Fru talman! Det är tyvärr ganska vanligt här i kammaren att Gudrun Lindvall kastar ur sig uppgifter från riksdagens talarstol, t.ex. dessa ekonomiska uppgifter eller uppgifter om fåglars utrotning, som hon sedan när hon blir mer pressad inte kan verifiera varifrån de kommer eller som hon inte vågar påstå att de är riktiga.

Jag har stor respekt för såväl KRAV-odling som de konsumenter som efterfrågar KRAV-odling. Gudrun Lindvall sade här från talarstolen att efterfrågan på KRAV-odlade produkter i dag är större än tillgången. Vi måste väl dra några slutsatser av det. Då har vi ett system som på något sätt inte fungerar. Vi har ett stödsystem som vi borde se över vad gäller ekologisk odling och konventionell odling.

Anf. 12 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Jag sade mycket tydligt från talarstolen att jag fått dessa uppgifter från bönder på ett möte. Jag har inte på något vis anfört något annat. Vad gäller de siffror som jag brukar anföra när det gäller biologisk mångfald kan jag garantera att de är absolut helt riktiga. De baserar sig på tre undersökningar – en dansk, en engelsk och en svensk.

När vi gick med i EU sade man att genom att man gav arealstöd för spannmål skulle priset sjunka på foder för dem som hade mjölk- och köttdjur. Så har inte skett. Det är också ett av skälen till att man i dag har svårt med lönsamheten i de grenarna, dvs. mjölk- och köttdjursproduktionen.

När det gäller tillgången på ekologiska produkter respektive efterfrågan slaktas det inte alls i den omfattning som det går att sälja. Det går t.ex. inte att få tag på ekologiskt producerat fläsk i dag i butiker. Det beror helt enkelt på att det inte finns något fläsk att få tag på för butikerna. Det är för få som har ställt om sin fläskproduktion till ekologisk produktion. Det finns också ett stort underskott på ekologiskt producerat kött. Butikerna kan sälja betydligt mer än det går att få fram.

Det finns i dag många ekologiska producenter som börjat diskutera om de verkligen skall gå via de konventionella organisationerna eller om de på nytt skall skapa sina egna organisationer. Det intressanta är om man har organisationer där man satsar. Det gäller t.ex. ett mejeri i Skåne, där man har anställt en person just för att bara jobba med den ekologiska mjölkproduktionen. Då finns det helt plötsligt många bönder som ställer

om. Där är det inget problem alls med avsättning av produkterna, dvs. KRAV-mjölken.

KRAV-mjolk exporteras till England. Det exporteras också ekologiskt producerat fläsk till England, av det lilla som finns. Det intressanta är att det finns en stor marknad som efterfrågar ekologiska produkter. Tyvärr tycks de svenska bönderna inte inse det, utan man öppnar i stället för bönder i andra länder. Jag tror man missar ett tåg här.

Anf. 13 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Dagens betänkande behandlar ett regeringsförslag som innebär att svensk politik i EU skall vara att EG:s marknadsordningar inom jordbrukspolitiken i rask takt skall tas bort. Detta är en felaktig politik, och från kristdemokraternas sida avvisar vi en sådan kategorisk inriktning av reformarbetet.

Vi vill peka på en alternativ inriktning med målsättningen att åkermarken skall bevaras för ett aktivt brukande i livsmedelsproduktionens tjänst och att såväl Sverige som nation som EU som region skall ha en hög självförsörjningsgrad av baslivsmedel. En sådan politik innebär också att jordbrukssektorn skall finnas kvar som den nödvändiga basnäringen i en levande landsbygd. Det ger förutsättningar för sysselsättning och boende i hela landet.

Det är också en förutsättning för vår livsmedelsindustri och för att vi skall kunna upprätthålla den förhållandevis höga sysselsättning som vi har i dag inom just livsmedelsindustrin. Detta är ett faktum som jag tycker glöms bort alltför mycket i debatten. Skall vi ha kvar den inhemska livsmedelsindustrin är det helt beroende av att vi också har en inhemsk jordbruksproduktion.

Världens starka befolkningstillväxt innebär att odlingsbar åkermark redan om några årtionden kan vara en bristvara. Därtill kan läggas effekterna av en tilltagande växthuseffekt, problem med jordförstöring och sinande vattentillgångar. Ur ett globalt perspektiv är det mot bakgrund av detta långsiktigt nödvändigt att åkermarken i Sverige och i Europa finns tillgänglig för livsmedelsproduktion. Därför är det också nödvändigt att miljöaspekter vägs in vid reformeringen av jordbrukspolitiken så att en övergång till miljövänliga och mer ekologiskt riktiga brukningsmetoder främjas. Konsekvenserna av detta är att en minskad intensitet i jordbruksproduktionen kräver en bibehållen brukningsareal.

En central fråga för EU måste vara att aktivt bidra till fattigdomsbekämpning och ökad livsmedelssäkerhet i tredje världen. EU:s gemensamma jordbrukspolitik, CAP, kan vara ett instrument i det arbetet. EU måste också inom övriga internationella forum såsom WTO, Världsbanken och IMF, medverka till att ta fram en övergripande strategi för hur de fattigaste ländernas inflytande över livsmedelssäkerheten skall stärkas. En omställning av det europeiska jordbruket till mer miljövänliga brukningsmetoder och ekologisk produktion innebär ju ett minskat tärande på ändliga resurser. Det är nödvändigt också ur solidaritetssynpunkt med tredje världen. EU skall enligt kristdemokraternas uppfattning också bistå u-länder med uppbyggnad och utveckling av ekologisk produktion där så är möjligt. De övergripande målen om fattigdomsbekämpning och social utveckling skall stå i centrum också i handelsrelationerna. Det är rätt så självklart.

Prot. 1997/98:111
25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Det finns en teori om att sänkta livsmedelspriser kommer att gynna utlänternas livsmedelsproduktion. Teorin kan till en del vara riktig. Den kan gälla i vissa länder. Men dessvärre kan sänkta livsmedelspriser också leda till ökade bekymmer för de allra fattigaste folken. Sambanden är inte säkra och tydliga. Det krävs en betydligt mer omfattande analys av mekanismerna och en inriktning med försiktig förändring av den globala jordbrukspolitiken för att inte oönskade, och för delar av världsbefolkningen förödande, effekter skall uppstå. Effekterna av en mer miljövänlig och ekologiskt inriktad jordbruksproduktion i Europa måste också vägas in i detta resonemang.

Skulle en radikal reformering av CAP genomföras – något som regeringen har förespråkat och förespråkar – skulle hundratusentals lantbrukare inom hela EU-området tvingas upphöra med sin näringsverksamhet. För Sverige kan det handla om att en tredjedel av svensk åkermark avvecklas och att 10 000 helårsarbeten försvinner från sektorn – detta enligt en expertgrupp som fanns i utredningen av reformeringen av den gemensamma jordbrukspolitiken. Detta skulle i sin tur leda till en dramatisk avfolkning av landsbygden och därmed vikande möjligheter för utkomster från en rad binärningar som är beroende av jordbruket som primärproduktion. Detta är en utveckling som går i direkt felaktig riktning i förhållande till den devis som vi har slagit fast om att hela Sverige skall leva.

Jag skall rikta en fråga till både Inge Carlsson och jordbruksministern. Ni har ju sett underlagen för en sådan här utveckling och att det kan bli på det här sättet. Tycker ni verkligen att vi skall ha det så här? Skall vi lägga ned en tredjedel av svensk åkermark och plocka bort ett antal tusen arbetstillfällen i primärproduktionen?

Att EU har en gemensam jordbrukspolitik visar på ett tydligt sätt betydelsen av livsmedelsproduktionen. Det är det synsätt man har haft och har inom EU – livsmedelsproduktionen är viktig. Men det är också helt nödvändigt att lika ekonomiska villkor gäller för jordbrukare inom EU-området. En harmonisering av avgifter och skatter på jordbruksområdet är nödvändig för att svenska jordbrukare skall kunna konkurrera med jordbrukare i andra EU-länder på lika villkor. Det handlar bl.a. om energibeskattningen, dieselskatten och avgifter på gödselmedel. Vi kristdemokrater menar att de förslag som presenterats på detta område i den s.k. Björkska utredningen omgående måste omsättas i politiska beslut.

Vi kristdemokrater har för vår del i samband med vårbudgetpropositionen lagt fram ett förslag om en skattelättnad för jordbruket på sammanlagt en halv miljard kronor. Detta ser vi som ett första steg mot att skapa rättvisare konkurrensvillkor.

I betänkandet har kristdemokraternas motion följts upp i en reservation, nämligen reservation 6. Detta innebär också ett antagande av vår motion på området. Det har redan yrkats bifall till reservationen, och jag instämmer i det bifallsyrkandet. Jag ser också stora möjligheter till samsyn med reservanterna, Centern och Folkpartiet, i reservation 7. Det är egentligen inte så mycket som skiljer oss åt. Men jag yrkar alltså bifall till reservation 6, som också Moderaterna står bakom.

Fru talman! I det här sammanhanget vill jag säga att det känns tillfredsställande att jag inte behöver göra några egna motionsyrkanden den här gången. Jag kan konstatera att kristdemokraternas motion har följts upp i utskottet i olika reservationer. Vi har ju inte möjlighet att göra egna

yrkanden i utskottet, och därför känns det roligt i dag att bara kunna yrka bifall till diverse reservationer från andra partier. De har alltså delvis tagit till sig kristdemokraternas politik, och det känns väldigt kul.

Den gemensamma jordbrukspolitiken bör reformeras med utgångspunkt i 1992 års reform av CAP. I enlighet med vad som kommer att uppnås i kommande förhandlingar och i WTO-rundor bör det europeiska jordbruket anpassas till internationella, mer marknadsmässiga förhållanden. Förändringar av stödnivåer måste ske i takt med andra WTO-länder och med hänsyn till den internationella konkurrenskraften. Det innebär en stegvis anpassning i takt med andras anpassningar.

Det är nödvändigt att de ersättningsformer och regleringar som tillämpas inom det framtida CAP, inklusive Östeuropa, kan säkra livsmedelssäkerheten och ge rimliga inkomstnivåer hos lantbrukarna inom Europa utan att inverka negativt på u-ländernas livsmedelssäkerhet. Konsekvensanalyser med avseende på de här aspekterna kommer att behöva utarbetas kontinuerligt. Jag hyser i den här delen sympati också med reservation 16 i betänkandet.

Inför kommande WTO-runda måste Sverige och EU driva mer bestämda krav utifrån de miljö- och djurskyddskrav som ställs på svenskt och europeiskt jordbruk. Det krävs en mer offensiv hållning. Det gäller att se till de svenska och europeiska intressena vad gäller jordbruksproduktionen och dess inriktning mot ett mer ekologiskt uthålligt jordbruk. Man måste också ta hänsyn till miljöaspekter och hållningen till animalieproduktion.

I betänkandet har dessa tankar fått stöd av flera partier, som står bakom reservation 22, vilken jag yrkar bifall till. Djurskyddsfrågorna behandlas också i en del andra reservationer. Jag hyser stark sympati i detta avseende också med reservation 4.

Från kristdemokraternas sida menar vi att utgångspunkterna för EU:s gemensamma jordbrukspolitik skall vara följande:

För det första kan inte livsmedelsproduktion jämföras med annan näringsverksamhet. Mot bakgrunden av den nuvarande ordningen inom EU kommer säkerligen ett särskilt ersättnings- och regelsystem att finnas inom överskådlig tid. Reformeringen av EU:s jordbrukspolitik måste ske på ett sådan sätt att lika konkurrensvillkor för jordbrukare i olika EU-länder upprätthålls. Likvärdiga regler och principer bör gälla med möjlighet till lokal variation beroende på bl.a. klimatförhållanden.

För det andra menar vi kristdemokrater att den generella jordbrukserättningen bör ges ut i form av direktersättningar som arealersättningar på all åkermark inklusive vall. Miljöbetingade ersättningar för att hålla landskapen öppna, främja den biologiska mångfalden och bevara kulturmiljöer skall finnas, liksom särskilda regionalpolitiska ersättningar som är betingade av olika regioners förutsättningar för livsmedelsproduktion.

För det tredje skall jordbruken producera biologiskt fullvärdiga livsmedel. Målsättningen att svenskt jordbruk skall ställas om till 10 % ekologisk odling till år 2000 bör omsättas i tydliga mål för det gemensamma europeiska jordbruket. Tydliga målsättningar för omställning av jordbruksproduktion till mer miljövänliga metoder och till ekologisk produktion bör fastställas på europeisk nivå.

För det fjärde skall man för att stimulera den ekologiska odlingen ge kompensation för ett minskat tärande på råvaruresurser, mindre miljöbe-

***Fel! Okänt
växelargument.***

lastning med positiva effekter på bl.a. bevarande av biologisk mångfald i odlingslandskapet och ambitionen att producera biologiskt fullvärdiga livsmedel.

För det femte skall svenska miljö- och djurskyddsnormer vara miniminorm för det europeiska jordbruket. Sverige bör i EU med kraft verka för en harmonisering av miljöavgifter på kemiska bekämpningsmedel och handelsgödsel samt för likvärdiga villkor för animalieproduktionen.

För det sjätte är det en viktig konsumentupplysning var livsmedlen har producerats och under vilka former. Ett gemensamt märkningssystem avseende såväl ursprung som produktionsmetod skall eftersträvas.

Jag kan konstatera att det i betänkandet finns en reservation som följer upp denna inriktning. Det är reservation 9, som Centerpartiet står bakom och som jag yrkar bifall till.

Jag tackar Centerpartiet för att partiet på ett noggrant sätt har följt upp Kristdemokraternas förslag om reformeringen av EU.

Central- och Östeuropas åkermarker skall inte ses som ett problem, utan som en tillgång att användas i den gemensamma livsmedelsproduktionen. Argumentet att den gemensamma jordbrukspolitiken är kostsam måste ses i ljuset av att EU:s samlade kostnader för jordbrukspolitiken uppgår till 0,6 % av ländernas samlade BNP. Det är alltså inte speciellt mycket. Att klara en integrering av de central- och östeuropeiska länderna med deras jordbruk kan i denna belysning inte anses vara något oöverstigligt problem.

Den europeiska gemenskapens utvidgning österut innebär att den gemensamma jordbrukspolitiken kommer att omfattas av fler länder. För att omvälvningarna av jordbruket i de kommande EU-länderna inte skall bli för dramatiska bör särskilda övergångsåtgärder tillskapas som möjliggör en försiktig inslussning av denna jordbruksproduktion. Dessa övergångsregler skall som utgångspunkt ha de principer som jag diskuterade tidigare.

Det innebär att omställningen till ett ekologiskt hållbart jordbruk betonas starkt. Särskilda stimulansersättningar i syfte att få en övergång till miljövänliga och ekologiska bruksmetoder i nyttillträdande östeuropeiska länder bör övervägas. Också i denna del har Centerpartiet backat upp våra uppfattningar som finns samlade i reservation 24.

Den proposition som detta betänkande bygger på presenterades strax före det att EU-kommissionen lade fram sitt förslag i Agenda 2000 om reformeringen av den gemensamma jordbrukspolitiken.

Fru talman! Som väl är har kommissionen inte lyssnat på de propåer som den svenska regeringen tidigare skickat om en snabb reformering av CAP. Däremot innebär deras förslag att svenskt lantbruk skulle kunna tappa ett antal hundra miljoner i ersättningar. Förslaget är så utformat att Sverige missgynnas i förhållande till andra länder. Det måste nu ligga i regeringens intresse att se till att rättvisa skapas så att inte svenska lantbrukare får sämre konkurrensförhållanden gentemot andra länder i den gemensamma jordbrukspolitik som skall gälla framöver.

Också i denna del har Centerpartiet i utskottet följt upp vårt motionskrav. Därför yrkar jag bifall till reservation 12.

Fru talman! Jag har en del positivt att komma med också. Vi ser positivt på regeringens beslut att inrätta en särskild parlamentarisk referensgrupp som, vad jag förstår, skall kunna följa förhandlingsarbetet och ge

synpunkter på detta under resans gång. Det tillgodoser det krav på en parlamentarisk insyn i det fortsatta förhandlingsarbetet som vi ställde i motionen.

Fru talman! Jag ryckte åt mig Dagens Nyheter när jag gick till kam-maren. Där hittade jag en intressant artikel med bäring på dagens debatt. Den handlar om bidragsbyråkratin i jordbruket. Det står så här: "Reglerna kring utbetalningarna av EU:s stöd till det svenska jordbruket är onödigt krångliga. Det tycker landets bönder och får medhåll av Riksrevisions-verket."

Sedan står det: "RRV konstaterar 'att EU:s regler i vissa fall synes onödigt krångliga men att de största administrativa problemen för Jord-bruksverket och länsstyrelserna berodde på de av Sverige utformade miljöstöden'."

Fru talman! Det inte så att detta med jordbruksbyråkratin, blanketter och allt det som vi har hört Gudrun Lindvall beskriva på ett bra sätt är EU:s fel i alla delar. Det är faktiskt hemmagjorda problem. Det är rege-ringen som bär ansvaret för det. Det är regeringen som ger instruktioner om hur man skall utforma olika stöd för det svenska jordbruket. Det är Jordbruksverket som följer upp detta och utformar blanketterna.

Jag skulle kunna fråga Inge Carlsson och regeringen vad ni avser att göra. Nu har ju Riksrevisionsverket tydligt sagt att detta är ett hemma-gjort problem skapat av regeringen. Kommer ni mycket snabbt och kraft-fullt att rensa i byråkratin? Det är den signalen som är nödvändig att ge till Jordbruksverket.

Anf. 14 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Jag blir litet orolig när kd säger att man vill ha ett jord-bruk på lika villkor. Jag tror inte att Sverige, med de vintrar vi har, klarar av speciellt lika villkor med Danmark. Det kommer alltid att krävas kom-pensation för vintern här. Jag skulle vilja höra hur kd resonerar.

Ni säger att ni vill ha gemensamma skatter på handelsgödsel och be-kämpningsmedel. Såvitt jag kan se skulle det innebära att man skulle minska de miljöskatter som finns i Sverige i dag. Vilka effekter tror Dan Ericsson att det får i det svenska lantbruket? Menar Dan Ericsson att vi i Sverige skall införa en jordbruksmarksskatt liknande den som man har i Danmark? Den kostar det danska lantbruket ungefär 700 miljoner. Är det också ett område där Dan Ericsson vill ha lika villkor?

I den här debatten säger LRF att man anser att man skall ha samma villkor som industrin när det gäller elskatten. Därför vill man ta bort 14 öre per kilowattimme. Industrin har ju också dieselskatt. Innebär detta att Dan Ericsson anser att det skall vara samma förhållanden på elsidan och på dieselsidan för jordbruk och industri? I så fall undrar jag om kd i sin budget har tagit bort de 4 ½ miljard som detta handlar om för hela indu-strin när det gäller dieselskatten.

Anf. 15 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är en självklarhet att vi skall harmoni-sera olika skatter och avgifter inom EU. Det är på det sättet vi kan skapa lika konkurrensvillkor. Det är bara att konstatera att Gunnar Björk i sin utredning mycket tydligt redovisar de nackdelar Sverige har i det avseen-

Prot. 1997/98:111
25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

**Fel! Okänt
växelargument.**

det. Det handlar om energiskatten, elbeskattningen, dieselskatten och gödselmedelavgiften. Vi menar att vi måste gå mot en harmonisering. Vad gäller elskatten har vi i flera år krävt att vi skall jämföra lantbruksföretag med tillverkningsföretag. Det är alltså en skattelättnad där på 360 miljoner.

Det bästa är om vi kan få upp gödselmedelavgiften i övriga EU så att andra EU-länder faktiskt tar ut avgifter. Vårt första krav är att den här miljöavgiften skall gå tillbaka till jordbruket och komma jordbruket till godo så att man kan arbeta målmedvetet med att få ett miljövänligare jordbruk. Det måste ju vara inriktningen. Så gör man ju i Danmark. Det är mycket märkligt att vi i Sverige inte har det som princip. Det är det kravet vi har drivit.

Anf. 16 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Jag förstår att jag inte får svar på min frågor. Gunnar Björk jämför inte alls jordbruk och jordbruk i alla lägen. Ibland jämför han industri och jordbruk och ibland jordbruk och jordbruk. Jag skulle vilja säga att det här är en beställningsutredning som definitivt inte tittar på detta i det stora hela. Jag måste tolka svaret så att kd vill införa en jordbruksmarksskatt i Sverige för att harmonisera med Danmark. Det förvånar mig.

Det förvånar mig också att kd säger att man skall harmonisera skatter och avgifter. Det måste betyda att kd anser att vi skall ha samma elpris i Sverige som i Danmark för att bönderna i Sverige inte skall gynnas på bekostnad av bönderna i Danmark. Det är nämligen så att om man tittar på hela elpriset, vilket naturligtvis är det intressanta för dem som betalar el, är det danska elpriset betydligt högre än det svenska. Utredningen petar ut en liten del av elpriset, men det är ju hela elpriset som är intressant. Svenska bönder har alltså ett betydligt billigare elpris än de danska bönderna. Vi i Miljöpartiet är inte alls intresserade av att höja elpriset för de svenska bönderna för att kunna harmonisera med Danmark. Jag måste säga att det finns oerhört mycket här som haltar.

Det förvånar mig att inte fler partier tar upp det faktum att det anslås 1,3 miljarder i den svenska statsbudgeten varje år som inte plockas ut av lantbruket. Det är faktiskt betydligt mer än de här andra skatterna. Hur kommer det sig att den delen inte är intressant? Om man vill se till att det svenska lantbruket får en så god lönsamhet som möjligt, måste det ju vara intressant att plocka hem pengar. Anser inte Dan Ericsson att det är intressant att det skiljer 1,3 miljarder mellan vad man skulle kunna ta och vad man faktiskt tar ut?

Björks utredning kräver en betydligt längre debatt än detta. Det är en utredning som jag skulle vilja klassa som rent dålig.

Anf. 17 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Detta med en jordbruksmarksskatt är fria fantasier från Gudrun Lindvalls sida. Det är definitivt inte aktuellt i det här sammanhanget.

Om Gudrun Lindvall och hennes parti skulle få sköta energipolitiken skulle inte bara de svenska lantbruksföretagen slås ut på grund av elpris-

höjningarna utan även många andra företag, inte minst den elintensiva industrin.

Jag svarade inte på frågan om dieselbeskattningen i mitt förra inlägg. Där kan vi fundera på om det är rimligt att en åkare från t.ex. Holland tankar med sig 1 000 liter, för det pris som gäller där, och kör på svenska vägar utan att betala någonting för det. Sedan tar han kanske inhemska transporter i Sverige mellan olika delar av vårt land för att så småningom åka tillbaka utan att betala någonting för det miljöslitage som åstadkoms och för slitaget på våra vägar.

Vi lever i en internationell värld. Vi lever i en internationell konkurrens. Då kan vi inte bara stirra oss blinda och säga: Det här är jättebra för den svenska miljön. Så här skall vi reglera, så här skall skatter och avgifter vara för svenska företag. Effekten blir ju att man smutsar ned från andra länder. Dieselskatten är ett lysande exempel på detta.

Sedan kan man diskutera nivån. Vi vet att detta slår hårt på lantbruksföretagen. Därför vill vi börja fasa ned detta.

Sedan bör vi också få en harmonisering på europeisk nivå. Gudrun Lindvalls parti vill inte ens ha ett fungerande samarbete. Man vill inte ha EU. Men det är ju genom EU vi kan få en samordning så att vi inte får sådana här konstiga effekter där andra länder förstör när vi vill driva en bra miljöpolitik.

Det är bättre att vi har gemensamma nivåer. Det är det bästa sättet för vårt land och för miljön.

Anf. 18 INGE CARLSSON (s):

Fru talman! I det här betänkandet, JoU23, behandlas regeringens proposition 1997/98:142 om riktlinjer för Sveriges arbete med jordbruks- och livsmedelspolitiken inom Europeiska unionen.

I det aktuella ärendet har vi behandlat 42 motionsyrkanden, och till betänkandet fogas 25 reservationer och 2 särskilda yttranden.

Trots de många reservationerna tror jag att vi har stora möjligheter att ena oss när det gäller det fortsatta arbetet med Agenda 2000. Det är en förutsättning för att uppnå förändringar som måste till både på kort och på lång sikt inom den gemensamma jordbrukspolitiken. Detta är den socialdemokratiska ambitionen, och om vi lyckas stärker vi Sveriges och jordbruksministrarnas position i det kommande förhandlingsarbetet om reformering av EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

I denna proposition har vi behandlat mål och medel på lång sikt. Att den gemensamma jordbrukspolitiken måste förändras är vi överens om. I propositionen konstaterar regeringen att det även i framtiden behövs en gemensam politik på jordbruks- och livsmedelsområdet inom EU. Det motiveras av framför allt tre skäl.

En gemensam politik med likartade konkurrensvillkor är en förutsättning för den inre marknaden för jordbruksprodukter inom EU. Det är EU-kommissionens uppgift att bevaka att nationellt utformade åtgärder inte snedvrider konkurrensen på denna marknad.

En gemensam jordbruks- och livsmedelspolitik motiveras också av effektivitetsskäl. Gemensamma regler underlättar kontrollen av hur väl medlemsländerna följer principerna för en fri och gemensam marknad, vilket således minskar administrationen och kostnaderna.

***Fel! Okänt
växelargument.***

Slutligen ger en gemensam politik Sverige större möjligheter att driva höga gemensamma krav på främst miljö-, djurskydds- och livsmedelsområdena.

Regeringen förslår också tre övergripande mål för jordbruks- och livsmedelspolitiken inom EU. I målen förutsätts att jordbruks- och livsmedelsföretagens produktion skall styras av konsumentefterfrågan. Vidare skall produktionen vara långsiktigt hållbar från både ekologiska och ekonomiska utgångspunkter. EU skall också medverka till global livsmedels-säkerhet, bl.a. genom att hävda frihandelns principer även på livsmedelsområdet.

För att nå dessa tre övergripande mål krävs åtgärder som främjar bl.a. miljöanpassade brukningsmetoder, djurhänsyn, landsbygdsutveckling och regional utveckling.

Regeringen föreslår att marknadsordningarna i den gemensamma jordbrukspolitiken avvecklas. Det är dock inte så, som Dan Ericsson påstår, att detta skall ske i rask takt. I framtiden bör därför politiken bygga på riktade insatser för att stärka miljövärden, landsbygdsutveckling och vissa regionala mål. En ny jordbrukspolitik och livsmedelspolitik bör medföra lägre samhällsekonomiska kostnader och på sikt lägre budgetkostnader. En reform av den gemensamma jordbrukspolitiken enligt dessa riktlinjer kommer att underlätta för de central- och östeuropeiska länderna att bli medlemmar i EU.

Det jag nu har redovisat är alltså regeringens övergripande riktlinjer och mål och medel på lång sikt som i stort överensstämmer med betänkandet från Komicapkommittén för reformering av EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Vi som hittills har debatterat den här frågan här i dag var med i kommittén.

I flera motioner kritiserar regeringen för att man i denna proposition inte har arbetat in detaljförslagen från Agenda 2000. Det finns flera skäl till detta ställningstagande.

För det första visste ingen när kommissionen skulle lägga fram förslag till Agenda 2000. Nu vet vi att det antogs den 18 mars 1998.

För det andra vill jordbruksministern ha ett samråd med alla partier i riksdagen innan de svenska positionerna läggs fast. Samrådsarbetet har påbörjats, och referensgruppen har i dag också fått en kallelse till nästa sammanträde.

Jag tycker att det här är ganska unikt. Många av oss har ju varit med ganska länge, men jag har hittills aldrig varit med om att en minister i en sådan här viktig fråga ser till att alla partier får vara med i referensgruppen innan de svenska positionerna läggs fram. Jag tycker att det är något som vi skall vara glada för. Maggi Mikaelsson sade att det är svårt att delta i arbetet, att man vill ha en årlig skrivelse. Men jag tycker faktiskt att vi har fått vara med, i Komicapkommissionen och nu i referensgruppen. Det tycker jag är unikt, och jag tycker att det är ett bra initiativ som vår jordbruksminister har tagit.

Fru talman! Jag skall gå över till att kommentera några av de 25 reservationerna.

I reservation 1 av Maggi Mikaelsson framgår det bl.a. att regeringen bör analysera vilka delar av den gemensamma jordbrukspolitiken som kan beslutas på nationell nivå.

Det här är ju en fråga som vi får anledning att diskutera närmare i referensgruppen. Men en viktig del i de nya förslagen är det nationella inflytandet över stödsystemets utformning. Det gäller fördelningen av ca 30 % av direktstöden till mjölk och nötkött. Det gäller också regional- och miljöstöden.

Dessa stöd ger medlemsländerna möjlighet att anpassa stödsystemet efter sina egna önskemål, vilket ju är en fördel. Risken är emellertid att en del länder kan ägna sig mycket åt sina särintressen som då tar över den gemensamma nyttan. Risk föreligger också för att administrationen kan öka.

Jag vill säga till Maggi Mikaelsson att de frågor hon tar upp i reservationen är viktiga, och jag tycker att vi skall kunna lösa dem i referensgruppen.

I reservation 2 av Gudrun Lindvall, Miljöpartiet, och i reservation 8 av Göte Jonsson m.fl. anføres att den svenska regeringen skall driva kraven på reformering av CAP på ett sådant sätt att byråkrati och krångel och även det inhemska regelverket minskar. Dan Ericsson tog också upp det här.

Nu är det ju så att de förändringar av EU:s jordbrukspolitik som föreslås – att de generella stöden sänks och att miljö- och regionalpolitiken ges större tyngd – är nödvändiga och steg i rätt riktning. Ett viktigt svenskt önskemål om att förenkla tycks ha fått en mera undanskymd roll. Snarare verkar direktstöden med några undantag bli mer komplicerade och medföra ökad administration.

Men även om Sveriges möjligheter kanske är små tycker jag att det är viktigt att vi försöker komma fram med förslag om förenklingar. Jag tror att det skulle uppskattas i EU.

En viktig del i de nya förslagen är det nationella inflytandet över stödsystemets utformning. Det gäller exempelvis de nationella kuverten samt regional- och miljöstöden. Det ger medlemsländerna möjlighet att anpassa stödsystemet efter sina egna önskemål.

Jag kan hålla med Dan Ericsson om att vi måste vara litet självkritiska. När det gäller de nationella tillämpningarna har Sverige hittills knappast varit något föredöme i fråga om enkelhet, inte minst vad gäller miljöstöden. Vi har i år 13 miljöstöd i vårt land, och det kan enligt de nya förslagen bli fler.

Men vår jordbruksminister har tillsatt en utredning om dessa olika stöd. I direktiven skriver jordbruksministern att det är viktigt att vi får en större enkelhet. Arbetet med detta är alltså på gång. Det som Dan Ericsson läste upp från Dagens Nyheter har vi vetat om långt innan Dagens Nyheter kände till det.

Ni har yrkat bifall till reservationerna 6 från Moderaterna och 7 från Centerpartiet, och ni har även fått Dan Ericsson att yrka bifall till reservation nr 6, som handlar om den Björkska utredningen. Denna har diskuterats ett antal gånger, och jag tycker att reservationerna i den delen är litet onödiga.

Jordbruksministern besvarade den 13 februari i år en interpellation och anförde då att utredarens förslag beträffande energiskatterna kommer att behandlas inom ramen för den översyn av energiskattesystemet som pågår inom Finansdepartementet. För övrigt är hela den Björkska utredningen ute på remiss. Vi delar åsikten att vårt land skall ha system likar-

tade dem som gäller i våra grannländer. Det är en utgångspunkt som vi vill ha för vårt arbete.

Ett stort antal reservationer handlar om en ny jordbruks- och livsmedelspolitik, om Agenda 2000 och om samråd. Vi kommer att fördjupa oss i Agenda 2000, och till det arbetet är ni inbjudna. Jag har därför inte för avsikt att gå igenom den frågan särskilt mycket. Förmodligen kommer jordbruksministern att ta upp en större diskussion i den delen. Också reservationerna om samråd är sedan en tid tillbaka överspelade i och med att referensgruppen väntas komma i gång.

Jag fick några frågor, bl.a. från Carl G Nilsson, om hur jag ser på de bidragstak som nu har föreslagits. Det är riktigt att kommissionens förslag innehåller tankar om minskning av bidragen till de större företagen. Det här är naturligtvis en möjlig väg. Om det räcker vet jag inte, men det är en möjlig väg att stödja små jordbrukare.

Å andra sidan kan de här bidragstaken innebära att näringen här hemma och ute i Europa inte utvecklas till den framtidsbransch som den har möjlighet att bli och som vi socialdemokrater vill att den skall vara. Jag vill därför till Carl G Nilsson säga att jag tycker att den här frågan är litet komplicerad.

Jag har svarat på Dan Ericssons fråga om ett borttagande i rask takt av marknadsordningarna. Jag vill än en gång påpeka att vi från svensk sida naturligtvis kommer att skynda på den här processen, precis som vår nuvarande jordbruksminister och även den tidigare jordbruksministern har gjort när det gäller synen på djurskyddet inom EU.

Jag vill med detta, fru talman, yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 19 CARL G NILSSON (m) replik:

Fru talman! Jag vill tacka för de två ståndpunkterna från Inge Carlsson, för det första för den angående den s.k. Björkska utredningen. Jag tolkar Inge Carlssons förklaring så att man är beredd att se till att vi skall få till stånd en konkurrenslikställighet mellan svenska producenter och producenterna inom det övriga EU. Det går då bra att i budgetarbetet rösta för moderata förslag med den inriktningen.

För det andra tolkar jag Inge Carlssons resonemang om bidragstak så att Sverige inte kommer att stödja sådana förslag när de blir föremål för resonemang i gemenskapen.

I frågan om referensgruppen sade jag i mitt inledningsanförande att jag tyckte att det var bra att en sådan tillsatts. Inge Carlsson underströk detta och sade att det är unikt att en sådan tillsätts innan vi lägger fast de svenska positionerna. Det är emellertid så att EU:s utrikesministrar sammanträder just i denna stund, och en punkt på deras möte är Agenda 2000. Av den annoterade dagordningen framgår att utrikesministrarna förväntas redogöra för respektive medlemslands övergripande ståndpunkter.

Information om förslagens innehåll och svenska positioner framgår av den till riksdagen nyligen överlämnade faktagruppmemoriet. Den promemorian är mycket detaljrik, och som jag antydde i mitt inledningsanförande befarar jag att vi i den referensgruppen redan är överkörda. Vi kan erinra oss att vi faktiskt också var det en gång i tiden i CAP-kommittén. Jag hoppas att Inge Carlsson har rätt och att jag har fel.

Anf. 20 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! När det för det första gäller bidragstaket anförde jag att det finns både för- och nackdelar med det. Jag tog inte ställning till hur vi skall ha det. Inte heller Socialdemokraterna har tagit ställning till det.

Det här är en stor och viktig fråga, som skall diskuteras i referensgruppen, och vi får då höra vilka åsikter också ni har om detta. Jag angav bara två olika synpunkter på frågan.

Bidragstaken kan också leda till att stora företag börjar dela upp sig i mindre bolag, och då blir idén med bidragstak förfuskad. Det finns alltså kryphål i detta sammanhang.

Vad gäller Björks utredning vill jag säga att förslagen måste finansieras. Jag är varken minister eller partiordförande och kan inte gå ut på gator och torg och säga att vi nu skall sänka t.ex. fastighetsskatten med 25 miljarder under den kommande perioden utan att ange någon finansiering. Den Björkska utredningen är ute på remiss, och man skall i remissvaren ange hur förslagen skall finansieras. Vår grundinställning är att förhållandena skall vara likartade med dem som gäller i de av våra grannländer som är med i EU. Det är det svar som jag kan ge i detta avseende.

Anf. 21 CARL G NILSSON (m) replik:

Fru talman! Vi har i våra budgetförslag fullt ut finansierat våra förslag om sänkning av energiskatterna. Alla vi som jobbar med de här frågorna i Sveriges riksdag har sedan flera år tillbaka känt till problemen med det svenska jordbrukets konkurrenskraft. Det finns faktiskt en risk för att medan gräset växer dör kon. Det är dåligt ställt med det svenska jordbrukets intäkter och lönsamhet. Det är fara i dröjsmål, så vi behöver se till att konkurrenskraften förbättras innan det är för sent. Så det brådskar, Inge Carlsson!

Anf. 22 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är klart att det brådskar, men vi kan inte ta ställning och fatta beslut innan vi har fått in remissyttrandena. Det är intressant att höra att moderaterna har finansierat alla sina löften, men vi vet hur mycket ni lånade under den förra mandatperioden. Den socialdemokratiska politiken utgår från att utgifter och inkomster skall harmoniseras. Vi vill inte som ni låna upp stora pengar.

Det är klart att det finns stora skillnader som Björk inte har tagit med i sin utredning. De svenska jordbrukarnas avräkningspriser ligger bra mycket högre än de danska jordbrukarnas. Det speciella skattesystem som man har för jordbrukarna i Danmark tycker vi inte är särskilt bra. Vad jag menar är att det svenska jordbruket skall ha likvärdiga möjligheter.

Anf. 23 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! I sitt anförande sade Inge Carlsson att han tyckte att det borde finnas bra förutsättningar för att vi skall kunna enas om de ansträngningar vi skall göra när det gäller att förändra EU:s jordbrukspolitik. Det låter väldigt bra om det är på det sättet. Jag hoppas det. Men vi blir något irriterade när representanter för regeringen åker ned till Bryssel och ganska klart talar om vad Sverige tycker i denna fråga. Det är natur-

***Fel! Okänt
växelargument.***

ligtvis svårt att komma och säga något annat sedan. Det finns en stor risk för att vi målar in oss i ett hörn och att ingen lyssnar på oss sedan. Det skulle vara det allra sämsta.

Inge Carlsson sade att det är ganska unikt att ha en referensgrupp. Unikt är det ju inte. Också i förhandlingarna med EU inför inträdet var oppositionen med och fick lägga fram synpunkter, så att vi skulle ha en svensk linje emot EU. Jag tycker att det är att följa upp det sättet att arbeta.

Jag har några frågor till Inge Carlsson. Inge Carlsson säger att marknadsregleringarna skall bort och att ersättningsarna till jordbruket skall minska. Så säger han att det inte skall ske så fort. Men diskuterar vi nu Agenda 2000, eller gör vi det inte? Är det någonting som kommer efter år 2006? Skall dessa saker hända i och med förslagen kring Agenda 2000, eller kommer de först senare?

Det sägs i propositionen och i betänkandet, och Inge Carlsson säger det också, att det svenska jordbruket och EU:s jordbruk innebär samhälls-ekonomiska kostnader. Jag reagerar mot det. Vi är helt överens om att det kostar budgetpengar, för det gör det ju. Men jag håller inte med om att det skulle vara en samhällsekonomisk kostnad att ha ett jordbruk. Jag skulle vilja ha en beskrivning av det från Inge Carlsson.

Anf. 24 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Vårt arbete i Komicap förlängdes. Om vi hade klarat av det tidigare hade jordbruksministern naturligtvis kunnat ha vårt arbete som underlag när hon presenterade våra synpunkter. Nu var det inte så. Man var tvungen att lägga fram sina synpunkter strax innan vi var klara. Men det stora jobb vi lade ned där är inte bortspelat. Ni har tagit upp det arbetet i en del reservationer. Det kommer med nu när vi diskuterar helhetsbilden av hur EU skall reformeras på kort sikt. Det är det som det handlar om. I dag har vi både regeringens proposition, Komicap och Agenda 2000 som underlag.

Jag tror, Lennart Brunander, att det skulle vara en väldigt styrka för Sverige och för vår jordbruksminister om vi kunde ena oss. Det är klart att en del detaljer skiljer sig åt, men jag tyckte att vi var väldigt eniga när vi arbetade med Komicap. Det fanns en del nyanser.

Lennart Brunander frågar när marknadsstöden skall tas bort. Vi har inte angivit något årtal. Men vi ser det som en fördel för jordbruksnäringen i framtiden att man inte skall behöva ha alla dessa stödsystem. Jag tror inte ens att jordbruksministern har angivit något årtal, men det är viktigt att vi i Sverige är pådrivande. Det kommer vi att fortsätta att vara. Vi vill se denna näring som vilken näring som helst.

Anf. 25 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Det är ganska viktigt, Inge Carlsson, att göra klart vad det är man pratar om. Pratar man om den period som omfattas av Agenda 2000, eller gäller det en period därefter? I Agenda 2000 görs ju vissa förändringar av marknadsregleringarna – dock icke så stora. Ersättningsarna ökar – de minskar inte – därför att man kompenserar för förändringarna av marknadsregleringarna.

Som jag ser det finns det ett motiv att ändra på detta, men det måste ske på ett sådant sätt att man kan behålla en lönsamhet i jordbruket och att det är möjligt att bedriva jordbruk i Europa på ett europeiskt sätt, så att man inte tar över det mer vårdslösa sätt att bedriva jordbruk och livsmedelsproduktion som finns på andra håll. Då kan man naturligtvis sälja till låga priser.

När vi får en förhandling i WTO som skapar en annan balans på världsmarknaden tror jag också att det finns möjlighet att göra förändringar, men då är det inte så aktuellt att diskutera i Agenda 2000-sammanhanget.

Jag vill också ha en förklaring till påståendet att jordbruket är en samhällsekonomisk kostnad.

Anf. 26 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Agenda 2000-förslaget är ett förslag i rätt riktning. Det är klart att vi socialdemokrater skulle velat ha enklare regler, mer av konsumentperspektiv och miljö- och djurhänsyn och mindre marknadsstöd.

Man måste väl ändå kunna säga att jordbruket är en samhällskostnad när vi betalar maten både genom våra skatter och i affären. Då har samhället en kostnad. Även om privatpersonerna har sin kostnad får samhället ge stora bidrag. Det är möjligt att det är en politik som kan vara i ett antal år till, men i längden skall jordbrukarna få ersättning för det de producerar direkt av kunderna. Det är så som jag ser det hela. Att våra skatter behöver betala en sådan här näring håller inte i en framtid.

Anf. 27 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Inge Carlsson gjorde ett hedervärt försök att svara på mina två frågor. Ändå kvarstår några frågetecken.

Nu säger Inge Carlsson att man inte skall avveckla marknadsordningarna i rask takt. Det är ett välkommet besked. Men i nästa andetag säger Inge Carlsson att man skall skynda på. Min fråga gäller distinktionen mellan dessa uttryck. Vad är skillnaden? Det är möjligt att jordbruksministern får reda ut detta litet tydligare i sitt anförande.

Min konkreta fråga var ju om Inge Carlsson är beredd att föra en politik – om man nu skyndar på avskaffandet av marknadsordningarna – som innebär att vi slår ut en tredjedel av den svenska åkermarken och ungefär 10 000 årsarbeten. Det är det som det handlar om, om vi skall ha en forcerad avveckling av EG:s marknadsordningar.

Jag frågade också om byråkratin och papperna. Det är bra att Sverige driver frågan om att minska byråkratin i EU. Men problemet är ju det som jag redovisade. Vi har faktiskt skapat ett hemmagjort problem. Inge Carlsson säger: Allt vad göras skall är redan gjort. Man har vetat om det som står i Dagens Nyheter i dag länge. Varför låter man det då fortgå?

Jag vill bara för att belysa detta citera ur Dagens Nyheter i dag. Det handlar om en lantbrukare som heter Ingemar Wahlström. Det står så här: ”Wahlström ville värna det mest värdefulla: en hållristning och några gravkullar. Men för att erhålla kulturmiljöstöd var han tvungen att inordna hela sitt lantbruk i det krångliga regelsystemet och bland annat rensa ut alla hallonbackar. Då fick det vara.

*Fel! Okänt
växelargument.*

För att få stöd att främja biologisk mångfald krävde reglerna att Wahlströms kor skulle beta alltför hårt i markerna. Det passade inte hans ekologiska djurhållning, där varsamt bete är ett alternativ till konventionella preparat – – –.”

Skall detta bara fortgå? Det är nuet det handlar om. Det är faktiskt nu som lantbruksföretag läggs ned på grund av denna byråkrati. Bara på mjölksidan riskerar vi att förlora 1 000 mjölkbönder på ett år. Det är bråttom, Inge Carlsson. Vad gör ni för att ändra detta?

Anf. 28 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag sade att vi har vetat om att det finns krångel. Jag sade också att det även är ett inhemskt problem. Vi politiker har inte beslutat om att det skall vara så här krångligt. Mycket ligger på Jordbruksverket. Det finns en stark kritik mot Jordbruksverket. Av det skälet såg jordbruksministern för en tid sedan till att det blir en utredning kring stöden. Allt är inte frid och fröjd. Vi får avvakta och se hur det blir när utredningen kommer. Jag tycker också att detta är en fråga där ni själva kan bidra genom att försöka att komma med bättre exempel.

Dan Ericsson har ett antal gånger sagt att vi skall ta bort marknadsordningarna i rask takt. Det är inte så. Vi socialdemokrater vill inte ha en total avreglering av jordbruket. Det är då vi riskerar att jordbrukare med mindre jordbruk slås ut. Vi måste också ha politiska förslag och beslut om hur vi skall kunna behålla det öppna och vackra odlingslandskapet och se till att jordbrukare med mindre jordbruk kan klara sig i glesbygd. Vi måste samtidigt ha politiska beslut om landsbygdsutvecklingen, osv. Vi kan inte avreglera totalt. Marknaden kan aldrig lösa miljöproblemen, osv. Det vet Dan Ericsson, och det vet alla andra också.

Jordbruksministern kommer kanske med en version om tidpunkten. Vi får väl se. Jag avvaktar.

Anf. 29 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Det krävs uppenbart att jordbruksministern reder ut det här med i vilken takt detta skall ske. Det skulle alltså inte ske i rask takt men skyndsamt – jag förstår fortfarande inte skillnaden. Nu kom det dessutom ett nytt begrepp igen: Nu skulle det inte vara en total avreglering. Det kan också tolkas på många sätt. Jordbruksministern får nog ta detta.

Till sist vill jag ta upp detta med byråkratin och blanketterna. Vi har ju fått en EU-negativ opinion i vårt land. Jag tror att mycket av det beror på att man uppfattar detta som centralstyrt. Det är mycket blanketter och mycket svårigheter. EU har hamnat i vanrykte på grund av byråkratin. Men det stora bekymret är ju att detta faktiskt inte är EU:s fel. Till dels kan det finnas berättigad kritik mot EU, men det är ju svenska regler som har omsatts. Det är det som skapar problemen.

Jag såg i fredags en löpsedel från Expressen som sade: EU dödar våra kor. Vad handlade det om? Jo, det handlade om de nya djurskyddsbestämmelser som träder i kraft den 1 januari 1999, närmare bestämt bås-platsmått, som vi har diskuterat tidigare. Det är alltså svenska regler som träder i kraft, men i massmedierna blåses det upp som att det är EU:s fel. Det är klart att det blir en EU-negativ opinion.

Det är därför det är så viktigt att ni går till handling och rensar i det här. Jordbruksverket säger också att man gör detta på direktiv från regeringen. Det är regeringens jordbrukspolitik som har lett till denna byråkrati; det kan ni inte springa ifrån genom att säga att det är Jordbruksverket som gör det här. Det är ni som måste agera! Senfärdigheten på detta område har varit förödande, både opinionsmässigt – genom att man skyller på EU när det är Sveriges fel – och rent praktiskt för de enskilda lantbrukare som inte längre bryr sig om att söka stöd, inte orkar med alla blanketter utan lägger ned sin verksamhet. Det är förödande för Sverige över huvud taget.

Anf. 30 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att Dan Ericsson ger en felaktig bild. Det är inte så att det bara gäller svenskt jordbruk. Vi tillhör ju EU, och inom EU har vi en gemensam jordbrukspolitik. Den följer vi naturligtvis upp med nationella beslut, men i grunden är det EU:s jordbrukspolitik vi följer.

Visst kan jag erkänna – det gör väl alla – att vi vill ha bort så mycket krångel och administration som möjligt. Det är ungefär som vid deklarationen: En del har förenklad deklaration och behöver bara skriva under med sitt namn. Så långt tror jag inte att vi kommer när det gäller jordbruket – inte så länge vi har alla dessa marknadsordningar. Vi måste komma bort ifrån dem om vi skall kunna få bort en massa regler m.m. Det är den inriktning jag tycker att vi skall jobba efter.

Anf. 31 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Fru talman! Först, Inge Carlsson, vill jag ta upp detta med referensgrupp eller årlig skrivelse. Det är faktiskt två helt olika saker. Det är jättebra med en referensgrupp där vi har möjlighet att sitta och diskutera frågorna. Vi är ju nu med i EU, som är ett helt nytt politiskt system som är annorlunda än den svenska traditionen. Vi har ett system som bygger på förhandlingar, samtal och uppgörelser, och man kanske inte alltid kan lägga fast taktiken direkt i riksdagen. Det betyder också att riksdagens roll har förändrats. Vi har tyckt att det är rimligt att man följer upp regeringens agerande genom en årlig skrivelse som redovisas för riksdagen och där vi har motionsrätt. Då kunde vi en gång per år få en ordentlig offentlig debatt om EU:s jordbrukspolitik. Det tycker jag är viktigt. Detta är något helt annat än att vi sitter med i en referensgrupp. Dessa två kompletterar varandra – de utesluter inte varandra.

När det gäller frågan om en gemensam politik tyckte jag att det lät positivt, kanske som en liten öppning, att det behövs diskussioner om vad som skall vara gemensamt. Vi kan ta som exempel förbudet mot vissa uppfödningsskott, där Sverige kanske åker på pumpen, så att säga, när det gäller belgisk blå. Denna ras vill ju vi förbjuda av etiska skäl, därför att vi tycker att detta är ett onormalt sätt att avla fram ett djur på. Detta borde vara något man fattar beslut om på nationell nivå.

Jag funderar också kring det regeringen säger om att en gemensam politik är nödvändig eftersom den leder till ett minskat behov av kontroll. Hittills har vi inte sett det. Det kunde vara intressant att höra om Inge Carlsson har någon uppfattning om när denna minskade kontroll i så fall

skulle kunna tänkas träda i kraft. Erfarenheten talar ju emot detta, tycker jag.

Hur skall detta ske? Här behövs det också en diskussion om vilken typ av kontroll vi skall fatta beslut om på nationell nivå. Vänsterpartiet säger i sin reservation att när det gäller sådant som vi har fått igenom i förhandlingar, t.ex. salmonellan, borde vi kunna ha rätt att ha nationell gränskontroll så länge regeln i fråga inte fungerar.

Anf. 32 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror att vi i jordbruksutskottet tillhör ett av de utskott som är mest välinformerade. Ideligen kommer jordbruksministern och hennes medarbetare till oss med information och talar om sina positioner när det gäller olika förslag som skall diskuteras i EU. Likaså är ju EU-nämnden till för att ta emot sådan övergripande information. Om det sedan behövs ytterligare information genom en årlig skrivelse har jag svårt att säga. Om vi följer det här på ett riktigt sätt, som vi gör i jordbruksutskottet, tycker jag att vi är mycket välinformerade.

När det gäller minskningen av kontrollen tycker jag att det är självklart att när vi får mer av gemensamma regler inom EU:s jordbrukspolitik måste kontrollen i samma mån försvinna. För ett antal år sedan förekom det ett oerhört stort fusk, ungefär motsvarande 10 miljarder ecu. Nu har man med olika gemensamma regler kommit bort från mycket av detta fuskande, och därmed behövs det inte så stor kontroll. Jag tycker att det är en viktig väg att gå här.

När det sedan gäller uppfödning av belgisk blå osv. tycker jag också att det är viktigt att inte varje nation skall hålla på och bestämma utan att man har en entydig politik inom EU.

Anf. 33 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Fru talman! Jag vill återigen koppla till diskussionen om huruvida jordbruksutskottet är välinformerat eller inte. Visst får vi mycket information, och det tycker jag är bra. Jag sade också att jag tycker att det är bra med en referensgrupp. Men det är någonting helt annat än att få en offentlig debatt och diskussion i Sveriges riksdag om de här viktiga frågorna. Det är den distinktionen jag inte tycker att man har sett från utskottets sida i det krav som vi har fört fram. Det är viktigt att EU-opinionen i Sverige baseras på fakta, och att det inte blir felaktigheter och hänvisningar till fel saker. Ett sätt är att vi får en ordentlig debatt om de här frågorna i det offentliga forum som Sveriges riksdag utgör. Det är därför jag har drivit kravet på en skrivelse. Jag hoppas att en sådan kan komma i alla fall, att vårt replikskifte inte låser detta så att det inte blir möjligt.

Inge Carlsson säger att med mer gemensamma regler behövs det mindre kontroll. Det måste ändå vara en fråga om vilka regler man skall ha och hur långt man skall gå. Man behöver ju hela tiden en kontroll av att reglerna efterlevs. Kontrollen finns ju, och ju krångligare och mer detaljerat det är – det tror jag att vi är överens om – desto mer kontroll behövs det. Det är bl.a. därför, vilket Gudrun Lindvall påpekade i sitt anförande, vi har fått en så stark ökning av antalet personer som jobbar på Jordbruksverket. Det är för att leva upp till det här behovet av kontroll, och det beror just på att vi har fått en massa gemensamma regler.

Anf. 34 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag delar Inge Carlssons uppfattning att målet naturligtvis måste vara att lantbruket kan leva på de priser som kan tas ut i affären. Jag tror att många lantbrukare i dag känner att dagens system, där maten betalas dels via priset i affären, dels via stöd och ersättningar, inte är tillfredsställande. Man tycker att det känns fel.

Det finns dock en sak som förvånar mig litet grand och som jag skulle vilja fråga Inge Carlsson om. Han säger att vi skall ha gemensamma krav när det gäller miljö- och djurskydd. Jag tycker att detta stämmer ganska illa med vad vi har hört i miljödebatten. Miljöministern brukar där hävda att regeringen anser att Sverige skall ha rätt att gå före. Skall vi inte ha rätt att gå före på jordbrukssidan när det gäller miljö- och djurskyddet? Jag tycker att detta känns mycket underligt, inte minst med tanke på att Skatteväxlingskommittén har visat att ett sätt att komma till rätta med miljöproblemen är att ha miljöskatter. Som jag har förstått det är ett av skälen till att vi har miljöavgifter på handelsgödsel och bekämpningsmedel att vi har ett miljösyfte med det: Vi vill ha höga skatter på handels- gödsel och bekämpningsmedel för att minska användningen.

Jag har också förstått att skälet till att vi har skatt på diesel till stor del är att vi genom en miljöskatt vill minska användningen. Med Inge Carlssons resonemang, att vi skall ha gemensamma regler, blir det fullkomligt omöjligt att gå före i miljöpolitiken på det här området.

Jag skulle vilja ha några kommentarer om detta. Menar Inge Carlsson att regeringen härmed har ändrat sig när det gäller att gå före på miljöområdet? Anser inte Inge Carlsson att ekonomiska styrmedel i fortsättningen är styrmedel som vi skall kunna använda i Sverige?

Anf. 35 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kanske var litet otydlig. Jag vill att EU:s regler skall vara gemensamma. Men de reglerna är minimiregler, och det är av det skälet som vi i Sverige har gått långt före när det gäller miljö, djurskydd och skatter på bekämpningsmedel och annat.

Vi socialdemokrater har inte ändrat uppfattning. Men vi vill naturligtvis driva de här frågorna mycket hårdare. Det är bra att det finns en miniminivå, men vi har med våra jordbruksministrar ett antal år försökt att få EU att anta strängare miljökrav och djurskyddskrav. Det är ett arbete som vi inte har gett upp. Vi försöker att påverka de andra länderna att höja de här kraven. Vi har inte gett avkall på vår syn på miljö och djurskydd m.m.

Anf. 36 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Jag får tacka för svaret. Det betyder att det är minimikrav ni vill ha. På jordbruksområdet är det här problem. Vi kan se att de gemensamma regler för transporter som vi har fått faktiskt för svenskt vidkommande innebar att det blev sämre. De regler vi hade om transport av högdräktiga respektive nyförlösta djur finns inte kvar längre, annat än på frivillig nivå.

I och med att jordbrukspolitiken är harmoniserad innebär det att så fort någonting beslutas i EU finns det stor risk att vi från svensk sida måste backa. Jag oroar mig mycket för att det skulle komma gemen-

samma regler när det gäller djurskyddet, för jag är övertygad om att de i första vändan inte skulle vara lika skarpa som de svenska reglerna är.

När det gäller djurskyddsreglerna anser jag och Miljöpartiet absolut att det måste vara minimiregler. Jag anser också att Sverige borde fortsätta att gå före. Det finns mycket kvar att göra.

Det sägs att lönsamheten är dålig i det svenska jordbruket. Det är utan tvivel så. Ett av problemen beror inte på stöden. De 10 miljarder som betalats ut efter EU-inträdet har naturligtvis betytt någonting för det svenska jordbruket. Det som gör att det svenska jordbruket i dag får en allt sämre lönsamhet är att priserna sjunker.

Jag skulle vilja höra med Inge Carlsson om han tycker att det faktum att priserna sjunker är ett skäl för att vi skall minska miljöskatterna till jordbruket. Skall vi lösa problemet med sjunkande priser i jordbruket genom att ta bort miljöskatterna på diesel, handelsgödsel och bekämpningsmedel? Är inte sjunkande priser någonting som inte skall kompenseras av staten, utan som måste lösas på annat sätt? Den Björkska utredningen handlar egentligen om detta, på vilket sätt den svenska staten kan kompensera bönderna för sjunkande priser. Jag skulle vilja ha några kommentarer om detta.

När det gäller konsumentefterfrågan vill jag säga att vi konsumenter aldrig kan välja bort maten. Vi måste äta.

Anf. 37 INGE CARLSSON (s) replik:

Fru talman! Att priserna har sjunkit har en rad olika orsaker i vårt land. Vi sänkte bl.a. matmomsen för några år sedan. I och med att det har varit kriser både i England och på andra håll har köttpriserna kunnat sänkas. Vi tänker inte finansiera de här sänkningarna av priserna genom att ta bort olika miljöskatter, det vore oss främmande.

Jordbruksprodukterna köps ju ofta upp av LRF-anslutna mer eller mindre egna företag. Det är väl där som priserna får höjas, eller också måste man bli mer effektiv för att på det sättet kunna höja priserna.

Jag tycker också att man i Sverige borde se över de olika mellanleden litet. Det har vi talat om ett antal gånger. Jag tror att det finns mycket att hämta där.

Sedan säger Gudrun Lindvall att djurtransporterna har blivit försämrade i EU. Det tycker jag inte stämmer. Det här var ju en fråga som bl.a. Margareta Winberg, som då var jordbruksminister, drev till en bättre tingens ordning inom EU. Vi hade ju stränga regler tidigare, men nu har andra länder tagit efter. Det tycker jag faktiskt är en fördel.

Anf. 38 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Fru talman! Jag har med stort intresse följt debatten här i kammaren med anledning av regeringens proposition om riktlinjer för Sveriges arbete med jordbruks- och livsmedelspolitiken inom Europeiska unionen och med anledning av jordbruksutskottets betänkande.

Det första jag konstaterar är att av reservationerna och diskussionen här att döma finns det inget samlat annorlunda alternativ än det som regeringen förespråkar. Det finns t.ex. ingen partiövergripande gemensam reservation mot de förslag som regeringen har lagt fram.

Jag konstaterar också att det egentligen inte heller i de enskilda reservationerna från partierna finns något alternativ till det som regeringen föreslår. Däremot finns förstås mycket kritik av regeringens förslag. Men något alternativ till hur man i stället skulle vilja formulera jordbrukspolitiken går inte att utröna. Särskilt tydligt blir det kanske när diskussionen går över på de mer näraliggande förslagen i Agenda 2000. Gärna en jordbrukspolitisk reform, men inte nu, inte här och inte för oss, tycks vara den samlande parollen. Den är faktiskt inte särskilt användbar i det praktiska politiska arbetet.

I det långsiktiga arbetet är regeringens förslag att vi måste arbeta för en fortsatt gemensam jordbruks- och livsmedelspolitik. Den kan och bör se mycket annorlunda ut än den befintliga jordbrukspolitiken inom Europeiska unionen gör. Den bör också lägga större tonvikt vid andra aspekter, t.ex. restriktioner. Vår jordbrukspolitik i Sverige är inte enbart en fråga om ekonomiska stöd eller ersättningar till olika produktionsgrenar. Den är i lika hög grad en fråga om att t.ex. skydda miljön mot negativ påverkan, vilket vi gör genom t.ex. skatter, avgifter eller olika typer av restriktioner. Den dimensionen behöver utvecklas betydligt mer inom den gemensamma jordbrukspolitiken, som i dag behandlar jordbrukspolitik i en enlig min och regeringens uppfattning alltför begränsad mening.

Låt mig säga, fru talman, att jag inte är direkt förvånad över att det inte finns en livlig debatt i form av tydliga alternativ när det gäller den långsiktiga politiken. Syftet med regeringens proposition har inte varit att söka konfrontation. Syftet har, i enlighet med den tradition vi har utvecklat när det gäller jordbrukspolitik, varit att söka det som det kan finnas en betydande enighet kring. En sådan betydande enighet har präglat formatet av de långsiktiga målen för jordbrukspolitiken tidigare. Det har sitt värde på det nationella planet. Men framför allt har det kanske sitt värde i de internationella diskussionerna att det finns en grundläggande gemensam inställning.

Låt mig däremot säga att jag tycker att det är viktigt att vi inser att vi inte kan dra slutsatsen av detta att frågorna skulle vara oproblematiska eller att man inom denna enighet kan inrymma allt det man vill ha. Jag får ibland en känsla av att reservanternas som företräder olika förslag gör det litet enkelt för sig. Man vill så att säga vara alla goda gävars givare utan att behöva säga några som helst obehagligheter till dem som är berörda. Det är naturligtvis till dels den politiska oppositionens privilegium att kunna förhålla sig så, särskilt om man tänker sig att man skall bli kvar i oppositionsställning. Men det bekymrar mig litet, därför att jag tycker att reservationerna från partierna präglas av oförenliga ambitioner ibland, inte mellan politiska partier, utan inom de politiska partierna.

Tydligast kommer detta till uttryck när vi diskuterar Agenda 2000. De förslagen är enligt regeringen steg i rätt riktning. Alternativet till en reform över huvud taget, till det kommissionen föreslår i Agenda 2000, är inte en oförändrad situation. Det finns ibland felsynen i debatten att om vi inte förändrar någonting skulle inte ett stort antal jordbruksföretag i vårt land eller i andra länder slås ut. Då skulle verkligheten fortsätta att se ut på ett givet sätt. Så är det inte.

Vi ger en riktig björnkram inte bara till Sveriges jordbruk utan också till hela unionens jordbruk genom att fortsätta bedriva jordbrukspolitiken så som den har bedrivits hittills. Den har gått från att uppfylla de mål som

*Fel! Okänt
växelargument.*

ursprungligen ställdes upp till att inte alls motsvara de mål som vi i dag har anledning att sätta upp för jordbrukspolitiken. När vi ser oss omkring i verkligheten kan vi konstatera att nedläggningen av små jordbruksföretag i t.ex. glesbygdsregioner fortsätter. Trots att vi har en jordbrukspolitik där det avsätts stora resurser för att motverka denna utveckling lyckas vi inte. Det är viktigt att ha klart för sig att en oförändrad jordbrukspolitik inte är ett konstruktivt alternativ om man menar att jordbruket är en framtidsnäring och att livsmedelsproduktionen borde kunna utvecklas i positiv mening.

Det har kommit kritik i debatten från t.ex. Carl G Nilsson, där Lennart Brunander instämde, om att vi arbetar bakvänt, dvs. att vi först vill ha en diskussion om de långsiktiga målen och sedan gripa oss an det konkreta reformarbetet.

Jag förstår inte den kritiken. För mig är det självklart att som en bakgrund för det konkreta, dagliga arbetet behöver vi det långsiktiga perspektivet. Därför har dagens beslut en stor betydelse för det fortsatta konkreta reformarbetet.

Det senaste övergripande, t.o.m. genomgripande, jordbrukspolitiska beslutet i Sveriges riksdag fattades 1990 och inledde den svenska omställningen. Mot bakgrund av hur verkligheten sedan dess har förändrats, inte enbart men bl.a. genom Sveriges medlemskap i Europeiska unionen, är det för mig självklart att det fortsatta arbetet med jordbrukspolitiken behöver förankras i riksdagsbeslut.

Två regeringar med olika politisk hemvist har ställt sig bakom de idéer som föreslogs 1990 och även förlängningen av dem i och med vårt medlemskap i Europeiska unionen – inställningen till den gemensamma jordbrukspolitiken som följer av vårt eget omställningsbeslut. Men det är nödvändigt med ett tydligt besked om vad man vill på lång sikt.

Mot bakgrund av att det trots allt finns en stark gemensam inställning till de långsiktiga ambitionerna, såsom de kom till uttryck 1990, är jag förvånad över diskussionen att regeringen i sitt konkreta arbete skulle föregripa nödvändigt riksdagsagerande. Självfallet kan inte allt konkret arbete upphöra i avvaktan på ett konkret riksdagsbeslut. Under pågående reformdiskussion inom Europeiska unionen kan inte just Sveriges regering säga att man tyvärr inte kan ha en uppfattning i viktiga frågor för Sverige därför att man inte har någon uppfattning om vad Sveriges riksdag tycker. Det är dessutom inte heller sant. Även före detta beslut finns det väl grundade skäl att se att det finns en klar uppfattning om var Sveriges riksdag står i dessa frågor.

Vår utrikesminister föredrar i dag ståndpunkter som jag själv också föredragit för EU-nämnden och fått förankrade där. Det är uppfattningar som också har presenterats för jordbruksutskottet. Det är inte oväntade eller nya perspektiv.

Jag menar att det är precis så det skall gå till. I EU-nämnden skall de svenska positionerna förankras.

Vi har föreslagit att det skall tillsättas en särskild referensgrupp för att kunna diskutera de mer detaljerade delarna i kommissionens förslag i Agenda 2000. Det är inte bara kommissionens förslag utan givetvis också hur processen går vidare. Hur bemöts förslagen av de andra medlemsländerna? Vad kan man se att det finns för möjligheter? Hur kommer de att förändras? Vi vet med all säkerhet att förslagen inte går ograverade ge-

nom beslutsprocessen. De kommer att påverkas och förändras. Naturligtvis är det av största betydelse att vi i den diskussionen kan ha ett starkt stöd i den referensgrupp som regeringen har föreslagit och som nu har tillsatts.

Jag har svårt att förstå Maggi Mikaelssons kritik av att hon inte getts möjlighet att delta i processen. Enligt min uppfattning finns det goda möjligheter för Vänsterpartiet att delta. Att man sedan valt att ännu så länge inte skicka en representant till referensgruppen får partiet självt stå för.

Låt mig ge ett konkret exempel när det gäller Agenda 2000. Jag har förstått att det har uppskattats av riksdagens partier att regeringen har agerat kraftfullt angående det konkreta förslaget om majsensilage. Vi väntade inte på att riksdagen skulle fatta ett beslut i just den frågan, utan vi utgick från att regeringen hade mandat att företräda en, som vi uppfattade, gemensam svensk ståndpunkt i frågan.

Om man vill att regeringen skall hålla sig tillbaka och inte delta i reformdiskussionen i vissa avseenden, måste man acceptera att det inte går över huvud taget. Det är en gentemot utövarna av Sveriges jordbruk oansvarig hållning. Det skulle – om något – försämra möjligheterna, i svenskt perspektiv, att få ett bra jordbrukspolitiskt beslut.

Jag förstår inte oron över att det skulle gå så snabbt. Det är inte min erfarenhet att snabba och överilade beslut är den överhängande faran när det gäller vårt gemensamma samarbete inom den europeiska unionen. Det gäller definitivt inte den jordbrukspolitiska reformen.

Jag noterar, t.ex., att Moderata samlingspartiet ofta hyllar Nya Zeeland för att införa snabba och resoluta reformer för stora delar av den offentliga sektorn. Men Moderaterna har inte alls tagit till sig vad landet har gjort för jordbrukssektorn. Den drastiska nedgången i antalet jordbrukare och jordbruksföretag på Nya Zeeland, och som var en av de befarade riskerna, har inte blivit av. Däremot har det blivit en ändrad inriktning på jordbruket. Det visade sig att farhågorna för jordbrukets utveckling var betydligt övervärderade.

En konkret fråga som har tagits upp, och som är en konkret del i Agenda 2000-förslaget, är takfrågan: Skall det vara en övre gräns för stöden? Det är en i sammanhanget liten fråga som får stor uppmärksamhet. Det beror på att frågan rör vid en principiellt viktig kärna. Vi vet att 80 % av det totala jordbruksstödet i dag går till 20 % av de största jordbruksföretagen.

Det konkreta förslaget löser inte det problemet. Den relationen kommer i stort sett att kvarstå oförändrad. Det är ett av argumenten till att känna en viss tveksamhet till ett förslag som ytterligare komplicerar politiken utan att egentligen lösa det problem det avser att bemöta. Det är ett av skälen till att vara tveksam till förslaget.

Om man är emot förslaget om ett tak, måste man finna en annan finansiering. Förslaget minskar utgifterna för jordbrukspolitiken. Vill man inte acceptera den minskningen av utgifter, har man ett ansvar att söka en annan form.

Denna fråga hör till de saker vi bör diskutera i referensgruppen innan vi tar definitiv ställning.

Alla är överens om att krånglet skall bort – särskilt det inhemska krånglet. Jag delar också den uppfattningen. Men det tar tid. Många av

*Fel! Okänt
växelargument.*

***Fel! Okänt
växelargument.***

ersättningsprogrammen läggs upp som femåriga program. Om ett sådant program ändras under en pågående programperiod ökar snarare än minskar krånglet eftersom man skapar olika regler för nytillträdde och senare tillträdde jordbrukare.

Vi har gjort de förenklingar vi tyckte var möjliga att göra inom ramen för pågående program. Det är min fasta övertygelse att när vi går in i nästa programperiod skall vi göra det med ett betydligt enklare system i de delar där vi själva beslutar om regelverket.

Riksrevisionsverkets rapport som kom redan förra året har diskuterats i dag. Rapporten har lett till att arbetet fortsätter för att se över hela stödordningen. Det var bara en del som Riksrevisionsverket hade arbetat med.

Arbete pågår dessutom inom två olika utredningar för att just åstadkomma ett sammanhållet men ändå betydligt enklare förslag för hur vi skall administrera jordbrukspolitiken. Det gäller dels miljöstöden, dels jordbrukspolitiken generellt, även de stöd som utgår med automatik.

Låt mig återigen säga att vi självfallet måste ha en strävan att minska onödigt krångel. Men vi måste också inse att ett visst krångel faktiskt är nödvändigt därför att vi ändå betalar ut många miljarder kronor varje år i ersättningar och stöd till den här sektorn. Det är ett rimligt anspråk från samhället i övrigt att man vet att det finns regelverk och att det finns en kontroll av att de regelverken följs.

Jag delar uppfattningen som har framförts, att jordbruket är viktigt och att det är en framtidsnäring. Jag tycker inte heller att det kan råda någon tveksamhet om det. Jag tycker att de politiska signalerna har varit tydliga, och inte bara signalerna i form av ord utan också i form av handling. Vi har nu byggt ut vårt miljöersättningsprogram till den fulla nivån. Det är en tydlig signal om någon. Vi har också tillsatt den utredning som kallas den Björkska utredningen. Dess förslag är ute på remiss.

Diskussionen här speglar att det inte är alldeles så entydigt hur man ser på förslagen. Det kan finnas delade meningar om dem. Därför är det enligt min uppfattning mycket viktigt att remissomgången får fortgå och att olika synpunkter kan komma in innan vi slutgiltigt går till att fatta beslut kring utredningens förslag. Låt mig understryka det som också flera andra ministrar har sagt här, att man självfallet inte tillsätter en sådan utredning med ett sådant uppdrag om man inte har för avsikt att också följa upp förslagen med konkreta åtgärder.

Låt mig vidare understryka det som framgick redan av direktiven till utredningen, nämligen att det är en viktig strävan för oss att se till att konkurrensvillkoren för Sveriges jordbruk är rimliga i jämförelse med andra länder. Jag tror inte att de någonsin kan bli hundraprocentigt likadana. Det finns alltför mycket länder och regioner emellan som skiljer, men konkurrensvillkoren måste vara rimliga så att vår livsmedelsproduktion med alla dess kvaliteter kan hävda sig.

Det är många frågor som tagits upp här i dag, och det är svårt att hinna gå in på dem alla. Låt mig säga när det gäller ett sådant enormt område som egentligen förtjänar en egen lång diskussion, den globala livsmedelssäkerheten, att vi utöver det som Komicapkommittén föreslog har tillfört en sådan ambition i vårt förslag till långsiktiga mål, mot bakgrund av att det är så oerhört viktigt, att vi kan vara med och bidra till att de globala livsmedelsfrågorna får en lösning. Vi vet att många hundra

miljoner människor i vår värld inte har tillgång till mat. Det är fruktansvärt. Det är en av de största uppgifter som mänskligheten har att lösa detta problem.

Låt mig också säga att en reform i meningen en avreglering bl.a. av det skälet är absolut nödvändig därför att jordbrukspolitiken, såsom den nu ser ut i den europeiska unionen, som den har sett ut och fortfarande ser ut i många andra i-länder bidrar till att hålla tillbaka jordbruks- och livsmedelsproduktion i de länder i världen som mest av allt skulle behöva utveckla den. Därför är vårt reformarbete också ett av de aktiva bidragen till att skapa en bättre förutsättning för en global livsmedelssäkerhet.

Bakom t.ex. Maggi Mikaelssons anförande skymtar hela tiden fram att hon och Vänsterpartiet menar att det skulle ha varit bättre om vi över huvud taget hade hållit oss utanför den europeiska unionen, om vi stängde gränserna om oss och skötte oss själva här hemma. Jag delar naturligtvis inte alls den uppfattningen. Ett konkret exempel som ges på någonting som skulle visa att det skulle ha varit bättre för oss är vårt arbete när det gäller belgisk blå. Vi måste fråga oss vad vi vill med vårt förbud mot att avla fram djur som har genetiska defekter. Vi vill åstadkomma ett bättre djurskydd. Men det kan inte rimligen vara så att vi med vår icke-användning av detta djur tycker att vi har nått det målet, om vi bara här hemma kan få slippa att äta det här köttet. Om vi verkligen vill någonting med vår djurskyddsambition måste målet vara att kunna påverka också de andra länder som är medlemmar i den europeiska unionen. Då har det ett oerhört stort värde att vi nu får tillfälle att föra en aktiv debatt med alla de andra medlemsländerna.

När det gäller den svenska situationen är jag inte oroad, oavsett hur domstolsutslaget en gång kommer att bli. Jag har naturligtvis en mycket stark förhoppning att det kommer att gå vår väg. Men oavsett hur det kommer att gå är inställningen mot avel med genetiska defekter i vårt land i dag ännu starkare än vad den någonsin har varit tidigare. Vi är dessutom på väg att få en ökad förståelse för det. Jag tror att alternativet att stå utanför inte är det som förbättrar våra möjligheter till att arbeta för djurskydd.

Vi kan också konstatera att vi inte nått ända vägen fram när det gäller fördragstexterna, men vi har ändå i Amsterdamfördraget fått en protokollsanteckning som tar upp frågan om att det är viktigt att djurhållningen sker på en etiskt acceptabel nivå. Självfallet måste vi fortsätta utifrån den förbättrade styrkepositionen för att komma ännu längre.

Salmonella tycker jag är ett exempel på att vi har haft framgång, därför att vi kan konstatera att importen av salmonellasmittat kött har upphört. Vi kan också konstatera att vi har fått ett ökat intresse för vår inställning till möjligheten att producera salmonellafrött dels bland konsumenter, vilket är en oerhört stark drivkraft, dels bland producenter i andra EU-länder. Jag måste få ställa motfrågan till Maggi Mikaelsson: Om den europeiska unionen har svårt att med sina högre krav på t.ex. förbud mot tillväxthormoner hävda sig i hela världen och om Sverige ibland har svårt att hävda sig inom den europeiska unionen, hur skulle vi kunna hävda oss på alldeles egen hand, ensamma gentemot hela resten av världen? Det tror i varje fall inte jag skulle vara möjligt. Jag tror att vi måste inse att omvärlden faktiskt existerar; den kan inte tänkas bort. Gamla tidens

Prot. 1997/98:111
25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

gränsskydd skulle inte skydda oss för den typen av problem som vi står inför i dag.

Fru talman! Låt mig avslutningsvis få säga att vårt grundläggande problem när det gäller jordbrukspolitiken är ambitionen att göra två saker samtidigt. Ingen annanstans har vi en så tydlig ambition. Vårt grundläggande dilemma är att vi vill stötta det jordbruk som är internationellt konkurrenskraftigt, som skulle klara sig på en avreglerad marknad och som dessutom behöver en avreglerad marknad för att över huvud taget kunna få avsättning för sina produkter. Samtidigt vill vi skydda och bevara det jordbruk och den livsmedelsproduktion som äger rum, kanske inte framför allt därför att de ger ett stort bidrag till folkhushållet utan därför att de bevarar kvaliteter, t.ex. biologisk mångfald, och därför att det sker i delar av landet där jordbruket är en viktig del för att över huvud taget bevara landsbygden levande. Det är det här grundläggande dilemmat som komplicerar allting för oss och som gör att det faktiskt inte är särskilt enkelt att besvara frågor som hur stor produktion vi egentligen "skall" ha i Sverige. Den har, sett över ett litet längre tidsperspektiv, varierat ganska stort.

Hur skall vi välja mellan olika ambitioner, t.ex. djurskydd och biologisk mångfald? Det som Dan Ericsson tidigare läste upp var ett exempel på att för att få den biologiska mångfalden på betade arealer, för att få en del av de rara arterna, måste man ha ett mycket hårt bete. Då kommer kanske djurskyddet i kläm. Det vill man inte ha av djurskyddsskäl. Man vill inte tvinga djuren att beta så hårt. Det är ett exempel på motsättning. Det finns många sådana.

Slutligen, fru talman, vill jag säga att ingen av dagens talare till min förvåning sagt någonting om konsumenters kostnader för livsmedel. Vi har kunnat konstatera att kostnaderna för konsumenterna har sjunkit under senare år, bl.a. som en konsekvens av vårt medlemskap i den europeiska unionen och det ökade konkurrenstryck som tillgången till den gemensamma inre marknaden betyder. Enligt min uppfattning är det positivt. Jag tror att det ständigt behövs en sådan press i livsmedels- och jordbruksproduktionen. Jag har svårt att se hur man skulle åstadkomma den om man nu skulle välja att slå in på avgränsning och ökade gränsskydd igen. Det skulle vara intressant att höra om det finns någon bland talarna som har någon uppfattning om konsumentperspektivet på jordbruks- och livsmedelspolitiken. För regeringens del är det en mycket viktig aspekt. En jordbruksminister i Sverige är inte bara jordbrukets minister utan också konsumenternas jordbruksminister.

Trots det som jag nu har anfört på de områden där det finns skilda synsätt uppfattar jag att det finns en grundläggande gemensam inställning när det gäller de långsiktiga målen för jordbrukspolitiken, och det gläder mig mycket. I det dagliga arbetet kommer vi att få diskutera många mindre skillnader, och det samarbetet ser jag också fram emot.

Anf. 39 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Fru talman! Trots allt det som ministern sade i sitt anförande och som man kan uppfatta som kritik mot Vänsterpartiet är vi överens om många av målen. Men det är en sak som Annika Åhnberg sade i slutet av sitt anförande som oroar mig, och det är att regeringen uppenbarligen är på väg att ge upp kraven på att Sverige skall gå före i fråga om djurskydds-

och miljökrav. Det resonemang som ministern förde, innebär att vi för att vi i EU skall kunna driva kraven och för att EU skall kunna driva dem på världsnivå, måste vi i Sverige vara beredda att backa. Det var så jag tolkade det som ministern sade. Detta innebär ett avsteg från det som regeringen tidigare har sagt.

Annars håller jag med om att det inte finns någon väg bakåt när det gäller jordbruket. Vi måste se framåt och utveckla det. Vänsterpartiet är för ett öppet och internationellt samarbete. Det vi vill diskutera är villkoren för att vi skall kunna delta i det samarbetet.

Vi i Vänsterpartiet har också krävt att när de överenskommelser som Sverige har gjort med andra länder inte stämmer skall man kunna ha en nationell kontroll över detta.

Jag vill ställa en fråga till ministern om konsumentmålet. Det är inte så lätt att veta hur man skall lösa dessa frågor, men det är möjligt att ministern kan ge mig ett svar. Hur skall man kunna förena konsumenternas krav när man samtidigt har en ökad transnationell makt över produktionens alla led med de negativa effekter som detta har visat sig ha? Hur skall man kunna förena detta? Och hur skall man kunna förena kravet på att vi skall kunna gå före med våra miljökrav med tanke på de ökade kraven på frihandel? Detta är svåra frågor, men jag tycker att ministern gör det litet lätt för sig genom att bara påstå att Vänsterpartiet verkar för stängda gränser.

Anf. 40 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Fru talman! Jag blir inte riktigt klok på vad Vänsterpartiet egentligen tycker. Nu säger Maggi Mikaelsson att man inser att det inte finns någon väg tillbaka och att man är för en öppen och fri konkurrens. Samtidigt har partiet en reservation som bygger på att livsmedelsproduktionen skall baseras på regional självförsörjning. Jag förstår faktiskt inte hur man får dessa två olika delar att gå ihop.

När det gäller Sveriges roll i den europeiska unionen är det självfallet min och regeringens ambition att vi skall fortsätta att gå före i de delar där vi har någonting att gå före med. Det är ju inte så att vi alltid är först och bäst. Vi har faktiskt en hel del att lära av andra länder.

Jag tog upp salmonella som ett exempel. Det är just en sådan fråga där vi har fått möjlighet att ha ett avvikande regelverk som i och för sig är ett intrång i den inre marknadens regler. Men vi har tyckt att den ambitionen är så viktig för oss att vi inte vill ge upp. I praktiken hävdar vi också det regelverket, och det har vi gjort med sådan kraft att alla andra medlemsländer och även kommissionen har förstått att vi menar allvar.

Andra exempel på områden där vi har någonting att gå före med är antibiotika och djurtransporter. Där viker vi oss inte i vår ambition.

Hur man förenar konsumenternas krav? Ja, jag tror att man gör det genom hela det batteri av åtgärder som står till förfogande, t.ex. genom ett aktivt arbete för höjda miniminivåer, inte bara inom den europeiska unionen. Det är inte minst viktigt att vi lyckas med detta i GATT- och WTO-sammanhang och när det gäller de krav som uppstår när man har en öppen och större marknad med en press nedåt på kostnader och priser. Man förenar kraven genom den kombinationen.

Anf. 41 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Fru talman! Om man tittar på hur det ser ut på global nivå kan man producera till lägst priser där man använder oetiska produktionsmetoder. Om man inte kan ställa stränga krav och sätta gränser för vilka regler som man skall ha på både nationell nivå och EU-nivå kommer det att leda till att det blir de sämsta villkoren som styr.

Tyvärr har inte ministern släckt min oro när det gäller att man har gett upp i fråga om att driva sina krav där det är möjligt. Låt oss ta rasen belgisk blå som ett exempel. Oavsett vad EG-domstolen kommer fram till, kan Sverige ställa högre nationella krav på uppföljningsmetoder eller är det ministrarnas mening att man skall backa och i stället driva frågan på EU-nivå eller på WTO-nivå, om det inte går att komma fram någon annanstans? Det kunde vara intressant att få den frågan utredd.

Beträffande synen på en öppen och fri konkurrens tillåter inte repliktiden mig att gå in i debatt, utan jag vill hänvisa ministern till att läsa vår motion. Där framgår det klart och tydligt vad vi menar.

Avslutningsvis vill jag angående referensgruppen säga att jag inte tycker att ministern skall rikta kritik mot att inte alla partier var representerade vid det första sammanträdet. Ministern, som har suttit i riksdagen, borde veta att man inte skickar en kallelse som kommer fram dagen innan sammanträdet skall hållas.

Anf. 42 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Fru talman! Jag har läst Vänsterpartiets motion, men jag kan inte påstå att det blev vare sig klarare eller tydligare vad politiken syftar till. Förvirringen blev i det närmaste total.

När det gäller rasen belgisk blå eller andra frågor där vi från Sverige har högre krav är det självfallet min uppfattning att vi skall hävda de positionerna, och det gör vi också med all kraft. Det är en sak som förvånar mig med EU-motståndare i allmänhet och kanske vänsterpartister i synnerhet, och det är att man ständigt målar upp fasor och faror med EU-samarbetet, men man är alltid en bit in i framtiden. När vi diskuterade EES-avtalet var det EES-avtalet som skulle leda till katastrof. När vi diskuterade medlemskapet var det medlemskapet som skulle leda till katastrof. När vi diskuterar den ekonomiska och monetära unionen är det den som förväntas leda till katastrof.

När vi i verkligheten lyckas få gehör för våra uppfattningar och därmed åstadkommer någonting som är mycket större än en svensk nationell reglering, då förtogs detta alltid av Vänsterpartiet. Det är beklagligt, för det leder inte till en konstruktiv eller realistisk diskussion om våra möjligheter att inom den gemensamma unionen hävda våra ståndpunkter.

Återigen när det gäller rasen belgisk blå: Det finns självfallet många möjligheter för oss att hävda vår position, och det kommer vi att göra oavsett EG-domstolens utslag. Men vi har ännu inte sett detta utslag så det finns ingen anledning för oss att redan i förväg ge upp våra förhoppningar om hur utslaget skall bli.

Anf. 43 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! När det gäller den nyss förda debatten om EU och EU:s förträfflighet och Sveriges möjligheter är det viktigt att vi nyttjar våra

möjligheter att påverka EU:s jordbrukspolitik i rätt riktning. Där kommer konsumentperspektivet in i bilden. Vi skall inte använda olika typer av kemikalier, mediciner och annat i foder som sedan övergår i maten. Vi skall ha etiska vettiga system att hantera djuren på. Det gäller också miljöpåverkan när vi producerar. Hela detta batteri är viktigt ur konsumentperspektiv, och det är viktigt att vi i Sverige är pådrivande i det här sammanhanget.

I ett längre perspektiv är det viktigt att vi som medlemmar i EU har ett skydd mot dessa idéer gentemot världen i övrigt i de kommande WTO-förhandlingarna. Jordbruksministern talade om avreglerad marknad. Om man skall ha en sådan måste det finnas ett skydd för alla dessa områden. Man måste ha möjligheter och rätt att ställa krav när man handlar med livsmedel utan att utsättas för beskyllningar att vara protektionist, vilket ju så ofta är fallet. Hur klarar regeringen den avvägningen?

Det borde finnas möjligheter att komma överens, men då krävs det ju att man sätter sig ned och diskuterar ordentligt. Det hoppas jag att vi kan göra i referensgruppen.

Anf. 44 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Fru talman! Jag delar uppfattningen att det är viktigt att vi utnyttjar vår position i den europeiska unionen i olika sammanhang för att driva på utvecklingen i den riktning som vi i Sverige finner önskvärd. Det är just därför som jag tycker att det är så märkligt att så ofta möta kravet på att regeringen skall förhålla sig passiv i de pågående reformdiskussionerna kring jordbrukspolitiken. Tvärtom är det så att vi i den diskussionen har möjlighet att hävda det som uppenbarligen är mycket väl förankrade gemensamma uppfattningar i Sverige, nämligen att en fortsatt och utvidgad reform är nödvändig.

Konsumenters krav är en oerhört viktig del av diskussionen. Naturligtvis får man för olika konkreta frågor ha olika strategi eller taktik, men det grundläggande är ändå att det är viktigt att ha så höga gemensamma minimikrav som möjligt och att utifrån dem använda de möjligheter som faktiskt finns i EU-systemet just för att gå före och hävda en längre gående uppfattning och få förankring för den. EU-samarbetet är fyllt av exempel på att länder agerar just på det sättet och också når framgång med det.

Det behövs alltså en kombination av hög nivå när det gäller de gemensamma kraven, en möjlighet att gå före och, sist men inte minst, regler som på marknaden tillgodoser konsumenters olika krav på information och upplysning. Vi menar nämligen ganska ofta olika saker när vi som konsumenter talar om hög kvalitet. Allt kan inte vara fastlagt i gemensam lagstiftning. En del måste också lämnas till frivilliga märkningssystem.

Anf. 45 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! När det gäller det sistnämnda, att man skall lämna till konsumenten att avgöra vad som är bra och vad som inte är bra, vill jag hävda att det ändå måste finnas vissa grundläggande regler, t.ex. för nyttjande av antibiotika, mediciner och annat och att vi inte skall ha mat som innehåller salmonellabakterier etc.

Inge Carlsson sade tidigare att det rimliga vore och att den socialdemokratiska linjen är att bonden skall kunna leva på de priser som man kan ta ut för produkterna. Det är en ganska intressant upplysning, eftersom man enligt min bedömning inte kan göra det med de priser som är i dag. Det är därför som det finns ersättningar. Men samtidigt säger man från regeringens sida att ersättningarna skall bort. Då måste man också klart säga att priserna också måste stiga, vilket innebär ökade kostnader för konsumenterna. Det tycker jag att man också måste tala om i så fall, därför att annars går inte resonemanget ihop.

När det gäller vår kritik mot att regeringen har gjort vissa saker säger Annika Åhnberg att man inte får vara passiv utan måste agera. Att regeringen agerar för att värna svenska djurskyddsregler och de regler som vi har när det gäller hantering av mat är naturligtvis alldeles riktigt. Vad vi är kritiska mot är att regeringen litet vidlyftigt och utan att precisera vad det handlar om går ut och talar om att nu skall vi avreglera, att det som EU gör inte räcker, utan vi skall avreglera. Då blir beskedet kanske ett annat än vad man egentligen avsåg.

Anf. 46 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Fru talman! Det sista är intressant. Jag måste då ställa frågan: Tycker Lennart Brunander att det som kommissionen gör räcker? Kommer det att leda till goda förutsättningar för europeisk jordbruks- och livsmedelsproduktion och även för svensk livsmedelsproduktion som är en del i denna? Det skulle vara intressant att någon gång få höra inte bara kritik mot uppfattningen från oss som är för en reform, utan också få höra litet mer om hur de som inte vill ha en fortsatt reform tänker sig det hela. Hur ser de förmodade lysande framtidsutsikterna ut då?

När det gäller hela den komplicerade frågan om vad bonden tjänar på sitt jordbruk tror jag att det leder tanken fel att tro att detta är en diskussion framför allt eller t.o.m. enbart om hur de olika stöd- och ersättningsordningarna är utformade. Den tiden borde vara förbi när vi politiskt försöker reglera fram hur prissättningen skall ske på marknaden. Den tiden borde verkligen inledas när prissättningen på marknaden sker utifrån de kvaliteter som produceras så att hög kvalitet premieras mer än låg kvalitet. Det som jag tycker är ett problem med det europeiska jordbruket och den europeiska livsmedelsproduktionen i dag är att det som Lennart Brunander har talat om, det europeiska sättet, egentligen inte finns. Här produceras ibland livsmedel av hög kvalitet. Men det produceras också ett förfärande antal gånger livsmedel med låg kvalitet, och de värderas genom politiken och stödordningarna lika högt som livsmedel med den höga kvaliteten. Detta är någonting som vi måste ändra på, så att de bönder som producerar livsmedel med hög kvalitet får en rimlig ersättning på marknaden.

Låt mig till sist säga att det när det gäller livsmedelssäkerhet finns grundläggande regler. Detta är inget oreglerat område, tvärtom. Självfallet skall vi ha en ambition. Det viktigaste är att konsumenterna skall kunna känna sig trygga och säkra med sina livsmedel.

Anf. 47 CARL G NILSSON (m) replik:

Fru talman! Enligt min uppfattning är tidsperspektivet i Agenda 2000 tillräckligt långt för att det skall rymmas under dagens rubrik. I agendan talas det om en 6–8-årsperiod. Då uppstår frågan på vilket sätt de svenska positionerna skall förankras här i riksdagen. Ministern säger att en regering naturligtvis skall kunna agera. Det är väl riktigt att en regering både skall och kan göra det.

Jag skulle vilja återge ett par rader ur den faktrapromemoria som vår utrikesminister just i dag föredrar inför Allmänna rådet. Man säger att Sveriges position är att Sverige förespråkar genomgripande marknadsanpassade reformer i jordbrukspolitiken, att prisnivå och gränsskydd sänks, exportbidrag avskaffas samt att kvoter och andra produktionsbegränsningar slopas. Förslagen är inte tillräckligt långtgående. Det sägs vidare att Sverige anser att arealstödet skall vara lika oberoende av val av gröda. Vad gäller mjölksektorn bör priserna sänkas mer än vad som föreslås och en avveckling av mjölkkvoterna påbörjas redan år 2000.

Det finns mycket i detta som säkert kan diskuteras och som inte är fel, men jag tycker att det är litet konstigt att regeringen ger sken av att vilja diskutera de här frågorna med den parlamentariska referensgruppen när man ändå så pass detaljrikt och konkret lägger fram de svenska positionerna i dag i det allmänna rådet. Det finns möjligen anledning att fråga: Delar Jordbruksdepartementet dessa relativt detaljerade positioner, och vad kommer de att innebära för svenskt jordbruk? Vad kommer t.ex. förslaget om lika arealstöd oberoende av val av gröda att innebära för oljeproduktionen? Vad kommer en avveckling av mjölkkvoterna år 2000 att innebära?

Anf. 48 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Fru talman! Jag är litet förvånad över den här diskussionen. Om vi nu skall öva oss i att citera, låt mig då citera ur den moderata reservationen nr 8 till betänkandet, där Moderata samlingspartiet uppenbarligen tycker att Sverige skall verka för en avreglerad och förenklad jordbrukspolitik. Litet längre fram i reservationen säger man: ”Om avregleringar och liberaliseringar sker i ungefär samma takt i samtliga större producentområden finns enligt vår mening ingen större risk för att EU:s produktion drastiskt skulle minska.” Men sanningen är ju den att den europeiska unionen är på efterkälken. Det finns ingen som helst förutsättning för att vi skall kunna göra vår avreglering i samma takt som andra eftersom vi ligger långt efter. Men om vi vill kunna hävda det europeiska jordbruket måste vi faktiskt skynda oss på för att komma ifatt andra länder.

Den promemoria som Carl G Nilsson citerar ur och t.ex. vårt förslag om att avveckla mjölkkvotssystemet innehåller ju positioner som är förankrade i EU-nämnden i Sveriges riksdag. Jag kan inte riktigt förstå resonemanget om att regeringen mot bakgrund av detta på något sätt skulle köra över eller gå förbi riksdagsarbetet. Vi följer alla de regler som finns, och vi gör det därför att det är viktigt att ha positionerna förankrade i Sveriges riksdag. Men när det gäller den referensgrupp som vi tillsätter finns det ju en oerhörd mängd konkretiseringar och detaljeringar av de här förslagen som gruppen har anledning att fördjupa diskussionen kring. Om Carl G Nilsson tror att man i referensgruppen skall börja om från

**Fel! Okänt
växelargument.**

början och utgå från att inga positioner finns, tror jag nog tyvärr att Carl G Nilsson har missuppfattat avsikten med denna grupp.

Anf. 49 CARL G NILSSON (m) replik:

Fru talman! Vad jag menar är att det som vi nu diskuterar i kammaren i Sveriges riksdag är de positioner som vi skall inta i de fortsatta förhandlingarna. Det är därför litet olyckligt att det framförs så detaljerade positioner redan innan vi har fattat besluten. Jag har sagt det i EU-nämnden, och jag har sagt det här, att många av synpunkterna är bra. Men det finns också detaljer i positionerna som vi icke har analyserat effekterna av för svenskt jordbruk och som jag tror kommer att ge mycket dramatiska effekter. Detta borde vi först diskutera gemensamt, och det var det som jag trodde att vi skulle göra i denna referensgrupp.

Sedan var det en fråga som kom upp allra sist, nämligen det här om konsumenterna och priserna på jordbruksprodukter. Jag tycker att det är väldigt bra om jordbruksministern ofta går ut och talar om vad effekterna av svenskt medlemskap har blivit vad gäller livsmedelspriserna. För det är precis så som det sades: De har sjunkit. Ofta har vi tyvärr problem att förklara sambanden mellan de stöd som betalas ut som går via skattsedeln och jordbrukspriserna. Här har alltså jordbruksministern en viktig uppgift – att pedagogiskt förklara sambandet mellan skatternas användande och livsmedelspriserna i Sverige.

Anf. 50 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Fru talman! Låt mig säga att jag tycker att den här diskussionen om vad som skall diskuteras i referensgruppen och om vad regeringen kan göra mot bakgrund av den vanliga förankringsprocessen är litet obegriplig för mig. Ibland får jag en känsla av att det här handlar om att den politiska oppositionens uppgift på något sätt alltid är att vara emot den sittande regeringen. Det här är det halmstrå som de drunknande griper efter när de inte riktigt kan, vill eller vågar säga vad det är i jordbrukspolitiken som de inte håller med om.

Då ägnar man sig i stället åt den här formdiskussionen; att saker och ting görs i fel ordning. Det här kan vara intressant, för det kanske kan vara så att den enighet som vi upplever på det övergripande planet helt enkelt inte finns när vi kommer in på de konkreta diskussionerna. Då vore det betydligt mer givande, och det skulle föra diskussionen betydligt mer framåt, om man någon gång kunde få reda på vad det är som t.ex. Carl G Nilsson inte tycker om i jordbrukspolitiken. Vad är det som han har att invända mot i sak? Vad är det som regeringen inte får säga?

Då skulle vi kanske kunna få en intressant diskussion. Men just detta att låtsas att man är för *allting* – man är för reformer, men man är också för bevarandet av den befintliga jordbrukspolitiken – det går liksom inte riktigt ihop.

Anf. 51 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag skall inte gnöla om referensgruppen. Tvärtom, jag kommer gärna när ministern kallar och jag har möjlighet att vara med.

Jag tänkte också inledningsvis säga några positiva saker. Det var bra att ministern underströk att vi skall ha en fortsatt gemensam jordbrukspo-

litik. Det tror jag är centralt; att vi inte går in på några andra spår. Det var också bra att vi skall ha mer av gemensamma tag vad gäller miljöfrågorna och djurskyddet i EU-arbetet. Där tycker jag också att regeringen har jobbat på ett bra sätt.

Sedan var det ett par saker som jag ändå vill ta en diskussion om. Det var när ministern sade att alternativen till regeringens politik, en reform av CAP, egentligen inte är ett alternativ för de svenska lantbrukarna. Det kommer att bli en nedläggning oavsett vad som händer. På den punkten håller jag inte med. Det handlar faktiskt om det här med lika konkurrensvillkor. Ministern signalerade ju ändå att vi skall ha rimliga villkor i förhållande till omvärlden. Men det är ju det vi inte har i dag. Det är *en* orsak till att vi har de här nedläggningarna.

Sedan har ju faktiskt regeringen i sin regionalpolitiska proposition sagt att lantbruks- och skogsnäringen inte är en framtidsbransch. Man höjer socialavgifterna i stödområden. Det är klart att det är en annan signal jämfört med vad som annars sägs. Det är den typ av signaler som jag tror är till nackdel för jordbruket.

Sedan har vi självklart det här med byråkratin och det här med bås-pallsmåttet. Det är sådant som ändå blir tunga bördor för lantbrukare att bära och som slår ut dem. Det är på de punkterna som vi borde förändra så att vi inte får den här utslagningen.

Men så till min fråga: Jag hade ju en diskussion med Inge Carlsson. Det gällde det här med "rask takt", eller att skynda på. När vi har hört Carl G Nilssons uppräkningsposition som gällde regeringens position måste jag ändå fråga: Är inte detta i rask takt ett borttagande av EG:s marknadsordningar? Eller hur ligger det till? Skall ni skynda på? Jag skulle vilja ha ett klarläggande på den punkten, för jag tycker inte att jag fick det i det tidigare replikskiftet.

Anf. 52 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Fru talman! Låt mig säga något om förslagen i Agenda 2000 och hur vi ser på takten i reformprocessen. Min bedömning efter de inledande diskussionerna är nog att det finns ett betydande motstånd mot en omfattande reform. Min bedömning är att de förslag som kommissionen lägger fram vad gäller förändringstakten över tiden innebär en ambitionsnivå som vi kan ställa oss bakom.

Men – och här kommer tillägget – jag vill då gärna se detta som en fas 1 i ett reformarbete som måste få sin fortsättning. Det kan inte vara så att man tror att den europeiska unionens gemensamma jordbrukspolitik i och med de förändringsförslag som här föreslås har nått en optimal utformning. Om man tror det skulle jag vilja säga att det är en farlig uppfattning som kan få förödande konsekvenser för den framtida jordbruks- och livsmedelsproduktionen. I många avseenden måste reformarbetet där-efter fortsätta i en andra fas, där man ger ytterligare tyngd åt konsument- och miljökrav, inbegripet t.ex. djurskyddskrav, och där man ytterligare sänker prisnivåer i syfte att möjliggöra för en export.

Hur man sedan skall kompensera detta med olika typer av stödåtgärder blir ju beroende av i vilken takt man genomför de här sänkningarna. Det kan man omöjligt stå i Sveriges riksdag och ha en färdig uppfattning om redan nu.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Sedan finns det vissa delar där vi menar att det bör finnas tydligare beslut redan nu. Det gäller t.ex. mjölkkvoterna. Det måste stå klart och tydligt att detta system skall avvecklas så att bönder vet vad de har att räkna in sig på i framtiden.

Anf. 53 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Min slutsats av den repliken, och tidigare Inge Carlssons, är att jag ändå hade ganska rätt i mitt anförande när jag talade om att detta är rask takt vad gäller avvecklandet av EG:s marknadsordningar. Det är på den punkten vi skiljer oss. Vi menar att vi inte kan driva en politik som innebär att vi med öppna ögon slår ut stora delar av svensk åkermark och många av dem som arbetar i primärproduktionen. Där skiljer vi oss åt.

Sedan var det ett par andra saker som jag också skulle vilja säga. Det gäller bl.a. det här med konsumentperspektivet. Ministern undrar varför inte det har varit uppe. Det är mycket man skulle vilja hinna med, men min uppfattning är att konsumenterna faktiskt också efterfrågar svenska livsmedelsprodukter. Man efterfrågar att vi har ett öppet landskap i Sverige, och att vi har förutsättningar för fortsatt jordbruksproduktion i hela landet.

Den delen av konsumentintresset tycker jag dock inte att regeringen alltför ofta väger in när man diskuterar detta. Konsumentintresset brukar för det mesta bara handla om prisbilden. Jag tror att frågan är litet mer komplex än så och att vi måste väga in de andra delarna också. Det är enligt vår uppfattning en orsak till att vi skall bedriva en jordbrukspolitik som innebär att vi har förutsättningar för jordbruksproduktion i hela landet.

En annan del som vi inte heller hann med i dag är att diskutera just den här globala livsmedelssäkerheten. Jag försökte i mitt anförande ändå peka på att det kanske inte är så enkelt. Jag tyckte att ministern gjorde det litet för enkelt för sig när hon sade att bara vi sänker priserna inom EU-området kommer det att lyfta u-länderna. Problematiken är ju litet vidare än så. Jag tar gärna den diskussionen i annat sammanhang, när vi hinner med. Men jag vill framföra en undran till ministern: Finns det utrymme där för en nyans i diskussionen? Eller är det bara rakt på som ministrern säger – sänker vi i EU så kommer det att leda till förbättringar i tredje världen? Jag är inte lika tvärsäker.

Anf. 54 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Fru talman! Det är om vi fortsätter med den befintliga jordbrukspolitiken, eller inte förmår förändra den i tillräcklig omfattning, som vi med öppna ögon slår ut livsmedelsproduktionen här hemma och i resten i Europa. Vi måste ju ha klart för oss att så länge vi producerar ett överskott måste vi också finna möjligheter att avsätta detta överskott. Det måste göras inom ramen för det regelverk som länder har kommit överens om globalt. Det går alltså inte att göra det i brott mot de regler som den europeiska unionen har varit med om att fatta beslut om inom ramen för GATT-avtal och WTO.

Kommissionen gör ju t.ex. analysen att en betydande del av arealen i Europa inte kommer att behövas om europeiskt jordbruk bara skall pro-

ducera för hemmamarknaden i framtiden. Det blir vi hänvisade till om vi inte lyckas genomföra en reform. Det betyder alltså att man mycket aktivt skulle driva på utslagningen av europeiskt jordbruk.

Det tycker inte jag är en bra idé. Europeiskt jordbruk och livsmedelsproduktion skall kunna hävda sig genom hög kvalitet på den internationella marknaden. Det finns, och kommer att finnas, en ökad efterfrågan på hög kvalitet.

Jag tycker att det är viktigt att man tar till vara det konsumentintresse som finns av en regional fördelning, av miljöanpassning, av biologisk mångfald och av en hög grad av djurskydd. Det är precis därför som vi från regeringen mycket aktivt förespråkar att man även i framtiden skall ha ersättningar från samhället till jordbruket. Det är precis det som jordbrukspolitiken är till för.

Anf. 55 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Jag vill ställa samma frågor till jordbruksministern som jag ställde till Inge Carlsson. Vi kan se att lönsamheten i svenskt jordbruk minskar, framför allt på kött där priset till producenten sjunker. Därför kräver man att de svenska miljöavgifterna på handelsgödsel och bekämpningsmedel och skatten på diesel skall tas bort. Jag skulle vilja höra om jordbruksministern delar min uppfattning att priset till producenten inte skall kompenseras genom att man tar bort miljöskatter utan att miljöskatter har ett värde i sig, nämligen att fungera som ekonomiska styrmedel.

Jag vill också veta vad ministern har för syn på det som Skatteväxlingskommittén kom fram till, nämligen att Sverige i allt större utsträckning skall använda sig just av ekonomiska styrmedel, bl.a. för att komma till rätta med miljöproblem. Står regeringen fast vid den linjen?

Sedan skulle jag också vilja höra om inte jordbruksministern liksom Miljöpartiet anser att de djurskyddskrav som eventuellt skall vara gemensamma inom EU ändå inte skall vara minimikrav. Faktum är ju att innan transportdirektivet kom, dvs. gemensamma regler när det gäller transporter, hade Sverige bestämmelser om att man inte fick transportera högdräktiga eller nyförlösta hondjur. Men det kravet finns inte med i direktivet. I och med att bestämmelserna är harmoniserade innebär det att dessa regler, såvitt jag har förstått av veterinären, numera finns endast som en frivillig överenskommelse. Vore det inte bättre att djurskyddskraven vore minimikrav, på samma sätt som vi brukar hävda att det skall vara minimikrav på miljöområdet?

Anf. 56 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Fru talman! Jag delar uppfattningen att det skall vara minimikrav. Man kan säga att djurskyddsområdet över huvud taget inte i någon större utsträckning är reglerat inom den europeiska unionen. Det pågår just nu arbete med ett direktiv för mer grundläggande basnivåer när det gäller regler, inte bara på de begränsade områden som hittills har reglerats utan mer generellt när det gäller djurhållning. Vi välkomnar ett sådant arbete.

Annars är det framför allt slaktregler och transportregler som har tagits upp i gemensam ordning. Jag delar uppfattningen att det bör vara

*Fel! Okänt
växelargument.*

minimikrav och att det bör finnas möjligheter för länder att ha längre gående krav än dessa gemensamma nivåer.

Jag menar att miljöskatter och miljöavgifter naturligtvis skall avgöras utifrån de effekter som de har när det gäller miljöanpassning. Därför måste vi regelbundet utvärdera om de leder till de goda miljöeffekter som vi har avsett och om de fyller sin funktion. Det måste vara den huvudsakliga bedömningen när det gäller miljöbefogade skatter och avgifter. Men å andra sidan går det naturligtvis inte att helt bortse från att det finns en konkurrens från verksamheter i andra länder. Den konkurrensen finns där alldeles oavsett om Sverige är medlem i den europeiska unionen eller inte. Det måste också finnas någon sorts total rimlighetsnivå, så att vi verkligen utnyttjar det handlingsutrymme som förvisso finns på den nationella nivån och utnyttjar det på ett optimalt sätt.

Jag vill också säga något om köttkrisen. Oavsett om Sverige hade varit medlem i den europeiska unionen eller inte så hade BSE-krisen drabbat hela köttsektorn i form av drastiskt sänkta priser.

Anf. 57 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Jag vet inte riktigt hur jag skall tolka svaret. Skall jag tolka svaret som att ministern anser att det är riktigt att vi i Sverige skall kunna gå före genom att använda miljöskatter om vi anser att det kommer att gynna våra mål, nämligen att få en bättre miljö, även om det nu råkar vara fråga om jordbruket? Det skulle jag vilja veta. Eller anser ministern att vi skall harmonisera skatterna? I så fall finns det skatter också i andra länder som vi inte har i Sverige, och då måste vi veta om regeringen anser att vi skall införa t.ex. en skatt på jordbruksmark, som i Danmark.

Jag skulle också vilja höra litet grand om diskussionen om belgisk blå. Jag har ju ställt en fråga om det, och jag fick ett svar på den som inte var riktigt upplysande. Ministern säger nu att Sverige kommer att ha möjligheter att hävda sin ståndpunkt oavsett vad EG-domstolen kommer fram till. Det skulle vara mycket intressant att höra på vilket sätt som Sverige skulle kunna hävda sin ståndpunkt oavsett vad EG-domstolen kommer fram till, och på vilket sätt den skulle få genomslag i verkligheten. Betyder det att det skulle bli ett stopp för import av t.ex. sperma? Jag tror inte alls att det kommer att finnas någon avel av renrasig belgisk blå i Sverige. Det är inte det som är intressant för köttproducenterna. Det intressanta för dem är att med hjälp av belgisk blå få en korsningsprodukt som växer ännu bättre. När det gäller just detta med korsningskalvar vet vi att vi får något som brukar kallas för heterosiseffekten. Om man har två föräldrar som är ganska långt ifrån varandra genetiskt får man en hög effekt. Jag tror att det egentligen är på det sättet som man kommer att använda belgisk blå, nämligen genom import av sperma. På vilka sätt kan Sverige se till att detta inte sker, även om EG-domstolens utslag blir att vi inte får ha särregler?

Anf. 58 Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s):

Fru talman! Låt mig när det gäller skatte- och avgiftsfrågan säga att jag tyckte att jag uttryckte mig ganska enkelt, och jag vet inte om jag kan göra det så mycket enklare än så. Det är min bedömning att det finns ett utrymme för skillnader mellan länder när det gäller skatter och avgifter.

Det faktum att vi lever i en gemensam värld och att den tekniska utvecklingen har gjort att vi kan frakta varor och tjänster mellan varandra på ett enkelt sätt har inte lett till att alla måste bete sig exakt likadant i alla olika processer. Det finns ett utrymme för skillnader. Allt när det gäller produktionsvillkor och konkurrensvillkor avgörs inte om skatter och avgifter är likadana.

Däremot är det naturligtvis på det sättet att vi inte kan bortse från att det också finns konkurrensaspekter. Vi kan inte tro att vi ensamma kan sätta precis vilka nivåer eller utforma vilka skatter eller avgifter som helst utan att det får konsekvenser när det gäller att t.ex. produktion förskjuts från en plats till en annan. Det betyder inte att man inte kan ha skatter och avgifter. Men man måste väga in dessa faktorer i de beslut som man fattar. Det handlar helt enkelt om att inse att vi lever i en gemensam värld men att den gemensamma världen ger ett enskilt land goda möjligheter att agera utifrån de politiska beslut som man fattar i t.ex. de nationella parlamenten.

När det gäller belgisk blå fick Gudrun Lindvall inget svar på sin fråga om vad vi skall göra om domstolen fattar ett negativt beslut. Det får hon inte nu heller, eftersom det inte finns någon anledning att innan domstolsbeslutet är fattat agera som om vi tog för givet att det skulle gå oss emot. Jag får utgå från att inte heller Gudrun Lindvall utgår från att vi har ett nederlag att se fram emot. Det gör jag för min del inte. Därför är jag inte beredd att nu offentligt diskutera vad som skulle bli konsekvensen av ett sådant utslag.

Anf. 59 EVA ERIKSSON (fp):

Fru talman! Den debatt som vi har haft i dag om Sveriges riktlinjer för jordbruks- och livsmedelspolitiken är ju en av de viktigaste EU-frågorna som vi har att diskutera i denna kammare. EU:s jordbrukspolitik har inte förändrats särskilt mycket sedan den formulerades 1957. Trots att det har blivit fler medlemmar under den tiden har man för att göra anpassningar till de nya medlemmarna och de nya kraven egentligen bara sett till att skapa några nya regleringar. Det är väldigt sällan som något har tagits bort från EU:s mål och riktlinjer för jordbrukspolitiken.

Resultatet av det har blivit, vilket många här i dag har påpekat, en snårig djungel av svåröverskådliga regler, som jag menar har skadat jordbruket och livsmedelsnäringen.

När nu EU står inför ytterligare expansion är det absolut nödvändigt att göra förändringar. Det finns möjlighet att göra förändringar i EU:s jordbrukspolitik. De brister som finns i EU:s jordbrukspolitik måste rättas till, målen måste ändras, och regelverket måste förenklas. Folkpartiet är för en gemensam jordbrukspolitik, men visionen – riktlinjer och målet för framtiden – måste vara att vi även på detta område skall ha en friare marknad.

Lennart Brunander! Självklart skall denna marknad vara tuktad med djurskydd, miljökrav och krav på bevarande av änglamarken. Det är jag inte ett dugg orolig för. Jag är helt övertygad om att om Sverige tar ledningen i detta arbete, kommer vi med starkt ledarskap i EU att kunna förändra jordbrukspolitiken i rätt riktning.

Samarbetet i EU måste hela tiden förnyas för att motsvara tidens krav och människors vardag. Det handlar väldigt mycket om att ge legitimitet

*Fel! Okänt
växelargument.*

åt EU och EU:s arbete, där Sverige nu är en aktiv medlem. I den här debatten kan man börja undra om vi verkligen är medlemmar i EU, men så är faktiskt fallet.

För att reformarbetet skall kunna ta fart är det viktigt att bejaka samarbetet inom EU. Men en av de viktigaste uppgifterna som EU nu står inför är utvidgningen. De nya demokratierna skall bli medlemmar i den europeiska gemenskapen – Polen, Ungern, Tjeckien, Estland, Slovenien och Cypern. Det är viktigt att inför det arbetet förändra jordbrukspolitiken. Förutom konsumentaspekten, som är ett av huvudskälen, handlar det också om det långsiktigt hållbara jordbruket, såväl ekonomiskt som ekologiskt, och om att jordbrukspolitiken är en bra bas för att globalt driva livsmedelsfrågorna. Det är också viktigt att ändra reglerna så att de inte försvårar utvidgningen mot de nya demokratierna.

Jag menar att de som är tveksamma i den här frågan, som ifrågasätter, som vill ha litet regleringar kvar och som inte vill gå hela vägen, är demokratins dödgrävare och att de hotar utvecklingen i de nya demokratier i Östeuropa. Något sådant vill inte vi i Folkpartiet ställa upp på.

Det är väsentligt att kvoter, regleringar och omständlig administration tas bort och att man underlättar för jordbruket inför en ny utvidgning. Det är viktigt att vi ger klara signaler, att de nya medlemmarna får klara riktlinjer, så att man vet vad man skall anpassa det nya samhället till; detta för att undvika att man nu, när man håller på och reformerar och bygger upp demokratin och ekonomin, anpassar sin näring till det gamla systemet. Någon har uttryckt det i termer om att forcera detta. Jag skulle vilja säga att det är viktigt att slå fast vilka visioner och planer EU har för den gemensamma jordbrukspolitiken.

En del har under tidens gång i debatten – i dag har Dan Ericsson litet grand berört det – varit inne på att man under en övergångsperiod, eller t.o.m. permanent, skulle ha förmånligare regler för Västeuropas relativt rika jordbrukare än för Östeuropas fattigare jordbrukare. Den lösningen kan Folkpartiet inte försvara – det är också att vara med och försvara den demokratiska utvecklingen i de nya demokratiska länderna.

För att nå en ökad tydlighet och som ett led i strävan att återvinna medborgarnas förtroende måste dagens snåriga regelsystem och enorma byråkrati inom EU:s jordbrukspolitik undanröjas. EU:s egna siffror visar att den enorma byråkratin slukar 10 % av jordbruksbudgeten, vilket naturligtvis skapar en förstående irritation och illegitimitet vad gäller hela systemet och hela EU:s jordbrukspolitik.

Jordbrukspolitiskt finns det en passus om att en tillfredsställande inkomstnivå för bonden är ett viktigt motiv för den gemensamma politiken. Detta klarar inte EU av. Trots detta går 80 % av det som utbetalas, som jordbruksministern tidigare påpekade, till 20 % av bönderna. Detta är helt oacceptabelt. Bara detta är ett skäl till att reformera jordbrukspolitiken!

Fru talman! Vi i Folkpartiet anser att en reform är absolut nödvändig. Det känns bra att jordbruksministern så klart har slagit fast att vi nu är på den vägen. Vi i Folkpartiet är beredda att aktivt delta i arbetet med att reformera EU:s jordbrukspolitik.

Anf. 60 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Jag hade inte räknat med att jag skulle behöva begära replik men jag måste gå upp och säga att jag inte riktigt känner igen Eva

Eriksson. Det hon nyss sade var väldigt annorlunda jämfört med en del budskap som vi tidigare hört – nu skulle minsann hela jordbruket säljas ut på en gång. Det är ungefärligen kontentan av hennes budskap, men det är väl ändå inte riktigt Folkpartiets politik.

Eva Eriksson hade också med ett vanställt citat av vad jag har sagt i debatten. Jag har sagt – och det finns en reservation i det sammanhanget – att jag tror att det är nödvändigt med övergångsregler när nu det öst- och centraleuropeiska jordbruket skall slussas in i EU. Detta tror jag kommer att bli verklighet. Att, som Eva Eriksson gör, bygga upp en mot-sättning mellan EU:s jordbrukspolitik och möjligheten till en östutvidgning är faktiskt att skada EU-tanken. Om det skulle få fotfäste i debatten ute på kontinenten att vi skall föra en politik som innebär att stora delar av jordbruket skall läggas ned, skall inte Eva Eriksson tro att det blir ett stöd för östutvidgningen.

Det centrala med EU är ju att vi får en utvidgning österut för att därmed befästa demokratierna och få en ökad samhörighet i hela Europa. På det sättet minskas riskerna för konfrontation och krig. Men att undergräva den inställningen tycker jag är ett litet hot. Jag vill inte gå så långt att jag talar om demokratins dödgrävare, som Eva Eriksson gjorde. Man skall nog vara litet försiktig när denna fråga hanteras; detta för att inte underblåsa stämningar som vi inte vill ha i den här debatten.

Anf. 61 EVA ERIKSSON (fp):

Fru talman! Dan Ericsson har för vana att missförstå mig. Jag har aldrig någonsin i någon debatt sagt att man skall sälja ut jordbruket. Det säger jag inte nu heller. Vad jag har sagt är att det är nödvändigt att reformera jordbruket inom EU så att jordbruket blir lönsamt. EU:s jordbrukspolitik klarar inte det i dag. Dan Ericsson har flera gånger påtalat problemen med EU:s jordbrukspolitik.

Dan Ericsson talar om övergångsregler. Vad är det för övergångsregler? Skall vi ha A- och B-lag bland EU-länderna? Är det vad Dan Ericsson vill ha?

Jag tror inte, som Dan Ericsson, att detta med att jag tycker att de nya demokratierna fullt ut skall delta i EU:s jordbrukspolitik skulle få fotfäste ute på kontinenten, på något sätt skulle hindra de nya demokratierna att bli medlemmar i EU. Om de däremot *inte* får den möjligheten kommer de att ha stora ekonomiska problem. Jag menar att det kommer att hota den demokratiska utvecklingen i de nya demokratiska länderna. Det är vad jag har sagt, och det står jag fast vid.

Anf. 62 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Jag brukar väl inte så ofta begära replik på Eva Eriksson, för vi brukar i stora stycken vara överens. Det rör sig nog inte om något missförstånd från min sida. Eva Eriksson sade faktiskt att vi skall avskaffa marknadsordningarna. Det skulle vara ett sätt att hjälpa de öst- och centraleuropeiska länderna in i EU. Men om det inte finns någon jordbrukspolitik att ansluta sig till förstår jag inte riktigt logiken i sammanhanget. I nästa steg säger ju Eva Eriksson att man fullt ut skall ta del av EU:s jordbrukspolitik. Det hela hänger inte riktigt ihop. Jag hoppas att det var ett något överilrat inlägg.

Det är ju så, som vi vet från den debatt som varit, att EU:s jordbrukspolitik används som ett skäl till att just säga nej till utvidgningen österut. Det går inte, menar man. Man bygger upp en mängd problem och svårigheter, och detta är ett väldigt stort hinder för östutvidgningen. Risken finns att detta får fotfäste hos opinionen ute på kontinenten. Om man i stora jordbrukarländer som t.ex. Tyskland och Frankrike uppfattar att vi inte längre kommer att ha någon gemensam jordbrukspolitik just på grund av östutvidgningen, blir det ett hot mot utvidgningssträvandena och mot ett säkrande av demokratierna i Europa.

Anf. 63 EVA ERIKSSON (fp):

Fru talman! Återigen vänder Dan Ericsson på argumenten. Jag har inte sagt att det omedelbart skall avregleras vad gäller jordbrukspolitiken. Jag har i stället sagt att Folkpartiet är *för* en gemensam jordbrukspolitik men att visionen och riktlinjerna ändå måste vara att vi skall gå mot en friare marknad, som är tuktad med de stöd och annat som behövs för att vi skall ha en bra jordbrukspolitik.

Även om man ute på kontinenten säger att avregleringar och förändringar av jordbrukspolitiken är ett hot mot Östeuropas demokratisering och utveckling behöver väl inte vi i Sveriges riksdag i vår jordbrukspolitiska debatt om riktlinjerna anamma det. Naturligtvis skall vi ha den inriktning som vi tror på. Vi skall driva en kraftfull jordbrukspolitik och visa på att det finns en annan väg att gå.

När Dan Ericsson tidigare citerade ur en tidning glömde han en viktig del. Sist i den artikel som han citerade står det: Andra stödformer måste definitivt bort på sikt. De snedvrider produktionen genom att stimulera en destruktiv bidragsoptimering. Bonden odlar grödor i första hand för att det ger bidrag och inte för att det efterfrågas av marknaden. Det är att hota de nya demokratierna, de nya länderna, som också har en viktig jordbruksproduktion att bygga sin framtid på. Det stärker inte konsumenten eller miljön i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 27 maj.)

*Ändringar i fiskelagen,
m.m.*

7 § Ändringar i fiskelagen, m.m.

Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande 1997/98:JoU24

Ändringar i fiskelagen, m.m. (prop. 1997/98:139)

Anf. 64 GUDRUN LINDVALL (mp):

Fru talman! Vi skall nu behandla ett betänkande som är resultatet av en regeringsproposition som handlar om ett krav från EU. Kravet denna gång handlar om att vi skall öppna de svenska fiskevattnen även för utländska medborgare, dvs. de medborgare som finns i EU, och att de skall ha lika rättigheter som svenska medborgare att fiska i de här vattnen. Det innebär att vi måste ändra tre paragrafer i den svenska fiskelagen.

Från Miljöpartiets sida har vi skrivit en motion med anledning av den här propositionen som tyvärr har resulterat i reservationer till betänkan-
det. Vi går emot den här förändringen.

Tittar vi på fiskresurserna kan vi se att de i dag på många ställen är på väg att utarmas. Därför har man i många fall infört kvoter för hur mycket som får fiskas. Vi kan se att fisket är stort i många internationella hav. Det finns också en stor konkurrens mellan nationer som vill fiska.

Eftersom det här redan till viss del redan finns i de svenska vattnen anser vi att det är oerhört angeläget att se till att svenska fiskare har tillgång till det fiske som Sverige har, oavsett om det gäller arter med kvoter eller andra arter.

Vi anser också att fisket är en mycket viktig regionalpolitisk fråga. Mycket av det kustnära fiske som bedrivs ger möjlighet för människor att bo kvar på små orter efter kusten, och det är därför oerhört viktigt att bevara. Vi kan också se att det kustnära fisket ofta bedrivs på ett annat sätt än det storskaliga fisket, med ”effektivare” redskap, som tyvärr också tar arter som inte alls bör tas och som ofta är mycket okänsliga och skrapar botten ren från allt.

I FN:s havsrättskonvention av år 1982 slås fast att folkrättsligt har varje nation möjlighet att se till att varje lands medborgare har rätt till landets fiskevatten. Det är mycket märkligt att dessa krav nu kommer från EU. Det går emot FN-konventionen. Vi menar att Sverige borde hävda FN:s havsrättskonvention och säga till EU att vi vill ha kvar fisket för de svenska medborgarna. Fisket bör i det här fallet jämföras med jordbruket – där skulle vi ju inte drömma om att den svenska mjölkkvoten används av några andra än de som bedriver verksamhet i Sverige. Det är alltså skälet för oss att gå emot förslaget från regeringen.

Vi yrkar i första hand avslag på ändringen i 13 och 30 §§ i fiskelagen. Detta utvecklas i reservation 1, som jag yrkar bifall till.

Om man nu skall göra den här förändringen anser vi att det är angeläget att se till att de fiskare som då kommer att fiska på svenska fiskevatten har så stark anknytning till Sverige som möjligt. Här har den svenska regeringen inte utnyttjat de möjligheter som finns. Det står klart uttryckt i propositionen att det skulle vara möjligt att knyta kraven på vilka som får fiska till att de som fiskar skall varaktigt bidra till landets socialförsäkringssystem. Om man nu vill göra denna förändring i 30 §, vilket vi inte vill, bör man lägga till ”och besättningen varaktigt bidrar till landets socialförsäkringssystem”. Det skulle i alla fall ge dem som bor i Sverige möjligheten att i första hand ha tillgång till detta fiske.

Jag är mycket förvånad dels över att jag under utskottsbehandlingen inte har fått majoritet för denna självklara förändring av regeringens förslag, dels över att det har varit omöjligt att få ett svar från regeringens företrädare i utskottet varför man inte vill göra detta tillägg, när det uppenbarligen är tillåtet inom de ramar som EU sätter.

Om reservation 1 inte går igenom yrkar jag bifall till reservation 2.

Vi menar att detta förslag är mycket olyckligt. Det kan leda dels till att det kustnära fisket slås ut, dels till att de fiskare som finns i Sverige i dag och fiskar på de kvoter som Sverige har inte har möjlighet att bedriva sin näring i framtiden. I det här fallet finns det alltså internationella konventioner som innebär att Sverige skulle kunna hävda att vi inte vill inordna oss under EU:s krav.

Det skulle också vara mycket intressant att se vad som händer om Sverige hävdar en egen linje och det överklagas i EG-domstolen, att se hur EU tolkar FN:s havsrättskonvention, som klart säger att det är en del av folkrätten att hävda fisket för det egna landets medborgare.

Detta stämmer också mycket illa med det som ja-sidan sade inför EU-folkomröstningen om att EU var ett samarbetsprojekt mellan fria stater. Om EU är ett samarbetsprojekt mellan fria stater är det fullkomligt självklart att FN:s havsrättskonvention gäller och därmed ger oss möjlighet att säga nej till att öppna fisket i Sverige även för utländska medborgare.

Jag hoppas få klarlagt varför regeringen inte vill knyta fisket närmare till de svenska fiskarna, när man i alla fall skulle kunna göra det genom att kräva att "besättningen varaktigt bidrar till landets socialförsäkrings-system". Det känns tyvärr som att den svenska regeringen säljer ut det svenska fisket på EU:s altare, vilket jag anser vara totalt olämpligt.

Från Miljöpartiets sida yrkar vi alltså i första hand avslag på förslaget.

Anf. 65 KAJ LARSSON (s):

Fru talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 24 tas upp ändringar i fiskelagen. Det är tre förändringar. Det är för det första att satellitbaserade kontrollsystem skall införas, för det andra att det bosättningskrav som vi i dag har för att få yrkesfiskelicens skall upphöra och för det tredje att utländska myndigheters inspektörer får möjlighet att vid allvarliga överträdelse mot avtalet föra ett svenskt fiskefartyg till hamn. Det är de tre förändringar som vi skall diskutera.

Det borde ha varit en större enighet om detta, därför att det är självklara saker som vi måste införa.

När det gäller det satellitbaserade kontrollsystemet var vi i och för sig emot detta när det togs i EU. Men majoriteten har beslutat att det skall införas, och vi måste rätta oss efter detta. Oavsett vad vi tycker om systemet måste vi genomföra det. Anledningen till att vi var emot det i EU var att vi ansåg att systemet var av sådan beskaffenhet att det kostar mer än vad vi får ut av det.

Man kan följa ett fartyg och se var det befinner sig men kan inte se om det bedriver s.k. olagligt fiske. Man kan inte se om fartyget fiskar, men man kan se hur det förflyttar sig. Detta rör fartyg över 24 meter som fiskar på det s.k. fria havet och också fartyg som fångar fisk för tillverkning av fiskmjöl och fiskolja. Man har räknat med att totalt mellan 30 och 50 fartyg i Sverige kommer att beröras av systemet. Driftkostnaderna är beräknade till 20 000–25 000 kr per fartyg.

Här har vi fått en diskussion och en oro från näringen och också från oppositionen om vem som skall stå för kostnaderna. Regeringen har i förra veckan beslutat att tilldela ytterligare 4,65 miljoner till Fiskeriverket att användas till detta ändamål. Man säger också att näringen inte skall drabbas, och det är rätt viktigt.

Vi har i dag ett bosättningskrav för att man skall kunna få en yrkesfiskelicens. Grundprincipen för den gemensamma fiskeripolitiken är att alla medlemsländers fiskefartyg har lika tillträde till fiskevattnen och fiskeresurserna. EG-fördragets bestämmelse om bl.a. den fria etableringsrätten och domstolens uttalande innebär att bosättningskravet inte kan finnas kvar i Sverige.

I stället kan man ersätta det kravet med andra krav för att fisket skall kunna bedrivas och ha anknytning till svensk fiskerinäring. Det skall vara en sådan reell anknytning som domstolen har angivit. I de föreskrifter som skall utarbetas till lagsbestämmelserna kan t.ex. – jag säger t.ex. – tas upp att 50 % av fångstvärdet landas i Sverige, att hälften av fiskefärderna utgår från svensk hamn och att hälften av besättningen skall vara bosatt i Sverige. Det finns också möjlighet till andra åberopanden i detta.

Gudrun Lindvall sade när hon var uppe i talarstolen att hon väntar sig ett svar när det gäller hennes krav att fiskarna skulle bidra till socialförsäkringen. Det är väl riktigt att vi inte svarade i utskottet. För att kunna bedriva ett fiske i Sverige är det inte bara yrkesfiskelicens som fordras, utan man skall också ha ett fartygstillstånd.

För att få ett fartygstillstånd i Sverige måste fartyget registreras i Stockholms tingsrätt. Det gäller alla båtar över 5 meter. Det innebär att för att få ett tillstånd skall de båtarna vara registrerade i Sverige, och då fiskar man under svensk flagg. Fiskar man under svensk flagg åtar man sig också att följa de bestämmelser och lagar som finns i Sverige. Därmed tycker jag att det är onödigt att åberopa just socialförsäkringen. Det blir en automatik i detta.

Fru talman! Den andra delen gäller att föra svenska båtar till hamn vid överträdelser. Jag tycker inte att det är så mycket att orda om. Där är vi också helt överens. Jag yrkar med andra ord bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 66 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga att Miljöpartiet naturligtvis står bakom också reservation 4, men jag kommer för tids vinnande inte att yrka bifall till den.

Det resonemang som Kaj Larsson för är mycket intressant. Såvitt jag förstår är syftet med förändringen att det skall bli möjligt för andra länders medborgare att fiska i Sverige. Det kan vi vara överens om. EG-domstolen har prövat den här typen av fall och kommit fram till vissa krav som man kan ställa för att detta skall vara möjligt.

Jag ställer mig mycket tveksam till att man skulle kunna nationellt hävda ett sådant krav som innebär att fartyget måste registreras i Sverige och att det skulle accepteras i EG-domstolen när många av de andra liknande krav som finns inte accepteras. Varför har vi i så fall inte skrivit in det i lagen?

Däremot har EG-domstolen själv sagt att ett av de krav man kan ställa är just kopplingen till ett lands socialförsäkringssystem. Men det står också mycket klart och tydligt att man inte får ha krav på viss nationalitet eller bosättning i landet som förutsättning för registreringen av ett fartyg.

Jag undrar om inte det Kaj Larsson säger strider mot dessa bestämmelser om det man inte får göra. Det får inte finnas krav på viss nationalitet eller bosättning för att registrera fartyg. Menar Kaj Larsson att detta innebär att en fiskare från Tyskland måste registrera sitt fartyg också i Sverige? Om man kräver registrering av fartyget bara i Sverige gör man någonting som verkar tvärtemot vad EG-domstolen säger.

Jag menar att det för att vi på något sätt skall kunna bibehålla fisket för de svenska fiskarna hade varit bra att skriva in att fiskarna skall bidra till socialförsäkringssystemet. Jag skulle vilja få ytterligare kommentarer

*Fel! Okänt
växelargument.*

till det. Det Kaj Larsson säger gör mig ännu mer förvånad och förvirrad. Jag undrar om det är ett krav som verkligen skulle vara möjligt att ställa.

Anf. 67 KAJ LARSSON (s) replik:

Fru talman! Vi har i dag den bestämmelsen att det för att man skall kunna bedriva ett yrkesfiske i saltvatten – det gäller alltså saltvatten – fordras att fartyget är registrerat. Annars får man inget fartygstillstånd. Registreringen sker i Stockholms tingsrätt.

Vi kan ta det exempel som Gudrun Lindvall nämnde om en tysk yrkesfiskare som kommer hit och vill bedriva fiske på svenska vatten. Då fordras det först och främst att han skall ha ett fartygstillstånd. Då måste han registrera fartyget i Stockholms tingsrätt.

Detta har EU inte opponerat sig mot. Denna bestämmelse har vi haft och tänker fortsätta att ha.

Anf. 68 GUDRUN LINDVALL (mp) replik:

Fru talman! I så fall är det här ett spel för galleriet, Kaj Larsson. Har vi så stränga krav för att man skall få yrkesfiskelicens att man egentligen inte kan få det om man inte bara har sitt fartyg registrerat i Sverige borde Socialdemokraterna ha kunnat underlåta att föreslå dessa förändringar i 13 och 30 §§. De förändringarna har ju till syfte att öppna fisket i den svenska ekonomiska zonen även för utländska medborgare. Det är precis det som EU har som syfte med direktivet.

Detta är någonting som jag känner att vi får återkomma till i frågor och interpellationer. Det tycks vara en viss förvirring. Det hade kanske varit bra om Kaj Larsson i utskottet gått in i en diskussion så att vi kunnat diskutera igenom detta ordentligt. Det som sägs i propositionen och det som Kaj Larsson säger stämmer inte med varandra. Jag vet inte vem som har rätt; om propositionens text är riktig eller om Kaj Larsson har rätt.

Uppenbarligen finns det här mycket som behöver diskuteras. Jag avser att återkomma i frågan. Jag yrkar ändå bifall till reservationerna 1 och 2. Det känns som att propositionen inte är genomtänkt och genomarbetad, och inte heller Kaj Larssons repliksvär.

Anf. 69 KAJ LARSSON (s) replik:

Fru talman! Det är två saker som vi diskuterar, Gudrun Lindvall. Det gäller för det första yrkesfiskelicens. Där har vi i dag kravet på bosättning i Sverige. Det har EU sagt att man inte får ha, och därför måste vi ändra detta. Vi stryker bosättningskravet. I stället skall man i föreskrifterna kunna införa andra kriterier för att få yrkesfiskelicens.

Den andra saken gäller fartygstillstånd. Det behandlar vi inte alls i dag. Den bestämmelsen har vi i Sverige. Det är ingen som har opponerat sig mot detta. För att kunna bedriva ett yrkesfiske i svenska vatten fordras det att man har ett svenskregistrerat fartyg. I annat fall får man inte ett fartygstillstånd.

Anf. 70 CARL G NILSSON (m):

Fru talman! När EU-kommissionen lade fram förslaget om ett satellitövervakningssystem för yrkesfiskefartyg var vi från moderat håll mycket kritiska och hävdade att Sverige borde motsätta sig ett sådant förslag. Så

skedde också, och det var bra. Men vi har ändå fått detta system genomfört.

Jag vill nu här uttrycka min tillfredsställelse över att de motioner som har väckts i ärendet har blivit till fullo bifallna så till vida att de kostnader detta system innebär icke kommer att drabba näringen. Det tycker vi är bra. Vi är alltså belåtna med att ha fått ett bifall.

Vad som möjligen bör sägas i sammanhanget är att det finns all anledning att följa detta system och hur det kommer att fungera i fortsättningen. Det är precis så som Kaj Larsson sade från talarstolen. Systemet kan endast registrera vilken position de olika fartygen har och inte någonting om hur fisket bedrivs.

Vi hävdade då, som Sverige har hävdat tidigare, att ett effektivt båtburet och hamnbaserat övervakningssystem är mest effektivt. Därför måste vi hela tiden följa upp hur systemet fungerar.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 maj)

8 § Sverige i Förenta nationerna

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU11
Sverige i Förenta nationerna (skr. 1997/98:69)

Anf. 71 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Förenta nationerna är den viktigaste världsomspännande organisationen. Det har därför alltid känts naturligt för oss svenskar att vara engagerade i FN:s arbete. Sverige kom med som medlem i FN i en andra omgång. FN bildades efter andra världskriget av de länder som bekämpade nazismen och centralmakterna.

Att vi svenskar har varit engagerade betyder inte att vi har sympatiserat med allt som har skett i FN. Ibland har vi ställt oss frågande. Det kalla kriget fördes också i FN, på ett sätt som ofta blockerade hela organisationen.

Jag läste för ett tag sedan ett referat från en debatt mellan Sovjetunionen och FN:s ledning. Den fördes för länge sedan – jag tror att det var 1960. Sovjet företrädde av Nikita Chrustjov och FN av dåvarande generalsekreteraren svensken Dag Hammarskjöld. Vi har ingen nytta av ett FN som leds av en sådan generalsekreterare som Hammarskjöld, dundrade Chrustjov. Men Hammarskjöld svarade att han förstod det, eftersom FN i första hand var till för de många små nationerna – inte för stormakterna.

Jag tror att vi i dag inser nödvändigheten av att också stora nationer engagerar sig i FN:s arbete. Tidigare blockerades ofta arbetet av ständiga veton – främst från Sovjetunionen. Så är det inte längre, och det är bra. Utan USA:s medverkan kan FN i dag inte vara särskilt starkt när det gäller större ingripanden för fred och säkerhet.

Fru talman! Vi moderater har i vår motion U27 pekat på fyra huvudpunkter för FN som vi ser som mycket väsentliga.

Prot. 1997/98:111
25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Sverige i Förenta
nationerna*

För det första: Säkerhetsrådets arbete med att upprätthålla internationell fred och säkerhet. För detta behövs en ledningsförmåga som klarar av att fatta snabba beslut och inte minst genomföra dem.

För det andra: Den internationella rätten är grundläggande. De mänskliga rättigheterna måste efterlevas. Vi stöder tanken på en permanent internationell domstol för brottmål. När jag ett antal gånger nu har lyssnat till Hans Corell i FN har jag mer och mer förstått betydelsen av att FN verkligen arbetar för folkrätten – för alla folk i alla länder.

För det tredje: Hela FN-organisationen måste ses över för att trimmas i effektivitet. Det gäller både ute på fältet och i New York. Detta är också en huvudpunkt i det pågående reformarbetet.

För det fjärde: FN har en viktig uppgift i att främja den snabba tillväxt som är nödvändig för att inom rimlig tid utrota fattigdomen i u-länderna. Vi moderater har också i andra sammanhang hävdat betydelsen av att snabbt utrota fattigdomen. Det skall vara ett övergripande mål i svensk biståndspolitik. Ett snabbt utrotande av fattigdomen kräver en snabb tillväxt.

Våra fyra punkter står inte i strid med FN:s stadga. De är dessutom i linje med det reformarbete som pågår under generalsekreterare Kofi Annans ledning. Där föreslås att FN skall fokusera verksamheten kring fyra kärnområden, nämligen fred och säkerhet, humanitära frågor, ekonomiska och sociala frågor samt utvecklingsarbete.

Utskottsmajoriteten delar inte Moderaternas uppfattning att FN skall arbeta för en snabb tillväxt för att inom rimlig tid utrota fattigdomen i u-länderna. Vi har därför reserverat oss. Jag yrkar bifall till reservation nr 1 angående FN:s övergripande uppgifter.

Sverige är ett av de länder som fullgöra sina skyldigheter mot FN. Sverige betalar sina årliga avgifter, och gör det i tid. När FN ber oss i Sverige delta i olika operationer ställer vi som regel upp. Det finns en lång tradition i vårt land av att göra det som krävs av oss, och gärna litet till.

I utskottets betänkande sägs att Sverige och andra nordiska länder svarar för en oproportionerligt stor andel av de frivilliga bidragen till FN:s utvecklingsarbete. Utskottet skriver också att skevheten förstärks av att Sverige har en låg andel av FN:s upphandling och att rekryteringen av svenskar till FN i många fall är otillräcklig. Jag påtalade just det förhållandet i en motion till förra riksmötet. Den fick en positiv skrivning i utskottet. Detta blev också riksdagens beslut. Jag tror att det nu är dags att gå från ord till handling, och i varje fall ge svenska medborgare och företag möjlighet att inom FN-systemet ha samma chanser som företag och individer från andra medlemsländer.

Fru talman! Vi moderater tror inte på att FN skall införa något slags beskattningsrätt. Det är de enskilda länderna som har den rätten. FN skall också i framtiden finansieras genom avgifter från medlemsländerna. Det gäller att se till att länderna fullgör sina skyldigheter och betalar avgifterna och att de också gör det i tid.

Vi anser att majoritetens skrivning om att förutsättningslöst utreda transaktionsskatter och avgifter på internationella flygbiljetter är helt fel. Sådana skatter och avgifter skulle drabba de fattiga länderna särskilt hårt. Det kan rimligtvis inte ligga i FN:s intresse. Det är därför vi moderater yrkar avslag på den motion, U29 yrkande 1, där detta föreslås. Vi har

följt upp detta med en reservation, men jag nöjer mig här och nu med att än en gång yrka bifall till vår reservation nr 1.

Prot. 1997/98:111
25 maj

Anf. 72 HELENA NILSSON (c):

Fru talman! Regeringens skrivelse om Sverige i FN ger riksdagen en möjlighet att debattera förutsättningarna för FN-arbetet. Sedan Sverige blev medlem av säkerhetsrådet för snart ett och ett halvt år sedan har utrikesutskottet regelbundna föredragningar från UD om det vardagliga arbetet i säkerhetsrådet. Detta är en information som jag tycker är mycket värdefull för att kunna diskutera och fråga hur det vardagliga arbetet påverkas och av vad. Men skrivelsen som vi nu behandlar ger oss ju också möjlighet att debattera i kammaren.

Från Centerpartiets sida har vi under en lång följd av år motionerat om att FN bör inrätta ett exekutivorgan för miljöfrågor, och sedan konferensen i Rio 1992 även ett FN-råd om hållbar utveckling. Anledningen är att miljöfrågorna är gränsöverskridande. De ingår sedan länge i de överhängande hoten mot överlevnaden på jorden. Kampen om naturresurserna är också på många håll i världen ett reellt konflikthot.

Trots att insikten finns om miljöproblemens allt större roll i den globala överlevnadsstrategin har arbetet med att sätta kraft bakom orden ännu inte slutförts. Jag vill ändå vara optimist i dag. Jag ser fram emot att det när FN i höst presenterar sin omorganisation kommer att finnas med ett förslag med innebörden att någon form av organ inrättas som får makt att handla i miljöfrågor och i arbetet för hållbar utveckling.

Fru talman! Jag är så optimistisk att jag inte har reserverat mig på den här punkten. Det har ju annars varit en regel för Centerpartiet, eftersom detta inte har fått gehör i utskottets majoritet tidigare. Hösten får som sagt avgöra om jag får lov att vara optimist i dag.

I skrivelsen beskriver regeringen framgångar som FN har haft under de senaste åren, men den tar också på ett mycket ärligt sätt upp de motgångar och svårigheter som också FN möter i olika situationer runt om i världen. Svårigheten att agera i t.ex. Algeriet tas upp. I Algeriet sker, som vi alla känner till, återkommande mord och övergrepp på civila. Hela familjer mördas. Barn, unga och gamla – inga skonas.

Det är klart att rapporter som dessa från Algeriet och andra ställen runt om i världen där sådant sker väcker en vrede bland världssamfundets medborgare. Varför kan ingen stoppa detta? Vad gör FN? Men jag tycker att det återigen måste upprepas att FN inte blir starkare än vad medlemsländerna tillåter FN att vara. Det gäller både möjligheter att agera och ekonomiska förutsättningar att agera.

Sverige bidrar på många sätt för att göra FN starkt. Sverige deltar i uppbyggnaden av en snabbinsatsstyrka, den s.k. SHIRBRIG, som skall kunna delta i fredsbevarande arbete. I utskottets betänkande redovisas att regeringen har gett Försvarsmakten i uppdrag att se hur den svenska enhet som nu byggs upp för uppdraget att kunna ingå i den här snabbinsatsstyrkan skall kunna utökas om det skulle uppstå behov. Därmed har också Centerpartiet fått svar på ett yrkande i motionen i samband med denna skrivelse.

I skrivelsen och betänkandet finns också omnämnt det svenska initiativet att kunna använda civilpoliser i framtida fredsfrämjande operationer. Det är ett initiativ som vi i Centerpartiet välkomnar. Svenska poli-

*Fel! Okänt
växelargument.*

ser kan komma att spela precis samma roll och få samma internationella uppskattning som de svenska FN-soldater som har deltagit i fredsfrämjande operationer under snart 30 år har fått. Det står också i skrivelsen hur många som har varit tjänst. Därför är det mycket roligt och välkommet att svenska civilpoliser kan delta i detta arbete.

Fru talman! Centerpartiet har i olika motioner i samband med den här skrivelsen och under den allmänna motionstiden fört fram vikten av att få ungdomsrepresentanter i den svenska delegationen till FN:s generalförsamling. Detta krav har inte fått gehör i utskottet. Jag tror att det är mycket oklokt av utskottets majoritet, fru talman. Förutsättningarna för att FN skall stå starkt i framtiden är att ungdomar tidigt kommer i kontakt med FN:s vardagsarbete samt att de får delta och se hur FN:s generalförsamling jobbar. Med detta vill jag yrka bifall till reservation 8.

Anf. 73 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Regeringen har visat stor aktivitet den här våren. Det är bra. Det har den även gjort på det utrikespolitiska området, där många skrivelser och propositioner har presenterats. Jag såg att vi vid något tillfälle hade inte mindre än tolv betänkanden att bolla med i utrikesutskottet. Det har bl.a. varit den skrivelse som vi diskuterar i dag. Det är vidare Östeuropa, som vi kommer till, Afrikaskrivelsen, demokrati och MR i utvecklingssamarbetet, MR i utrikespolitiken, det nordiska samarbetet, exportkontroll, EU osv. Pressen på utskottet har varit ganska hård. Risken är att det blir någon sorts demokratiskt underskott i hela processen när så mycket material skall processas på så kort tid.

I det sammanhanget vill jag gärna inleda med att tacka utrikesutskottets kansli, som har gjort ett fantastiskt arbete och fortfarande har en hel del kvar att göra i det här massiva arbetet.

Varför gör inte FN något åt Sudan, Rwanda, Burundi, Algeriet, aidsproblematiken, vattenfrågorna och miljön? Det är frågor som jag ofta möter när jag är ute på olika möten. Varför gör inte FN något? Varför går inte FN in och ställer till rätta? Svaret är väl bl.a. att FN gör väldigt mycket. FN uträttar mycket redan i dag. Ett heroiskt och uppoffrande arbete görs av många FN-arbetare ute i världen. Det är osjälviskt och sker under mycket tuffa förhållanden.

Men å andra sidan är FN inte starkare än sin svagaste länk. Och FN har tyvärr många svaga länkar i sin sammanhållande kedja. Risken är stor att kedjan brister. En sådan svag länk är bl.a. FN:s ekonomi. Om alla medlemsländer betalade in sina årsavgifter till FN, sin egen förening, skulle mycket av dagens svåra ekonomiska situation för FN klaras av. Men när bara ett trettiotal av medlemsländerna uppfyller sina förpliktelser är det klart att det blir näst intill omöjligt att uträtta det som man är satt att genomföra. Det mandat som FN har blir under sådana omständigheter omöjligt på grund av pengabrist. Därför blir också förväntningarna på FN ibland orealistiska.

När katastrofsituationer och outhärdligt grymma bilder i form av svältande barn eller våldsamma krigsscener växer fram på våra TV-skärmar – i dagarna kan vi se bilder från Sudan t.ex. – är det många som förtvivlat frågar: Var är FN?

Men många har nog inte riktigt klart för sig vilka svåra omständigheter FN arbetar under. Därför är det viktigt med en bred information om

vad FN är och vad FN utträtt under små omständigheter, för att förväntningarna skall vara realistiska.

När man läser regeringens skrivelse och de motioner som har lämnats in med anledning av den, finner man att samstämmigheten är stor i Sverige när det gäller FN. När Sverige en gång i tiden, precis som Lars Hjertén var inne på, anslöt sig till FN gjorde man det inte i första omgången. Sverige tvekade på grund av neutraliteten och andra sådana politiska inställningar. Men så småningom valde vi att gå in, vilket Schweiz med samma argumentation inte gjorde.

Folkpartiets motion till den här skrivelsen börjar med orden: Sveriges aktiva medlemskap i FN utgör ryggraden för svensk utrikespolitik.

Regeringen avslutar sin FN-skrivelse bl.a. med orden: Redogörelsen visar att engagemanget i FN är och förblir en grundpelare i Sveriges utrikespolitik.

Det visar samsynen. Formuleringar av den typen återfinns i andra partiers motioner också. Det är glädjande att vi har den samsynen i Sverige. Det känns bra.

Jag berörde litet FN:s ekonomi. Problemet där är ju USA, som är det land som skall betala den största avgiften till FN. 25 % av FN:s budget kommer från USA. Men USA släpar efter med en skuld på 10 miljarder svenska kronor. Det är kombinerat med att man fördröjer inbetalningar från många andra länder. Då blir situationen svår för FN. Någon förbättring är tydligen inte att vänta som det ser ut i dag. Det finns vissa signaler från USA om att man skall betala, men man ställer också ganska hårda krav. Vi vet inte vad som kommer att hända i kongressen.

USA säger sig göra detta för att åstadkomma en effektivisering av FN. Visst är det riktigt att det finns organisatoriska brister och alltför stor ineffektivitet i FN-byråkratin. Det måste åtgärdas.

Från svensk sida har detta påpekats i olika sammanhang, och Ingvar Carlssons kommission för globalt samarbete, Vårt globala grannskap, ger exempel på vad som måste göras. Men detta kan inte åstadkommas genom nedskärningar. I stället bör man i dialog med USA – och det försöker man – åstadkomma effektiviseringar med förbättrad ekonomi.

Det är dock inte bara USA som sviker. Även traditionellt FN-vänliga länder börjar sända ut fel signaler och har gjort så en längre tid genom att skära i biståndsbudgetarna. Här utgör Sverige inte något undantag. De kraftiga nedskärningar som har gjorts under senare år av den här regeringen får naturligtvis också effekt på bidrag från svensk sida till FN-organisationen.

Under senare tid har Sverige liksom EU och FN stått handlingsförlamade inför de upprepade massakrerna i Bosnien, Rwanda, Burundi, Demokratiska republiken Kongo, Algeriet osv. Utvecklingen går mot allt färre väpnade konflikter mellan nationer till ett ökande antal inomstatliga konflikter. Detta ställer nya krav på FN och skapar förändrade förutsättningar för insatserna.

Folkpartiet har i sin motion tagit upp det här. Vi menar att FN nu måste gå in i en seriös diskussion om hur FN kan agera i interna konflikter inom länders gränser. Vi har yrkat på att man skall ta upp den tråd som Carlsson–Ramphal-rapporten har tagit upp. Där ger man förslag på hur man skulle kunna ta upp detta i FN för att ändra stadgan så att möjlighet finns att agera kraftfullare i interna konflikter. Jag tänkte på det

***Fel! Okänt
växelargument.***

senast i går när jag såg ett inslag från Sudan. Det är en intern konflikt som får rulla på år ut och år in, och man kan gömma sig bakom detta att det är en intern konflikt.

Här måste vi bryta ny mark. Det finns till betänkandet som vi här diskuterar en reservation från Folkpartiet. Det är reservation 4 om FN:s agerande i interna konflikter. Jag yrkar bifall till den.

Avslutningsvis vill jag bara säga ett ord om de FN-konferenser som har ägt rum under 90-talet. Det har ju varit åtskilliga sådana: miljökonferensen i Rio, befolkningskonferensen i Kairo, sociala toppmötet i Köpenhamn, kvinnokonferensen i Peking, habitatkonferensen i Istanbul.

Ur dessa konferenser har det kommit mycket bra skrivningar och material, och många vackra ord sägs. Jag menar att det nu är dags att gå från ord till handling. Det är dags att förverkliga det som 90-talets FN-konferenser har lyft fram, som länderna har åtagit sig att genomföra och som FN därmed också har ett stort ansvar för. Men FN är som sagt inte starkare än dess medlemmar. För att det inte skall stanna vid vackra ord på fina papper måste det till ekonomiska resurser och en vilja att gå från ord till handling.

Anf. 74 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! När riksdagen i dag debatterar betänkandet som gäller regeringens och Sveriges agerande i FN kan man undra varför det behövs en särskild skrivelse, ett särskilt betänkande och en särskild debatt om de här frågorna, eftersom det glädjande nog råder väldigt stor enighet om och uppslutning bakom regeringens politik bland riksdagens partier i de flesta avseenden.

Jag vill understryka att jag ser det som väldigt betydelsefullt att vi har den här typen av skrivelse, betänkande och arbete som ligger bakom och som leder fram till debatt och beslut här i riksdagen, där alla partier har möjlighet att lämna bidrag och synpunkter. Sällan rör det frågor där det finns avgörande skillnader mellan partierna. Snarare vill vi utveckla olika delar och lyfta fram frågor som inte är tillräckligt belysta.

Men eftersom vi alla betraktar FN-frågorna som frågor av sådan betydelse vill jag instämma i det beklagande som Karl-Göran Biörsmark gjorde sig till tolk för. Det gäller det demokratiska underskott som faktiskt uppstår i riksdagen när man från regeringens sida kommer med så många skrivelser och propositioner på en gång. Det gör att det blir svårt för oss att lägga ned den tid och tankemöda på det här området som vi skulle vilja. Det gäller också andra områden som blir lidande av att vi inte har tillräckligt med tid.

Det blir särskilt intressant i den belysning som utskottet och riksdagen har fått genom en avhandling och utvärdering som nyligen publicerades vid Lunds universitet. En forskare har tittat på hur riksdagen och folkrörelserna har möjlighet att delta i och påverka regeringens FN-politik. Det visade sig att den påverkan som riksdagen och riksdagsledamöterna stod för var rätt marginell. Vårt inflytande var mycket begränsat, och linjerna var i stort sett redan lagda av regeringen.

Det beklagar jag. När det gäller den svenska politiken, som vi står bakom, skall man inte se den som begränsad till regeringens politik. Det är i stället Sveriges och svenska folkets politik, vilja och engagemang i

FN som skall drivas. Där behöver alla partiers och alla folkrörelsers engagemang och kunnande tas till vara.

Därför har vi från Vänsterpartiet med förvåning sett att i den här skrivelserna finns det inte med någon form av utvärdering, diskussion eller redovisning av hur folkrörelserna arbetar med FN-frågorna. Vi har efterlyst det även i tidigare motioner som har behandlat FN-arbetet. Det är glädjande att vi kan se att man från utskottets sida i samtliga partier har varit överens om att det måste lyftas fram.

Vi har pekat på detta inte därför att vi tror att regeringen inte är intresserad av folkrörelsernas medverkan. Det har vi fått klart för oss och sett i praktiken. Men vi menar att det behöver lyftas fram. Man behöver diskutera vad som görs i dag, vad som skulle kunna göras bättre och hur ännu fler folkrörelser och enskilda människor faktiskt skulle kunna vara med i ett konkret FN-arbete.

På en punkt skiljer vi oss åt. Helena Nilsson har varit inne på det, och där finns det en gemensam reservation från Centerpartiet, Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Det gäller ungdomsrepresentation i FN-delegationen. Vid vissa delegationer har man utsett ungdomsrepresentant, men det är inte någon regel eller något tvång att regeringen så skall göra. Om vi från riksdagen och folkrörelserna i huvudsak var representerade av ungdomar mellan 15 och 25 år skulle vi kanske inte behöva driva på nu på den här punkten. Men nu vet vi alla att medelåldern på FN-delegater från riksdagen knappast ligger på 22, 23 år. Den ligger snarare på minst det dubbla. Det gör det nödvändigt att särskilt peka ut ungdomsrepresentation som något väsentligt. Ungdomar kommer med andra erfarenheter, och de kan också sprida budskap och viktiga frågor till grupper som vi i etablerade partier kanske inte når på samma sätt. Jag yrkar därför bifall till reservation 8 om ungdomsrepresentation.

Jag vill också peka på några andra frågor. Det gäller jämställdheten och barns rättigheter. Vi vet att FN har varit trögt. Sverige driver på i de frågorna, och det är väsentligt. Det gäller likaså reformeringen av FN-systemet och säkerhetsrådet. Där har vi nu bättre insyn och bättre möjlighet att påverka. Det gäller också hur säkerhetsrådet skall se ut i framtiden och hur man skall arbeta med de ekonomiska och sociala frågorna inom FN. När det gäller de projekt som regeringen har inom nordiskt samarbete skall vi förhoppningsvis komma till något resultat inom en inte alltför avlägsen tid.

Jag vill peka på några andra, kontroversiella, frågor. Den ena är att Folkpartiet har tagit upp valfrågor och menar att deltagandet i val borde stärkas, vilket borde bli en ny målsättning inom FN. Vi tycker från Vänsterpartiets och flera andra partiers sida naturligtvis att detta är mycket angelägna och viktiga frågor, men att höja dem till ett av FN:s mål känner jag mig åtminstone på det här stadiet tveksam till.

Detsamma gäller frågan om ändring av FN-stadgan för att FN skall kunna agera i interna konflikter. Vi delar säkert alla K-G Biörsmarks oro över att FN i dag inte ingriper så kraftfullt som vi önskar i interna konflikter. Som jag ser det är det dock knappast en stadgeändring som behövs. Det råder i dag en bristande politisk vilja från inblandade parter. Jag önskar att Sveriges röst i säkerhetsrådet i vissa fall skulle vara litet högre. Vi skall inte i förväg backa därför att vi inte tror att det går att få gehör om vi tar upp interna konflikter i Colombia eller Algeriet. Jag me-

nar att vi inte skall dra oss för detta men att vi knappast löser denna fråga genom en stadgeändring.

Fru talman! Det finns många generella och även konkreta frågor inom FN som är värda att lyfta fram. Jag vill avslutningsvis peka på en mycket konkret och näraliggande fråga som för mig och för Vänsterpartiet känns angelägen. Det gäller situationen i Västra Sahara.

Jag hade i förra veckan möjlighet att besöka inte Västra Sahara, som fortfarande är ockuperat av Marocko, men flyktingläger i södra Algeriet, där en stor del av befolkningen från Västra Sahara i dag lever och har levt i mer än 20 år. Det här är en fråga som FN under många år har hanterat väldigt valhant och där man inte på något sätt har kunnat skönja någon ljusning på problemet.

Västra Sahara är ockuperat av Marocko sedan Spanien lämnade det som koloni 1974. Sedan dess har FN på olika sätt försökt lösa problemet. Man kom fram till principlösningar 1988 och 1990, och 1991 bestämdes om folkomröstning och fredsavtal, men det har inte hänt någonting förrän FN bytte generalsekreterare och Kofi Annan utsåg en särskild representant. Då tog man från FN:s sida på ett helt nytt sätt upp frågan.

Sedan hösten 1997 föreligger en överenskommelse från Houston där parterna har förbundit sig att genomföra en folkomröstning som, om planerna håller, skall äga rum i december 1998.

Västra Sahara är Afrikas sista koloni, det sista koloniala område som blir självständigt. De år som området har varit ockuperat har inneburit mycket av besvikelse och av lidande. FN har, liksom naturligtvis parterna, en del försyndelser på området, men nu finns faktiskt chansen för FN att visa sin styrka, både vad gäller den identifieringsprocess som nu pågår och vad gäller genomförandet av folkomröstningen på ett korrekt sätt. Yttrandefrihet och lokalers tillgänglighet måste säkras och informationen skötas under den tid som föregår folkomröstningen.

Det är också av stor betydelse att man skickar ordentligt med valobservatörer. Sverige har, såvitt jag har förstått, givit ett halvt löfte om att ställa sig välvilligt, om vårt land blir tillfrågat om detta.

Det är alltså av stor betydelse att FN genomför folkomröstningen på ett mycket gediget sätt. Man kan också säga att Västra Sahara i detta avseende har helt andra förutsättningar än många andra områden. Det är ett relativt litet land, av halva Sveriges storlek. Det är ännu inte klart hur stor befolkningen är, men det rör sig enligt olika beräkningar om mellan 200 000 och 300 000 människor. Det bör alltså finnas väldigt goda förutsättningar för FN att se till att det här genomförs.

Vidare, fru talman, gäller det inte bara att genomföra en folkomröstning och att se till att den går bra till. Det gäller också att med lärdomar som man har från tidigare kolonier ge det gedigna stöd som behövs för att bygga upp ett självständigt land för människor som har tvingats leva i ett ockuperat land eller på flykt under så många år. Där kan FN och Sverige via FN men också som direkt involverat land ge allt det stöd som kommer att behövas för att se till att landet får sin självständighet liksom att det kan byggas upp till en demokratisk stat, där utvecklingen skall kunna gå framåt.

Anf. 75 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Eva Zetterberg berörde två områden där vi inte har riktigt samma syn på hur arbetet skall bedrivas. Jag skulle gärna vilja kommentera dem litet grand.

Det första gällde valfrågor inom FN, vilket vi har utvecklat i reservation 2. Generalsekreteraren har nu lyft fram fyra områden: fred och säkerhet, humanitära frågor, ekonomiska och sociala frågor samt utvecklingsarbete.

Med den grundsyn som Folkpartiet har när det gäller utvecklingsarbetet, nämligen att det inte blir någon uthållig utveckling utan demokrati, menar vi att demokrati är en grundplattform för arbetet och bör så vara även när det gäller de mål som FN skall arbeta för. Vi vill därför höja statusen och aktiviteten i det konkreta arbetet med demokratifrågor, valövervakning och praktiska saker, i stort sett i stil med det som Idea arbetar med i Sverige men med mera begränsad inriktning. Detta skall FN arbeta aktivt för.

Den andra punkt som Eva Zetterberg tog upp var frågan om en stadgeändring gällande interna konflikter. Vi har den synen att det inte kommer att ske något reellt förrän man tar tag i detta, precis som det förespråkas i Carlsson-Ramphal-rapporten.

När det gäller valfrågor uttryckte sig Eva Zetterberg så att hon är tveksam till att på det här stadiet stödja reservationen. Det är möjligt att vi vid ett kommande tillfälle, i samband med ett annat betänkande, kan få stöd från Eva Zetterberg och Vänsterpartiet.

Anf. 76 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Fru talman! Jag delar helt K-G Biörsmarks syn på hur viktiga demokratifrågorna är, också i diskussionen och främjandet av frågor som gäller social utveckling, fred och säkerhet i världen, men om de skall skrivas in som ett ytterligare mål är jag tveksam till. Jag skall inte föregripa vad som kommer i ett kommande betänkande. Det hinner nog hända mycket innan dess, K-G Biörsmark, så det återstår att se.

I frågan om att ändra FN-stadgan vill jag inte tvärsäkert hävda att det inte är nödvändigt. Vi känner alla frustrationen över att det som vi vill skall hända inte händer i dag, men jag inser också att vilken stadga vi än har i världen, blir tyvärr ingenting gjort om det inte finns en vilja från världens länder att ingripa och att agera.

Anf. 77 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Eva Zetterberg säger att hon delar grundsynen på demokratiarbetet, att det skall lyftas upp, att det är viktigt osv. Det är bra att vi har kommit så långt att vi är överens på den punkten. Sedan kan man orda om huruvida det skall lyftas upp mer i FN-sammanhang, bli ett mål osv. Jag menar att det är en viktig signal och en viktig ledning för dem som arbetar inom FN-familjen. Det är en målsättning, och det är bra att man har den plattformen att arbeta utifrån. Det tydliggör det hela.

När det sedan gäller att ändra FN-stadgan håller jag med om att om inte den politiska viljan finns och om det inte finns någon vilja över huvud taget, händer det ingenting. Men det resonemanget kan man föra om alla stadgar. Finns inte viljan att följa upp det som står i stadgan, händer

*Fel! Okänt
växelargument.*

ingenting. En stadga är en grund att arbeta från som visar vilken inriktning man skall ha och vad man vill åstadkomma. Det ligger då fast i dokumenten. Precis som jag sade i mitt anförande finns det en massa fina formuleringar på detta område. Men det är klart att allt står och faller med den politiska viljan. Man kan skriva hur tjusiga program och hur tjusiga stadgar som helst, men jag tror att det är viktigt att detta finns med som en inriktning i stadgan.

Anf. 78 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Fru talman! FN är förutsättningen för att vi skall kunna förebygga konflikter. De nya hoten mot vår gemensamma säkerhet i världen beror inte på arméer och vapen utan på klyftorna mellan fattiga och rika, befolkningstillväxt, livsmedelsbrist, krympande naturresurser och förstöring av miljö och natur. Vi har ofta talat om detta i kammaren.

De nya inslagen i hotbilden fordrar ett nytt säkerhetspolitiskt tänkande, där konfliktförebyggande insatser har en avgörande betydelse för fredens upprätthållande. Det är problem som annars riskerar att sluta i väpnade konflikter, men som man kan tackla framgångsrikt i samarbete med andra länder. Här är FN det naturliga och det enda forumet.

När jag läser dessa rader tycker jag att de känns väldigt levande för mig. Men om jag hade läst dem för mer än ett och ett halvt år sedan, innan jag hade varit i FN och sett hur FN arbetar, har jag en känsla av att de hade verkat väldigt abstrakta och orealistiska. Det hade verkat vara en samling ord som inte alls gav mig känslan av att beskriva ett praktiskt arbete och mycket aktiva handlingar.

Det kunde vara inledning till en beskrivning av krisen i Irak. På gränsen till ett krig med många inblandade lyckades FN ändå bevara freden. I en artikel från det tillfället – Irakkrisen – läste jag om FN:s oförmåga att hantera Irakkrisen. Så här stod det i en svensk tidning: Klarar inte FN att hantera en kris i vilken det är en part med såväl folkrätten som segrarens rätt på sin sida kommer dess auktoritet att reduceras kraftigt. Organisationer som inte ens förmår att bevaka sina egna intressen förtjänar inte bättre.

Det är märkligt så olika man kan se på en händelse. Personligen litar jag mer på en organisation som förmår offra en del av sina egna intressen och t.o.m. sin status för fredens skull, om ingen blir lidande mer än organisationen själv, förstås. Dessutom tror jag att journalisten som skrev detta hade glömt att FN:s styrka, vilket många redan har sagt, beror på medlemmarnas engagemang, styrka och vilja.

Jag skall nu tala om vad som står i vår motion. För att främja freden och kunna göra snabba insatser när konflikter uppstår bygger man nu inom FN upp en multinationell fredsstyrka vid namn SHIRBRIG. Den skall snabbt kunna ställas till FN:s förfogande. Det skall inte behöva ta mer än högst 30 dagar efter ett nationellt beslut. Sverige deltar i den. Miljöpartiet kräver, liksom vid IFOR- och SFOR-insatserna, att alla insatser som görs med denna styrka måste göras i FN-regi för att Sverige skall kunna delta. Varje insats skall betraktas som unik och fordra nya överväganden och beslut i Sveriges riksdag.

I vår motion har vi också ett yrkande om att FN bör få agera i ett lands interna konflikter när konflikterna påverkar grannars säkerhet och den nationella säkerheten över huvud taget. Det är flera här i dag som har

talat om det, och just om Algeriet, som är ett exempel på ett land där mänskliga rättigheter kränks oavbrutet och väpnade konflikter pågår. Vi menar att det är viktigt att FN kan ingripa även när organisationer som EU, OAU och ASEAN – dvs. Organisation of African Unity och Association of Southeastasian Nations – redan är inblandade i konflikt och där positionerna är låsta. Samma sak gäller interna konflikter i ett land där FN ofta hindras att agera därför att landets integritet åberopas av de makthavande. Vi vet att lokala väpnade konflikter och inbördeskrig kan få förödande resultat i ett land och skada dess civilbefolkning för årtal.

I FN-stadgan står det om att förebygga och undanröja hot mot freden och om att undertrycka angreppshandlingar och andra fredsbrott, men det gäller alltså inte lokala konflikter. Det är märkligt, eftersom det sker en kränkning av mänskliga rättigheter. I konventionerna för de mänskliga rättigheterna slås den enskildes rätt till både frihet och personlig säkerhet tydligt fast. Rättighetsförklaringen kom till 1946, medan de fruktansvärda kränkningarna av mänskliga rättigheter i andra världskriget fortfarande fanns i medlemsstaternas minne. Man talar just om rätt till liv, till frihet och till personlig säkerhet. Det står ingenting alls om vilket land det gäller. Vad beträffar Algeriet kan man säga att det gäller intern säkerhet i ett land, och man kan kanske också säga att det gäller bilateral säkerhet. Det är inte säkert att Algeriets grannar känner sig så trygga när sådana konflikter pågår i Algeriet.

Internationella säkerhetssträvanden drabbades av ett svårt slag mot avspänning och nedrustning när Indien gjorde tre kärnvapenprov på rad, följda av Pakistans uttalande om att man också där ämnar provspränga. Vapenupprustningen, eller kapprustningen, har startat igen.

Det finns två viktiga rena överlevnadsfrågor som måste få ett svar redan i vår generation. Båda två är med i vår motion. Det handlar om hur vi tacklar energi och miljö. Att få det ekologiska kretsloppet – miljön – att fungera är en stor utmaning för hela mänskligheten. Vi måste ha en överlevnadsmiljö för människor, djur och växter, och vi måste ha energi. Av de alternativa energierna är det solenergin som är lättast tillgänglig för oss. Det är också den största källan, som räcker många generationer framåt.

Man stöder inte i Sverige med något större intresse utveckling och produktion av solenergi. Utskottets negativa svar på vår motion om att lämna förslag om att inom FN inrätta en solenergikommission är därför inte så förvånande. Man svarar att solenergi ännu inte blivit kommersiellt gångbar och att det behövs mer forskning. Man kan därför inte föreslå någonting sådant. Men jag menar att det faktiskt finns teknik för solenergi, också inom vårt land. Det är bara det att den icke är lönsam, vilket de flesta miljövänliga produkter inte är förrän de börjar göras i större mängder. Vi tyckte i Miljöpartiet att FN var ett lämpligt forum när det gällde att lägga förslag om att inrätta en solenergikommission. Solen är ju en energi som finns i hela världen, och den är gratis.

En annan viktig internationell fråga är frågan om den globala vattenförsörjningen. Grundvattnet – dricksvattnet – förnyas inte längre i den takt som vi använder det, inte heller i vårt eget land. Att ta itu med världens vattenkonsumtionsmönster och vårt vattenbehov är ett konfliktförebyggande arbete. Det visar historien. Brist på vatten betyder brist på mat, och brist på mat betyder revolutioner och konflikter. År 2025 kommer 48

***Fel! Okänt
växelargument.***

länder, eller 3 miljarder människor, att lida stor brist på vatten, vilket betyder att vi måste ha en annan hushållning. Vi måste starta ett systemskifte vad gäller vatten redan i nästa generation.

Till sist vill jag ta upp en bagatell som kanske ändå har stor betydelse därför att det goda exemplet är viktigt. Det gäller något som vi har talat om i samband med Agenda 21, dvs. att starta från grunden och från gräsrotsnivå. När man är i FN förskräcks man över slöseriet med engångsartiklar – koppar, tallrikar, glas och bestick – som varje dag blir till ett stort sopberg.

Vi skulle önska att en ändring av FN:s konsumtionsmönster i det fallet kunde ingå i de nya reformerna i FN. Jag förstår mycket väl att detta inte är en fråga för säkerhetsrådet eller för generalsekreteraren, men det måste finnas andra instanser att vända sig till. Jag skulle vilja fråga ordföranden för FN-föreningen i Sverige om man inte skulle kunna göra någonting från det hållet.

Jag yrkar bifall till reservationerna 5 och 6 samt till reservation 8, som rör Centerns motion om ungdomsrepresentation i FN.

Två motioner som jag trodde skulle komma upp i dag kommer inte upp förrän den 3 juni. Det är vår motion om miljödomstol och vår motion om att en god miljö är en mänsklig rättighet.

Anf. 79 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Det är väldigt tillfredsställande att vi får en FN-skrivelse hit till kammaren och att riksdagen på så sätt får möjlighet att debattera FN-frågor. Det kom tydligt till uttryck i en debatt här i kammaren för ett par år sedan att det fanns ett sådant önskemål. Regeringen har lyhört hörsammat detta och har nu för andra året i rad givit oss en FN-skrivelse. Jag ser ingen anledning att FN-frågorna, som i likhet med vad många här har sagt är en grundbult i svensk utrikespolitik, skulle behandlas annorlunda än t.ex. Europarådsfrågor eller nordiska frågor. FN-frågorna är oerhört viktiga, och det är bra att vi får diskutera dem här.

Det är dock klart att FN-frågorna inte uppvisar samma spektrum av olika åsikter och samma oenighet som en del andra frågor kanske gör inom utrikespolitiken. Det finns ett grundmurat stöd för en hög svensk FN-profil och för den politik som Sverige för i FN. Jag tror nog att jag kan säga att alla som har varit FN-delegater med rätta känner en väldig stolthet över att vara svenskar när vi är i FN, och vi får också del av det goda rykte som svensk FN-politik med rätta har fått under en lång följd av aktiva år i FN.

Det finns ändå ett starkt engagemang, som tar sig uttryck i motioner och reservationer. Dessa är kanske mest ett uttryck för en frustration över att man vill mer. Man vill att FN skall vara bättre. Man vill att Sverige skall förmå mer. Jag har full förståelse för detta. Jag känner samma frustration själv. Samtidigt måste man dock gå tillbaka till förutsättningarna, inte ha för stora och orealistiska krav på organisationen utan försöka att med små steg, och kanske någon gång lyckligtvis ett stort, förbättra organisationen.

En del sådana frågor har kommit till uttryck från talarstolen här. Det gäller t.ex. att valfrågor borde vara en av FN:s huvuduppgifter, att vattenfrågor skulle vara en annan av FN:s huvuduppgifter samt att det borde vara möjligt för FN att agera i interna konflikter.

Kofi Annan, FN:s generalsekreterare, har mycket framgångsrikt försökt att stärka FN. Han har lagt fast, såsom flera har sagt här, fyra kärnområden som FN bör ägna sig åt. Det är naturligtvis fred och säkerhet, humanitära frågor, sociala och ekonomiska frågor och utvecklingsfrågor. Alla dessa frågor är naturligtvis nedlagda i FN-stadgan och har sitt ursprung där. Tvärspektoriellt, över alla de här frågorna, skall frågan om mänskliga rättigheter gälla. Den skall genomsyra allt. I år talar vi särskilt mycket om mänskliga rättigheter med anledning av att den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter firar 50-årsjubileum. Vi har anledning att göra det även åren framöver. Nästa år har vi två jubileer: Konventionen mot all diskriminering av kvinnor och barnkonventionen firar 20 respektive 10 år. Jag är övertygad om att det normsystem som FN står för kommer att få stor uppmärksamhet, inte bara här utan förhoppningsvis i hela världen, under de kommande åren.

Sverige invaldes ju i säkerhetsrådet och har suttit där sedan den 1 januari förra året. Vi har haft stora förväntningar på att Sverige skulle kunna åstadkomma en hel del utifrån det program som man gick till val på. Tyvärr måste man inse att en plats i säkerhetsrådet innebär att man är väldigt ockuperad av de dagsaktuella frågorna. Kanske är det egentligen först när man har lämnat den här stolen som man med full kraft, med kunskap och insikt om hur säkerhetsrådet fungerar, kan försöka reformera såväl säkerhetsrådet som FN:s utåtriktade arbete. Det har inte saknats initiativ och försök från regeringen i den vägen under denna period. Alltför ofta har dock dagsaktuella frågor i stället trängt sig på, och man har fått ägna tid och kraft åt att försöka hantera de akuta frågorna. Det krävs ju ett visst mått av framförhållning om man skall ändra kursen och börja arbeta konfliktförebyggande i stället för att låta sig överrumplas av krig och konflikter.

När det gäller de meningsskiljaktigheter som har kommit till uttryck här och som finns i reservationerna skall jag hastigt gå igenom vad som skiljer majoriteten från några av partierna i vissa frågor.

Lars Hjertén berörde moderaternas motion. Här är det framför allt synen på vad som skulle kunna åstadkomma en reduktion av fattigdomen i världen som skiljer oss åt. Lars Hjertén säger att utrikesutskottets majoritet inte delar uppfattningen att man skall främja en snabb tillväxt. Det är naturligtvis inte det som är huvudfrågan. Moderaterna skriver i sin reservation att *endast* genom att frigöra de här krafterna i u-världen kan man bekämpa fattigdomen. Vi menar att tillväxt självklart är nödvändigt och bra, men det är minst lika viktigt att man har ett demokratiskt system, att man har en politik som gynnar folkflertalet och att fördelningen blir rättvis. Vi har sett i vissa länder, t.ex. Indonesien och Malaysia, att enbart snabb tillväxt inte utrotar fattigdomen, med tydliga bevis på att man inte lyckas om man struntar i demokratifrågorna och inte är lyhörd för folkens behov. Därför har vi inte tillgodosett moderaternas motion med ett bifall utan avstyrkt den.

Det handlar också om synen på Världsbanken och IMF. Vi tycker visst att de är oerhört viktiga och att den utveckling som sker inom Världsbanken är glädjande. Men fortfarande saknas den representativitet som man skulle önska av de organ som handhar de ekonomiska frågorna för världssamfundet.

*Fel! Okänt
växelargument.*

I sin reservation hyllar moderaterna också globaliseringen och den globala frihandeln. Naturligtvis är frihandel och möjlighet till marknader för utvecklingsländerna oerhört betydelsefullt. Men sanningen är ändå att väldigt många av de fattigaste länderna inte har del av den globala marknaden, och det handlar om att släppa in dem här. Det är ingen välsignelse för dem att vissa länder växer sig starka medan klyftan till de fattiga ökar.

Någon har beskrivit globaliseringen som den våg som skulle lyfta alla båtarna på floden. Lustjakterna och kryssarna för snabbt i väg. Några av småbåtarna kom långt efter, och några sjönk därför att de inte orkade med. Så är det med globaliseringen av ekonomin och handeln: Det måste till särskilda ansträngningar för att lyfta de fattigaste ekonomierna.

Vi har inte heller delat moderaternas uppfattning att Sverige skall diktera nya kärnområden för FN. Några av dem som man har angett stämmer överens med majoriteten; det är vi fullt medvetna om. Men man blandar ganska friskt och gör enligt min mening medel till mål. FN:s interna reformering är ett medel för en effektivare FN-verksamhet. Den kan inte vara ett mål i sig.

Folkpartiet tar upp valfrågor och interna konflikter. Vi har här på samma vis tyckt att valfrågorna inte bör lyftas upp till ett särskilt kärnområde, ett huvudtema för FN. Det är inte detsamma som att FN inte skall syssla med detta. FN gör det, och FN har faktiskt haft observatörer i mer än 70 val. Det finns en enhet i sekretariatet som sysslar med det här och även har viss samordnande funktion.

Synen på val kan också skilja litet grand. När K-G Biörsmark replikerade talade han om demokrati. Det är en väldig skillnad. Val är en liten del i en demokrati. Men att alltför snabbt i en demokratiseringsprocess släppa ett val över huvudet på folk kanske inte är den rätta metoden. Det krävs bra förarbete och gott underarbete. Valet skall komma som ett resultat av att människor är beredda att välja sina företrädare. Sedan skall det ske. Därefter måste man hålla demokratin i gång genom många andra metoder än enbart valfrågorna. Vi tycker att det är för snävt och att det inte är en tillräckligt stor fråga för att vara ett kärnområde.

Internationella transaktionsskatter har moderaterna reserverat sig emot. Man säger att det är olämpligt att FN skall ta ut skatt. Jag vill gärna fråga Lars Hjertén: Vad är det som gör att detta är högst olämpligt, när det är gemensamma åtaganden? Vi pratar inte enbart om Tobinskatten, utan nämner i betänkandet flera olika varianter. På ett eller annat sätt måste FN finansiera inte bara den reguljära verksamheten och den fredsbevarande utan också de tillkommande behov som vi ser väller över FN. Där skulle FN gärna kunna göra någonting och skulle vara ett bra verktyg för att åstadkomma utveckling, men där saknas resurserna. FN behöver bygga upp fonder för oförutsedd och planerad verksamhet.

I den viktiga frågan om interna konflikter skiljer det inte i synen på hur FN borde agera. Vi tycker alla att FN borde kunna agera i interna konflikter, men vi inser naturligtvis också att det är en omöjlighet så länge den politiska viljan inte finns. Eva Zetterberg har framfört det som är majoritetens syn i frågan, nämligen att enbart genom att ändra orden på ett papper åstadkommer vi inte någonting. Om det bara var processen som ledde fram till en annan formulering som ändrade något skulle världen inte se ut som den gör, därför att FN-stadgan är full av vackra formu-

leringar som tyvärr inte efterlevs. Men det är ändå ett viktigt verktyg för oss.

Jag tror att man bör hantera den här frågan precis som man har gjort med andra viktiga FN-frågor. Man måste påverka, försöka ändra attityder och få en praxis att utvecklas, och sedan får man ändra FN-stadgan efter hand. Så gjorde man när det gällde fredsbevarande operationer under Dag Hammarskjöld, och jag tror att det är den enda framgångsrika vägen. Annars skulle all energi i FN absorberas av en diskussion om formfrågor och hur orden på papperet skulle se ut. Jag är också rädd att en försvagad FN-stadga skulle kunna bli ett resultat.

I fråga om Miljöpartiet och SHIRBRIG tror jag att det föreligger ett missförstånd. I statuterna till SHIRBRIG sägs det tydligt att de bara skall kunna användas under FN-stadgan 6 kap. Enligt vår lagstiftning behöver inte regeringen komma till riksdagen och fråga om man får sätta in fredsbevarande trupp under 6 kap. Jag vill höra med Bodil Francke Ohlsson om hon anser att detta skall vara en ändring. Skall den då gälla generellt, att varje gång som vi skall skicka fredsbevarande trupp efter FN:s förfrågan skall det avgöras av riksdagen? Om inte tror jag att vi egentligen är överens, därför att statuterna säger, under 7 kap. i FN-stadgan, att detta inte skall ske med tvångsmedel.

Vattenfrågorna är oerhört viktiga. De ingår i det bredare säkerhetsbegrepp som säkerhetsrådet har att arbeta med. Men att, som motionärerna och reservanterna vill, göra detta till en av de stående frågorna på säkerhetsrådets dagordning tror vi inte på. När vattenfrågorna är del av en konflikt skall de självfallet angripas, precis på den grunden, att det är knappa vattenresurser som är orsaken. Ofta är konflikterna mer komplexa än så. Vi har emellertid inte velat göra detta till en huvudfråga för FN.

Frågan om ungdomsdelegat i FN-delegationen har tagits upp. I den svenska FN-delegationen deltar löntagarorganisationerna, arbetsgivarorganisationerna och en folkrörelserepresentant. Folkrörelserepresentanten utses i ett nomineringsförfarande bland alla föreningar och organisationer som går under folkrörelsebenämningen. Under de senaste sex åren har ungdomsorganisationen LSU respektive Peace Quest blivit antagen som representant. I övrigt har det varit handikapporganisationer, Svenska kyrkans organisationer, fredshögskolan och IKFF, Kvinnor för fred. Var och en av dessa skulle med rätta kunna kräva en egen delegat. Jag tror att det är viktigt att man tar vara på ungdomars intresse, men att särbehandla dem och öronmärka en plats i delegationen skulle göra organisationen stor och otyplig och skulle innebära krav av samma slag från andra.

Fru talman! Det här var några, möjligen litet spretiga, uppfattningar om FN:s viktiga arbete. De baserar sig på de åsiktsskillnader som har kommit fram i utskottet. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 80 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att instämma. Jag tycker att det är viktigt att man har en FN-skrivelse varje år. Däremot har det blivit litet för mycket av det goda. Vi har haft väldigt många skrivelser att ta ställning till. Det blir många betänkanden, som ofta är överlappande och behandlar samma frågor. Man vet inte riktigt vilken motion man skall skriva när man har skrivit en exakt likadan till ett tidigare betänkande. Jag tror att en

***Fel! Okänt
växelargument.***

kommande regering – vem det nu är som sitter i regeringsställning – får titta närmare på detta och se till att man inte ger oss riksdagsledamöter en omöjlig uppgift när det gäller att behandla de ärenden som vi får på vårt bord. Det är snudd på det i dag, tycker jag.

Vår första reservation handlar om en snabb fattigdomsbekämpning. Det är vad vi säger när det gäller biståndspolitiken som ett övergripande mål. Den förutsätter faktiskt en snabb tillväxt. Det kan inte vara något mål att ha en långsam tillväxt eller ingen tillväxt alls. Man får nästan den uppfattningen när man lyssnar till Viola Furubjelke. Utan tillväxt finns det ju ingenting att fördela. Vi skriver i vår reservation: ”Endast genom att frigöra de välståndsskapande krafterna i u-länderna kan dessa tack vare växande resurser utrota fattigdomen.” Välståndsskapande krafter är inte någonting som kan utnyttjas enbart av en ensam diktator i en diktatur. De måste ju komma hela folket till del.

Den globala frihandeln tror vi är oerhört viktig. Vi kommer så småningom förmodligen att diskutera ett MAI-avtal där man just släpper in u-länderna i frihandelssamarbetet med de rikare länderna.

Vi vill inte diktera nya kärnområden. Vi talar om viktiga huvuduppgifter. Man kan diskutera vad som är mål och medel. Men tittar man närmare på FN:s reformarbete finner man att de tar upp samma problematik, vad som är mål och medel. Jag tycker att vi ligger väldigt nära Kofi Annans synpunkter när det gäller reformer av FN.

Anf. 81 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Fru talman! Låt mig först säga – många talare har också noterat detta – att utrikesutskottet har varit oerhört arbetstyngt under den här våren. Jag har ingen anledning att på något sätt försvara den ärendemängd som kom på utskottets bord i mitten på mars. Det har varit besvärligt för oss alla.

Icke desto mindre tycker jag att vi har åstadkommit bra produkter. Den fråga som Lars Hjertén nu diskuterar har blivit väl genomarbetad, nämligen skillnaden mellan majoriteten och moderaterna när det gäller synen på fattigdomsbekämpningen.

Jag sade från talarstolen, Lars Hjertén, att tillväxt är oerhört väsentligt. Men enbart tillväxt kan inte ge en välständsökning för de breda massorna. Den måste kombineras med en fördelningspolitik som gynnar folkflertalet och en demokratisk utveckling i landet. Vi är överens om att fattigdom inte bara är en fråga om resurser. Fattigdom är också avsaknad av utbildning, avsaknad av kunskap, kränkningar av mänskliga rättigheter och begränsningar i det dagliga livet.

Moderaternas motion handlar om en mer allmänt restriktiv hållning till FN. Det har jag tyckt mig höra när Förenta staterna har angripit FN. I motionen står det att FN skall ägna sig åt vissa saker och inte något annat. Världsbanken skall ta över vissa uppgifter. Man trycker hårt på effektivisering och att onödig byråkrati skall upphöra. Självfallet skall onödig byråkrati upphöra. Men jag menar att FN i dag är en slimmad organisation. Enligt Carlsson–Ramphal-rapporten bör FN reformeras utan alltför kraftiga nedskärningar.

Anf. 82 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Världsbanken har redan tagit över en del uppgifter som FN hade tidigare. Jag tänker t.ex. på lån till fattiga länder. Det fungerar hyggligt.

Viola Furubjelke berörde den reservation som gäller att vi inte vill utreda frågan om nya skatter och avgifter, dvs. transaktionsskatter. Vi nämner just Tobinskatten, och vi nämner avgifter på internationella flygbiljetter. Det är två förhållanden som direkt skulle slå mot de fattiga länderna. De är i stort behov av privat kapital.

Låt oss titta på vad som kommer att betalas ut i år. Man har internationellt räknat med att det till fattiga länder och medelinkomstländer – samtliga u-länder och östländerna – blir 222 miljarder USD. Om det läggs skatt på detta, skulle dessa länder betala hela biståndet till FN. Vi har i vår motion nämnt att Vietnam skulle få betala hela vårt bistånd till det landet i skatt.

Däremot drabbas inte vi av en sådan skatt. En sådan skatt får inte tas ut på EU-länder. Det kan inte vara rimligt att ha en sådan fördelningspolitik på avgifter till FN. Skatt på flygbiljetterna skulle göra det svårt att ha en internationell flygtrafik från de länder som inte har pengar till flygbiljetter. Vi skulle klara det, men knappast de.

Anf. 83 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Fru talman! Jag skall inte gå in på de räkneexempel som Lars Hjertén anför.

FN har större behov än det som de reguljära avgifterna i dag ger möjlighet till – även om de skulle betalas fullt ut och i tid. Uppgifterna för FN är mycket större. Förväntningarna på FN är större.

I Carlsson–Ramphal-kommissionen talar man om möjligheterna att bygga upp fonder för att FN snabbt skall kunna agera i katastrofer och kriser. FN skall inte behöva vara beroende av vissa länders välvilja och andras ovilja för att kunna genomföra saker snabbt och utan dröjsmål.

Sedan är det frågan vad avgiften skall tas ut på. Det har talats om radiovågor, en tioöring på varje flygbiljett och valutatransaktioner. Jag läste för en tid sedan en bok om globaliseringen. Jag slogs då av några siffror som jag kan roa Lars Hjertén med.

År 1971 var de globala valutatransaktionerna över gränserna 18 miljarder USD per dag. 90 % av dessa gick till handel och investeringar och 10 % till spekulation. År 1995 var de globala transaktionerna över gränserna 1 500 miljarder USD per dag. 90 % av dessa angavs vara för spekulation. 10 % täcker all världens handel och investeringar.

Siffrorna visar att det har varit en enorm, explosionsartad ökning, men samtidigt visar de att endast 14 % av världens folk nås av globaliserings-effekterna. Triadländerna handlar till 85 % med varandra. En stor del av världens fattiga länder står utanför. De kunde få del av handeln om de kunde få del av – 1 % – skatten på transaktionerna.

Anf. 84 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Reservation 2 rör valfrågor. Viola Furubjelke säger att demokrati och val inte är samma sak. Försök att tänka bort det ena utan

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

det andra! Det låter litet filosofiskt att de inte skulle vara samma sak. Det fungerar knappast med demokrati utan fria och rättvisa val.

Vidare säger Viola Furubjelke att förarbetet för val är viktigt. Javisst! Förarbetet och hela den kultur som demokratin skapar för fria och rättvisa val är grundbulten. Det är därför vi tycker att valfrågor är så viktiga.

Men enligt Viola Furubjelke är valfrågorna ett för snävt område för att vara ett mål. Det är där vi har helt olika uppfattning. Vi tycker inte att valfrågorna, fria och rättvisa val, är ett för snävt område.

Sedan var det de interna konflikterna. Viola Furubjelke säger att det inte åstadkommes någonting enbart genom att man ändrar några ord på ett papper. Det är den debatten jag hade med Eva Zetterberg för en stund sedan. Jag håller med om att vi inte åstadkommer någonting på det sättet. Däremot lyfter vi fram ett viktigt problem, och vi försöker hitta redskapen – precis det som lyfts fram i Carlsson–Ramphal-rapporten. Där pekas på nödvändigheten av att ändra i stadgan så att det blir möjligt.

Anf. 85 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Fru talman! Om demokrati kan finnas utan val och val äga rum utan demokrati är naturligtvis en filosofisk fråga.

Jag menar att demokrati är ett större begrepp. Val är ett inte oviktigt element i en demokrati – ett helt ovärderligt instrument för att manifestera demokratin. Men vi ser länder där det har varit val och där demokratin ändå inte har fått fullt spelrum. Så nog finns det många exempel i världen på att enbart val inte ger demokrati.

Det var min utgångspunkt. Demokratifrågorna är självklart något som måste genomsyra FN:s arbete. Jag menar att så sker under de huvudområden Kofi Annan har angett. Fred och säkerhet är ett sådant. Ekonomisk och social utveckling är också ett område där demokratiaspekterna kommer in.

Sedan var det frågan om stadgeändring för att kunna agera i interna konflikter. Jag menar inte enbart att ord på ett papper inte ändrar på något i realiteten. Det finns också en risk att situationen förvärras vid en stadgeändring. Den politiska viljan finns inte i dag, tyvärr, som gör det möjligt för FN att agera i alla interna konflikter. Någon gång har det gått när den politiska viljan har funnits. Det kommer att gå även framgent – när den politiska viljan finns. Stadgeändring i sig skulle absorbera energi, och formfrågorna skulle bli viktigare.

Anf. 86 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Inte enbart val ger demokrati. Det beror naturligtvis på hur valet genomförs. Jag talar om demokratiska, fria och rättvisa val. Det kan finnas manipulerade val, och det kan finnas enpartisystem med val. Det är inte fråga om ett fritt, demokratiskt val. Jag menar att FN skall ha det som ett viktigt mål.

Vi kommer inte att se likadant på denna fråga.

Sedan var det frågan om att ändra i stadgan och de interna konflikterna. Jag vill lyfta fram följande ur Carlsson–Ramphal-rapporten. Den är på engelska, så jag har gjort en översättning som jag hoppas är korrekt.

FN-stadgan borde revideras för att tillåta säkerhetsrådet att genomföra aktioner i inomstatliga konflikter men endast om människors säkerhet är

allvarligt hotad så att en internationell reaktion på humanitetens grund erfordras.

Det är detta det gäller: att kunna gå in i Algeriet, Sudan eller vad det nu kan vara för land och ha FN-stadgan i ryggen. Jag hade tillfälle att samtala över en lunch med ambassadör Hans Dahlgren, som för resten var sekreterare vid denna rapport. Jag tog upp frågan med honom hur han ser på detta. Är det någonting att driva? Han står fortfarande fast vid att detta är en viktig del. Han menar att FN skall arbeta med detta. Han tycker att det var ett bra förslag. Han hade själv varit sekreterare i kommissionen.

Anf. 87 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Fru talman! Hans Dahlgren var huvudsekreterare i Carlsson–Ramphal-kommissionen. Därför är den officiella svenska översättningen sådan som han har godkänt och som jag också haft anledning att diskutera med honom. Här framgår tydligt att man kan tänka sig en revidering av FN-stadgan för att FN skall ges möjlighet att intervensera i interna konflikter, men först efter ett reformerat säkerhetsråds bedömning att människors säkerhet kränks så grovt och så extremt att det krävs en internationell reaktion på humanitära grunder. Här säger man ”efter ett reformerat säkerhetsråds bedömning”. Man anser alltså inte att säkerhetsrådet i dag är så representativt att den politiska viljan där kan tänkas finnas.

Med de förändringar som föreslås i säkerhetsrådet och när de har trätt i kraft hoppas jag verkligen att man har kommit så långt i attitydförändringen att man kan kodifiera praxis och förändra FN-stadgan. Det är min uppfattning att det måste göras i rätt tid. Just nu finns inte den politiska viljan, varken för att intervensera i vissa konflikter eller för att förändra stadgan. Vi skulle bara få en skendebatt som skulle ta energi från andra viktiga frågor i FN. Men i sakfrågan, Karl-Göran Biörsmark, är vi helt överens. FN måste på ett eller annat sätt ges en styrka, och den politiska viljan måste manifesteras på ett sådant sätt. FN:s normsystem måste slå igenom i FN:s agerande så att FN kan intervensera när mänskliga rättigheter kränks grovt och extremt, precis som Carlsson–Ramphal-kommissionen beskriver. Men förutsättningarna för det måste föreligga först.

Anf. 88 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik:

Fru talman! Vad gäller SHIRBRIG för vi fram samma krav som vi hade för IFOR-styrkan och SFOR-styrkan, att varje gång som styrkan skall samlas, vid varje ny begäran om en ny insats, måste det hela föregås av ett riksdagsbeslut.

Det andra är det jag frågade Viola Furubjelke om och som står i vår motion. I själva skrivelsen talar man om, när det handlar om kommande reformer i FN, att man under hösten kommer att fatta beslut om en ny personalpolitik och om hur miljöfrågorna och en hållbar utveckling skall hanteras i FN:s verksamhet. Det står också att FN är en internationell arbetsplats som måste vara ett gott exempel. Då undrade vi – det finns ett yrkande om detta – med anledning av den stora mängd engångsmaterial som används i FN och det sopberg som finns om man inte kan göra någonting. Vi har faktiskt haft aktioner i svenska parlamentet om detta.

Prot. 1997/98:111

25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Finns det inte någon instans som via vår egen representation i FN skulle kunna föra fram önskningsar om just sådana här saker? Det skulle vara större tyngd i det än om man ber en FN-förening att komma in med en sådan begäran.

Anf. 89 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Fru talman! Först SHIRBRIG. Jag förstår att Bodil Francke Ohlsson vill ha en ändring i den svenska lagstiftningen så att även frågan om en vanlig fredsbevarande trupp skall beslutas av riksdagen. Vi måste ändå tillbakavisa det, eftersom vi i dag har en smidig organisation som innebär att fredsbevarande trupp under kapitel 6, dvs. icke tvångsåtgärder, kan sättas in efter regeringens beslut. Det gör det mycket snabbare, och Sverige kan svara fortare. Den här styrkan skiljer sig inte från den mer än att den är bättre förberedd och att den finns tillgänglig. Annars skall den arbeta som en traditionell fredsbevarande styrka.

Frågan om sopberget i FN är inte någonting att föra fram som en FN-fråga. Det är möjligt att folkrörelserna kan göra detta, men här i riksdagen vill jag inte gå in på de frågorna. Jag tror att man vid sidan av det officiella systemet väl skulle kunna föra fram sådana frågor och få gehör för det. Jag tror rent av att jag har hört sägas att det finns något slags miljöpolicy för FN, men jag vågar inte vara alltför tvärsäker på den saken här.

Anf. 90 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Fru talman! Jag håller med Viola Furubjelke om att de andra folkrörelserepresentanter som finns med i FN-delegationen är väl så viktiga som varje parlamentsparti eller en ungdomsrepresentation. Men vårt yrkande på det här området kvarstår därför att man i dag, som det fungerar i praktiken, inte garanterat kan få FN-delegater under 50 år. Jag ser att man via en destinerad plats till ungdomsorganisationerna kan garantera att det finns en ungdomsrepresentation, som har en annan ingång och förhoppningsvis också andra möjligheter att få ut frågorna i andra kretsar än vad många andra får. Därför vidhåller jag vårt yrkande om ungdomsrepresentation och yrkar bifall till det.

Jag vill fråga Viola Furubjelke utifrån den allmänna frågan om Västra Sahara där jag vet att Viola Furubjelke och många andra i vårt utskott och riksdagen som helhet har haft ett stort engagemang och lagt ned ett stort arbete: Hur ser Viola Furubjelke och majoriteten på de insatser Sverige kan och vill göra via FN – där förefaller det vara vissa problem vad gäller avtal att äntligen få i väg dem som skall åstadkomma minröjning – utan att för den skull lägga sig i avtalsfrågor? Hur kan vi från riksdagen skicka en signal? Hur väsentligt är det att Sverige nu via i första hand FN ställer upp med civilpoliser, minröjning och framöver även med andra insatser?

Anf. 91 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Fru talman! Jag delar Eva Zetterbergs uppfattning att det är oerhört viktigt att ungdomarna engagerar sig i FN-arbetet. Jag tycker också att det bör finnas en större flora av åtgärder och insatser. Jag tycker att det skulle finnas fler praktikplatser för ungdomar i FN-systemet, där de

kunde få en mera långsiktig och litet djupare kunskap om hur FN-systemet fungerar. Men vår parlamentarikerdelegation har reducerats på senare år, och vi har fortfarande samma inslag av folkrörelser: arbetsgi-varorganisationer, löntagarorganisationer och NGO. Ungdomsorganisationerna är väl tillgodosedda i urvalet. Det kommer sedan an på partierna att försöka skicka litet yngre ledamöter. Vi har från vårt parti gjort så, och vi har på det sättet breddat kunskaper om FN. Bollen går till partiorganisationerna. Skicka de unga ledamöterna, det är de som är framtiden och som skall föra FN:s talan framöver.

Västra Sahara är också en väldigt viktig fråga. Låt mig bara säga att jag blev väldigt upprörd när jag på TV-nyheterna i går fick höra att den svenska insatsen eventuellt kan försenas på grund av ett gräl om finansiering av styrkorna eller en oenighet kring ersättningen. Det är inte värdigt svensk FN-politik att ett långvarigt engagemang på det här sättet skall devalveras.

Jag lägger inte någon skuld på någon part. Jag känner inte förutsättningarna. Men jag tycker att frågan borde ha lösts för länge sedan och på ett långt smidigare sätt.

Anf. 92 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Fru talman! Vad gäller ungdomsrepresentation hoppas naturligtvis jag och Vänsterpartiet att efter nästa val ha möjligheter att skicka fler representanter till FN än vad vi har gjort tidigare. Jag lovar att vi skall bevaka det. Men det är lättare om man har möjlighet att skicka några fler än bara en representant. Jag vidhåller vårt krav. Det behövs regelmässigt ses till att ungdomsorganisationerna är representerade, bortsett från partirepresentationen.

Vad gäller Västsahara hoppas jag Viola Furubjelke och vi andra kan göra påtryckningar för att se till att insatserna kan bli av. Det är inte värdigt Sverige att inte ha löst frågorna på ett så pass sent stadium.

Fru talman! Vad gäller finansieringsfrågorna, som jag inte hann in på i mitt inlägg, vill jag skicka med följande. Där tycker vi från utskottets majoritet till skillnad från Moderaterna att det är viktigt och bra att man utreder alternativa och nya finansieringsformer för FN, inte i motsatsställning till att få in de ordinarie medlemsavgifterna, utan för att få in nya pengar.

När vi nu talar om att utskottet har fått ny information från regeringen om vad som pågår vill jag till Viola Furubjelke säga: Det har vi hört under ett antal år. Det går inte särskilt fort fram på detta område. Min förhoppning är, och det vill jag skicka med, att det skall bli litet fart på utredningen så att det äntligen kan bli konkreta resultat. Min förhoppning är att man skall stärka FN:s finanser.

Anf. 93 VIOLA FURUBJELKE (s) replik:

Fru talman! Frågan om FN:s finansiering har levt under många år. Den fick ett nytt inslag när Carlsson–Ramphal-kommissionen genom sin rapport förde in frågan om en global finansiering för FN:s verksamhet. Det är naturligtvis inte helt lätt att gå igenom och se effekterna av de olika förslagen. Men man arbetar med frågan i FN och även i den svenska regeringen för att se vilka effekterna är och vad som är värt att framföra

som seriösa förslag. Man vill självfallet också undersöka var man kan få stöd och för vilka frågor man kan få stöd.

Jag kan hålla med Eva Zetterberg. Också jag är otålig. Jag vet att FN väl behöver en solid finansiering. Det skulle ge FN möjlighet att agera på ett betydligt kraftfullare sätt om man kunde lösa finansieringen med en global avgift som ett tillskott till de reguljära avgifterna för FN:s verksamhet.

Fru talman! Eva Zetterberg tog upp frågan om folkrörelsesamarbetet och att regeringen i sin skrivelse kanske borde ha skrivit några rader om detta. Det håller jag med om. Det gör också utskottsmajoriteten. Vi hoppas att regeringen till nästa skrivelse också skall redogöra litet grand för hur det folkliga samarbetet för FN fungerar. Utan det skulle inte FN-samarbetet fungera så bra. Det är en förutsättning för att regeringen skall stå stark i FN. Jag vet att det finns ett omfattande sådant samarbete som det är värt att skriva några rader om.

Anf. 94 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Jag skall inte alltför mycket förlänga debatten. Vi kristdemokrater har inte några reservationer när det gäller detta betänkande utan vi har ställt upp bakom majoritetstexterna. Men det är några frågor som jag ändå känner att jag gärna vill lyfta.

När det gäller frågan om nedrustning tror jag att vi allesammans här i kammaren blev chockade när Indien gjorde sina kärnvapentester härförleden. Vi kanske inte kan säga att vi blev helt överraskade. Det har på något sätt funnits i bakgrunden som ett hot att så skulle ske.

Vid ett tidigare tillfälle skrev vi från vårt partis sida en kommittémotion där vi tog upp frågan om kärnvapennedrustning och där vi hade ett förslag om att Sverige, som nu har säte i säkerhetsrådet, skulle försöka få upp frågan om kärnvapenmakternas nedrustning, och inte bara deras nedrustning utan också deras avrustning av sina kärnvapen.

Jag kan inte exakt komma ihåg – och jag har inte hunnit med allt det arbete som vi här har hört talas om som vi har på vårt bord att ta fram – det exakta svar som vi fick. Men det gick mer eller mindre ut på att detta inte var någonting som kärnvapenmakterna ville ha diskuterat i säkerhetsrådet.

Det är bestickande att just de permanenta medlemmarna är de som är kärnvapenmakter. Vi kan förstå att det kanske inte ligger i deras intresse att i det här sammanhanget diskutera frågan. Ändå har den oerhört stor betydelse för världsfreden, som just är säkerhetsrådets stora ansvar. Därför menar vi att frågan trots allt borde komma upp också i säkerhetsrådet.

Det finns andra forum för att diskutera den här frågan. Det är ju inte så att kärnvapenmakterna inte har nedrustat. Men ändå vet vi att det är just det faktum att det finns kärnvapenmakter och att de har kärnvapen kvar som gör att andra stater, såsom Indien, anser att de på något sätt har ett försvar för att de också vill komma in i klubben. Det är trots allt den mäktiga klubben, de länder som sitter som permanenta medlemmar i säkerhetsrådet.

Därför menar jag att de permanenta medlemmarna i säkerhetsrådet på något sätt måste ta ett större ansvar när det gäller den här frågan för att vi inte skall få fler stater som liksom Indien vill och försöker att komma in i den här klubben som vi vill skall försvinna. Jag tror att vi allesammans är

överens om att vi vill att kärnvapenmakterna skall fortsätta sin nedrustning. Jag har sagt att det finns andra forum för den debatten. Men på något sätt tror jag ändå att de länder som inte är permanenta medlemmar måste ta på sitt ansvar att föra upp den här frågan också i säkerhetsrådet.

Sedan skulle jag också vilja säga några ord om de humanitära katastroferna. Karl-Göran Biörsmark berörde Sudan och det inslag vi såg på TV i går om katastrofen i Sudan. Jag kan inte låta bli att göra reflexionen – och detta inte enbart med anledning av Sudan utan också när jag tänker på debatten här i dag – att insatserna ofta kommer för sent. FN har ett oerhört stort ansvar. Kofi Annan har tagit upp att detta på ett ännu mer utmärkande sätt skall vara ett av de huvudområden som FN skall ta ansvar för, dvs. den humanitära situationen i världen.

Inte bara i Sudan utan också i t.ex. Nordkorea upplever vi att insatserna kommer för sent. Hundratusentals människor, kanske miljontals, hinner att dö innan de får hjälp. Man kan inte låta bli att ställa sig frågan: Kan inte FN göra mer för att komma in på ett tidigare stadium? Jag vet att det ytterst är regimernas skuld. Men vi andra står ändå inte utan skuld. Där skulle jag vilja att vi ytterligare med frenesi drev frågan i FN att komma in på ett tidigare stadium.

Det är många här som har tagit upp de interna konflikterna. Jag skall inte säga alltför mycket om det. Det är en väldigt svår fråga hur man bäst skall gå till väga för att FN och säkerhetsrådet skall kunna ingripa mer i de interna konflikterna än vad man hittills har gjort när de mänskliga rättigheterna förtrampas på ett flagrant sätt.

Jag tror att vi allesammans har upplevt våndan inför vad som hände i Rwanda, vad som hände i Burundi och vad som hände i Kivu. Vi såg tusentals, tiotusentals, hundratusentals människor förlora sina liv i dessa humanitära katastrofer. Nu har vi Sudan och Nordkorea inför våra ögon.

I Sudan är det också interna konflikter, och vi har också talat om Algeriet. Vi upplever allesammans att vi skulle vilja att säkerhetsrådet kunde agera mer kraftfullt.

Vi kristdemokrater har inte ställt upp på Folkpartiets reservation. Jag vet inte om det är en stadgeändring som måste till, men på något sätt måste detta bli mer effektivt. Det måste kunna fungera på ett bättre sätt än vad det har gjort hitintills.

Vi har hört här att den politiska viljan inte finns. Men då måste det finnas stater som är pådrivande – kanske ännu mer pådrivande än de är i dag! Jag skulle önska att Sverige tog på sig att ännu mer vara en pådrivande part i de här frågorna. Vi får inte låta människor förgås i de interna och humanitära katastroferna.

Anf. 95 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Jag fick uppleva den glöd med vilken Ingrid Näslund talade för att vi måste göra någonting, att Sverige skall gå före, driva på, vara aktivt osv. Men hon tvekar att skriva under reservationen. Jag hoppas att mina inlägg skall bli droppen som urholkar stenen så att vi framöver kan få se fler partier som även ställer sig bakom en sådan här viljeyttring i skrift i form av en reservation. Så småningom kanske vi t.o.m. får en majoritet för att driva detta i FN.

Precis som jag har sagt tidigare menar jag nämligen – jag kanske blir litet tjatig, men jag vill ändå poängtera detta – att några *måste* gå före.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Några måste visa färdriktningen och dra med sig andra som är mer tveksamma. Jag kan förstå tveksamheten, men jag tycker att jag har ganska mycket på fötterna – inte minst eftersom jag har vår ambassadör i FN med på vagnen. Så välkommen nästa gång!

Anf. 96 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Det som jag har varit tveksam till är om en stadgeändring skulle förändra så mycket när det gäller den politiska viljan. Vi är dock helt överens om att vi skall driva frågan. Situationen är inte tillfredsställande i dag – det är vi också helt överens om.

Anf. 97 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Också jag blev väldigt glad över den nyansering med vilken Ingrid Näslund angriper frågan om stadgeändring för att kunna agera i interna konflikter.

För att man skall kunna åstadkomma något framgångsrikt måste minst två kriterier vara uppfyllda, nämligen tajmning och relevans. Saker måste alltså ske när det finns en fruktbar jordmån att lyckas och slå rot i. De måste också vara relevanta. Relevansen finns här – vi ser otaliga interna konflikter. Men tajmningen är inte den rätta.

När ett reformerat säkerhetsråd har tagit plats och när representativiteten i FN är bättre kommer också den politiska viljan att se annorlunda ut.

Det är inte så lätt som man gör gällande från oppositionen ibland att FN om det bara fanns en politisk vilja också skulle kunna agera i interna angelägenheter och konflikter. Om man gräver litet under ytan och kommer förbi slagordspolitiken skall man finna att interna konflikter är ytterligt komplicerade. Parterna i de här konflikterna är inte särskilt väldefinierade. Se bara på situationen i Algeriet! Hur skulle FN agera om man skulle gå in där? Jag har haft anledning att brottas med frågan, och jag måste säga att det skulle vara oerhört svårt för FN att agera i en intern konflikt som denna. Konturerna och parternas agerande är diffusa, och inte så precisa. Terrorister definierar sig inte som en armé eller en befrielseorganisation.

Anf. 98 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Jag skall inte vidare ta upp frågan om stadgeändring. Där har jag sagt vad jag har att säga.

Jag skall i stället nämna något om de interna konflikterna. Jag håller med Viola Furubjelke om att det är oerhört svårt att veta när man skall göra någonting, hur man skall göra det och om det över huvud taget är möjligt ibland. Jag har full förståelse för den svårigheten.

Men när det gäller den politiska viljan och att påverka den tror jag att man inte alltid bara kan se på tajmning och relevans. Ibland måste det faktiskt också finnas en part som vågar och orkar gå in med glöd och driva en fråga. Slaveriet skulle aldrig ha upphävts om man hade väntat på tajmning, och jag tror att ungefär samma sak gäller för dödsstraffet i dag. Det måste finnas människor och stater som tar tag i detta och med glöd driver en fråga även om den politiska viljan inte finns till dess att den finns.

Anf. 99 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Jag håller fullständigt med Ingrid Näslund. Det behöver finnas eldsjälur som kan ge uttryck för den oro och de ambitioner som människor känner. Jag hoppas och vet också att vår egen regering gör detta. Man talar mycket om de här frågorna i säkerhetsrådet. Men självfallet vill man inte driva fram ett säkert nederlag i en omröstningsfråga. Det kan ju få effekter för lång tid framöver. Man får i stället agera pragmatiskt och inte glömma målet utan ha det för ögonen hela tiden. Så snart ett tillfälle öppnar sig där man kan ha framgång i sådana här frågor får man naturligtvis agera.

Det viktiga är att man agerar. Det viktigaste är egentligen inte att man skriver om stadgan. Men den bör naturligtvis reformeras när det reformerade agerandet har inträtt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 maj.)

Prot. 1997/98:111
25 maj

*Sverige i Förenta
nationerna*

9 § Sveriges utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU12

Sveriges utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa (prop. 1997/98:70)

*Sveriges utvecklings-
samarbete med Cen-
tral- och Östeuropa*

Anf. 100 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! På tio år har hela Central- och Östeuropa förändrats i grunden. Kommunistiska diktaturer har försvunnit och i stor utsträckning ersatts med demokratier, även om många demokratier fortfarande är bräckliga och ofullständiga.

När vi tidigare hade kontakt med de baltiska länderna, Estland, Lettland och Litauen, och deras befolkning fick det ofta bli genom deras exilorganisationer. Inte sällan betraktades detta som en smula suspekt. Deras länder var ju i alla fall delstater i det väldiga Sovjetimperiet, och Sverige hade dessutom godkänt införlivandet av dessa länder och därmed även ockupationen.

Vi var många som deltog i möten för Baltikums frihet. Vi organiserade möten och bestämde att de skulle pågå ända till dess att Estland, Lettland och Litauen var självständiga. De möten som beskrevs mest i massmedierna var de här i Stockholm, men det hölls regelbundna möten även i mina hemtrakter, t.ex. i Skara och Skövde. Där träffade vi personer som hade sina rötter i Baltikum men som först nu började hoppas på att deras hemländer skulle bli fria.

Under många år har jag varit med och tagit emot studenter från Jagellonska universitetet i Krakow på den folkhögskola som jag har ansvar för. Detta var det universitet där nazisterna mördade hela lärarkåren vid ockupationen av Polen 1939. Efter nazismens fall och andra världskrigets slut blev det ingen demokrati i Polen. Så sent som för tio år sedan berättade en av våra kvinnliga elever därifrån att hennes kamrater – och jag tror också hon själv – hade blivit häktade och mycket illa behandlade,

*Fel! Okänt
växelargument.*

t.o.m. misshandlade, av ett enda skäl. Polisen hade hittat ett porträtt av prästen Papijuosko i en av flickornas plånböcker. Det var den präst som misshandlades till döds av de polska myndigheternas lakejer.

Fru talman! Jag har velat berätta det här för att påminna om att vi under några få år har fått uppleva en fantastisk omvälvning i vår omedelbara närhet. Sverige medverkar nu till att bygga upp ett fritt och demokratiskt Central- och Östeuropa. Det är givetvis mycket glädjande.

De nya demokratierna strävar efter att integreras i Europa. De är alla med i Europarådet, som särskilt betonar mänskliga rättigheter. Genom Europaavtalen är tio länder associerade till EU, och de planerar givetvis ett framtida medlemskap. Fem länder inleder nu medlemsförhandlingar med EU. Med Ryssland och Ukraina har EU partnerskaps- och samarbetsavtal.

Även Partnerskap för fred täcker nästan alla länder. Nato har samarbetsavtal med Ryssland och Ukraina. Nato och EU är ändå det viktigaste för att garantera säkerhet och fullständig integration i Europa.

Baltikum och Polen får stöd för att upprätta ett regelverk för marknadsekonomi och rättsstatens institutioner. Vi ser det som särskilt viktigt att stärka den civila kompetensen inom ekonomi och juridik. Vi ser satsningen på handelshögskolan i Riga som en viktig pionjärinsats som bör följas av en satsning på juristutbildning.

Handels- och näringslivskontakter är också mycket betydelsefulla rent allmänt. Ett stort bekymmer och ett hinder är ju en tung och svår genomtränglig byråkrati. Den är i mångt och mycket ett arv från kommunisttiden. Dessutom finns det korruption. Det ligger givetvis i Sveriges intresse att bekämpa allt detta i våra kontakter med de här länderna.

Fru talman! När det gäller säkerhetssamarbetet uppnås den största tryggheten för Baltikums del genom medlemskap i en alleuropeisk säkerhetsordning som kan garantera säkerheten också för små länder som inte klarar detta av egen kraft. Det handlar om länder som också har erfarenhet av att vara lekbollar i händerna på aggressiva grannstater.

Därför är det naturligt att man nu önskar medlemskap i Nato. Det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet skrev i sitt senaste betänkande, som också är citerat i vårt betänkande, att ”en utvidgning som äger rum under dessa förutsättningar och därmed integrerar ett antal demokratier i Central- och Östeuropa kommer att kunna bidra till att öka den politiska stabiliteten i Europa”. Med orden ”under dessa förutsättningar” menas att man tar hänsyn till den politiska och säkerhetspolitiska utvecklingen i hela Europa, dvs. även i Ryssland. I vårt betänkande tilläggs att utskottet delar denna bedömning.

Att bara konstatera detta och sedan sitta med armarna i kors är dock inte särskilt djärvt. Vi tycker att statsministern har uttryckt Sveriges linje på ett utmärkt sätt redan i ett uttalande 1996, vilket vi stöder. Vi anser alltså, precis som Göran Persson uttryckte det för ett par år sedan, att Sverige skall främja Estlands, Lettlands och Litauens ambitioner att bli medlemmar i Nato, vilket framgår av reservation nr 4.

Fru talman! Jag såg nyligen ett reportage från en stad på Kolahalvön. Det var en medelstor stad. Alla som intervjuades gav samma bild av den sociala situationen. De som hade arbete hade en hygglig levnadsstandard, medan de som var arbetslösa eller pensionärer i stort sett saknade allt. Hela det sociala trygghetssystemet var fortfarande knutet till arbetsplat-

sen, precis som under kommunisttiden. Det var ett grymt system, och det är ett grymt system i den mån det fortfarande förekommer. Hela det sociala skyddsnätet saknades för samhällets svaga, för dem som verkligen skulle behövt det. Handikappade, mentalt störda, missbrukare och andra som inte kunde arbeta fick en omänsklig behandling eftersom de inte bidrog till produktionen.

Det måste självfallet ligga i sakens natur att så fort som möjligt göra sig av med ett socialt system som är så grymt och som slår så blint. Trots det kan man fortfarande höra att man skall skynda långsamt och under ett övergångsskede fortsätta med delar av det gamla systemet, t.ex. att ge subventioner till statliga företag och kolchoser. Vi tror inte att detta är en lösning. Det förhindrar i stället ett positivt lösning.

En övergång till marknadsekonomin sociala trygghetssystem med generella socialförsäkringar bör ske så snabbt som möjligt. Vi välkomnar därför regeringens skrivning om att stödja övergången till en social marknadsekonomi. Vi menar att stöd till det offentliga bör inriktas på att stärka individen och familjen och de sociala och civila nätverken kring dessa.

Fru talman! Jag reste för en del år sedan i gränstrakterna mellan det gamla Tjeckoslovakien – det existerade på den tiden – Polen och f.d. DDR. Jag såg en närmast total miljöförstörelse. Förbättringar på miljöområdet bör ges fortsatt mycket hög prioritet.

Kärnkraften är värd ett särskilt kapitel eftersom det är en fråga som engagerar också oss. När utskottet tidigare i år besökte Litauen träffade vi EU:s Ritt Bjerregaard där. Hon var där för att studera miljö och energi. Hon uttalade sig för en stängning av kärnkraftverket i Ignalina. Detta är alltså EU:s officiella linje. Jag tycker att det är litet märkligt att vi stänger betydligt säkrare kärnkraftverk i Sverige medan kraftverk av Tjernobyl-typ i vår omedelbara närhet drivs vidare.

Ett land utgör ett särskilt problem, nämligen Vitryssland. Landets president verkar inte ha något som helst intresse av att förankra ett demokratiskt system i landet – tvärtom. Vi tycker att det är viktigt att Sverige gör insatser för att främja mänskliga rättigheter och demokrati och stödja de krafter som kämpar för detta i Vitryssland. Vi bör ta kontakt med dessa krafter så att de får uppleva att det verkligen finns folk utanför det egna landet som stöder deras strävanden mot demokrati.

Vi anser också att den svenska närvaron bör stärkas genom att man inrättar en ambassad i Minsk. Detta önskemål framförs i ett särskilt yttrande som är fogat till betänkandet. Fem partier har skrivit under. Vi för vår del har också avsatt medel för detta.

Vi moderater tycker att det är bra att medlen i den s.k. Östersjömiljarden nu blir föremål för riksdagens ordinarie budgetbehandling. Tidigare fanns ju pengarna hos Statsrådsberedningen, och riksdagen saknade verklig insyn. Vi har tidigare framfört önskemål om en ändring i den här riktningen. Vi tycker att det är utmärkt att riksdagens insyn och kontroll nu ökar.

Vi är ändå inte helt nöjda eftersom Näringsdepartementet nu får ansvar för medlen. Vi har tidigare framfört vår önskan om att stödet till Central- och Östeuropa skall ges en samlad koordinering och ledning under Utrikesdepartementet. Vi tycker inte att det är bra att stödet fortfarande är splittrat. Vi ser givetvis fram mot en förändring även här. Dessa

**Fel! Okänt
växelargument.**

synpunkter för vi fram i reservation nr 1, vilken jag avslutningsvis yrkar bifall till.

Anf. 101 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Jag har lovat att gå runt här i riksdagen om några timmar med några ungdomar från Lettland. Jag skall berätta litet grand om hur riksdagen arbetar och hur det fungerar här i Sverige.

De här ungdomarna är i dag 25–30 år. För tio år sedan var de alltså tonåringar. Hur ser de då på Sveriges roll, vårt östbistånd och våra relationer? Jag har haft tillfälle att prata litet med dem under förmiddagen och ställt de här frågorna. Jag frågade dem hur de ser på utvecklingen under de här åren om de går tillbaka till när de var 15–20 år.

Först tog vi upp detta med biståndet. De menade att det är så viktigt med ett moraliskt stöd. Hotet från Ryssland finns hela tiden i bakgrunden. De apostroferade statsminister Göran Persson och välkomnade hans uttalande, precis som Lars Hjertén gjorde för en stund sedan. Det är den typen av stöd de önskar se.

De lyfte fram att det är viktigt med kommunsamarbetet – vänortssamarbetet. Det är konkret och klart. Där får de veta mer om hur saker och ting fungerar. Det blir en sorts kunskapsutbyte. Svenska institutet är också ett begrepp för ungdomarna. Det arbetar ju där borta, och det har de lärt känna.

Man kan jämföra hur det var 1988 och 1998 för dessa ungdomar. De sade: Vi kan väl ta litet på plussidan och litet på minussidan.

På plussidan finns att den personliga friheten har ökat väsentligt. De tog också upp det fria ordet, pressfriheten, öppna gränser och att vara i världen. Det kunde de inte förut. En sade: Fria händer – att kunna skapa själv.

Men de lyfte ett varningens finger och sade att de som är över 50 år har det svårare. Passiviteten sitter i hjärnan, som någon sade. De har svårare att bryta sig loss och bryta ny mark som ungdomarna gör. Det är lättare för dem. En sade att en stat inte bara består av ungdomar. Många äldre är totalt låsta.

På minussidan tog de upp detta med att staten inte kan hjälpa alla äldre som man tyckte sig kunna göra tidigare. De äldre försöker överleva, men de är inte med i utvecklingsprocessen. De står utanför. Därför är det svårt att få med hela samhället i utvecklingen. Det går en klyfta mellan de yngre och de äldre.

De sade att 1988, när de gick i skolan, var man inte med om någon utformning, politiskt och socialt. Det fanns inte något sådant engagemang, ingen analys av samhället. Det var som någon då sade: Du kan ändå ingenting göra. Du kan inte åstadkomma något. I dag är det helt annorlunda. Man ser och är med i vad som händer. Man är med i en process.

En sak som de beklagade var att kulturens stora betydelse har åsidosatts. Det fanns mer pengar tidigare för kulturarbete. Kulturarbetet stod högre. Nu är det först ekonomisk utveckling som gäller, och kulturfrågorna blir en andraplansfråga. Men som någon sade: Utan kultur kan man inte skapa ett bra land.

De välkomnar det EU-medlemskap som de ser framför sig, likaså Nato-medlemskap. Ungdomarna vet mer än de äldre om vad EU betyder och

vad EU står för. Det finns speciella Europaveckor, och ungdomarna är mycket aktiva där.

De menar också på att det är bra för lagstiftningen och integrationen att man har en dialog med EU. Vi måste pressa på detta på något sätt, menar de, för att få i gång en diskussion och dialog. Ta t.ex. det här med dödsstraffet. Det är bra att vi är så tydliga när det gäller dödsstraffet. Det finns en kraftig majoritet mot att man skall ta bort dödsstraffet, alltså en majoritet för dödsstraff, i många av de baltiska länderna. De här ungdomarna menar att det är bra att vi är så tydliga och att det finns krav från EU när det gäller mänskliga rättigheter och dödsstraff.

De fyra målen för samarbetet fortsätter att gälla, vilket Folkpartiet ställer sig bakom. Från utvärderingen av samarbetet vill vi särskilt lyfta fram två aspekter.

Det gäller stödet för demokratisk utveckling. Behovet av fortsatta och intensifierade insatser för att stödja utvecklingen på rättsområdet är stort. Det är väsentligt såväl för invånarna i våra nya demokratiska grannstater, som har levt under ett system där rättssystemet har tjänat det kommunistiska maktsystemet och där den enskilde varit nästintill rättslös, som för den ekonomiska utvecklingen för vilken fungerande rättssystem är en viktig förutsättning för att företag och investeringar skall ge stabila och förutsägbara villkor.

Men det gäller också utvecklingen på det sociala området. Där är utvecklingen värre än befarat. Det drabbar särskilt kvinnorna och barnen. Inte minst i Ryssland är den sociala misären stor. Skakande skildringar når oss t.ex. om Kaliningradområdet, bara några mil över Östersjön. Nästan hälften av alla barn i Ryssland lever i familjer med mindre än 500 kr i månadsinkomst. Då kan man lätt föreställa sig att det är många som har det mycket värre än dessa. Den dramatiskt sjunkande medellivslängden för män understryker också allvaret i den sociala utvecklingen.

Situationen i Vitryssland är oroväckande och svårbedömbär. I den mån vi kan stödja utvecklingen mot mer demokrati, pluralism och rättstrygghet är detta angeläget. Inom ramen för samarbetet med Central- och Östeuropa bör vi ha en beredskap för mer omfattande samarbete med Vitryssland, där förutsättningarna för detta kan komma att förändras i positiv riktning.

Jag fick i min hand häromdagen särskilda anvisningar och riktlinjer för Sidas stöd till utvecklingssamarbetet mellan enskilda organisationer i Sverige och i Vitryssland. Jag tror att enskilda organisationer även här kan göra ett bra arbete genom att knyta samman kontakterna mellan enskilda organisationer i Sverige och i Vitryssland. Det står att Sida har bedömt det som särskilt viktigt att utveckla samarbetet mellan svenska och vitryska enskilda organisationer i syfte att stärka det civila samhället och främja demokratiseringsprocessen i Vitryssland. Där kan vi säkert vara med och göra en insats.

Jag fick också i dag i min brevlåda ett pressmeddelande. Det står: Miljöminister Anna Lindh inviger i dag det nya reningsverket i Liepaja i Lettland. Det är också bara några mil härifrån. Reningsverket i Liepaja beräknas bl.a. minska kväveutsläppen med drygt 200 ton per år och fosforutsläppen med drygt 70 ton per år. Det är några konkreta exempel på vad östbiståndet åstadkommer i dag.

Prot. 1997/98:111

25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

I reservation 4 i betänkandet tar vi tillsammans med moderaterna upp Natos utvidgning. Jag vill gärna citera några rader:

”Den största tryggheten uppnås för Baltikums del genom ett medlemskap i en alleuropeisk säkerhetsordning som kan garantera säkerheten också för små länder, som har svårt att försvara sig av egen kraft. En sådan kraftfull säkerhetsordning kan uppnås genom ett medlemskap i Nato.”

Det är rader som de ungdomar som jag började med att referera till gillar.

Jag vill slutligen bara ställa en fråga till Eva Zetterberg och Bodil Francke Ohlsson, som står bakom reservation 2. Den gäller en fortsatt europeisk integration. Med tanke på den bakgrund ni har i EU-sammanhang och på att ni vill gå ur EU kan jag förstå vissa texter. Ändå blir jag litet förvånad när ni i er reservation skriver på det här sättet:

”En aspekt som inte kan betonas nog är att det måste vara människorna i de berörda länderna som i en väl förankrad demokratisk process faller avgörandet om ett eventuellt medlemskap i EU.”

Naturligtvis är det så. Det är just den processen som vi är inne i. Det är den processen som de baltiska staterna och andra länder som söker medlemskap i EU är inne i.

Vidare skriver man:

”För att inte styra opinionen i länderna är det också viktigt att olika hjälpinsatser frikopplas från själva EU-medlemskapsansökan, dvs. att ett medlemskap inte ses som en förutsättning för stöd.”

Jag skulle vilja veta vad ni menar med det. Vem förutsätter att östbiståndet och stödet vi ger är kopplat till att man måste bli EU-medlem? Jag förstår inte riktigt den tanken.

Jag yrkar bifall till reservation 4.

Anf. 102 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! När riksdagen i dag debatterar ett betänkande som gäller samarbetet med Central- och Östeuropa hör det rätt nära samman med ett ärende som riksdagen debatterade tidigare i dag, nämligen det som gällde frågan om Sveriges arbete med jordbruks- och livsmedelspolitiken inom Europeiska unionen. Det finns ett klart samband eftersom en reformering av jordbrukspolitiken i EU är en förutsättning för östutvidgningen och för att de länder som är intresserade av medlemskap i Europeiska unionen faktiskt skall kunna få det.

Därmed kommer jag osökt över till den fråga som K-G Biörsmark ställde till mig och till Miljöpartiet, nämligen hur vi ser på frågan om integrationen i Europa och villkoren för bistånd till och integration av öst- och centraleuropeiska länder. Jag kan för Vänsterpartiets del klart säga att vi ser att det finns en risk med att intresset för de öst- och centraleuropeiska länderna på något sätt bygger på att de självklart skall vilja bli medlemmar i Europeiska unionen. I vissa partiers ögon är medlemskapet i Nato lika önskvärt som medlemskapet i EU.

Som jag ser det ligger saken inte till så. Dessa länder skall självklart kunna ansöka om att och på egna meriter och egna bedömningar kunna bli medlemmar både i EU och i Nato, men det är definitivt inget som vi i Vänsterpartiet – definitivt till skillnad mot Moderaterna – anser att vi skall styra. Sveriges uppgift måste i stället vara att tillhandahålla all till-

gänglig information och att bidra med de erfarenheter som vi själva har, både vad gäller utveckling av demokratin och av sakpolitiken på en rad områden och vad gäller Sveriges ansökan om medlemskap i Europeiska unionen.

Inom de partier som är kritiska till svenskt medlemskap i EU har vi kanske en känsla av att man från svensk sida undanhåller vissa negativa informationer om hur Sverige fungerar som medlemsland i EU. Det är inte helt utan anledning som vi tar upp den frågan.

Vi menar att biståndet från Sverige och från övriga EU-länder måste bygga på en vilja att stödja de nya demokratierna utifrån deras egna behov, inte utifrån att det skall leda fram till ett EU-medlemskap.

Vi kommer därmed fram till reservation nr 3, där vi har tagit upp frågan om säkerhetspolitiken. Det har hittills bedrivits en viss gåvoverksamhet från svensk militär sida, där begagnad försvarsmateriel har skänkts till framför allt de baltiska länderna. Man har också diskuterat ett försvarssamarbete och överföring av svenska kunskaper.

Jag ställer mig väldigt kritisk till att Sverige gör så. Vi menar att Sverige genom biståndet och genom politiska kontakter på alla tänkbara sätt skall bidra till att bygga upp demokratiska samhällssystem, dock inte på försvarsområdet. Det är knappast så som utvecklingen i de här länderna kan stärkas. Det kan inte ske genom tankar om att det behövs ett utvidgat och mer effektivt försvar i respektive land.

Snarare gäller det att inse att det viktigaste medlet för att uppnå säkerhet i våra dagar inte är ett militärt försvar. Det sker i stället genom goda relationer till grannländer liksom genom ökad handel och utvidgade kontakter. Det borde vara ett väsentligt bidrag som Sverige kan ge i stället för försvarsmateriel i olika former.

Jag vill särskilt understryka, vilket inte finns med i det här ärendet, att vår kritik inte gäller deltagandet i BALTBAT, som är en internationell styrka med deltagande från de baltiska ländernas sida. Jag menar inte att det bistånd som vi skall lämna skall bestå av att bygga upp regelrätta försvarsmakter.

Vad det däremot handlar om är att Sverige genom sitt bistånd skall kunna bidra på de områden där vi faktiskt har kunskaper och erfarenheter. Detta har lyfts fram i skrivelsen, och vi har även påpekat det i utskottets betänkande. Detta är naturligtvis tillämpligt på miljöområdet, på det ekonomiska området och när det gäller att utveckla demokratin, folkrörelser osv.

Jag vill särskilt peka på behovet av sociala insatser. Jag tycker att insatserna därvidlag från svensk sida under lång tid har dominerats av teknisk hjälp eller bistånd på handelsområdet. Lars Hjertén pekade på handelshögskolan i Riga och på den juristutbildning som skall anordnas där. Detta är mycket bra, men de sociala frågorna har länge varit i skymundan.

Utskottet besökte nyligen Lettland, och vi hade där tillfälle att själva se vilka stora behov som finns på det här området och hur viktigt det faktiskt är att vi går in där. Jag tycker därför att det är glädjande att man där kommit fram till ett samarbete med socialhögskolor i Ryssland. På en rad sådana områden bör Sverige agera.

Jag vill, fru talman, understryka hur viktigt det är att vi fortsätter att ge bistånd till olika frivilliga organisationer, bl.a. kyrkliga organisationer, som gör ett viktigt arbete. Låt mig återgå till Lettland, där Frälsningsar-

*Fel! Okänt
växelargument.*

mén arbetar med övergivna, hemlösa barn. Jag menar att det är ännu viktigare att Sverige där bidrar genom att bygga upp myndigheter som tar ett övergripande ansvar, så att vi inte överläter hela den sociala problematiken till frivilliga organisationer. De skall finnas där och få allt stöd, men det måste vara ett komplement till det ansvar som myndigheter skall utveckla.

Jag vill också peka på jämställdhetsområdet. Vänsterpartiet anser att jämställdhet bör vara ett nytt delmål. Jag har förstått att invändningen från majoriteten och från regeringens sida tidigare har varit att jämställdhetssynen skall genomsyra allt utvecklingssamarbete och att jämställdhet därför inte behöver ställas upp som ett särskilt mål.

Ja visst, också vi tycker att den skall genomsyra allt, men därutöver behövs det också som ett särskilt mål, eftersom vi kan se att problemet i många öst- och centraleuropeiska länder är att kvinnor under de begränsade villkor som tidigare fanns kanske ändå hade större möjligheter än vad de i dag har. Kvinnors rättigheter och kvinnors position har där trängts undan. Vi tror därför att det är väsentligt att man lyfter fram jämställdhetsmålet.

Man kan då naturligtvis diskutera att, som Kristdemokraterna och Miljöpartiet har gjort, lyfta fram också de sociala frågorna och göra dem till ett nytt delmål. Jag instämmer i allt väsentligt i det som står i den reservation som de här partierna har avgivit om hur betydelsefullt det sociala området är. Däremot undrar jag om man skall befrämja det genom att ha det som ett särskilt mål. Det känns inte som någon större oenighet, utan det är mer fråga om vilka former vi skall välja.

Fru talman! Till slut vill jag också peka på hur viktigt det är med Vitryssland, som andra talare har varit inne på. Vår idé är att ha Vitryssland som programland. Jag inser att det är svårt med tanke på det politiska läget där men vill betona den stora betydelsen av en ambassad i Minsk och av att på alla tänkbara sätt öka kontaktnätet med frivilliga organisationer och myndigheter där det fungerar.

Jag vill också peka på sysselsättningsfrågorna i Sverige. Jag har svårt att förstå inställningen på detta område och vill gärna ställa en fråga till Pierre Schori. Vänsterpartiet hävdar att det primära målet är att befrämja sysselsättningen i de öst- och centraleuropeiska länderna, men det kan inte vara något negativt om vi samtidigt får en ökad sysselsättning i Sverige på grund av sådana projekt. Därför menar vi att man borde göra en utvärdering av hur de här svenska insatserna har påverkat sysselsättningen i Sverige, naturligtvis med tanke på att jämbördiga projekt som jämförs och där även sysselsättningen får fördelar av detta bör kunna gå före.

Jag förstår inte tveksamheten från majoritetens sida och vill gärna höra Pierre Schoris svar på frågan varför man inte skall göra en sådan utvärdering. Den behöver inte vara omfattande.

Också vänortssystemet måste utvecklas och befrämmas på olika sätt.

Fru talman! Jag står bakom alla reservationer och särskilda yttranden där Vänsterpartiet finns med, men jag yrkar bifall endast till reservation 6, som handlar om utvärdering av sysselsättningsaspekterna i Sverige.

Anf. 103 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fortsätta den här diskussionen om det som står i Eva Zetterbergs och Bodil Francke Ohlssons reservation nr 2. Där skriver ni bl.a.:

”Utskottet anser att Sveriges roll, när förhandlingarna nu inleds med ansökarländerna, är att bevaka östländernas intressen, så att inget lands regering, kanske i iver att snabbt kunna ansluta sig till unionen, förhandlar bort folkviljan eller landets egenart och utvecklingsmöjlighet.”

Detta låter sig ju sägas, men det är inte helt enkelt. Vi har ju i många olika sammanhang en syn som vi vill få genomförd, även i EU-sammanhang. Bl.a. vill jag peka på frågan om dödsstraffet. Vi vet att det finns en kraftig majoritet i folkdjupet i de här berörda länderna och även i parlamenten för att behålla dödsstraffet. Vi pressar dock på och försöker med diskussion och upplysning få till stånd en förändring av inställningen.

Är det fel? Det framgår av det som här sägs att det skulle vara fel politik som vi i så fall för.

Jag vill också kommentera påståendet att vi skulle vara med och styra länderna in i Nato. Det är naturligtvis deras eget val. Vad vi gör är att vi ger vår muntliga support för detta. Vi tycker att det är bra om det är så att de vill det. Det är ingenting som vi styr dessa länder att göra. Det kan vi naturligtvis inte göra. Det är deras egen säkerhetspolitiska bedömning.

Jag måste också fråga om det som sades om att vi undanhåller negativ information om EU. Hur gör vi det?

Anf. 104 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Fru talman! Vi är helt överens om att vi tack och lov inte kan styra. Det är naturligtvis länderna själva som avgör frågan om medlemskap i EU och i Nato.

Vad jag och Miljöpartiet, som får gå in och svara på den frågan så småningom, vill lyfta fram är att det är en oerhört positiv information som förmedlas när det kommer representation från dessa länder till Sverige eller i de kontakter vi har. Jag får en väldigt tydlig känsla av att man aktivt lägger fram alla fördelar men väldigt litet om nackdelarna.

Jag förstod inte riktigt det som K-G Biörsmark sade om dödsstraffet. Sverige som land, vi som individer och organisationerna kämpar i alla sammanhang mot dödsstraffet. Det är väl självklart att vi också inom EU-kretsen måste hävda vår negativa inställning till dödsstraffet och försöka informera om orsakerna till att vi gör det. Jag förstår inte riktigt var i sammanhanget det kommer in. Det finns en opinion i dessa länder. Vi skall naturligtvis tala om varför vi har avskaffat dödsstraffet och varför det åtminstone inte finns någon partipolitisk opinion i vårt land för att återinföra det.

Anf. 105 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Först vill jag ta upp det som sades om information om EU. Hur man gör beror på vilken grundinställning man har. Jag är säker på att Eva Zetterberg med sin bakgrund och sin syn på EU för fram och lägger tyngdpunkten på negativa saker. Vi har hört mycket om allt det

*Fel! Okänt
växelargument.*

negativa kring EU från Miljöpartiet och Vänsterpartiet i kammaren. Det finns alla möjligheter att göra det i en öppen dialog.

Att vi som är för EU lyfter fram de positiva sakerna är ganska naturligt. Här finns en dialog. Här finns olika uppfattningar. Dem skall vi meddela. Men det jag reagerade på var att Eva Zetterberg i sitt anförande sade att vi aktivt skulle vara med och undanhålla information.

Sedan går jag till frågan om dödsstraffet. Jag lyfter fram det jag säger i förhållande till vad ni skriver i er reservation. Ni skriver att Sveriges roll är att bevaka östlänternas intressen så att inget lands regering, kanske i iver att snabbt kunna ansluta sig till unionen, förhandlar bort folkviljan. Det betyder i sak att ni inte vill att de skall förhandla bort folkviljan. Folket i dessa länder är för dödsstraff. Vi menar att man skall pressa på och försöka informera.

Jag har varit med i diskussioner i olika sammanhang där det har framgått att politiker är beredda att försöka att fatta beslut i parlamentet emot dödsstraff även om de vet att folket är för dödsstraff. Är det fel att resonera så? Det är det jag frågar om.

Anf. 106 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Fru talman! Detta blir allt krångligare att reda ut, K-G Biörsmark. Det är självklart att man måste informera om skälen till att dödsstraff är det sämsta tänkbara alternativet. Med tanke på t.ex. EU:s och Europarådets sätt att fungera och de regler och mål de har är det självklart att vi som är medlemmar där måste visa vilka kriterier som gäller.

Jag vet inte om jag tycker att det är något bra exempel på vad man kan förhandla bort. Det finns en politisk vilja i flera av dessa länder att snabbt bli medlemmar. Man bortser från att följden av att man tvingas in i ekonomiska krav för att fylla vissa kriterier exempelvis kan bli försämrade sociala villkor och ökade sociala klyftor. Det är snarast på det området jag tror att det kan bli aktuellt. Man ökar sociala klyftor på folks bekostnad för att kunna komma in snabbt. Jag menar att Sverige har en uppgift i att peka på de negativa konsekvenser som det får till följd.

Det finns en vilja att snabbt komma in. Jag menar att både vi som röstade nej till medlemskap i EU och de som röstade ja från svensk sida har en skyldighet gentemot dem vi träffar att peka både på positiva och negativa erfarenheter med medlemskapet, för att människorna i respektive land själva skall kunna avgöra om de vill bli medlemmar eller inte. Jag utgår från att Folkpartiet och andra partier på samma sätt som vi pekar på för- och nackdelar.

Anf. 107 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Fru talman! Jag får börja med det som K-G Biörsmark har frågat om, eftersom det är aktuellt.

Vad gäller det som sades om att vi inte skall styra in länder i EU vill jag säga att vi från mitt parti givetvis varken tycker att vi skall styra eller övertala någon att gå in i ett EU som vi själva är kritiska mot, i synnerhet eftersom vi har vissa erfarenheter i vårt eget land. Väldigt många människor ansåg att de fick en oerhört glättad och vacker bild av vad medlemskapet innebär. Det visade om inte annat de mätningar som gjordes efter

ett halvår, då en majoritet av befolkningen ångrade att de hade röstat ja till EU.

När vi nu talar om förhandlingar kan jag säga att det har pratats mycket om att Danmark var väldigt skickligt när det gällde att förhandla och skaffa sig undantag. Det är klart att ett land som väldigt gärna vill komma in i EU också skall veta att man kan göra så.

Jag förstod inte riktigt det som sades om dödsstraffet. För ett tag sedan skrev jag en motion om de undantag som har lämnats i vissa MR-konventioner. Det gäller speciellt länder där de mänskliga rättigheterna förtrycks. I det fall som vi talar om tror jag att man hade fått vissa undantag när det gällde hur kvinnor skall behandlas. De undantagen var heller inte tidsbegränsade.

Jag är naturligtvis väldigt emot det. Jag tycker att frågan om dödsstraff är en fråga om mänskliga rättigheter, som man absolut inte kan ta med i förhandlingarna. Man skall inte kunna förhandla sig till att få ha kvar dödsstraff, eftersom dödsstraffet faktiskt är ett brott mot respekten för livet och för mänskliga rättigheter.

Det sägs i regeringens proposition att närmare 90 % av det svenska utvecklingssamarbetet med dessa länder redan nu uppskattas vara mer eller mindre inriktat på att underlätta ett framtida EU-medlemskap och att den framtida utmaningen innebär att i ännu högre grad fokusera på det som är relevant i ett EU-perspektiv. Det är det som har varit grunden till min inställning att det inte får finnas någon sådan koppling mellan medlemsansökan och det utvecklingsbistånd som vi ger. Det får man vara väldigt försiktig med.

Jag tror också att det har med ländernas önskan att komma in att göra. Det finns kanske inte så mycket bistånd att välja mellan. Om det nu skall vara ett partnerskap är det detta som man har tänkt sig, och det innebär att ett framtida EU-medlemskap underlättas.

Vad gäller grannlandssamarbetet är vi väldigt positiva till de fyra målen om säkerhetsgemenskap, demokratins kultur, socialt hållbar ekonomisk omvandling samt miljömässigt hållbar utveckling. De är fina och väl avvägda. Vad gäller innehållet och viss strategi skiljer vi oss dock på ett par punkter från regeringens förslag. Det gäller bl.a. skapandet av en säkerhetsgemenskap, vilket jag tänker prata litet grand om nu.

Man talar i propositionen om främjandet av en säkerhetsgemenskap i en miljö där olika verksamheter samverkar. Man nämner EU, eftersom flera länder är kandidatländer, man nämner PFF och Nato. PFF bildades redan 1994. Tre år efteråt bildades EAPR, Euroatlantiska partnerskapsrådet, som skulle stärka den politiska dimensionen och bli ett fördjupat PFF-samarbete. PFF hade från början som mål att samordna och öva medlemsstaterna för insatser i fredsbevarande verksamheter samt för krishanteringsinsatser, räddningstjänst, beredskapsplanering, olyckor vid kärnkraftverk, oljeutsläpp, transporter av farligt gods och dessutom civilförsvar. Det fördjupade PFF-samarbetet hade dock en glidning, vilken i praktiken betydde ett tätare samarbete med Nato.

I regeringens proposition talas också om en uppbyggnad av den säkerhetspolitiska kompetensen i Estland, Lettland och Litauen. Där nämner man OSSE, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, en organisation som länge har arbetat med förebyggande åtgärder, krishantering och även med insatser i konflikter. Det är en liten organisation som

*Fel! Okänt
växelargument.*

är mycket flexibel och som arbetar med krishantering ute på fältet, dvs. konkreta konflikthanteringsinsatser, för närvarande i tolv länder. Ryssland har t.ex. länge velat göra OSSE till det viktigaste säkerhetsfrämjande instrumentet. Jag kan förstå det, ty OSSE har ett väldigt brett säkerhetsbegrepp. I verksamheten tar man också upp MR, demokrati, ekonomi och miljö – även om just miljödimensionen från min synpunkt inte har fått någon större betydelse i krishanteringsinsatserna.

OSSE är inte knutet till Nato och är enligt FN-stadgan en regional organisation, vilket innebär att den får komplettera FN-insatser och också kan överta vissa uppgifter som FN har haft. Därmed menar vi att OSSE borde vara den lämpligaste organisationen när det gäller säkerhetsfrämjande insatser för att behålla gränssamarbetet i Central- och Östeuropa säkerhetspolitiskt stabilt. Det är alltså ett alternativ till PFF och EAPR.

PFF har numera breddat sitt övningsinnehåll. Förra sommaren deltog både svenskt jaktflyg och svenska ubåtar i övningarna inom ramen för det breddade PFF-samarbetet. Miljöpartiet menar att Östersjöregionen, i stället för att vara en övningsplats på det här sättet, skulle kunna bli en vapenfri zon. Detta skulle vara ett bra sätt att skapa en naturlig säkerhetsgemenskap och en trygghet grannar emellan.

I motionen framhåller Miljöpartiet också att östlänternas närmande till väst ger möjlighet att lösa vissa problem men också hotar att skapa nya. Det gäller miljö- och energifrågorna, vilka vi måste lösa. Fokus har länge legat på insatser för att åstadkomma en renare Östersjö. Miljöpartiet menar att liksom man inom säkerhetspolitiken talar om konfliktförebyggande åtgärder måste man inom miljöpolitiken i vårt utvecklingssamarbete tala om miljöskadeförebyggande åtgärder. Man skall alltså inte vänta tills skadorna är där innan man gör någonting, ty då är man för sent ute. Vi vet ofta vad det är för skador som uppkommer. Med en ekonomisk tillväxt – det vet vi också här i landet – kommer också nya och fler föroreningar, t.ex. genom ökade transporter, ökad energianvändning och ökande avfallsmängder. Dem måste man tackla. I de länder där vi går in på det här sättet kan vi också göra det.

Vi får nämligen akta oss så att inte våra grannar i öst genom vårt utvecklingssamarbete och handelsutbyte får våra miljöproblem, de skador och problem som vi själva anstränger oss för att åtgärda i Sverige. Det är märkligt hur rika länders dåliga konsumtionsmönster – det ser man överallt i världen – har en otrolig förmåga att smitta av sig, eftersom man inte ser nackdelarna till en början. Man ser bara hur standarden stiger. I ett land kanske man köper fler och fler bilar, men man har ingen aning om att luftföroreningarna från trafiken också ökar. Det är vårt ansvar att se till detta när vi går in i sådant här samarbete.

Jag är väldigt glad att OSSE har öppnat ett kontor i Vitryssland. Jag har varit där och haft mycket med Vitryssland att göra, och jag vet att ett sådant kontor verkligen är ett andningshål för de medborgare vars handels- och yttrandefrihet blir mindre nästan dag för dag. Detta visar också OSSE:s stora användbarhet.

Jag vill också framhålla demokratibiståndet via de politiska partierna, som också har precis samma verkan i de här länderna.

Sveriges utvecklingssamarbete är i dag viktigt för våra grannar och samarbetsländer. I förlängningen är det dock också till vår egen direkta nytta. Jag tycker att det hade varit intressant med den utvärdering av hur

svenska insatser påverkar sysselsättningen i Sverige som vi talar om i en reservation. Jag tror att en sådan vore väldigt värdefull för det fortsatta samarbetet för alla inblandade parter.

Till sist vill jag bara helt kort framhålla att vi måste ha fokus på de sociala problemen. Jag stöder reservationen om delmål, eftersom jag tycker att det behövs väldigt snabba insatser. Ett land med stora klyftor mellan rik och fattig kan också bli en säkerhetsrisk, något som det har talats om ganska mycket när det gäller Ryssland och länderna i öst. Hela situationen i våra grannländer präglas ju av sociala och ekonomiska problem. Var man än har varit i dessa länder har man fått veta att löner inte betalas ut. Människor berättar att de inte har haft pengar till mat på flera månader utan lånar av grannar osv. och klarar sig på ett sätt som man inte riktigt förstår. Den sociala grundtryggheten – vård och omsorg – saknas också. Här behövs allt tänkbart stöd. Äldre och barn är speciellt utsatta. Många svälter. Sjukdomsfrekvensen och dödligheten ökar. När det går så här dåligt föds det naturligtvis också färre och färre barn.

Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 3.

Anf. 108 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Jag begärde replik med anledning av reservation 2. Det är möjligt att vi talar förbi varandra här. Ni får rätta mig om jag läser reservationen felaktigt.

I reservationens sista stycke skriver Miljöpartiet att man anser att Sveriges roll, när förhandlingarna nu inleds med ansökarländerna, är att bevaka östländernas intressen så att inget lands regering, kanske i iver att snabbt kunna ansluta sig till unionen, förhandlar bort folkviljan. Då frågar jag: Om nu folkviljan är för dödsstraff, vilket den är, vore det då fel av regeringarna att förhandla bort det och säga att man inför förbud mot dödsstraff? Det är ju vad reservationen innebär.

Anf. 109 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag inte riktigt förstår hur K-G Biörsmark ser på detta. Det är ju en fråga om mänskliga rättigheter.

Om man ser på hur EU och vi har arbetat mot länder som har dödsstraff, där det verkligen brister i respekt för mänskliga rättigheter, tycker jag att det är fullständigt uteslutet att man av denna skrivning skulle få fram att man kan behålla sitt dödsstraff om man vill. Jag kan inte se det, om det är det Karl-Göran Biörsmark är ute efter.

Anf. 110 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Jag förstår nu att vi talar förbi varandra.

Det är precis detta jag menar att vi inte skall göra. Ni skriver att en regering inte skall förhandla bort folkviljan. Folkviljan i de baltiska staterna är att behålla dödsstraffet. Då menar jag att en regering skulle kunna förhandla bort detta och genomföra förbud mot dödsstraff i sitt land. Men då säger ni att det får den inte göra, den skall inte förhandla bort folkviljan.

Prot. 1997/98:111

25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 111 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag beklagar ordet folkvilja. Det är fel ord i sammanhanget. Det är givet att man inte kan få ha dödsstraffet kvar. Är det detta det hänger på?

Anf. 112 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Jag skulle först bara litet grand vilja kommentera de insatser som görs för att förbereda de baltiska staterna för EU-inträdet. Det är flera av oss som varit inblandade på olika sätt, t.ex. via EU-nämnden. Jag var själv vid ett tillfälle tillsammans med Berit Löfstedt, EU-nämndens ordförande, och Karin Falkmer i Lettland, där vi träffade politiker för att just tala om det här ämnet. Men jag kan försäkra att vi försökte att vara allsidiga.

Inte minst varnade vi faktiskt för att försöka att skönmåla alltför mycket för människor i allmänhet, därför att det då lätt kan bli besvikelser. Jag tror nog att man i kontakterna i alla fall mellan parlamentariker – och jag betvivlar inte heller att det har varit på samma sätt när det gäller regeringens och ministrars kontakter – också har talat om de svårigheter som kan finnas och framför allt att det är viktigt att man är så realistisk som möjligt när man framställer vad som kan förväntas. Den risken finns säkert för de här länderna, som så oförbehållsamt har uttryckt sin önskan att bli medlemmar både i EU och i Nato, att man kanske förväntar sig att alltför många problem skall lösas genom detta.

När det är sagt vill jag påpeka att jag tror att det är mycket positivt för dessa länder att så snart som möjligt bli medlemmar i EU. Därför är det viktigt att hjälpa dem att bereda marken på ett riktigt sätt.

I mångt och mycket är vi överens med utskottsmajoriteten om det samarbete som vi har med länderna österöver. Vi tycker att det är oerhört stimulerande att på olika plan få tillfälle att träffa människor i de här länderna, att som parlamentariker, som partier och som utskott få tillfälle att samtala om de gemensamma intressen som vi har och känna att vi har en stor samhörighet med många av dessa länder.

Sedan har jag tänkt koncentrera mig på det som kommer fram i vårt yrkande i reservation 5, framför allt på bakgrunden till den reservationen. I regeringens proposition kommer det fram att den sociala situationen inte alls är vad man har anledning att önska sig i många av de här länderna. Man påpekar där, vilket jag håller med om, att det främst är genom ekonomisk tillväxt och genom en möjlighet för människorna själva att påverka sina liv som levnadsstandarden kan höjas. Man kan kanske väga detta litet mot den debatt som förekom här tidigare när vi talade om fattigdomens bekämpande. Här påpekar man faktiskt att den ekonomiska tillväxten har mycket stor betydelse. Det har sagts att man vill stödja en socialt hållbar ekonomisk omvandling. Vi har dock tyckt att man skulle behöva ett mål där man särskilt talar om den sociala utvecklingen och hur viktig den är.

Den skildring som man ger av försämringen av levnadsvillkoren, som tog sin början redan under 80-talet, men som förvärrades under 90-talet, är faktiskt skrämmande. För tidig död för mer än en miljon människor, minskat invånarantal i samtliga samarbetsländer på grund av minskad nativitet, som inte talar om så stora förhoppningar inför framtiden. Inkomstklyftor och fattigdom har ökat betydligt sedan omvandlingen inled-

des. I Estland, Lettland, Litauen, Ryssland och Ukraina anses omkring en tredjedel av invånarna fattiga enligt UNDP.

När utskottet var i Lettland häromsistens uppgav doktor Olafs Bruvers, som är chef för Lettlands nationella institut för mänskliga rättigheter, att så många som 60 % av Lettlands befolkning lever under fattigdomsgränsen. Jag vet att det finns olika mått för att mäta detta, men så allvarligt såg han på situationen.

Det är mycket som behöver ändras. Pensionssystemet behöver moderniseras och förbättras, påpekar man i propositionen. Det är stora folkhälsoproblem. Dålig kost, hög konsumtion av alkohol och tobak har en negativ inverkan på folkhälsan. Hjärt- och kärlsjukdomar, lungcancer och diabetes blir allt vanligare. Även gamla infektionssjukdomar, som tuberkulos, har fördubblats i Ryssland och Lettland sedan 1991.

Mödradödligheten i samband med förlossningar har ökat i de baltiska länderna. Antalet aborter växer oroväckande. I Ryssland är antalet aborter t.o.m. dubbelt så stort som antalet födselar. Barnens situation har försämrats under senare år. Det påpekar man också i propositionen. Det gäller inte minst barn på institutioner, men även barn med funktionshinder är utsatta, liksom flyktningbarn och barn vars föräldrar hör till minoriteter.

Man påstår att en miljon barn i Ryssland bor på institutioner. Enligt en rapport från Unicef har antalet barn på institution ökat med 75 % i Estland de senaste åren och med 35–40 % i Ryssland och Lettland. Jag vill särskilt påpeka förhållandet i Estland, därför att om jag minns rätt säger man i propositionen att med Estland kan vårt samarbete mer och mer övergå till ett vanligt samarbete och kanske inte så mycket ha en understödjande funktion som den vi har med samarbetsländer av typen utvecklingsländer. Det är alltså skrämmande fakta som man lyfter fram också i propositionen.

Regeringen tänker också öka samarbetet genom stöd till institutionsutbyggnad inom hälso- och sjukvård såväl som inom social omsorg. Det är vi mycket glada för. Men i remissvaren på Sidas skrivelse om behov av fortsatt svenskt stöd framhåller man behovet av utökat stöd på det sociala området. Nästan alla remissinstanser stöder skrivelsens förslag om ett nytt femte huvudmål för främjande av social trygghet. Men detta avvisas av regeringen. Det är detta nya delmål som vi har tagit fasta på och som vi gärna skulle vilja se, därför att vi tycker att det som man tidigare har sagt, att man skall stödja en ekonomisk omvandling som är socialt hållbar, egentligen inte riktigt har skett. Vi har misslyckats med det under den period som har gått.

En ekonomisk omvandling har kommit i gång, men det har varit ett alltför högt socialt pris enligt vårt sätt att se.

Vi tycker att det är glädjande att regeringen tydligare lyfter fram vikten av att sociala framsteg sker i takt med den ekonomiska utvecklingen.

I en kristdemokratisk kommittémotion som väcktes under den allmänna motionstiden klargjorde vi speciellt barnens utsatta situation i vårt närområde. Vi föreslog åtgärder för att ge stöd till sådana insatser i våra grannländer. Vi menar att det faktum att många barn inte går i skolan kan undergräva den demokratiska utvecklingen, vilket är ett av huvudmålen för vårt utvecklingssamarbete. Vi noterar att regeringen nu talar om utökat stöd, t.ex. till uppbyggnad av institutioner och övergripande system-

***Fel! Okänt
växelargument.***

och organisationsutveckling. Man nämner särskilt att barnens situation skall ägnas ökad uppmärksamhet.

Vi tycker inte att propositionen är tillräckligt konkret beträffande hur en socialt hållbar ekonomisk omvandling skall stödjas. Vi måste tyvärr konstatera att det återstår mycket när det gäller den sociala utvecklingen. I vissa avseenden går det fortfarande åt fel håll. En hel del insatser har gjorts, inte minst från olika kyrkor och enskilda organisationer. Även om det rör sig om begränsade förbättringar för ett fåtal är det mycket betydelsefullt för dem som har fått ta del av stödet. Det är viktigt att denna typ av insatser uppmuntras, får spridning och kan fortsätta i ökad utsträckning.

För att hjälpen skall nå ut på bredare basis och inte förbli små isolerade öar, vill vi understryka vikten av att den kunskapsöverföring och de systemförbättringar som förmedlas från svenskt håll får fortsätta att utvecklas.

Kristdemokraterna menar att det sociala stödet måste intensifieras och konkretiseras under en övergångsperiod om inte alltför stora värden skall gå förlorade. Barnen är framtiden, och deras betydelse för ett lands utveckling kan inte överskattas. Jag har tidigare sagt att dagens försummade barn lätt blir framtidens förlorade barn. Det vill jag gärna upprepa.

Kristdemokraterna anser att samarbetsländerna måste få stöd och hjälp att komma i gång omedelbart i fråga om utbildning, alla barns skolgång, hjälp till barn på institutioner, hjälp för att förhindra att så många barn hamnar på institution, hälso- och sjukvård och stöd till barn som är utsatta. Även för vuxna som befinner sig i ett utsatt läge är det angeläget att de sociala framstegen inte dröjer för länge. Vi har t.ex. hört om pensionärernas situation.

Utvecklingen av det mänskliga kapitalet måste gå hand i hand med den ekonomiska omvandlingen – eller helst ligga något före, om inte de ekonomiska framstegen skall stoppas upp. Även i Asien understryks vikten av att den sociala utvecklingen måste gå framåt för att ekonomin skall kunna stabiliseras igen med hjälp av det enorma ekonomiska stöd som nu sätts in från världssamfundet. Om området försummas, kommer dessa kostnader att synas efter en tid.

Den önskvärda utvecklingen på det sociala området måste konkretiseras i landstrategierna för samarbetsländerna. De olika problemen som orsakar mycket lidande, som också är ett hinder för en framgångsrik ekonomisk omvandling, måste identifieras och preciseras i varje särskilt samarbetsland tillsammans med landets myndigheter och forskare. Sedan måste ett åtgärdsprogram utarbetas tillsammans med samarbetsländerna så konkret att resultatet kan utvärderas. Det bör handla om mer övergripande kunskapsöverföring med en institutionsuppbyggnad som det redan talas om. Detta är enligt vår mening inte tillräckligt i dagens läge. Åtgärder som är mer direkt inriktade på att hjälpa barn och vuxna i utsatt läge att förändra sin livssituation måste tillgripas för att få fart på utvecklingen.

Vi vill lyfta fram det arbete som redan utförs av föreningar och kyrkor, kommuner, vänorter och länsstyrelser. Det har också skett i propositionen. Vi menar att det arbetet ytterligare måste breddas och att många fler måste bli aktiva för att samarbeta med olika partner i samarbetsländerna. Därför anser vi det väsentligt att informationen från Sida om de

problem som identifierats bör göras lättillgänglig för kommuner, länsstyrelser och olika organisationer.

Vi tror att viljan att hjälpa och engagera sig personligen är mycket stor, om det finns praktiska möjligheter och om man får reda på hur fakta ligger till. Vi är övertygade om att en konkretisering och information om hjälpbehoven i vårt närområde skulle vara mycket positivt för biståndsviljan i allmänhet. Om så många människor som möjligt i vårt land får tillfälle att knyta personliga kontakter med människor i våra grannländer, bidrar det till det civila samhällets framväxt och styrka i dessa länder. Det är också utvecklande för medborgarna i vårt eget land.

Därför anser Kristdemokraterna att det finns fog för det nya femte huvudmålet för främjande av social trygghet som har föreslagits i utvärderingen om Sveriges samarbete med Öst- och Centraleuropa.

Vi håller med om att möjligheterna till social utveckling hänger nära samman med den ekonomiska omvandlingen. Vi tror att situationen i samarbetsländerna är så allvarlig att den sociala tryggheten behöver fokuseras mer än vad som har skett hittills. Om inte den sociala utvecklingen får positiva förtecken, riskerar även den ekonomiska omvandlingen att stoppas upp – förutom att alltför många människor fortsatt får illa.

Vi är övertygade om att brett upplagda, välplanerade och snabba insatser på det sociala området – i synnerhet när det gäller barnen – är nödvändiga om inte själva den demokratiska utvecklingen skall äventyras.

Enligt vår mening måste detta prioriteras, och därför menar vi att den prioriteringen klart skall uttryckas i ett nytt huvudmål för främjande av social trygghet.

Vi menar att precis som det har skett på miljöområdet skall *hot spots* identifieras på det mänskliga området, dvs. saker som oundgängligen – omedelbart – måste åtgärdas. Det skall tas fram i nära samarbete med varje berört land.

Vi tycker att Sida, med de miljoner som finns till förfogande för informationsverksamhet, skall koncentrera sig på att ge informationen till så många som möjligt.

Jag yrkar bifall till reservation 5.

Anf. 113 URBAN AHLIN (s):

Fru talman! För endast tio år sedan var Östersjön en vallgrav i kalla krigets onaturliga uppdelning av Europa i öst och väst. Det var en vallgrav som förhindrade människor att mötas och som hindrade ungdomar att söka sig nya vägar. Det var en vallgrav som förhindrade ett fritt flöde av information, tankar och idéer.

När man i dag ser på all den verksamhet som bedrivs över denna engång så förhatliga vallgrav är det svårt att förstå att allt som skett har skett på mindre än tio år. Många tusen svenskar är i dag involverade i samarbetet med våra östliga grannländer. Det är oerhört glädjande att så många berörs av detta som i dag har blivit ett naturligt inslag i föreningsars, kyrkors, kommuners, landstings och politiska partiers verksamhet. Detta, om något, är ett bevis på att samarbetet har brett folkligt stöd och engagemang.

Det svenska utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa inleddes 1989. Sverige har t.o.m. 1998 avsatt ca 6 ½ miljard kronor till

***Fel! Okänt
växelargument.***

samarbetet. Inräknas det svenska bidraget till EU:s samarbetsprogram, Phare och Tacis, uppgår det totala stödet till närmare 7,7 miljarder kronor.

Vi behandlar i dag utrikesutskottets betänkande över regeringens proposition *Att utveckla ett grannlandssamarbete*. Där ges riktlinjerna för det fortsatta samarbetet med Central- och Östeuropa: Regeringen avsätter 800 miljoner kronor per år i tre år genom Utrikesdepartementet. Det blir också en ny Östersjömiljard som löper över fem år med 200 miljoner per år, som avser näringslivsinsatser i Östersjöregionen och som kanaliseras via Näringsdepartementet.

Samma mål som tidigare för östsamarbetet behålls, men inriktningen är nu framför allt på att underlätta EU:s utvidgning och särskilt bidra till att Estland, Lettland, Litauen och Polen blir medlemmar i Europeiska unionen. Betydelsen av att integrera Ryssland och Ukraina närmare i europeiska samarbetsstrukturer betonas också. Utöver detta lägger regeringen en ökad vikt vid de sociala frågorna.

Utvidgningen av EU är motorn i skapandet av ett Europa med gemensam säkerhet, dvs. ett Europa med respekt för minoriteter, demokrati och mänskliga rättigheter – ett Europa där välståndet delas av alla, inte bara av några få.

Efter en första fas av stöd främst till de baltiska staternas frigörelse och en andra fas av stöd till uppbyggnad av demokratiska och marknads-ekonomiska samhällsinstitutioner, står vi nu inför en ny fas i samarbetet, EU-utvidgningen och den vidare Europaintegrationen.

Förhandlingar om medlemskap i EU för de första kandidatländerna kommer att startas under detta år, och det finns samtidigt ett starkt ryskt och ukrainskt intresse av att delta i ett brett europeiskt samarbete. Utöver omfattande investeringar och institutionsuppbyggande föreslår regeringen att även i fortsättningen bidra med integrationsstöd till samtliga kandidatländer. Stödet ges i form av personutbyten, seminarier, studiebesök och expertrådgivning, där Sverige delar med sig av sina egna erfarenheter av sina förberedelser inför vårt medlemskap i Europeiska unionen.

Fru talman! Flera motionärer har beskrivit den oro vi alla känner över barnens situation i de forna kommunistländerna. Utskottet delar motionärernas syn att särskilt framhålla vikten av att barnens behov uppmärksammas i samarbetet. Sverige bidrar med stöd till upprättandet av fungerande socialförsäkringssystem och hälsovård i flera av länderna. Stöd har också givits till projekt för handikappade barn genom att utveckla alternativ till institutionsvård bl.a. i Litauen och Ryssland. Utskottet förutsatte när vi debatterade östsamarbetet förra året att barnens situation skulle ägnas större uppmärksamhet i den särproposition som regeringen planerade att lägga fram våren 1998. Det är just den proposition som vi i dag behandlar, och vi kan med glädje se att i propositionen betonas särskilt de sociala frågorna och då främst barnens situation.

Central- och Östeuropa har under 1990-talet haft stora ekonomiska och demokratiska framgångar. Samtidigt har dock många människors sociala situation försämrats under omvandlingsprocessen. För att stödja en socialt hållbar ekonomisk omvandling skall samarbetet på det sociala området utökas. För att förbättra barnens situation i Ryssland planeras t.ex. ett omfattande samarbetsprojekt med 1 000 ryska socialarbetare. I dag kan vi med facit i hand hävda – och det gäller för alla våra samar-

betsländer – att ekonomisk tillväxt är viktig för att höja befolkningens levnadsnivå, men det räcker inte. Ekonomisk utveckling måste kompletteras med en politik som syftar till en fördelning av välfärden. I Sverige har vi goda erfarenheter av en bra fördelningspolitik, erfarenheter som vi naturligtvis gärna delar med oss av.

Utbildning och livslångt lärande är, liksom i Västeuropa och resten av världen, nyckeln till att klara framtidens omställningsproblem. En riktad satsning på barn är förmodligen ett av de mest kostnadseffektiva sätten att långsiktigt höja människors levnadsnivå och åstadkomma en rättvisare fördelning. Alltför stora klyftor, både inom och mellan länder, leder till konflikter och instabilitet. För att fördjupa demokratins kultur skall det genomföras uppbyggnad och stärkande av det civila samhället i samarbetsländerna. Samarbete som genomförs av enskilda organisationer, och folkrörelser skall få fortsatt stöd. Fördjupade insatser på rättsområdet skall prioriteras i Estland, Lettland och Litauen som ett led i förberedelserna för ett EU-medlemskap.

Språk- och integrationsstödet till de rysktalande befolkningarna i Estland och Lettland skall utökas och breddas. Det svenska utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa skall bidra till ökad jämställdhet i samarbetsländerna. Det är viktigt att ta hänsyn till hur stödsatserna påverkar kvinnor och män på olika sätt. Alla insatser skall därför analyseras ur ett könsperspektiv. Särskilda insatser skall genomföras för att främja kvinnors deltagande i de politiska församlingarna och för att stärka kvinnornas situation på arbetsmarknaden. Låt oss också medge att vårt samarbete hittills inte i tillräcklig grad genomsyrats av detta förhållningssätt. Utskottet menar att det är viktigt att samarbetet i framtiden nu verkligen blir ett stöd för jämställdheten i våra grannländer.

Fru talman! De gånger vi tidigare har debatterat detta ärende i kammarerna har det varje gång gjorts en liten ornitologisk utsvävning. Vi har talat om blåkråkor och svarta storkar. Jag tänker fullfölja den traditionen, och jag har sparat den bästa fågeln till sist. Just i dagarna, i slutet på maj och början av juni, kommer en sen flyttfågel att slå sig ned här i Sverige, en fågel med ett välklingande namn åtminstone för en socialdemokrats öra, nämligen rosenfinken – en fågel som för bara något tiotal år sedan var ovanlig i Sverige men som på senare tid expanderat västerut från sina häckningsplatser i östra Europa. Tack vare denna fågels västliga expansion har vi i Sverige nu glädjen av att se den lilla rosenröda fågeln. Rosenfinken, som således tidigt trotsade de nationella gränserna, har en sång som passar sig väldigt lämpligt i detta sammanhang (härmande av fågelsång): *Pleased to meet you*. Det är den viktigaste delen i vårt samarbete att människor möts och som rosenfinken kan hälsa varandra välkomna med *pleased to meet you*.

Med detta ornitologiska äventyr vill jag tillstyrka utskottets hemställan och yrka avslag på samtliga reservationer.

Anf. 114 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag påpekade redan i mitt anförande att jag med glädje konstaterar att man nu ägnar betydligt mer utrymme åt de sociala frågorna. Jag kan faktiskt se att man nästan ordagrant tagit med det som jag framförde i förra årets debatt, att det faktum att barnen förvägras skol-

*Fel! Okänt
växelargument.*

gång i en del av länderna kan ha en mycket menlig påverkan på den demokratiska utvecklingen.

Jag är alltså glad över det man nu kommer att göra, men jag tror att det behöver göras ännu mer. Jag skulle vilja efterlysa att man ännu mer systematiskt och tillsammans med länderna själva kartlade hur det ligger till i de olika länderna och vilka behov som finns samt att vi såg till att det verkligen blir kännedom om detta i alla vänorter, kommuner och länsstyrelser och bland dem som på olika sätt ägnar sig åt samverkan när det gäller stöd till dessa länder. Jag tror att det finns ett mycket stort intresse om man får reda på hur det ligger till. Många kan inte ana att så mycket i ett land som t.ex. Estland, där man kan peka på stora ekonomiska framgångar, försumrats på den sociala sidan. Tänk bara på siffran att andelen barn på institutioner ökat med 75 % sedan början av 90-talet. Detta är förfärande, och vi bör reagera. Vi måste göra mer på det här området om vi inte skall få se allvarliga konsekvenser framöver.

Anf. 115 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Min första debatt som nybliven riksdagsledamot handlade just om samarbetet med Öst- och Centraleuropa. Ett ord som nämndes i debatten var chockterapi. De borgerliga företrädarna i den debatten menade att det behövdes mer chock och mindre terapi. Omvandlingsprocessen och den ekonomiska omställningen var så oerhört viktiga att den sociala misär som skulle kunna uppstå var ett nödvändigt pris att betala. I dag kan vi höra politiker från alla de borgerliga partierna i debatten betona vikten av att vi gör ett socialt arbete i dessa länder. När jag förde den debatten skulle vi misstänkliggöras för att vi längtade tillbaka till gamla strukturer i Öst- och Centraleuropa. Så kritiserades vi när vi påtalade risken för att denna chock som skulle till också skulle få social betydelse i dessa länder.

Jag gläds över att Ingrid Näslund är nöjd med den text som är skriven. När vi hade den här debatten förra året var mitt svar till Ingrid Näslund att regeringen arbetar med detta och i en särproposition kommer att redovisa ett stärkt stöd för det sociala arbetet. De frågor som Ingrid Näslund tar upp, att göra en kartläggning, se på behoven och informera, kommer naturligtvis att ingå i det arbetet.

Anf. 116 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Någon debatt har i alla fall inte jag fört med Urban Ahlin om att man skulle ha chockterapi. Jag har aldrig varit för att främja någon typ av utveckling på människors bekostnad. Det får stå för andra som eventuellt framfört något sådant.

Jag har inte sagt att jag är helt nöjd med skrivningarna, men jag är nöjd med att det går åt rätt håll och att man på ett mycket tydligare sätt i propositionen tar fram de sociala frågorna och inser att någonting måste göras, inte minst för barnens situation. Men som jag påpekat tidigare menar jag att man måste vara ännu mer konkret.

Varför inte, precis som man har gjort på miljöns område, verkligen sätta sig ned och göra ordentliga listor över vad som behöver göras och sedan se till att man tar itu med detta? Det kan vi inte göra ensamma. Det är någonting som vi behöver verka för inom vårt eget land. Vi har också

den nordiska dimensionen, där vi vet att saker och ting är på gång, och där man skulle kunna göra mycket mer. EU-länderna kan naturligtvis också ta ansvar. Vi kan ta ansvar för olika länder.

Det är bra att man vill göra en insats i Ryssland. Jag har påpekat att hundratusen barn per årskull där inte går i skolan. Men vi får inte glömma sådana länder som Estland och att föra fram dessa frågor hos dem. Annars är jag rädd för att det kommer att hämma sig i längden också på den ekonomiska utvecklingen.

Anf. 117 URBAN AHLIN (s) replik:

Fru talman! Ett av målen i vårt grannlandssamarbete är att främja en socialt hållbar ekonomisk utveckling. Det är ett väldigt bra mål. Det visar på att dessa faktorer kompletterar varandra. Det måste till en social utveckling, och det måste också till en ekonomisk utveckling. De tar inte ut varandra, utan de kompletterar varandra.

Det arbetet försöker vi främja så att det blir en ekonomisk utveckling och också en socialt hållbar ekonomisk utveckling. Men då måste det också till en god fördelningspolitik i dessa länder. Det är svårare för oss att styra de nationella parlamentens politiska beslut. Jag välkomnar Ingrid Näslunds intresse i dessa frågor och hoppas att hon påverkar sina partikamrater på andra sidan att bedriva en god fördelningspolitik som också kommer dessa grupper till del.

När det sedan gäller de konkreta kraven kan jag hålla med Ingrid Näslund om att samarbetet skall konkretiseras. Det gäller också jämställdhetsarbetet, som ännu inte har varit till fyllest i grannlandssamarbetet. Där önskar jag också betydligt mer konkreta åtgärder.

Anf. 118 HELENA NILSSON (c):

Fru talman! Sveriges utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa går, som vi har hört många tala om här i dag, in i en ny treårsperiod. Vi har hållit på med detta sedan 1989. De mål som slogs fast 1995 gäller alltså, och de är fortsatt mycket viktiga.

Jag står helt bakom utrikesutskottets betänkande. Jag vill bara mycket kort ta tillfället i akt att beröra vikten av att vi på alla sätt här i Sverige stöder och underlättar de baltiska ländernas arbete för att bli medlemmar i EU. Det är enligt Centerpartiets mening de viktigaste insatserna för att stödja demokratin och freden i denna region.

Det sker just genom att involvera dessa länder och knyta dem närmare Europa i ett ekonomiskt samarbete och i det gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet och genom rättssamarbetet. Detta gör vi dels genom utvecklingssamarbetet, dels på andra sätt. Jag tycker att det är fortsatt viktigt att framhålla att Sveriges agerande med många partier i riksdagen bakom en gemensam förhandlingsstart för kandidatländerna var oerhört viktigt, inte minst för Lettland och Litauen.

Många talare före mig har uppmärksammat arbetet med att stödja en socialt hållbar ekonomisk omvandling, som det står talat om i propositionen och i betänkandet, och också en miljömässigt hållbar utveckling. Att det just nu är viktigt med ett fokus på det sociala samarbetet kan jag inte nog understryka. Precis som det står i propositionen är erfarenheterna

Prot. 1997/98:111
25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

***Fel! Okänt
växelargument.***

sedan år 1989 mycket nedslående när de gäller den sociala och hälsomässiga situationen.

Som läkare tittar vi på medellivslängden när vi talar om hur det ser ut i ett samhälle. Medellivslängden har sänkts dramatiskt i dessa länder. Det är en mycket tydligt nedåtgående kurva från 1989. Vi kan också se att spädbarnsdödligheten ökar och att mödradödligheten ökar. Det är viktigt att fokusera kring detta sociala och hälsoinriktade arbete. För mig är det också viktigt att poängtera att man skall arbeta med hela befolkningen och inte väljer ut vissa grupper, som har gjorts i reservationer från Miljöpartiet och Kristdemokraterna.

Jag har av och till kontakter med mina tidigare kolleger. I februari månad berättade de om ett besök som gynekologer från Gävle hade gjort i Riga. De besökte en barnbördsklinik. Man hade i medeltal 3 600 förlossningar om året. De gick runt och tittade, och det var väldigt modernt. Man hade tillgång till den allra nyaste utrustningen när det gäller att kontrollera graviditeter och förlossningar.

Sedan gick de in och tittade i barnsalarna. Längst inne i en barnsal som var avskild från övriga barnsalar låg tio små barn i sängarna. De frågade varför man hade ett separerat rum för dessa barn. Det var barn som hade föräldrar som inte kunde ta hand om dem. Därför är det oerhört viktigt att vi också satsar på familjerna, både mödrar och fäder, så att de kan ta hand om sina barn när de föds. Som vi hört tidigare lever 60 % av befolkningen i Lettland under fattigdomsgränsen.

Jag vill gå ytterligare ett steg när det gäller varför detta är viktigt. Att utjämna de sociala klyftorna har också en säkerhetspolitisk betydelse sett i det breda säkerhetspolitiska perspektivet. Om man inte utjämnar de sociala skillnaderna leder det till spänningar. Det finns många andra typer av spänningar i dessa länder med olika befolkningsgrupper. Om man då också får inkomstklyftor och sociala spänningar kan det leda till direkta konflikter vilket, som inte minst Ingrid Näslund har varit inne på, är en fara för den demokratiska utvecklingen.

Det halva utskott som var i Lettland i mars månad såg det. Vi kom in i en oerhört spänd situation. Man hade haft en demonstration av pensionärer som på ett eller annat sätt ledde till våld, eller påstått våld. Det ledde till en spänd situation mellan Ryssland och Lettland. Den var påtaglig när vi satt och åt vår måltid på den svenska ambassaden. Den unge vice talmannen som satt vid samma bord som jag själv fick mitt under måltiden ett telefonsamtal som han gick ut och tog. När han kom tillbaka sade han med ett mycket spänt ansiktsuttryck: Det är en mycket allvarlig situation för vårt land just nu. Jag har fått meddelande från en bank att den ryska motsvarande banken hotat med att frysa alla tillgångar.

När man vet att Lettland i mycket lever på en transitekonomi är det klart att det blir en spänd situation. Därför tycker jag, fru talman, att det är oerhört viktigt och positivt att regeringen så hårt betonar att man i arbetet med utvecklingssamarbetet också fokuserar och koncentrerar sig på det sociala området.

Många har varit inne på, men det kan inte nog understrykas, att vi i det utvecklingssamarbete som sker i Sverige också involverar partier, organisationer, kommuner och landsting och stärker det vänortssamarbete som har vuxit fram och som också blir en del i att säkra freden och säkerheten runt Östersjön.

Anf. 119 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! För att det inte skall råda något missförstånd vill jag kommentera en sak som Helena Nilsson sade. Hon menade att det är viktigt att alla grupper får hjälp. Det vill jag hålla med om. Det vi kristdemokrater har gjort är att vi speciellt har pekat på barnens situation. De blir utsatta på ett särskilt sätt, eftersom de inte har förmåga att hjälpa sig själva.

Vi säger också i reservationen att det gäller stöd till vuxna människor men inte minst till stora grupper av utsatta barn som far mycket illa. När vi talar om t.ex. barn på institution eller barn som inte går i skolan är det vuxna i deras omgivning som inte har förmått att ge dem det de behöver. Jag är helt införstådd med att också dessa grupper måste ha hjälp för att barnen skall få det bättre. Där är vi helt överens.

Anf. 120 HELENA NILSSON (c) replik:

Fru talman! Det råder inga djupa meningsskiljaktigheter, utan det är fråga om ett förhållningssätt till hur man kan jobba med de här frågorna. Annars hade motfrågan från Ingrid Näslund kunnat vara: Varför har ni inte stött vår reservation? Därför tycker jag det fanns anledning att peka på att vi ser på litet olika sätt på hur vi med utvecklingssamarbetet skall nå samma resultat.

Anf. 121 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Toppmötet i Visby 1996 blev upptakten till ett vitaliserat Östersjösamarbete på alla nivåer. Östersjöregionen har ju alla förutsättningar för att bli en av de starkast växande regionerna i Europa under de kommande åren. Polen och de baltiska staterna visar upp en imponerande växtkraft som leder mot medlemskap i den europeiska unionen. I S:t Petersburgsregionen ser vi nu för första gången på länge tillväxtsiffror efter år av tillbakagång.

Det andra Östersjötoppmötet i Riga i januari i år byggde vidare på denna utveckling. Vart vi än reser i Sverige ser vi hur kontakterna med våra grannländer runt Östersjön blomstrar. Över 200 kommuner är engagerade i vänortssamarbete. Som har sagts här finns det också organisationer, folkrörelser och kyrkor som ger en fast förankring i vardagen åt detta samarbete. Det handlar om allt från avloppsrening till kulturutbyte, demokratiprojekt och barnomsorg.

Målet är att utvecklingssamarbetet med våra östliga grannar så småningom skall övergå i ett liknande grannlandssamarbete som det vi har med våra nordiska vänner. Vi är inte där ännu – men på god väg. Det gäller t.ex. Estland och Polen. Detta är ett nytt skede, och det präglar naturligtvis inriktningen på hela vårt fortsatta samarbete. Nästa år gör regeringen Persson, om den får fortsatt förtroende, en särskild satsning för att vidareutveckla samarbetet just med Polen. Då kommer det att handla om aktiviteter på alla möjliga områden; ekonomi, politik, handel och kultur. Vårt mål blir också att sprida kunskap om Sverige i Polen och stärka våra förbindelser där.

Som också har sagts här är vi nu inne i den tredje fasen av vårt samarbete. Vi inriktar oss framför allt på att underlätta de baltiska ländernas och Polens medlemskap i Europeiska unionen.

Prot. 1997/98:111

25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

EU:s utvidgning med länderna i Central- och Östeuropa är den viktigaste faktorn för att lägga grunden för en bestående fred och för välfärd i Europa. En hållbar säkerhet i dagens Europa främjas främst genom icke-militära medel – i Jean Monnets anda av civilt samarbete snarare än i André Maginots av militärt befästningsbygge. Vårt mål är en fullständig europeisk gemenskap och ett enat demokratiskt Europa.

Regeringen lägger med sin nya proposition fast riktlinjerna och omfattningen av samarbetet. Det rör sig om ca 1 miljard kronor per år. Vi behåller målen för vårt reguljära samarbete, men vi lägger accenterna litet annorlunda än tidigare. Det handlar alltså om att bl.a. underlätta EU-utvidgningen.

Inget kandidatland i dag uppfyller kriterierna för medlemskap i unionen. Men det är en viktig politisk markering att processen inleds gemensamt för alla ansökarländerna. Det var precis så som Sverige ville ha det, och det var en framgång för oss. Vi vill inte ha några nya skiljelinjer i Europa. Kraven för medlemskap är höga – det vet vi – och vägen dit är besvärlig. Därför vill vi aktivt dela med oss av våra erfarenheter och satsa målmedvetet och stort på förmedlemskapsinsatser. Redan i dag går ungefär 90 % av vårt samarbete i den riktningen. Till Bodil Francke Ohlsson vill jag gärna säga att detta inte på något sätt är villkorat för medlemskap. Det vore ju tokigt. Låt oss snarare se det som ett slags modernisering och europeisering av samhället.

Som en pendang till detta kan jag berätta att vid invigningen av flyktingförläggningen i Rukla i Litauen fick den svenska ambassadören som enda utländska ambassadör i förra veckan ta emot ett diplom från den litauiska regeringen för Sveriges hjälp vid uppbyggandet av en modern flyktingmottagning i landet. En viktig aspekt av närmandet till EU och till en harmonisering av Europa i stort är ju att länderna skriver under Genèvekonventionen och att de har en fungerande migrationspolitisk rättsordning. Genom det samarbete som vi har utvecklat på det området har vi också kunnat avskaffa visumtvånget mellan de baltiska länderna och Sverige.

Fru talman! Vi ser nu ett genuint ryskt intresse av att delta i en bred europeisk samverkan. Genom EU:s partnerskapsavtal har relationerna med Ryssland fått en fast grund att stå på. Där kommer också Östersjö- och Barentssamarbetet in i bilden. Vi ser hur ett nytt demokratiskt Ryssland växer fram, men med stora umbäranden. Både Ryssland och omvärlden har allt att vinna på att den demokratiska utvecklingen fortsätter, att den ryska ekonomin börjar växa och att resultaten fördelas rättvist. Nu är den ryska ekonomin förhållandevis stabil, efter flera års turbulens. Men statsfinanserna är i oordning. Skatter betalas inte in, och det gör i sin tur att löner inte kan betalas ut. De sociala klyftorna ökar, och man kan spåra en djup samhällsstress i den ökade dödligheten i reformernas kölvatten. Tio år efter perestrojkan lever många människor sämre än under sovjettiden. Det föreligger en risk för ett slags postkommunistiskt trauma där demokratin och marknadsekonomin orättvist blir syndabockar för de försämrade levnadsvillkoren och den sociala misären.

Vi vet att människor som känner trygghet i sin vardag vågar möta förändringar utan rädsla. Därför är den sociala sammanhållningen viktig för ett samhälle. Den medverkar till ekonomisk stabilitet och tillväxt. Man kan säga att social rättvisa är produktiv. En förutsättning för att reform-

processen skall bli framgångsrik är att de sociala reformerna utgör en integrerad del av den ekonomiska politiken. Det är därför vi är skeptiska till det extra delmålet. Det skall vara en integrerad del av den ekonomiska politiken.

Under Jeltsins besök i Sverige i december åtog vi oss att utbilda 1 000 ryska företagsledare. Vid mitt besök i Ryssland i februari föreslog jag att vi också skulle matcha detta med 1 000 ryska socialarbetare. Det föll ryssarna på läppen. De har nämligen mycket stora sociala behov, men få resurser.

Vid Jeltsins besök framfördes även från svensk sida ett förslag om stöd till deltagande av ryska officerare i en stabsofficerskurs vid PFF-centret i Almnäs. Detta gjordes framför allt för att förbereda ryska officerare för att kunna delta i fredsfrämjande operationer. Det gällde bl.a. att lära sig engelska, men också att kunna umgås på vanligt sätt. Jag säger detta därför att en kurs genomfördes nu i helgen inom vårt samarbete. Det var första gången som Ryssland deltog i så stor omfattning och med så tydligt engagemang i en PFF-kurs. Och det var i Sverige!

Fru talman! Det andra projektet som jag vill nämna här är av ett helt annat slag. I och med de baltiska ländernas självständighet i augusti 1991 kom gränsen mellan Estland och Ryssland att dras mitt i Narvafloden. Tvillingstäderna Narva och Ivangorod hamnade på var sin sida om gränsen. Under de år som har gått sedan dess har det kärvat mycket i det vanligtvis icke-kärvande samarbetet. Dricksvatten levereras t.ex. från Narva, och den ryska sidan har haft svårt att avsätta hårdvaluta för betalningen. Helt nyligen tog de svenska och finska utrikesdepartementen initiativ till att bjuda in kommun- och länsledningarna i Narva och Ivangorod till Haparanda och Torneå. Skeptiska ester och skeptiska ryssar kom dit. Men de fick höra om fördelarna med samarbete, om hur man vann pengar genom att samköra fjärrvärme mellan Haparanda och Torneå och om vattenrening. T.o.m. brandkårens stegbil utnyttjade man gemensamt! När sedan kommunalrådet Bengt Westman i Haparanda berättade att det befintliga Tornedalsrådet direkt kunde gå in i de EU-finansierade s.k. Interreg-pengarna tappade gästerna plötsligt sin tvekan och bjöd in till ett nytt möte i Narva om några månader.

Plötsligt blev förebilden i Haparanda–Torneå säkerhetspolitik. Stabiliteten och förtroendet i vårt närområde fick en skjuts framåt. Där har vi ett konkret uttryck för den typ av samarbete vi vill främja i Jean Monnets anda och inte i Maginots.

Ukraina och Vitryssland har nämnts här. Det är riktigt att regeringen avser att utöka samarbetet med Ukraina framför allt inom den sociala sektorn. Barnens situation kommer att sättas i fokus. Vi måste också ha en utökad beredskap för Vitryssland när de politiska förutsättningarna finns. När det gäller detta med ambassadbygge och sådant vill jag gärna säga att det inte vore lämpligt att göra detta nu. De flesta ambassader avlyssnas. Jag kan säga det om ni inte sprider det vidare. Däremot skall vi fortsätta att redan i dag ge ett stöd till demokratiskt sinnade och reformvänliga krafter, och det gör vi också.

De sociala frågorna får fortsatt ökad tyngd. Det socieekonomiska omvandlingsstödet har hela perioden legat på över 50 % av satsningarna. Jag menar att det numera är viktigt att ge ökat stöd. Vi kan se vad som har hänt. Jag måste hålla med Urban Ahlin i vad han sade apropå chock-

*Fel! Okänt
växelargument.*

***Fel! Okänt
växelargument.***

terapi och sådant. Tidigare talade vi om att vi ville sätta de sociala frågorna i fokus mitt bland minskar, ubåtar och chockterapi. Välkommen ombord, Inger Näslund! Jag vet att hon har hjärtat på rätta stället.

Ekonomisk tillväxt är viktig för att höja levnadsstandarden, men det räcker inte. Det finns människor av kött och blod bakom alla siffror. Det krävs en aktiv fördelnings- och socialpolitik. En riktad satsning på barn är förmodligen ett av de mest kostnadseffektiva sätten att långsiktigt höja människornas levnadsnivå och åstadkomma en rättvisare fördelning. Vi märker nu att det finns ett starkt intresse, inte minst i Ryssland, för våra sociala reformer och för att vi också, i kristider hos oss med mindre resurser, har varit tvungna att effektivisera våra sociala försäkringssystem. Det är de oerhört intresserade av.

Fru talman! Till slut vill jag säga så här: Förr handlade våra relationer med t.ex. Ryssland enbart om att räkna missiler och divisioner, om kriget i Afghanistan, om mänskliga rättigheter och ubåtar. Nu handlar våra relationer i hela regionen om fredlig grannsamverkan till ömsesidig nytta.

Den socialdemokratiska regeringen vill ta vara på de möjligheter som samarbetet kring Östersjön ger, och jag märker ett brett stöd för det här i riksdagen. Vi vill se ett ansvarsfullt utnyttjande av regionens rika resurser. Vi vill att norra Europa utvecklas i växelverkan med andra delar av Europa och världen.

Anf. 122 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Fru talman! Jag har två frågor. Den ena gäller dessa 90 % av det svenska utvecklingssamarbetet som är inriktat på att underlätta framtida EU-medlemskap. Jag undrar om ministern menar att det inte på något sätt är insnävat så att viktiga delar är borttagna ur biståndet jämfört med det sätt som vi brukar bedriva bistånd i andra länder. Täcker det ungefär samma saker som det hade gjort om det inte hade varit inriktat på att underlätta framtida EU-medlemskap?

Min andra fråga gäller Vitryssland. När jag var i Vitryssland såg jag barnen i Tjernobylområdet. Då undrade jag hur länge en katastrof egentligen varar. Katastrofhjälp kan man ju ge när någonting händer akut, men det finns ju katastrofer som aldrig tar slut. De människor som en gång har drabbats av den blir lidande i årtal. Trots att det inte skall bli någon ambassad skulle man väl kunna göra några insatser just för barnen i Vitryssland, speciellt barnen i Tjernobylområdet, som verkligen far illa. Det görs väldigt litet för dem.

Anf. 123 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag menade vad jag sade om satsningen på EU-anpassningen. Den är inte villkorad. Det vore absurt.

Det görs självfallet insatser för barnen från Tjernobyli. De skall kunna fortsätta.

Anf. 124 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Jag har två frågor. Vi i det här utskottet är eniga i betänkandet om att social marknadsekonomi skall gälla i samarbetet med Central- och Östeuropa. Jag talade i mitt inledningsanförande, då statsrådet inte hade kommit, om att det är nödvändigt med heltäckande socialför-

säkringar som omfattar alla medborgare i de här länderna, precis som vi har i Sverige.

Det kan väl inte vara det enda skälet att en eventuell ambassad i Minsk skulle vara avlyssnad. Jag tror att det behövs en svensk representation i ett sådant land mer än i många andra mycket stabila nationer, och det behövs snart. Jag skulle vilja fråga när statsrådet tror att vi kan inrätta en ambassad i Minsk.

Anf. 125 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag hörde Lars Hjerténs anförande utan att vara här. Det är en god egenskap som man har ibland, fru talman.

Det finns många skäl som talar emot att upprätta en ambassad i Minsk just nu. Men Vitryssland är ett viktigt land. Vi måste ha beredskap att göra det när det är lämpligt. Det är ett väldigt viktigt land. Det är en viktig del för Europas säkerhet och för vårt samarbete i stort. Jag nämnde ett skäl till varför det inte var lämpligt just nu. Det finns även andra i dagsläget. Vad skall vi prioritera? Vi sätter ju inte upp så många nya ambassader av ekonomiska skäl just nu. Luxemburg var en sådan. Vi har kanske Slovenien i faggorna också. Men vi skall ha beredskap för Minsk. Det beror inte på njugghet utan på en övergripande bedömning att det inte är läge för detta just nu.

Anf. 126 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! I det särskilda yttrande som behandlar de här frågorna är fem politiska partier som är representerade i riksdagen måna om att det skall bli en svensk representation i Minsk.

Anf. 127 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Det som Pierre Schori framförde här var ju okontroversiellt. Det kändes bra att lyssna till. Det var välkommet, inte minst att Pierre Schori är så tydlig och nästan hyllar EU-utvidgningen med vackra ord. Det gläder mig. Det är ett fredsprojekt som är viktigt. Att vi satsar på enskilda organisationer och på det utbyte med Vitryssland som nu är på gång ger bra kontaktmöjligheter.

Jag skulle dock vilja ställa en fråga till Pierre Schori om en av reservationerna här. Den rör Natoutvidgningen. Jag skulle vilja höra Pierre Schoris inställning till detta. I reservation 4 finns det en skrivning som lyder så här: "Den största tryggheten uppnås för Baltikums del genom ett medlemskap i en alleuropeisk säkerhetsordning som kan garantera säkerheten också för små länder, som har svårt att försvara sig av egen kraft. En sådan kraftfull säkerhetsordning kan uppnås genom ett medlemskap i Nato. Ett baltiskt medlemskap i Nato blir därför en viktig del i arbetet att dels utveckla goda relationer mellan Baltikum och Ryssland, dels djupare integrera Ryssland i ett samarbete med västvärlden. Sverige bör därför främja Estlands, Lettlands och Litauens ambition att bli medlemmar i Nato."

Jag skulle vilja höra om Pierre Schori kan skriva under dessa formuleringar.

Prot. 1997/98:111

25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

**Fel! Okänt
växelargument.**

Anf. 128 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):
Fru talman! Det gör jag inte.

Anf. 129 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):
Fru talman! Då skulle jag vilja veta varför.

Anf. 130 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! I mitt anförande har jag utvecklat vad jag anser vara de bästa grunderna för en hållbar säkerhet i Europa i dagens läge. Det är det civila gränsöverskridande samarbetet som väver samman folk och nationer i fredligt samarbete. Det är den bästa grunden för långsiktig fred och säkerhet och för stabilitet och framsteg. Det är Jean Monnets anda.

Att fortsätta att tänka i Natotermer är för mig litet förlegat, även om jag har den största respekt och förståelse för att länder som har legat under Sovjetdiktaturen ser detta som *quick fix*, det snabbaste sättet att få säkerhet. Men för vår del, vi som inte är medlemmar i Nato, är det inte *vår* baby. Vi satsar på det långsiktiga, fredliga, mellanstatliga, mellanfolkliga samarbetet. Där ser vi EU som den viktigaste grunden och byggestenen för säkerhet. Där har Nato också en viktig roll – det förändrade nya Nato som nu växer fram och som söker sin nya roll. Vi satsar också stenhårt på Östersjöregionen och på det samarbetet.

Räcker inte det? Måste vi också skriva under Natoambitioner, som Folkpartiet och Moderaterna har?

Anf. 131 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Det är med tillfredsställelse jag ser att den sociala dimensionen får ökad betydelse. Flera av oss har även lyft fram just barnens situation, och det är det som regeringen vill prioritera. Jag vill också konstatera att detta i dag är okontroversiellt. Det var det inte när vi började att ta upp de här frågorna. Precis som Inger Näslund påpekade var det helt andra typer av bistånd som dominerade.

Jag tror också att det är viktigt att påpeka att barnen är en viktig utgångspunkt. En rad andra sociala problem, t.ex. drogproblem, alkohol- och narkotikaproblem, ökad rökning etc., är sådana som kan kanaliseras genom att man riktar sig direkt till barn.

Jag vill fråga Pierre Schori om Vitryssland. Jag kan förstå tveksamheten i dag. Men det argument om avlyssning som Pierre Schori nämnde förstår jag inte riktigt. Det måste väl ändå vara så på flera håll i världen att ambassaden är eller åtminstone har varit avlyssnad, och det har inte stoppat en ambassad. Det ekonomiska är på en annan *måte*. Men det här med eventuell avlyssning kan ändå inte vara ett sakargument.

Sedan vill jag fråga om jämställdhetsmålet. Varför kan inte Pierre Schori se det som ett ytterligare mål, inte bara som ett övergripande mål, just för att peka ut hur viktigt det är med jämställdhetsfrågor? Vi vet att kvinnor i flera av dessa länder har tappat terräng.

Till sist: Jag fick inte något svar på frågan om utvärdering av sysselsättningsaspekterna i Sverige av det svenska samarbetet med Öst- och Centraleuropa. Hur ser Pierre Schori på det?

Anf. 132 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Ibland räcker inte tiden till för alla frågor.

Jämställdheten genomsyrar, och är ett särskilt delmål i, utvecklings-samarbetet med länder utanför Europa. Det beror på att man där mycket tydligare kan se – även om det är tydligt också i Central- och Östeuropa – hur kvinnorna bär upp samhällsutvecklingen i jordbruket genom hårt fysiskt arbete och på andra sätt. Därför har vi också infogat det för att bryta barriärer och för att stödja den utveckling som de bär på.

I samarbetet med Central- och Östeuropa har vi fått vara litet mer sofistikerade än att lägga in det som ett mål, även om vi säger att jämställdhetsarbetet skall löpa som en röd tråd i samarbetet. Vi har också producerat en manual för detta på olika språk som vi har spritt till våra ambassader och samarbetspartner. Vi har arrangerat en rad ledarskapsutbildningar för kvinnliga chefer och offentlig förvaltning. Det har varit kvinnor-kammässor, och det har varit litauiska kvinnliga journalister. Det är väldigt segt, måste jag säga.

Man måste nog välja andra metoder än vad vi har rent allmänt när vi arbetar exempelvis med Afrika. Men det är segt, och demokratin har fått mycket av ett manligt ansikte i Central- och Östeuropa – tyvärr. Det gör att vi naturligtvis måste hänga i, och vi kan nog, som Urban Ahlin sade, kanske göra ännu mer. Men det löper som en röd tråd, och jag kan garantera Eva Zetterberg att jag är omgiven av mycket goda krafter som hela tiden vakar över detta i departementet om jag själv skulle fela.

Så till sysselsättningen. För att tillfredsställa Eva Zetterbergs merkantila intressen kan jag säga att återflödet av vårt Central- och Östeuropasamarbete är nästan hundra procentigt. Det ger naturligtvis sysselsättning i Sverige, och det är klart att vi kan räkna ut vad det innebär. Det finns alltså ett hundra procentigt återflöde, och det finns ett vänortssamarbete, som bara det också skapar mycket sysselsättning i Sverige. Slutligen har vi den nya Östersjömiljarden om 200 miljoner per år i fem år, som uteslutande är inriktad på näringslivsinsatser och sysselsättningsskapande åtgärder.

Anf. 133 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Om Pierre Schori vill tillfredsställa mitt merkantila intresse får han gärna gå litet vidare. Jag kräver inte något hundra procentigt återflöde till Sverige. Kravet handlar inte om det. Det handlar om att se vilka effekter projekten har för den svenska sysselsättningen och om att, när man jämför olika projekt, naturligtvis också kunna ta viss hänsyn till det. Det kan ju ändå inte vara något ont, tvärtom. Alla vill vi öka sysselsättningen i Sverige.

Vad gäller jämställdheten är det naturligtvis helt andra förutsättningar i Öst- och Centraleuropa än i Afrika. Men Pierre Schori tog själv upp hur de sociala klyftorna har ökat, hur levnadsstandarden har minskat i Öst- och Centraleuropa. Det är också många som vittnar om hur kvinnor har fått en försämrad position gentemot män. Därför finns det all anledning att lyfta upp detta och att – mer eller mindre sofistikerat – ha med det som ett klart delmål.

Sedan har vi kvar frågan om ambassaden i Minsk, Pierre Schori.

Prot. 1997/98:111

25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 134 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Jag är verkligen glad över det överväldigande gehör som motionen om barnens sociala utveckling i de här länderna har rönt. Skillnaden från förra året är faktiskt enorm, och man kan inte annat än glädja sig åt att vi så samstämmigt nu är klara över att någonting måste ske på det här området och över huvud taget på det sociala området.

Vi har hävdat att man här skulle behöva ett nytt huvudmål för samarbetet. Anledningen till det är framför allt att vi tycker att man inte tidigare har fäst tillräckligt stor vikt vid detta, även om man har haft som mål att den ekonomiska omvandlingen skall vara socialt hållbar och att det är en sådan omvandling man skall stödja.

Men jag är inte någon formalist. Även om vi står kvar vid vårt krav kan jag inse att det förhoppningsvis kan betyda samma sak och leda till samma resultat. Men nu vill jag kunna se resultat när vi träffas om ett år och granskar vad som har hänt på det här området. Jag vill verkligen se att det blir ökade insatser.

Jag är också glad över att man har talat så mycket om vänortssamarbete och kommunsamarbete. Jag tycker att det var ett väldigt intressant exempel från Haparanda, som gällde Narva och grannstaden. Jag skulle bara vilja veta en sak, och det är hur Pierre Schori ser på Sidas insatser när det gäller information för att stimulera fler svenskar att ta del i det här arbetet på alla olika nivåer. Jag vet att många redan gör det, men jag är säker på att många fler är villiga att göra det om man får tillräcklig information.

Anf. 135 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Vi slogs hårt för att inskriva, som en av riktlinjerna för Central- och Östeuropasamarbetet, en socialt hållbar ekonomisk omvandling. Jag kände då inget starkt stöd från kd. Men Inger Näslund var kanske inte närvarande när vi fick slåss mot kollegerna på den borgerliga kanten om detta.

Det var ju trevligt att det var en motion om barn i fjol. Men för oss har barnen funnits tidigare också. Det räcker ju med att läsa Bibeln, och det finns i Koranen också: Låt barnen komma till oss. Det har styrt vårt samarbete i högsta grad.

När det gäller information från Sida om vänortssamarbete vill jag säga att jag alltsedan det år då jag blev statsråd deltagit i en lång rad av konferenser om vänortssamarbete, i de baltiska staterna, i Ryssland och senast i Polen samt på många håll i Sverige. Det är liksom ingen hejd på vänortssamarbetet. Intresset är oerhört högt och behöver nästan inte stimuleras.

Anf. 136 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Intresset för barnen föddes inte förra året. Jag talade om att det var då som vi framförde de motionskrav om barnen i Östeuropa som nu har fått en sådan anslutning. I övrigt har vi från Kristdemokraterna intresserat oss för barnens situation både i vårt land och på annat håll under hela den tid som partiet har existerat. Också Bibeln har då betytt mycket för inspirationen, och det är roligt att den gör det även för Pierre Schori.

När det gäller Sidas information menar jag att det är väldigt bra att man har konferenser i de baltiska staterna och även här i Sverige, men det som jag här talar om är att väcka ett ytterligare intresse hos en bred allmänhet i Sverige. Även om det görs mycket, är det fråga om öar i hela det stora sociala sammanhang som finns och med tanke på de oerhörda behov som har lyfts fram för våra ögon. Än är alltså mycket ogjort, och jag skulle vilja se att mer av information nådde ut till en bred allmänhet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 maj.)

10 § En förnyad svensk Afrikapolitik inför 2000-talet

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU14

En förnyad svensk Afrikapolitik inför 2000-talet (skr. 1997/98:122)

Kammaren biföll talmannens hemställan om att ärendet fick avgöras efter endast *en* bordläggning.

Anf. 137 INGER KOCH (m):

Fru talman! En stor del av Afrikas befolkning lever i absolut fattigdom. Människorna får somna hungriga. Sjukdom, ohälsa och för tidig död är det normala i vardagen. I gårdagens TV-Rapport påminnes vi t.ex. om att 50 000 människor i södra Sudan riskerar att svälta ihjäl. Också många andra har tidigare tagit upp detta i samband med att vi debatterade FN och FN:s roll.

Men Afrika har resurser att föda alla dem som bor där. Det finns ingen biologisk eller fysisk orsak till denna misär. Torka, översvämningar och naturkatastrofer kan förklara kortvariga eller geografiskt avgränsade problem. Krig, kriser och etniska motsättningar är förklaringar i vissa länder.

Vanstyre är dock huvudorsaken till att fortfarande 200–300 miljoner människor inte får tillräckligt att äta varje dag. Utvecklingen hämmas av statsmakter som förvägrar sina medborgare friheten att utvecklas. Diskriminering på grund av ras, kön, ålder, tro eller ursprung skapar stora utvecklingshinder på många håll. Erfarenheten visar entydigt att sådana hinder kan undanröjas om människor tillåts utveckla företagsamhet och arbetsvilja.

På många håll i Afrika har fattigdomen tyvärr ökat. De stora förväntningarna i samband med självständigheten byttes i besvikelse och förtvivlan.

Denna negativa utveckling måste brytas. Det är inte afrikanerna det är fel på utan på den förda politiken. Den afrikanska socialismen och de föreställningar denna bygger på har haft särskilt allvarliga konsekvenser. Det handlar om länder som länge var beroende av en främmande statsmakt på andra sidan haven. Underkastelse och beroende av beslut utifrån och uppifrån kom att genomsyra samhällena.

Prot. 1997/98:111
25 maj

*Sveriges utvecklings-
samarbete med Cen-
tral- och Östeuropa*

*En förnyad svensk
Afrikapolitik inför
2000-talet*

Varje folk måste få utvecklas av egen kraft. Arbetsvilja och skaparkraft måste frigöras och de goda dygderna belönas. Flit, sparsamhet och företagande är de goda borgerliga dygder utan vilka inget samhälle kan utvecklas. Uppgiften för de afrikanska länderna är nu att drastiskt reducera statsmaktens förlamande roll. Huvuddelen av samhällsutvecklingen måste ske i det civila samhället och i företagsamheten.

Det finns stor anledning till optimism när det gäller möjligheterna att utrota fattigdomen, men då måste huvuddelen av de svenska insatserna koncentreras till Afrika söder om Sahara och länderna på Afrikas horn. Det är där fattigdomen är som störst och födelsetalen som högst.

Statsmakten måste koncentrera sig på de kärnuppgifter som endast den kan utföra. En viktig uppgift är att se till att alla barn och ungdomar, även alla flickor, får en grundläggande utbildning. All erfarenhet visar att utan detta kan inte fattigdomen avvecklas på bred front. En grundläggande hälsovård som når ut till alla har också hög prioritet. Sådana satsningar ger också snabba resultat, eftersom den utbredda sjukdomen och ohälsan är ett stort hinder för utvecklingen.

En annan viktig uppgift förutan vilken inget annat kan fungera gäller rättsstaten. Mänskliga rättigheter måste respekteras. Lagar måste finnas och följas. Diskriminering på grund av kön, ålder, ursprung, handikapp, religion eller politiska åsikter får inte förekomma. Det måste finnas system för att förhindra och bestraffa brott. Staten själv får inte begå brott genom övergrepp eller korruption.

Världsmarknaden växer i betydelse och omfattar alltfler länder på jordens alla kontinenter. Även länderna i Afrika kan integreras i världsmarknaden och därmed radikalt förbättra förutsättningarna för en snabb utrotning av fattigdomen.

Den europeiska unionen och Sverige har ett ansvar för att bistå Afrika i att utrota fattigdomen och för att främja en snabb utveckling som kan ge en god levnadsstandard för de afrikanska ländernas medborgare. En av de viktigaste uppgifterna är att främja ett öppet handelssystem och att snabbt ge dessa länder tillgång till en ökad världsmarknad. Därigenom kan också svaga länder integreras i världsekonomin med de viktiga impulser till utveckling som detta för med sig. Vi moderater har vid flera tillfällen poängterat att frihandeln är ett av de viktigaste bidrag som i-världen kan ge till utvecklingsländernas ansträngningar för att förbättra medborgarnas levnadsstandard.

Det öppna internationella handelssystemet och dess institutioner, främst WTO, IMF och Världsbanken, måste stödjas. Frihandel skall värnas och öppen eller dold protektionism motarbetas.

Sverige bör spela en mer aktiv roll i utformningen av EU:s bistånd inför nästa Loméförhandling.

FN och dess specialorgan har viktiga uppgifter för att främja internationellt samordnade insatser på utvecklingsområdet. Mathjälp vid svältkatastrofer, omhändertagande av flyktingar, samordnat utrotande av sjukdomar och gemensam normsättning är exempel på detta.

En särskilt viktig roll har Bretton Woods-institutionerna när det gäller att utforma utvecklingsstrategier och ge u-länderna stöd och hjälp för att skapa en hållbar ekonomisk utveckling.

Bistånd vid katastrofer är ofta av livsavgörande betydelse. En bättre samordning mellan de olika biståndsgivarna, så att den gemensamma

insatsen får den bästa effekten, är nödvändig. Ökad beredskap till snabba insatser och bättre samordning och planering för avveckling när insatserna inte längre behövs är en väsentlig del av katastrofbiståndet. Särskild varsamhet bör iaktas med långvarigt livsmedelsbistånd, så att inte landets egen produktionsförmåga slås ut.

Fria och frivilliga organisationer gör goda insatser, särskilt vad gäller kunskapsöverföring. Det är bra att regeringen i sin skrivelse uppmärksammat de många insatser som görs av dessa organisationer. Personligt engagemang, egna arbetsinsatser och lokal erfarenhet gör att ett sådant bistånd har en större betydelse än den formella ekonomiska volymen. Genom dessa organisationer når vi direkt ut till de behövande befolkningarna utan att gå omvägar över statsapparaten. De har också ofta det folkliga stöd här hemma som är viktigt för biståndsviljan. En större del av insatserna bör därför slussas denna väg.

Samtidigt är det viktigt att de fria organisationerna verkligen behåller sin karaktär. Kravet på egeninsatser måste finnas kvar, så att organisationerna inte riskerar att omvandlas till en förtäckt statsfinansierad biståndsbyråkrati. För traditionella ideellt präglade organisationer är detta normalt inget problem. Det vore däremot olyckligt om särskilda organisationer bildades i syfte att leva på statliga biståndsmedel.

Skuldavskrivningar är befogade i lägen där en demokratisering har skett och en ny utvecklingsvänlig regim har tagit över efter tidigare förtryck och utvecklingshinder. Vid sådana systemskiften kan en ny utvecklingsinriktning slippa bära på alltför kraftiga bördor av det förgångnas misstag.

Men skuldavskrivning kan vara problematisk. Den kan ge utrymme för en ny upplåning som snarare kan riskera att förstärka utvecklingshindren. Kraftig upplåning kan vara befogad i ett skede med omfattande investeringar. Huvuddelen av en sådan upplåning bör dock ske privat på kommersiella villkor, och inte av statsmakten. Undantag får dock göras för den typ av satsningar på infrastruktur som statsmakten måste svara för.

Biståndet till statsmakten bör behandlas med särskilt stor varsamhet. Vi moderater har tidigare sagt att de uthålliga biståndsflödena till ett u-lands statsmakt inte bör överstiga 10 % av BNP. Inom denna ram ryms både satsningar på en grundutbildning och på en grundläggande hälsovård för alla. Den samlade offentliga konsumtionen i ett fattigt u-land under stark tillväxt ligger erfarenhetsmässigt just kring 10 %.

Kunskapsutbyte bör kunna ske också med andra länder än enbart Sverige. För många u-länder finns det större erfarenhet att hämta från andra framgångsrika u-länder. Vi anser att ett triangelsamarbete mellan Sverige, ett afrikanskt land och framgångsrika f.d. u-länder som t.ex. Taiwan bör prövas.

Särskilda insatser kan också behövas när det gäller hiv/aids. I vissa regioner kan detta närmast vara att betrakta som ett preventivt katastrofbistånd. Sverige, EU och resten av den utvecklade världen har här ett stort ansvar.

Vi anser att systemet med landramar bör avvecklas till förmån för avtalsbundet samarbete. Avtalen bör innehålla strikta villkor när det gäller korruption, redovisning och effektivitet. Det får inte hända att bistånd i praktiken gynnar korruption genom släpphänt hanterande. Från vissa håll

kommer alarmerande rapporter om just detta, inte minst vad det gäller importstödet.

Noggranna rapporter om läget för mänskliga rättigheter och demokrati i Sveriges samarbetsländer är något som vi moderater länge krävt. Dessa rapporter bör utarbetas årligen och redovisas i samband med beslut om biståndssamarbete eller senast i samband med att budgetpropositionen avlämnas. Bistånd får inte utbetalas till statsmakter som grovt och systematiskt kränker mänskliga rättigheter och utövar förtryck mot sina medborgare. Enskilda organisationer får i sådana länder vara förmedlare av vårt bistånd.

Bistånd skall vara effektivt. S.k. utgiftsmål, där måluppfyllelsen består i att anslagna medel utbetalas, leder sällan till detta. Utgiftsmål frestar också till att fylla ramanslagen med irrelevanta eller för biståndet artfrämmande inslag. Själva biståndets idé – hjälp till självhjälp – innebär också att biståndet successivt skall fasas ut när fattigdomen utrotas. Det övergripande målet skall vara att utrota fattigdomen.

Det gäller att i stället skapa effektmål, t.ex. ett minskat antal fattiga, antalet flickor som fått grundläggande utbildning eller antalet hushåll som fått rent vatten. Man skall kunna mäta vad man gör. Världsbanken och UNDP övergår nu till sådana mål. Vi vidhåller i detta sammanhang vårt mångåriga krav på ett från Sida fristående utvärderingsinstitut.

Fru talman! Utrikesdepartementet har det sammanhållna ansvaret för relationerna till samarbetsländerna och till internationella organisationer och bör därför svara för den centrala funktionen för utvecklingsarbetet.

För all framgångsrik verksamhet krävs förtrogenhet med de villkor under vilka verksamheten sker. Att i en i-landsmiljö bestämma inriktningen på biståndet är erfarenhetsmässigt svårt. Därför anser vi att en särskild utvecklingsenhet med inriktning på fattigdomsavveckling, mänskliga rättigheter och demokratiutveckling förläggs till södra Afrika, där huvuddelen av de svenska biståndsinsatserna sker. Därigenom kan verksamheten utformas i den afrikanska miljön.

Vi anser också att det programinriktade biståndet successivt bör koncentreras på Afrika, medan bistånd till andra delar av världen främst bör ske genom det multilaterala systemet och via EU. Den statliga egenregi-verksamheten i biståndsarbetet bör ersättas av projektupphandling. Därmed undviks en fast och oflexibel statlig biståndsbyråkrati.

UD måste inom ramen för en ny organisation ta ett mer övergripande ansvar för den långsiktiga utvecklingen av den samlade politiken gentemot de enskilda länderna. Det gäller såväl själva utvecklingssamarbetet som den lokala uppföljningen. Ambassadernas roll i sammanhanget behöver utredas inom ramen för en totalöversyn av våra utlandsmyndigheters struktur och arbetssätt. En effektiv extern revision av såväl UD:s som Sidas verksamhet och ekonomi är också nödvändig utöver den interna kontrollverksamhet som nu förekommer.

Samverkan mellan biståndsgivarna är dålig. För svensk del handlar det om samverkan med Bretton Woods-institutionerna, med EU:s biståndsorgan, med de olika FN-organen och med de andra nordiska ländernas biståndsmyndigheter. Sverige bör därför snarast ta initiativ till en bättre samverkan och ett gemensamt planeringsorgan, kanske i Världsbankens regi. För de enskilda mottagarländerna måste det kännas som en

befrielse att ha en eller ett par avtalsparter att förhandla med – inte hundratalet.

Detta, fru talman, är moderaternas förslag till förbättringar när det gäller en förnyad Afrikapolitik inför 2000-talet. Jag yrkar bifall till reservation nr 1, men stöder naturligtvis alla övriga reservationer där moderata namn förekommer.

(forts.)

Prot. 1997/98:111

25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.55 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

10 § (forts.) En förnyad svensk Afrikapolitik inför 2000-talet (UU14)

Anf. 138 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Statsrådet Pierre Schori är inte här just nu, men jag förstod av hans tidigare inlägg att han ändå lyssnar. Jag tänkte därför vända mig till statsrådet. Han har verkligen satt utrikesutskottet i arbete den här våren. Det här är det tredje betänkande vi diskuterar; det kommer två till efteråt och ytterligare två i veckan. Det blir sju betänkanden. Många av de skrivelser och propositioner som statsrådet har presenterat är mycket bra, och vi välkomnar dem. Det är bra texter och det är bra förslag, så det är inte det jag gnäller på. Det är mera att det har varit litet kämpigt att hålla allt flytande, så att säga.

Med det sagt skall jag komma in på det betänkande vi nu diskuterar, UU14, *En förnyad svensk Afrikapolitik inför 2000-talet*.

”Förfärliga mänskliga tragedier har drabbat Afrika under det senaste decenniet. Varken FN, världssamfundet eller Afrikas ledare kan avsäga sig ansvaret för krigen. Visst har historien betydelse, men allt fler afrikaner erkänner att de måste se bortom kolonialismen för att finna lösningar på sina konflikter. Den tid är förbi då ansvaret för att nå förändring kunde skjutas över på andra.”

Dessa ord inleder en debattartikel som generalsekreterare Kofi Annan skrev i Dagens Nyheter den 7 maj i år. Jag tänkte ta hans ord som utgångspunkt för mitt anförande om Afrika. Jag tycker nämligen att det han för fram i sin artikel – afrikanernas egen roll och eget ansvar för situationen i Afrika – är mycket bra tankar som ligger i linje med det betänkande vi diskuterar i dag.

Väldigt länge har man, precis som Kofi Annan säger, skyllt på kolonialismen. Och visst – kolonialismen har gjort mycket ont i Afrika. Man drog i Europa upp kartlinjer och gränser. Man tog linjaler, följde longituder och latituder och brydde sig inte ett dugg om hur man delade på män-

*Fel! Okänt
växelargument.*

niskor och folk och förde ihop folk som inte hörde ihop. Detta har naturligtvis varit Afrikas gissel i decennier: att man delat på människor, fört ihop folkslag som inte har någon gemensam tradition och inget gemensamt språk. Detta har varit en kräftsvulst i det afrikanska samhället, och det lever fortfarande kvar i dag.

Första gången jag upptäckte detta i realiteten var på 60-talet, när jag själv arbetade i Afrika. Jag mötte då lärare som ville diskutera demokrati. De visste inte vad demokrati var. Vi satt vid lägereldarna ute i bushen och diskuterade, och jag försökte ge en bild av vad svensk demokrati är, vad allmän rösträtt är och vad det betyder att kunna stå och tala på torget och säga vad man önskar. Det var en omöjlighet. Det var förbjudet. Det var en diktaturstat. Jag fick ibland åka till polisstationen och försöka tala ut mina lärare därför att de hade spritt pamfletter – politiska pamfletter.

Det fanns en demokratidröm, och man trodde att man var framme vid den drömmen när förändringens vind, självständigheten, svepte över Afrika. Man trodde att nu är vi framme. Men det blev ett bakslag. Den ena staten efter den andra som hade nått sin självständighet och där kolonialländerna hade dragit sig tillbaka blev enpartistater – diktaturstater. Jag kan räkna upp nästan alla – Tanzania, Kenya, Zambia, Moçambique, ja, vad du vill. Det blev *ett* val, men inget mer. Och problemet fanns kvar.

Jag tror att det mycket berodde på att det var en stor nesa att förlora ett val. Man vågade inte gå ut och möta folket i ett fritt val. Man var rädd att man skulle förlora makten. Men jag tror inte att det bara var fråga om att förlora inflytande och makt, utan det var också att man förlorade ansiktet. Det ingick liksom inte i den afrikanska traditionen att först stå som en hyllad ledare och sedan gå tillbaka och bli en som inte längre var ledare.

Jag tycker att oppositionens roll är viktig att inplantera, inte minst när man diskuterar Afrika. Jag tycker att det har ett fint symbolvärde när man byter stafettpinne efter ett presidentval i USA. Den avgående presidenten finns på podiet, den som har förlorat finns på podiet och den tillträdande presidenten finns på podiet, och så svärs eden. Det är en symbolisk handling, men den visar också att man accepterar valnederlaget. Stafettpinnen går vidare till en annan, och förloraren får chansen om fyra år igen. Detta måste genomsyra en demokrati, och det har det inte gjort i Afrika. Oppositionens roll är alltså otroligt viktig.

Just detta tar Kofi Annan upp i sin artikel. Han skriver: ”– – mer än tre decennier efter det att de afrikanska länderna fått sin självständighet erkänner allt fler afrikaner att kontinenten måste se bortom sitt koloniala förgångna för att finna orsakerna till och lösningarna på dagens konflikter.

I alltför många fall har det självständiga styret karaktäriserats av en ’vinnaren tar allt’-politik, där en valseger har inneburit total kontroll över nationens rikedomar och resurser.”

Jag tror som sagt att detta har varit ett gissel, och är så fortfarande i många fall.

När vi nu diskuterar betänkandet, den proposition som ligger till grund för detta och den utredning, *Partnerskap med Afrika*, som man kan säga var ursprungstexten till betänkandet är det ett nytt tänkande som skall komma in i bilden. Det skall inte vara bistånd *till* någon, utan det skall vara partnerskap och samarbete *med* någon. Detta presenteras

*Fel! Okänt
växelargument.*

kanske som en nyhet, men jag tycker egentligen inte att det är någon sådan. Detta har förekommit hela tiden, fast på olika plan. Enskilda organisationer av olika kulörer har arbetat just efter dessa metoder – med partnerskap, med en partner i det andra landet och med ett fruktbart utbyte. Det är detta som nu kommer att genomsyra även den här delen av biståndspolitiken – eller utvecklingssamarbetet, som vi hellre vill säga. Det gäller att arbeta med delaktighet med en jämbördig part.

Att tala om en jämbördig part är kanske ändå litet felaktigt. Den ene parten sitter ju på pengarna och den andre parten är beroende av dessa pengar, så redan där har man ett ojämlikt förhållande. Men det gäller att presentera och diskutera utvecklingsproblemen och på något sätt lägga dem i mottagarens knä. Sedan kan man ge support och stöd på olika sätt finansiellt.

Därför välkomnar jag verkligen de tankegångar som finns i propositionen och i betänkandet.

Det finns dock några reservationer, och jag vill kort nämna en av dem, nämligen reservation nr 6 som rör MAI-avtalet. MAI-avtalet, det multilaterala avtalet om investeringar, går så som det har hanterats litet på tvärs med hela partnerskapstanken. Här har de rika länderna, OECD-länderna, förhandlat om ett investeringsavtal man skulle ingå i utan att ta med de länder, framför allt utvecklingsländer, som skulle vara föremål för dessa investeringar. Det har man missat, tycker jag och många med mig. Man har så att säga inte dragit in de parterna i processen. Det är en tankeställare för regeringen och har blivit så också, såvitt jag förstår, därför att det som sagt går litet på tvärs med hela det här betänkandet om partnerskap.

Men det finns tid att rätta till detta. Vi har i den här reservationen tagit upp just önskemål om att det skall bli ett öppnare förhållande när man diskuterar detta, och jag tror att det är på gång.

Jag yrkar bifall till reservation nr 6.

Jag sade att partnerskapet bygger på jämbördiga parter, men det är inte riktigt sant. Här vill jag slutligen nämna pengarna. Det är klart att den signal som har gått ut, att vi skär i biståndet, att vi har gett upp enprocentsmålet och att vi nu ligger på 0,7 % har varit en signal från den rika världen som inte är bra. Det är inte bara Sverige som har gjort detta, utan även många andra länder. Inger Koch kallade enprocentsmålet för ett utgiftsmål. Jag tycker att det är fel beteckning. Det är inte ett utgiftsmål. Det är inte så att man måste pumpa ut de här pengarna. Tanken är att vi i den här delen av världen sitter på så stora resurser att vi borde kunna ha råd med 1 % av bruttonationalinkomsten och behålla 99 % själva. Men det hade vi inte. Vi måste ha 99,3 och 0,7 hade vi råd med, trodde vi. Det tror jag är fel politik.

Anf. 139 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! ”Det finns en osynlig skugga som vilar över allt bistånd. Och det är att västvärlden inte vill förlora kontrollen. Man talar fagert om ’mottagaransvar’ och ’partnership’. Men lyser man igenom orden så hittar man ändå de kontrollerande strukturerna. Fortfarande hänger en osynlig kedja runt Afrikas hals. I den europeiska överklassens medvetande är Afrika fortfarande underlägset: en kolonikontinent.”

*Fel! Okänt
växelargument.*

Så hårt uttalar sig författaren Henning Mankell i Södra Afrika-nytt när han, som lever större delen av året i Moçambique, får frågan vilka insatser han anser vara mest betydelsefulla i Moçambique och hur man skall se på frågan om partnerskap. Det är hårda ord.

Vi är ändå många som har följt processen från bistånd, från det att Sverige ensidigt har diskuterat hur man skall kunna hjälpa länder, till att försöka etablera ett mer jämbördigt förhållande. Partnerskapsidén har förankrats genom seminarium, genom många kontakter med afrikaner, där man först diskuterat en utredning innan det resulterat i den skrivelse som vi nu behandlar.

Jag tror att det är helt klart att vi från riksdagens sida, alla partier, stöder tanken på att utveckla partnerskapet, samtidigt som vi ser komplikationerna; vem har pengarna? Den som har pengarna har för det mesta avgörandet.

Vi diskuterar partnerskap och hur Sverige har lagt fram en policy för Afrikaarbetet. Det är mycket bra att man inte längre begränsar sig till rena biståndsfrågor, eftersom vi alla vet att ett partnerskap och den framtida Afrikapolitiken från svensk sida inte alls bara berör biståndet.

Det här är den första skrivelse vi fått som behandlar politiken för våra relationer till en viss kontinent. Vi vet att det har aviserats en skrivelse som handlar om förhållandet till Asien. Jag ser naturligtvis också fram emot motsvarande vad gäller Latinamerika.

I det här betänkandet diskuterar vi Sveriges Afrikapolitik. Flera av oss tycker faktiskt att det saknas en del i skrivelsen och i betänkandet. K-G Biörsmark har varit inne på några av de frågorna. Jag vill bara hastigt nämna enprocentsmålet. Vi i de partier som anser att det skall finnas ett enprocentsmål upprepar envist att det är möjligt att uppnå det inom ett par års tid. Vi har lagt fram förslag om hur det skall kunna gå till på ett par års sikt. Vi tycker att det regeringen presterat hittills genom att avisera en höjning till 0,72 % eller eventuellt 0,73 % är rätt pinsamt för Sverige, särskilt med tanke på hur ekonomin har förbättrats och att andra typer av förbättringar för människor i Sverige har utlovats. Men höjningen på biståndet är mycket blygsam.

Men som jag sade handlar det inte bara om bistånd. Det handlar i högsta grad om olika former av handelsavtal och hur man skall befrämja investeringarna. MAI-avtalet har här i riksdagen varit föremål för flera debatter, och det kommer sannolikt att bli det för ännu fler, eftersom det avtal som var på gång tack och lov inte gick igenom. Det hade varit mycket märkligt och skrämmande om det avtal som förelåg hade gått igenom. Det är viktigt att ett avtal kommer till stånd, men att det blir på villkor som faktiskt befrämjar de fattiga länderna, som gör att deras inflytande över sin egen situation och eventuella investeringar också ökar och ger möjlighet till ett verkligt inflytande.

En annan fråga som finns med i det här betänkandet gäller de stora skulder och bristen på skuldavskrivningar som i högsta grad har präglat Afrika som kontinent. De flesta länderna har under lång tid verkligen lidit under oket av stora skulder. I flera länder – jag kan bara nämna Tanzania som ett sådant exempel, som utskottet besökte i augusti 1996 – går en stor del av statens inkomster till att betala skulder. Om man jämför med kostnaderna för utbildning och hälsovård ser man att betalningen av skulderna tar mer. Det kan knappast vara rimligt.

I betänkandet diskuteras också strukturanpassningsåtgärderna, som vi vet också har vållat stora problem i Afrika. Det är nödvändigt med stora politiska förändringar och att reformer genomförs. Men det sätt som strukturanpassningsåtgärderna har genomförts på har på många håll i Afrika varit mycket destruktiva. Det är först på senare tid som man från Världsbankens, IMF:s, sida har börjat inse att man inte kan genomdriva dem på det sättet, definitivt inte utan att diskutera och ha ett samarbete, ett partnerskap, om vilka reformer som skall genomföras.

Jag vill också peka på något som gäller biståndet som har förvånat mig och Vänsterpartiet mycket. Det är att Guinea Bissau, som är ett av världens absolut fattigaste länder, där Sverige under många år har varit engagerat i bistånd, nu så att säga tonas ned. Man tonar ut biståndet till Guinea Bissau. Det tycker jag är mycket beklagligt, eftersom behoven finns kvar. Det är helt klart att Sverige har en positiv roll att spela i landet. Det går stick i stäv med idéerna om att motarbeta och minska fattigdomen. Guinea Bissau är ett utmärkt exempel på ett land där fattigdomen bör minska och där det skulle ha stor betydelse.

Något som inte har lyfts fram tillräckligt i vare sig skrivelsen eller betänkandet är att över huvud taget stärka relationerna mellan Afrika och Sverige. Där pekas på vänortssamarbete. Men frågan är inte utvecklad i betänkandet och definitivt inte i skrivelsen från regeringen.

Det ärende som behandlades innan detta ärende om Afrikapolitiken gällde Öst- och Centraleuropa och samarbetet mellan Sverige och länderna i den regionen. Pierre Schori talade om att det samarbetet inte behövde stimuleras ytterligare eftersom det är så blomstrande. Men samarbetet med Afrika behöver stimuleras. Det vänortssamarbete som finns är oerhört befrämjande. Ungdomar, idrottsorganisationer och kulturella organisationer får kontakt med varandra och lär av varandra. Det har stor betydelse att det inte är fråga om att vi kommer till de afrikanska länderna och skall lära ut vårt kunnande – en ensidig process. Vi har oerhört mycket att lära och ta till oss.

Det sker en hel del på det här området. Helt nyligen hade Folkens museum en oerhört fin utställning om Saharas grottfolk. Den typen av handlingar betyder mycket, dvs. att visa upp vad Afrika har att lära oss av historia och kultur och inte bara visa Afrika som en kontinent där människor svälter och lider ont.

Det finns mycket att säga om det kulturella utbytet. Jag vill återigen citera Henning Mankell: ”Jag talar alltså om nödvändigheten att ge ett kraftfullt och villkorslöst stöd till utbyggnad av olika intellektuella centra i ett land som Moçambique. Det handlar naturligtvis om allt från stöd till ABC-böcker som till Universitetet. Men lika mycket om att skapa grund för framväxten av egna intellektuella forskningscentra. Där afrikanska kan ställa frågorna själva och ha resurser att söka sig fram till de rätta – egna – svaren. Där de dessutom kan utveckla sina egna metoder.”

Henning Mankell pekar på att partnerskapet inte bara kan innebära bistånd för utbildning, hälsa och handel. Det handlar i allra högsta grad om att stärka de kulturella banden.

K-G Biörsmark citerade en artikel som Kofi Annan har skrivit i Dagens Nyheter. Det finns en annan intressant skrift som Kofi Annan är författare till. Det är en rapport som lades fram i säkerhetsrådet i april. Den handlar om orsakerna till konflikter och hur man skall befrämja en

**Fel! Okänt
växelargument.**

varaktig fred och hållbar utveckling i Afrika. Jag tror att en hel del av det som återges i artikeln i Dagens Nyheter är hämtad ur den rapporten.

K-G Biörsmark pekade på de problem som Kofi Annan ville lyfta fram och hur ansvaret skall fördelas. Jag tror att vi har mycket att lära av rapporten där Kofi Annan pekar på hur vi skall gå vidare och vem som skall ta ansvar för vad. Han har där delat upp ansvaret. Jag delger ur den rapporten. Han visar på tre områden där Afrika självt måste ta ansvar.

För det första måste Afrika demonstrera sin vilja att förlita sig på politiska snarare än militära lösningar på problem.

För det andra måste Afrika ha viljan att regera på ett bra sätt på allvar – *good governance*. Respekt för mänskliga rättigheter, lag och rättssäkerhet måste förmedlas. Demokratiseringen måste stärkas. Genomskinlighet och kapacitet i den offentliga administrationen måste befrämmas.

För det tredje måste Afrika agera och lyssna till de olika reformer som behövs för att befrämja ekonomisk tillväxt. Det är Afrika som bär ansvaret för sin egen utveckling.

Kofi Annan går sedan vidare till vad det internationella samfundet kan göra och vad FN gör. Han har även där klara och konkreta förslag. Han pekar där på den politiska viljan att agera och på hur nödvändigt det är att investera för att få fram resurser. Han pekar på att det behövs nya fonder för olika investeringar och på hur världen inte har gett de resurser som behövs till Afrika. Han talar om skuldavskrivningar. Han pekar på betydelsen av att säkerhetsrådet vartannat år återkommer till att diskutera vilka ansträngningar som har gjorts och på vilka nödvändiga handlingar som krävs framöver.

Därför är det av största vikt att rapporten finns med i vårt fortsatta arbete för att se just hur vi skall kunna stödja att afrikanerna tar eget ansvar men också vad andra organisationer och länder kan bidra till.

Jag vill avsluta med vad Kofi Annan avslutar sin rapport med. Han säger att tiden för länge sedan har passerat när någon kunde åberopa okunnighet om vad som händer i Afrika eller vad som krävs för att uppnå framgång. Tiden har också passerat när ansvaret för att åstadkomma förändringar skulle kunna skiftas över till andra axlar. Det är ett ansvar som vi alla måste möta. FN står redo att spela sin roll. Det måste även världen och Afrika göra.

De orden bör vara vägledande, inte bara för behandlingen av det här betänkandet, utan över huvud taget för svensk Afrikapolitik framöver.

Fru talman! K-G Biörsmark har redan yrkat bifall till reservation 6 om MAI-avtalet som vi står bakom. Jag står naturligtvis bakom de reservationer och särskilda yttranden där Vänsterpartiet är med, men jag yrkar också bifall till reservation 4 som handlar om policyansvar vad gäller Världsbanken. Sverige bör ha ett sammanhållet ansvar, och det skall ligga på UD – inte Finansdepartementet.

Anf. 140 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Fru talman! När man läser skrivelsen *En förnyad svensk Afrikapolitik* får man ett starkt intryck av att man verkligen vill förändra sitt bistånd med hjälp av ett partnerskap. Man vill göra ett gott arbete i demokratisk anda. Man vill ha en ny attityd till arbetet och till människorna som deltar i utvecklingssamarbetet. Man vill ha ett partnerskap med lika inflytande för båda, där båda är jämlika.

Här kan jag inte låta bli att fråga mig om vårt land är en bra förebild för vår partner. Vi menar att vi måste granska vår egen samhällsutveckling noga, vår livsstil och vårt konsumtionsmönster. Vi landar i att det är vårt partnerland som borde bli vår förebild.

FN:s senaste rapport om mänsklig utveckling talar ett dystert språk om Afrika. Av de 15 länder som hamnar längst ned i statistiken finns 14 i Afrika. I Burkina Faso – som ligger på femte plats från slutet – är medellivslängden inte mer än 47 ½ år och läskunnigheten inte mer än 18 %. Medan den ekonomiska tillväxten under de senaste tio åren har ökat i ett flertal utvecklingsländer, framför allt i Asien, är den i Afrika lägre än vad den var i början av 1980-talet.

En mycket dålig prisutveckling på afrikanska råvaror och en i det närmaste obetalbar skuldbörda är bakomliggande orsaker. Den dåliga ekonomin och de obetalda skulderna har lett till att ekonomiska åtstramningsprogram har genomförts med prisökningar, devalveringar, privatiseringar och en minskad offentlig sektor. För de allra fattigaste länderna innebär en minskad offentlig sektor att levnadskostnaderna har höjts, samtidigt som samhällets sociala omsorg minskar.

Enligt skrivelsen betyder partnerskap inte enbart relationer mellan regeringar och statliga organ. Ett viktigt element i politiken är att främja handel och investeringar mellan Sverige och Afrika. Svenskt näringsliv har mycket att vinna på ökad export och import, på större investeringar och på att utnyttja den potential som finns på många afrikanska marknader. Detta står skrivet i inledningskapitlet. I avslutningskapitlet talar man om ökad ekonomisk integration och att ett allt snabbare och mer välutvecklat varuutbyte mellan länder på sikt kan skapa nya marknader. I dag utgör Afrika en liten marknad, men investeringar på senare tid, som Volvos i Botswana och Telias i Uganda, åskådliggör att det finns nya möjligheter.

Miljöpartiet har här i kammaren ofta talat om en rättvis handel och rättvisa handelsavtal. Många av oss känner säkert till den rättvisemärkning som finns på kaffe och te i svenska livsmedelsaffärer. Dessa produkter marknadsförs i många länder av kyrkans organisationer. Nu börjar också andra företag visa intresse för produkter av det här slaget. Mercedes-Benz köper t.ex. rättvisemärkta nackkuddar från Amazonas till sina bilar. I Amazonas tillverkar man sådana av kokosfibrer och naturgummi. Det talas om att både Scania och Volvo är intresserade av denna sorts handel. Volvo finns ju också i Afrika, så man kanske kunde tänka sig något liknande där.

Afrika har i många år varit ett biståndsområde för Sverige. Det är alldeles givet att näringslivet har stor betydelse om man skall lösa fattigdomsproblemet. I regeringens skrivelse om den nya Afrikapolitiken är det ändå den vanliga, konventionella tillväxten som man hoppas kunna fördubbla. Miljöpartiet menar att man som utgångspunkt för det nya partnerskapet skulle ha bemödat sig om en ny, en förändrad utvecklingsmodell.

Afrikanska länder är inte så fast i ett konsumtionssamhälle av den modell som vi har i västländerna och som vi nu själva gör det bästa för att förändra så att det skall bli litet bättre och litet mer uthärdligt. Om vi inte är försiktiga finns risken att våra partnerskapsländer tvingas överge ett samhälle som till stor del fortfarande är ett kretsloppssamhälle för att i stället få något som ger kortsiktiga ekonomiska och materiella fördelar.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Detta kan komma att sluta hårt, kanske genom att deras naturresurser utarmas, naturresurser som ännu i rätt hög grad är outnyttjade och orörda.

Om man inte ser upp kanske samarbetspartnern blir beroende av fossila bränslen, vilket tidigare inte har varit fallet, eller blir beroende av konstgödsel och bekämpningsmedelsimport. Detta är inte rätt. Sådant har skapat problem i Europa – vi behöver bara se på vilka problem vi har fått i Östersjöområdet. Även stora delar av USA har problem av det här slaget.

Det hade varit intressant om man gjort något försök t.ex. med rättvis handel i något afrikanskt land i ett samhälle av lämplig storlek. Det finns flera modeller för detta. Jag skall här nämna en, som kommer från Sydafrika. Jag refererar här vad som har skrivits om hur man lägger upp ett sådant här koncept.

Grundprincipen är direkt handel med primärproducenten. Vissa produkter, t.ex. te, odlas på plantager, och teplockare är alltid arbetskraft som är beroende av plantageägarens villkor. Detsamma gäller även varor som bomull, såsom ekobomull av olika slag. Det finns arbetskraft i de lokala industrierna i ursprungslandet. I det här fallet har Efta ingått avtal med både ägaren och representanter för arbetarna, och arbetarna har garanterats inflytande över sina arbetsförhållanden och en rad saker som vi är vana vid här i Sverige men som man inte är van vid där.

Vid handel med rättvisa villkor är priset på produkterna den kritiska frågan. Priset på produkter från tredje världen sätts ofta på helt andra marknader än i ursprungslandet, och de har knappast något att göra med produktionskostnader. De har heller inget att göra med bondens levnadsvillkor eller sociala förhållanden, vilket en handel med rättvisa villkor vill ta hänsyn till. Världsmarknadspriserna är minimipriser. De är föremål för spekulationer, ändras på ett nyckfullt sätt och förhindrar en långsiktig planering från producentens sida.

Inom rörelsen för rättvis handel försöker man alltid betala producenten rätt pris. Priset baserar sig på en genomsnittlig produktionskostnad och levnadsomkostnad i respektive land. Dessutom skall vissa investeringar och produktionsförbättringar ingå i minimipriset. Ovanpå minimipriset finns ett merpris för ekologisk odling. Minst 60 % av det pris som man har bestämt i god tid i förväg betalas i förskott, och man upprättar ett långsiktigt avtal på minst ett år i taget.

Att sätta pris är alltså svårt, eftersom det alltid måste bygga på en marknadsacceptans. Ett rättvist pris, hur rättvist det än är, hjälper inte producenten om det är så högt att ingen köper varan. Allt bygger till stor del på hur informerad konsumenten är om produktens ekologiska och sociala innehåll.

Den lilla skrivelse jag har slutar med konstaterandet: Vi måste lära konsumenterna att känna den bittra smaken av exploatering när de väljer livsmedel som är för billiga i stället för att välja ett rättvist livsmedel oavsett priset.

I regeringens skrivelse nämns också att Världsbanken har gjort många felsatsningar i Afrika. Satsningarna gjordes i staternas egen regi. De var orealistiska, de var storskaliga, och de präglades av bankens övertag över de fattiga låntagande länderna. Länderna blev svårt skuldsatta, något som vi redan har hört här i dag. Skuldsanering är därför ett måste.

Ett hinder för utvecklingen är den stora fattigdomen. Detta framkom tydligt när regeringens fattigdomsskrivelse debatterades i kammaren för ett tag sedan. Ett annat hinder är den osäkra politiska situationen.

Svälten i Sudan, som vi också har talat om i dag, förstärkt av kriget, omöjliggör satsningar och utveckling i landet över huvud taget, eftersom den primära produktionen, dvs. jordbruket, har fått grödorna förstörda av kringströvande militära styrkor. Det värsta lidandet drabbar barn, som svälter. Också detta har nämnts här i dag. I många fall är det bara en humanitär insats som gäller.

Regeringens nya Afrikapolitik är förändrad vad gäller demokratisk inriktning, mänsklig hänsyn, jämställdhet och en fokusering på den sociala delen av samhället, på omsorg, på vård, på institutioner och på utbildning. Det man menar med partnerskap är att det skall vara en relation som baseras på jämlikhet och ömsesidighet, men helt nytt är detta inte. Det verkar som om Sverige har varit på väg dit länge, och för oss som har sett en del av det svenska biståndet verkar det inte nytt.

Vad gäller själva basen, det grundläggande innehållet och metoderna, hade jag önskat att Riokonferensens idéer om kretsloppssamhället hade fått större genomslagskraft, att kretsloppssamhällets nödvändighet hade fått styra utvecklingssamarbetet och att en radikal modell för ett sådant samhälle hade fått bli grund för åtminstone något av de projekt som vi nu startar. Jag hade önskat ett projekt som inte liknar det västerländska konsumtionssamhället med dess svåra miljöproblem, som vi ju hela tiden försöker komma till rätta med. Det borde inte vara konstigare att starta ett projekt av det slaget än vad det en gång var att starta de första ekobyarna i Sverige.

Jag yrkar bifall till reservation 8. Jag vill också uttala mitt stöd för reservationen om MAI-avtalet. Jag hoppas att det inte är fråga om en bordläggning utan att det verkligen är fråga om en återremiss för en ordentlig omarbetning, så att inte investeraren får det starka skydd som han nu har i avtalet. Det är ett skydd som är mycket starkare än det som mottagarlandet och dess arbetstagare har, de som i sin tur verkligen behöver skydd mot storföretag och internationella investerare, som inte alltid har ett vackert samvete.

Anf. 141 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Jag skall först be att få yrka bifall till reservationerna 3 och 5. Vi står också bakom reservationerna 4 och 6, men det har redan tidigare yrkats bifall till dessa.

Under några år har nyhetsrapporteringen från Afrika innehållit många element av katastrof, folkmord, konflikter, krig och förödelse, vilket har orsakat sorg och nedslagenhet i alla Afrikavänners hjärtan. Medan världshandeln har ökat med över 100 % och u-ländernas utrikeshandel med 129 % under tidsperioden 1980–1994, har Afrikas handel under samma period minskat med 7 %. Siffrorna för Afrikas andel av världshandeln men också av utrikeshandeln har minskat under de senaste decennierna.

Det finns olika förklaringar till dessa siffror. Man kan tala om diskriminering av utrikeshandeln, en högre grad av protektionism än i resten av världen men också om handelshinder på i-landsmarknaderna. Naturligtvis har också dessa krig, katastrofer och den förödelse som jag talat om,

*Fel! Okänt
växelargument.*

parat med bristande förmåga från de styrande att utnyttja de möjligheter som stått till buds samt korruption och egennytta från de inhemska regeringarnas sida, spelat stor roll för en negativ utveckling.

Efter delvis förlorade decennier i flera afrikanska länder finns det nu tecken på en utveckling som sakta börjar gå i rätt riktning. Därför är det helt rätt att omvärlden försöker att stärka de positiva tendenserna. I givarsamhället i stort är nu partnerskap det stora inneordet. Det är inte bara i Sverige vi tagit in det ordet. Jag vill inte på något sätt ironisera över det nyvaknade och kanske också något yrvakna intresset för just begreppet partnerskap. Det kanske ändå kan äga sitt intresse att påminna om att till stor del aktualiserades det innehåll begreppet partnerskap har redan på 60-talet, när de organisationer som sedan länge arbetat i afrikanska länder med utvecklingssamarbete i form av katastrofhjälp, skolarbete och sjukvård insåg att när länderna höll på att frigöra sig från kolonialmakten gällde det också att kunna samarbeta på ett nytt sätt. Karl-Göran Biörsmark tog upp den här sidan.

Jag kom själv till Zaïre precis i den vevan, ett år efter Uhurufriheten i Zaïre. Det alla talade om var att man nu måste samarbeta på ett annat sätt så att man tog gemensamt ansvar. Man stod också inför det faktum att de svenska och andra nordiska medarbetarna kanske skulle få finna sig i att de inte längre kunde stanna kvar. Det var en oerhört orolig tid. Man ville inte att det arbete som hade utförts skulle spolieras utan att det skulle få fortsätta med oförminskad kraft. Det här borde man säkert ha insett tidigare. Men det var redan på 60-talet, alltså ungefär då vi började utveckla svenskt bistånd i statlig regi, som man tog upp vikten av detta samarbete.

Många kyrkor och ideella organisationer insåg i och med utvecklingen mot självständiga afrikanska stater att det enda möjliga och säkra för att garantera att det arbete som påbörjats i svensk eller nordisk regi skulle vara att det lades under afrikanskt ledarskap i samarbete med svenska medarbetare. Denna utveckling var mycket tydlig. Till att börja med arbetade man sida vid sida i ledarfunktioner för att mer och mer överlämna ledarskap till afrikaner och låta svenskar ha en rådgivande funktion vid sidan om. Detta visade sig mycket betydelsefullt när medarbetarna periodvis var tvungna att lämna de länder där de arbetat i många år på grund av de oroligheter som pågick.

Att detta inte har fungerat lika bra på det statliga området utan först nu aktualiseras över hela linjen kan säkert förklaras med att de gemensamma värderingarna mellan regeringarna har saknats, därför att vi har haft att göra med stater som inte haft en utvecklad demokrati. När det däremot gäller medarbetare, både infödda och svenska som arbetade intimt tillsammans i t.ex. kyrkligt, humanitärt och socialt arbete, utvecklades de gemensamma värderingarna samtidigt med att arbetet växte fram. Men vi välkomnar att man så mycket nu betonar partnerskapets betydelse. Det är oerhört viktigt för att vi skall kunna utföra ett riktigt gott utvecklingsarbete tillsammans.

Vi har även i vår motion till den här skrivelsen tagit upp biståndsnivån. Vi välkomnar de slutsatser som dras i skrivelserna, att den positiva utvecklingen i Afrika inte får leda till att biståndet från omvärlden trappas ned. Man påpekar att Afrika söder om Sahara fortfarande är oerhört fattigt och att fattigdomen egentligen ökar. Man påpekar att det absolut inte

skulle gå för sig att vi nu lämnade Afrika åt sitt öde. Den insikten välkomnar vi verkligen.

Vi delar också slutsatsen i skrivelsen att de länder som inte uppnått FN:s biståndsmål på 0,7 % av nationens BNI och som nu sänker sin biståndsnivå trots detta egentligen agerar helt irrationellt. Men vi tvingas än en gång konstatera att regeringen skönmålar den egna politiken. I skrivelsen heter det att efter en tid av nedskärningar ökar Sverige återigen biståndet. Det är anmärkningsvärt att man nu i klarspråk talar om de nedskärningar som gjorts. Men vi vill ändå understryka att när man nu börjar öka biståndet gör man det från en väldigt låg nivå historiskt sett. Dessutom har vi påpekat i vår reservation tillsammans med andra partier att det faktiskt är så att om man skall vara riktigt korrekt har vi inte riktigt kommit upp till 0,7 %. Vi talar om 0,7 % av BNI men FN talar om 0,7 % av BNP. När man jämför dessa siffror – jag har siffror som går tillbaka till 1963 – har det under de senaste åren rört sig om en skillnad på ungefär 500 miljoner.

Vi har ordat mycket om enprocentsmålet tidigare. En del har tyckt att det kanske inte hör hemma i samband med den här skrivelsen, men vi tycker att det gör det därför att så mycket av vårt bistånd går till Afrika. Nu säger man visserligen att man vill öka biståndet till Afrika. Men det gör man på bekostnad av andra delar av världen. Vi vet ännu inte vilka. Men vi för vår del menar att det inte skall ske på bekostnad av andra delar av världen. Vi vill öka vår biståndsinsats betydligt mer än regeringen och utskottsmajoriteten. Man vill bara öka med 0,02 % först till år 2000 och sedan med 0,03 % år 2001. Vi menar att det med den takten tar alldeles för lång tid. Nu skall jag inte orda mer om det, för vi har tagit upp detta många gånger. Men det har stor betydelse eftersom vi talar om en av de fattigaste kontinenterna.

Vi skulle också i detta sammanhang vilja påpeka att vi fortfarande vidhåller vår uppfattning att det behövs ett oberoende sekretariat för analys och utvärdering. Jag skall inte gå in på några detaljer där. Fakta om vad vi tycker om detta är mycket väl kända.

Vi menar också att detta har betydelse t.ex. när det gäller vårt samarbete med regionala organisationer. Vi kristdemokrater har påpekat att Sverige ger ganska generöst till dessa organisationer i Afrika utan att vi egentligen har sett riktigt ordentligt på deras redovisning. Också detta är ett skäl för att vi behöver detta oberoende sekretariat för analys och utvärdering.

Vi har redan hört om ansvaret gentemot Världsbanken av ett par talare. Vi kristdemokrater vill understryka att vi tycker att det är Utrikesdepartementet som skall fortsätta att ha det finansiella ansvaret och därför också policyansvaret gentemot Världsbanken, IMF och regionala banker. Det har den största kompetensen när det gäller dessa frågor. Därför tycker vi att det är naturligt att så sker.

Vi kristdemokrater har också ställt upp på den reservation som finns när det gäller MAI-avtalet. Det rimmar mycket illa med partnerskapsidén att behandla ett avtal på det sätt som man hitintills har gjort. Nu är vi glada för att ikraftträdandet har uppskjutits och att man tar mer tid på sig att försöka komma överens. Vi hoppas att det blir så också med utvecklingsländerna. Annars är de i en sits där de får välja mellan att skriva på

***Fel! Okänt
växelargument.***

något som de kanske inte tycker är bra för deras egen del eller att helt stå utanför avtalet. Det är för deras del inte någon lätt sits.

Vi kristdemokrater har också i vår motion lyft fram vikten av att handel och investeringar får vara ett verksamt medel för Afrikas framgång. Där menar vi att småföretagsverksamheten måste få mer stöd. Det har vuxit upp en informell marknad. Den är helt avgörande för många afrikansers existens och möjligheter till ett drägligt liv. Denna informella sektor är den som kommer att drabbas mest vid avregleringar i ekonomin. Därför är det viktigt att den sektorn inte missgynnas av en handelsreglering.

Det är viktigt att genom bistånd och investeringar stödja regional och lokal handel under mer organiserade former. Vi har länge hävdat att det är en nödvändighet att göra så. Vi är glada att regeringen har svängt och nu starkt pläderar för en ökad inriktning på handel vid sidan av ett reguljärt bistånd och ett mer utvecklat samarbete mellan svenska näringslivet och staten. En underlättande faktor för en kraftfull utveckling av handelsrelationerna med de afrikanska länderna är den integration av Sidas kontor och UD:s ambassader som fyrpartiregeringen beslutade om år 1993.

Vi menar också att det är viktigt att stödja den typ av verksamhet som är särskilt inriktad på kvinnor. Ungefär 80 % av Afrikas livsmedelsproducenter är kvinnor. Vid sidan av detta har de också ansvaret för att fostra barnen och ta hand om hemmet. Men deras inflytande på samhällsutvecklingen har hitintills varit mycket begränsad. Ett av skälen till detta är att de inte har någon egen social och ekonomisk plattform. De har svårt att fullfölja sin utbildning och att engagera sig i arbetslivet.

Därför har vi föreslagit att man borde ha något liknande i Afrika som man med framgång har prövat i Bangladesh, dvs. något i stil med Grameen Bank, som ger krediter till fattiga människor och som särskilt har vänt sig till kvinnor. Drygt 90 % av det projektets låntagare är kvinnor. Det har betytt mycket för att förbättra deras levnadssituation och ge dem säkrare inkomster. Vi skulle med glädje se att man kunde starta något liknande projekt i Afrika.

Jag har också än en gång lyft fram den stora sjöregionen som ett exempel på vad man skulle kunna göra för att främja en utveckling av det civila samhället och för att bedriva ett freds- och försoningsarbete på bred nivå i de lokala samhällena. Jag tror att en sådan modell skulle kunna användas kanske också i Rwanda, i Kivu och i andra närliggande stater där den behöver användas.

Det är riktigt att vi redan har ett arbete i Burundi. Men även där, ungefär som jag sade när det gällde politiken österöver, är det fläckvis. Det skulle kunna nå ut till praktiskt taget alla kommuner om man använder sig av de kanaler som finns. Då skulle det behövas en strukturerad insats under sakkunnig ledning. Där skulle man verkligen kunna utveckla ett partnerskap.

Anf. 142 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! I kammaren här i dag står utrikespolitiken i fokus från många olika utgångspunkter, och så även i utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU14 *En förnyad svensk Afrikapolitik inför 2000-talet*.

Jag vill först yrka bifall till de ställningstaganden som utrikesutskottets majoritet ställt sig bakom men också avslag på de yrkanden som vi har valt att inte stödja.

Utrikesutskottet har tagit fasta på att detta är en skrivelse man har haft anledning att behandla tillsammans med de motioner som väckts med anledning av regeringens skrivelse. Det leder fram till att vi inte nu i beslutsform tar ställning till andra förslag som har uppkommit på annat sätt därutöver. Inte heller anser vi att det åligger riksdagen att fördela arbetet inom regeringen.

Det är också viktigt att redan inledningsvis markera den stora samsyn om den framtida Afrikapolitiken som framgått både av motionernas innehåll och utrikesutskottets behandling samt de inledande anförandena hittills. Mycket i motionerna handlar om att man vill förtydliga, få en mer utförlig beskrivning eller kanske endast betona att man delar majoritetens syn på hur man kan stödja afrikanskt ledda förhandlingsprocesser mot fördjupad demokrati och uthållig ekonomisk tillväxt med inriktning på fattiga människors situation, utveckla partnerskap mellan Afrika och omvärlden och stärka det långsiktiga utbytet mellan Sverige och Afrika.

Vi lägger härmed grunden för en bredare och mer sammanhållen politik gentemot Afrika. Detta betänkande slår fast att Sveriges politik gentemot Afrika syftar till ett mer jämbördigt förhållande – ett partnerskap – och dessa resoneringar formuleringar präglar betänkandet. På samma sätt vill vi att våra relationer med Afrika skall präglas av detta synsätt.

Även om det inte var motivet bakom detta arbete med att ta fram denna policy konstaterar man snabbt att ett tydliggörande av vår Afrikapolitik även kommer att vara ett starkt stöd när Sverige driver sin linje i FN och inom EU, t.ex. med Loméförhandlingarna, eller inom WTO när vi driver kravet om nolltullar för MUL-länderna.

Vi vill även i detta sammanhang påminna om att stora-sjö-området var identifierat som ett prioriterat område för Sverige i FN:s säkerhetsråd. Sveriges roll i Förenta nationerna har debatterats tidigare här i kammaren, och jag hänvisar i övrigt till den debatten.

FN:s generalsekreterare Kofi Annan skrev nyligen i en artikel att FN är redo att spela en roll. Det måste också världssamfundet vara, och det måste Afrika vara. Det sista sades med kritisk adress till Afrikas ledare. Vidare sade han att afrikanerna inte längre kan skylla problemen på kolonialismen.

Artikeln byggde på den rapport som den 24 april med välkomnande togs emot av FN:s säkerhetsråd. Rapporten handlar om bakgrunden till konflikterna i Afrika och hur de bäst skall kunna lösas. Den rapporten har redan satt sina spår i debatten på mer än en kontinent.

Det finns en befogad kritik, som många talare tidigare har tagit upp här i dag, mot delar av det afrikanska ledarskapet. Men vi skall även ha med i bilden de stora uppoffringar som bidrog till befrielsen av Zimbabwe, Namibia, Sydafrika och Moçambique, med alla fasor under inbördeskriget. Det finns exempel på många goda ledare från olika delar av Afrika. Det räcker med att säga Nelson Mandela.

Men det är alltför sällan ett för afrikanerna gott ledarskap har fått omvärldens stöd. Ibland har ledarskapet direkt underminerats. Kongo-Brazzaville är ett sentida tragiskt exempel på detta.

Betänkandet har föregåtts av ett långt förarbete där alla partier företrädde i riksdagen har haft möjlighet att påverka innehållet. Nog så viktigt är att det har funnits en stor lyhördhet för afrikanska ledare såväl inom

politiken som i det civila samhället. Många som deltagit kommer från den nya generationens ledare. Det är även väl värt att nämna att påfallande många också har varit kvinnor. Jag skall ge exempel på två ledare: Angela L Ofori-Atta från Ghana och Josph Diescho från Sydafrika var en man och en kvinna som berikade både mina och andras kunskaper om Afrika.

Fru talman! Då jag tillsammans med två nordiska kolleger nyligen varit i ett av Afrikas mest konfliktdrabbade områden kan jag inte avhålla mig från att också komma in något på de erfarenheterna. Vi reste till det stora sjöområdet, till ett Kigali med en sådan påtaglig spänning i luften att den även slog igenom bilrutorna när vi passerade mellan bostadshusen. Promenader var uteslutna. Vidare för vi via ett militärtätt Goma över det vackra landskapet med Kivusjön in i Burundi. När planet landat i utkanten av huvudstaden Bujumbura och jag går mot ankomsthallen ser jag genast spår av anfallet mot flygplatsen i februari. Det är spår i form av splittrat glas i entrédörren, likt ett sår i en för övrigt välhållen anläggning. Skottlossningen som jag fortfarande kan se spår av vittnar i blixtbelysning om landets situation. Men glassplittret får mig också att tänka på en intervju med FN:s generalsekreterare Kofi Annan.

Kofi Annan berättade att han aldrig glömmet en lektion han fick som 17-åring i den lilla gymnasieskolan i hemlandet Ghana. Hans lärare höll upp ett stort vitt papper med en liten, liten prick och frågade: Vad ser du?

En svart punkt, svarade den unge Kofi.

Du ser en svart punkt, fast i princip hela papperet är vitt. Gå inte ut i livet med den livssynen, unge man! sade läraren.

Kofi Annan lyssnade och lärde något som han menade sedan har präglat hela hans syn på tillvaron.

Och visst är det lättare för mig att se glassplittret i entrédörren än allt det väl fungerande runt omkring, på samma sätt som den unge Kofi Annan såg den svarta punkten i stället för allt det vita, positiva runt omkring. Jag är väl medveten om att Afrika som kontinent har gigantiska problem. Men den vars blick fastnar på problemen kan inte samtidigt se det positiva, och finner då inte heller de nödvändiga byggstenarna till en bättre framtid. En afrikansk politik måste ha sin förankring i den afrikanska verkligheten.

Fru talman! Sedan 1970 har mer än 30 krig utspelats bara på Afrikas kontinent. Det stora flertalet av dessa har varit inbördeskrig. 14 av Afrikas 53 länder drabbades av väpnade konflikter enbart under 1996. Dessa stod för mer än hälften av alla krigsrelaterade dödsfall i hela världen. De resulterade även i många handikapp samt mer än 8 miljoner flyktingar. Det motsvarar hela Sveriges befolkning.

I Bujumbura kunde jag lugnt sitt och njuta av en läcker avokado med vinäger och fundera över de positiva steg framåt politikerna nu hade tagit där, och vilka ytterligare öppningar man kunde skymta. Men i samma stund vet jag också att människor svälter ihjäl endast en mil utanför Bujumbura, och att det två mil utanför staden, uppe bland de gröna kullarna, fortfarande pågår väpnade sammanstötningar. I några provinser är uppe mot 70 % av befolkningen internflyktingar, boende i olika läger. Och de djävulska minorna ligger även där ute och väntar på sina oskyldiga offer.

Bilden av Afrika är för många t.o.m. för mångfasetterad för att passa in i ett pressmeddelande, och även i ett betänkande som här. Komplexite-

ten gör att man tvingas till ett visst mått av generalisering. Variationerna inom och mellan de afrikanska länderna är så svåra att fånga och få fram att bilden, som oftast blir dystert, kan vara ett reellt hinder för kontakter inom t.ex. handelsområdet.

Kd stöder med sin motion det pågående samarbete som Sverige driver för ett försoningsarbete på det lokala planet i Stora Sjöområdet. Då kd även tar upp samarbetet kring vattendrag som Zambezifloden bör det nämnas att det redan finns ett samarbete i form av riktat stöd till Karisjön genom Zambezi River Authority. Zambezi River Action Plan finns, men jag kan utöver detta kort informera om att det även finns ett biståndsstött samarbete mellan länderna kring Tanganyikasjön med utgångspunkt i fisket. Man skall inte utfisika sjön.

Det är i Burundi vi tydligast har kunnat bedriva ett fredsfrämjande arbete i den här regionen. Men Sverige är även aktivt inne i Rwanda genom Sida, Räddningsverket m.m.

När det gäller Kongo och Kinshasa är det dystra signaler som kommer ut. När Mobuto efter 32 år vid makten drog sig tillbaka till Marocko för att söka den sista vilan drogs en suck av lättnad.

Nu har det gått ett år. Det är fortfarande svårt att finna något att glädja sig åt. Inte heller grannländerna tycks imponerats av president Kabilas insatser. Av de 16 inbjudna statsöverhuvudena var det nämligen bara Robert Mugabe från Zimbabwe och Ange-Felix Patasse från Centralafrikanska republiken som fanns på plats vid firandet förra helgen. I stället vet vi att striderna mellan regeringstrupper och rebeller i Gomaområdet tog ny fart samma helg. Det kan hända att detta är symboliskt, då Goma också var den stad där Kabila startade den offensiv som ledde fram till makten.

De rikedomar Kongos berg gömmer har lockat många, alltför många, utan att det har kommit folket till del. Inte heller har Västafrikas oljetillgångar främst kommit folket till del. Att människorna i Afrika – vilket framkom vid mina samtal under förra veckan där nere – ser på slagorden *trade, not aid* med en viss ironi är förklarligt. Ibland liknar det mer nykolonialism än handel.

Men en ökad handel är nödvändig att åstadkomma. Inget land har varaktigt kunnat reducera fattigdomen utan en långvarigt hög ekonomisk tillväxt. Relationerna mellan välstånd och fördelning har dock som bekant en tendens att alltför sällan få rätt balans.

I statistiken över världshandelns totala utveckling försvinner Afrika nedåt i tabellerna. Men om vi i stället tittar på den afrikanska utrikeshandeln ser vi att denna ändå har fördubblats i värde under det senaste decenniet. Skall man peka ut ett stort handelshinder är det den utbredda protektionismen. Uganda lyfts fram som förebild, och Sydafrikas näringsliv har en särställning.

Flera partier har passerat på tillfället att hänga på motioner som berör MAI-avtalet för att få ytterligare en chans att tycka till om MAI innan midsommar. Att det skulle komma något slutligt ställningstagande i ett läge när förhandlingarna tagit paus är det väl ingen som på allvar räknat med.

Moderaterna skriver i sin motion om att länder inte kan absorbera investeringskapital och att det finns ett motsatsförhållande mellan bistånd

*Fel! Okänt
växelargument.*

och privat investeringskapital. Moderaterna skriver detta glömska av att alla länder knappast får del av några investeringar.

Moderaterna vill också låsa fast sig vid siffror, t.ex. att biståndet inte skall överstiga 10 % av BNP. Det kan inte majoriteten ställa sig bakom. Det vi ser här är spåren efter moderat inrikespolitik som också ringlar ned mot Afrika, vilket är föga förvånande.

Fru talman! Under perioden 1987–1997 organiserade 22 afrikanska stater för första gången nationella val med någon form av konkurrens. Den demokratisering som skett i södra Afrika har också utrikesutskottet under innevarande mandatperiod kunnat studera på plats genom besök i Tanzania, Moçambique, Sydafrika, Namibia, Angola och Swaziland. I Swaziland grubblar man väl fortfarande på förändringarna i landets konstitution.

Men demokrati är inget nytt i Afrika – inte ens i den av oss allmänt omfattande tappningen. Frihetsidealet var inte någon främmande tanke i Afrikas traditionella samhälle. Demokratibegreppet var centralt i den frigörelsekamp som ledde till dagens självständiga stater. Att det var makt åt folket som stod i förgrunden var logiskt i den dåvarande politiska situationen. Man prioriterade frigörelse snarare än frihet. Mot bakgrund av detta finns det ett mer kollektivt levnadssätt och en livssyn som lägger stor vikt vid storfamiljen och ibland även klanen. När statsmaktens legitimitet är svag tenderar också andra strukturer att bli än mer framträdande.

Det vi däremot fortfarande har otillräckliga – ja, förvånande litet – kunskaper om är de traditionella afrikanska styrsystemen. Jag saknar tillgänglig litteratur på området. På en del håll är de traditionella styrsystemen utplånade, men i de områden där de fortfarande betyder något för människors vardagsliv borde vi ha större kunskap. Här kan partnerskapet underlätta arbetet med att knyta samman de ibland två parallella systemen – det traditionella och det officiellt rådande – till en demokratisk helhet.

För att åstadkomma ett effektivt bistånd måste vi förstå och känna till de strukturella, kulturella, sociala och religiösa förhållanden som styr kvinnors och mäns roller. Vi har slagit fast att bristande jämställdhet, liksom för övrigt korruption, är ett utvecklingshinder.

Att kvinnans ställning av tradition kan skifta påtagligt inte bara mellan utan också inom länder kunde utskottet lära sig under sin resa i Moçambique. Men generellt är kvinnors möjlighet till lån, ägande av mark och utbildning försummade områden.

Det finns en skrivning i betänkandet som jag särskilt välkomnar. Det är den del som handlar om stöd till informella strukturer, den sfär där flertalet kvinnor rör sig. Flera motioner har också tagit upp skuldavskrivning osv. Men jag ser att talartiden är ute, så jag får väl återkomma till resten under replikerna.

Jag vill bara avsluta med att säga att mitt helhetsintryck av både förarbetet och det arbete vi har bedrivit i utskottet och här i dag är att det finns väldigt mycket hopp och optimism i det här betänkandet. Trots den ofta dystra situationen är detta ett positivt avstamp till någonting nytt.

Anf. 143 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Det är riktigt som Carina Hägg sade att alltför länge har bilden av Afrika dominerats av svält och underutveckling, krig och kata-

strofer. Så har det varit i Sudan där svälten och inbördeskriget har skapat en humanitär katastrof, i Somalia där staten har fallit sönder i inre stridigheter och i de återkommande kriserna i Rwanda och Burundi. Det är dödens Afrika vi ser, präglad av det förflutnas demoner.

Men samtidigt ser vi också ett nytt Afrika växa fram. Det är livet i Afrika vi ser med förhoppningar om en framtid med frihet och framsteg. Vi som har besökt Sydafrika har där sett hur det demokratiska samhället håller på att bildas efter apartheid. Stödet till kampen mot kolonialism och apartheid är Sveriges största, längsta och mest framgångsrika solidariska engagemang. Som en tydligt gest för den solidariteten ställde ju också Nelson Mandela sin första utomafrikanska resa just till Sverige.

Vårt engagemang för Sydafrika finns kvar. Vi arbetar nu för att stödja uppbyggnaden av det nya demokratiska Sydafrika. I höst kommer statsminister Persson, om socialdemokratin får fortsatt förtroende, att bjuda in en delegation från det svenska samhället med ett brett deltagande från svenskt näringsliv, folkrörelser, akademiska institutioner och kulturliv för att i Sydafrika och södra Afrika dra i gång en nysatsning. Den skall bygga på våra nära relationer under antiapartheidåren. Den skall dessutom utveckla vår förmåga att på bred front göra gemensam sak inför ett nytt århundrade.

Vid besök i Uganda, Tanzania, Sydafrika, Moçambique, Egypten och Etiopien har jag själv sett hur ett nytt Afrika börjar ta form. Under 1990-talet har många länder påbörjat en demokratiseringsprocess. Av alla stater som hade enpartisystem eller militärstyre 1990 har tre fjärdedelar hållit allmänna val i någon form under senare år.

Men de nya demokratierna är bräckliga och behöver fortsätta att utvecklas för att en demokratisk kultur skall få fäste. Demokrati kräver demokrater, och demokrater föds inte över en natt. Utvecklingen av demokrati har tagit lång tid i Europa, och det kommer att ta lång tid i Afrika.

En ny generation afrikaner tar själva ansvar för utvecklingen ur fattigdom till välstånd och demokrati. De nya ledarna sätter ekonomisk utveckling och social sammanhållning högt på den politiska dagordningen. Den ekonomiska reformpolitiken har börjat bära frukt i en rad länder.

Det är självfallet hos afrikanerna själva som det tyngsta ansvaret för att skapa ett nytt Afrika vilar. Men samtidigt får detta inte innebära att vi lämnar vårt engagemang och, som några säger, låter Afrika lösa sina egna problem. Demokrati kräver också utveckling. Tomma magar och tomma sinnen är ingen hållbar grund för demokrati. Det är vår uppgift att ge materiellt och moraliskt stöd åt en politik som leder till en positiv utveckling i Afrika.

Regeringens skrivelse till riksdagen om Afrikapolitiken syftar till att möta förändringen i Afrika och i världen med ett modernt, effektivt och rättfärdigt samarbete mellan Sverige och Afrika. Det är viktigt att undvika att Afrika lämnas på efterkälken i globaliseringsprocessen. De ökade privata kapitalflödena har hittills gått Afrika förbi. Ändå har 1990-talet i viss mån inneburit en ekonomisk återhämtning för Afrika efter 1980-talets förlorade decennium då realinkomsterna minskade med 2 % per invånare och år. Mellan 1996 och 1997 uppgick den ekonomiska tillväxten i Afrika till i genomsnitt 5 %. I flera länder var den betydligt högre.

Prot. 1997/98:111

25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

Men fortsatta ekonomiska och sociala reformer är nödvändiga, annars riskerar Afrikas eftersläpning i världsekonomin att bli permanent. I en gemensam ansträngning kan marginaliseringen av Afrika däremot vändas till ömsesidigt utbyte.

Regeringen föreslår med sin skrivelse en ny politik som syftar till att stödja afrikanskt ledda förändringsprocesser mot fördjupad demokrati och uthållig ekonomisk tillväxt med särskild inriktning på fattiga människors situation. Vidare föreslår regeringen att utveckla partnerskap mellan Afrika och omvärlden och att stärka det långsiktiga utbytet mellan Afrika och Sverige.

Vi vet att fred och demokrati, ekonomisk och social utveckling är ömsesidigt förstärkande. Vi föreslår åtgärder för att stödja de processer i Afrika mot fördjupad demokrati som pågår såväl inom offentlig verksamhet som inom det civila samhället och som leder till större öppenhet, pluralism och överbryggande av motsättningar.

Vi kommer att medverka aktivt för att stärka den afrikanska kapaciteten när det gäller förebyggande och hantering av våldsamma konflikter i Afrika. Här har den afrikanska samarbetsorganisationen OAU, liksom regionala organisationer som SADC, en viktig uppgift.

Fru talman! Vi vill se partnerskap som ett förhållningssätt i ett kontraktbundet samarbete som bygger på en gemensam värdegrund och ömsesidigt förtroende. För att uppnå detta behövs en uppförandekod som båda parter respekterar. Gemensamma och tydligt formulerade mål, förpliktelser och ansvar ingår i partnerskapet. Vår strävan är att uppnå ökad jämlikhet och ömsesidig respekt i relationen. Vi måste komma bort från den ojämlika relation mellan givare och mottagare som har ett drag av kolonialism.

Partnerskapet kan alltså ses som ett slags ömsesidig konditionalitet. Den gemensamma värdegrund som det vilar på bör utgöras av de konventioner som nästan alla länder har undertecknat. Där denna värdegrund för samarbete saknas kan en partnerskapsrelation icke utvecklas. Det nya tänkandet har fått genomslag i ett land som Zambia. Eftersom utvecklingen där går i fel riktning och ingångna avtal inte respekteras, avvaktar vi nu med att ingå ett nytt långsiktigt samarbetsavtal.

Vi vill att dialogen med de afrikanska länderna breddas till andra områden än utvecklingssamarbetet. Detta betyder att stödelementet i kontakterna på sikt tonas ned och ersätts av relationer som lever och utvecklas av egen kraft. Vi vill stärka kontakterna mellan de svenska och afrikanska samhällena. Därför kommer regelbundna samråd om Afrikafrågor att hållas med enskilda organisationer, fackföreningsrörelsen, kyrkliga samfund och andra relevanta organisationer, t.ex. för afrikanska invandrare. Möjligheterna att stimulera ett ökat samarbete inom områdena kultur, utbildning, forskning, expertutbyte, turism och idrott kommer att ses över.

Sverige och de afrikanska länderna har dessutom ett vidgat handels- och investeringsutbyte som ömsesidigt mål. Vi skall mer effektivt utnyttja resurser inom de statliga myndigheterna, utrikesrepresentationen och näringslivet för att främja ökad handel och investeringar. Men att tro att ökat handelsutbyte i ett slag kan ersätta bistånd är naivt – om inte värre. Ofta döljer sig bakom sådana slagord en ovilja att engagera sig.

Målet för Sveriges utvecklingssamarbete är att biståndet en dag inte skall behövas. Men de politiska och ekonomiska förändringsprocesserna i dag motiverar ett ökat biståndsflöde.

Vi kommer därför att öka biståndet. Sverige kommer att fokusera också i fortsättningen på att höja de fattigas levnadsnivå och bidra till att de afrikanska länderna kan mobilisera egen kapacitet och egna resurser för en hållbar utveckling.

Fru talman! I västvärldens ekonomiska framgång har kunskapsutveckling varit avgörande. Därför vill vi också bidra till ett kunskapslyft i de fattiga länderna.

Behovet av forskare i utvecklingsländerna är oerhört stort, och Sveriges bidrag till att höja den kompetensen är viktig. Regeringen kommer därför att lansera en ny och utökad stipendieverksamhet av hög kvalitet riktad till både kvinnliga och manliga forskare, främst – men inte bara – i låginkomstländerna. Syftet är att främja kunskapsutveckling och internationell förståelse med ömsesidigt utbyte och nytta.

Afrika söder om Sahara består av 48 stater med olika kulturer, historia och politisk utveckling. Motsatta trender pågår samtidigt på olika håll på kontinenten. Vår Afrikapolitik kan därför aldrig bli en enhetlig formel.

En förutsättning för att vår förnyade Afrikapolitik skall kunna realiseras är att de ambitioner som uttrycks samtidigt delas av stora delar av det svenska samhället: av folkrörelser, idrottsföreningar, kulturutövare, akademiska institutioner, företag och näringslivets organisationer, liksom av enskilda människor. Det är bara genom ett brett deltagande som ett ökat utbyte mellan de svenska och afrikanska samhällena kan förverkligas. Ett sådant brett deltagande fanns under vårt stöd till kampen mot kolonialism och apartheid. Det var det som gjorde att kampen blev framgångsrik. Nu är denna breda medverkan lika viktig för att stödja framväxten av det nya Afrika.

Anf. 144 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Egentligen får man anstränga sig och tänja på replikrätten när man skall ta replik på Pierre Schori.

Jag kan skriva under på allt som Pierre Schori har fört fram här, så egentligen skulle det kunna vara ett instämmande. Men jag skall ändå drista mig till att ta upp två saker. Det ena har Pierre Schori berört, det andra inte.

Det som Pierre Schori inte berörde är en reservation som finns fogad till betänkandet. Det är reservation 6, som rör det s.k. MAI-avtalet. Pierre Schori är väl medveten om den kritik som finns när det gäller processandet av MAI-avtalet.

Jag skulle vilja fråga Pierre Schori: Hur stämmer upplägget med regeringens agerande när det gäller MAI-avtalet och arbetet med partnerskapstanken som vi i dag diskuterar? Kritiken går ju ut på att man inte har involverat de länder som borde vara involverade, som borde vara med som partner i det hela.

Den andra frågan berörde Pierre Schori litet grand. Det gäller pengarna. Pierre Schori talade här mycket väl om vikten av att öka biståndet och andelen av biståndet – biståndsflödet, som Pierre Schori sade. Ändå har de kraftigaste nedskärningarna i budgetsammanhang just skett i biståndet under den sittande regeringen. Hur går det egentligen ihop?

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 145 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag förstår att Karl-Göran Biörsmark anstränger sig. Men han lyckas, liksom Ingrid Näslund, att komma tillbaka till biståndsnivån.

Jag får säga att de ambitioner som kd och Folkpartiet har måste väl ändå vara en from förhoppning när man har moderaterna med i båten. Är det inte litet av skrymteri att angripa regeringen när vi nu som nästan enda land i världen börjar att sakta höja biståndet – det redan höga, i världsklass stående biståndet, som angrips av moderaterna därför att de vill skära ned och sänka skatterna i Sverige i stället? Är det då inte litet av skrymteri att rikta in sin kritik mot regeringen och inte säga ett ord om kollegerna, moderaterna, som man vill bilda regering med?

Anf. 146 ANDRE VICE TALMANNEN:

Replikskiftet gäller Karl-Göran Biörsmark.

Anf. 147 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! När det gäller MAI är det självfallet inte hanterat som vi skulle ha hanterat det inom det partnerskap som vi vill upprätta. Däremot har Sverige liksom Norge inom MAI-förhandlingarna drivit att man skall göra utredningar när det gäller konsekvenser för miljön, låginkomstländerna och kanske också kulturen.

Anf. 148 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Låt mig börja med det sista, MAI. Statsrådet säger att det inte har hanterats som det borde. Det är ett erkännande av att det kommer att bli en ändring därvidlag och att det är på gång en annan tingens ordning. Det tackar vi för.

Det första som statsrådet tog upp, om biståndets storlek och enprocentsmålet, förstod jag inte riktigt. Problemet under den borgerliga tiden var inte att upprätthålla det. Moderaterna har inte varit problemet.

Om socialdemokraterna hade velat finna en partner här i riksdagen för att höja biståndet finns det flera partier som hade ställt upp: Folkpartiet, Vänsterpartiet, kd, Miljöpartiet. Men man valde Centern och ett tyst moderatparti.

Jag kryper inte alls bakom någonting. Det gick bra under den borgerliga tiden med Alf Svensson som biståndsminister. Ansvaret ligger på statsrådet att ta en annan samarbetspartner här i riksdagen. Då hade vi fått majoritet.

Anf. 149 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Eftersom det kanske är sista gången som vi diskuterar biståndsnivån i kammaren före valet – vi har ju diskuterat den flera gånger förut – vill jag ändå säga två saker.

Den socialdemokratiska regeringen fick ta över ett verkligt konkursbo ekonomiskt sett. Vi fick dra i gång en hårdhänt saneringspolitik där alla svenska medborgare fick medverka. Det gick också ut över biståndet, liksom över pensioner, a-kassa och annat. Konkursboet var ett verk av flera av de partier som Karl-Göran Biörsmark nämnde.

Nu när vi har fått ordning på ekonomin vill vi också höja biståndet. Och det är inte litet. Det är ½ miljard per år de första åren. Det blir 1 miljard extra år 2000. Det om det.

När det gäller moderaterna: Har Karl-Göran Biörsmark tittat på moderaternas motioner när det gäller flyktingpolitik och bistånd?

Prot. 1997/98:111

25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 150 ANDRE VICE TALMANNEN:

Det är fortfarande Karl-Göran Biörsmark som repliken gäller.

Anf. 151 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag uppfattade att han talade om moderaterna, men okej.

Anf. 152 INGER KOCH (m) replik:

Fru talman! Det finns mycket positivt i Afrika. Jag håller med statsrådet om att Afrika har alla möjligheter att utvecklas om vi bara hjälper det.

Samtidigt får vi också erkänna att det är här de stora problemen finns, framför allt i Afrika söder om Sahara. Det är här som fattigdomen ökar, som antalet barn ligger på mer än sex barn per kvinna och som aids skördar sina flesta offer. Och det är här som vi alla är överens om att våra insatser behövs allra mest. Det är här vi behöver kraftsamla.

Därför skulle jag vilja fråga statsrådet om det förslag som vi har lagt fram med tanke på att det i regeringens skrivelse sägs att man skall stödja afrikanskt ledda förändringsprocesser mot fördjupad demokrati och uthållig ekonomisk tillväxt med särskild inriktning på fattiga människors situation.

Vore det inte bra om denna nya politik som vi välkomnar kunde utformas i Afrika? Vore det inte bra att flytta den avdelning på Sida som sysslar med den här utvecklingen till Afrika? Vi behöver finnas på plats hela tiden. Jag tror att det är oerhört viktigt att vi är där. Jag tror att detta skulle vara ett lyft för hela partnerskapstanken. Hur ser Pierre Schori på det?

Anf. 153 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag tycker att Inger Koch går väl långt i regionalpolitisk satsning. Är det riktigt uppfattat att Inger Koch vill att en del av Utrikesdepartementet, den del som sysslar med Afrika, skall flyttas till Afrika?

Anf. 154 INGER KOCH (m) replik:

Fru talman! Låt mig svara på det. Detta har vi i flera år föreslagit i våra motioner, så det kan nog inte vara någon nyhet. Det är beklagligt att det är en nyhet för statsrådet, men jag tror att alla andra här i kammaren har uppfattat att det är precis detta som vi vill göra.

Anf. 155 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Låt mig då än en gång bemöta denna barocka idé. Vi har, som bekant, biståndskompetent personal placerad på våra ganska många ambassader i Afrika. Vissa ambassader är i själva verket stora biståndskontor, med all den kapacitet och kunskap som behövs för detta. Vi behöver också här hemma en del människor som bedömer Afrika i ett helhetsperspektiv, i kontakt med internationella organisationer osv.

**Fel! Okänt
växelargument.**

Jag tror således att det vore litet av utarmning att göra på det sätt som föreslås här. Det har därför också med rätta avvisats av utskottet.

Anf. 156 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Först vill jag säga att jag instämmer i allt det som sagts om Afrikas möjligheter liksom i väldigt mycket annat som har sagts här tidigare. Jag vill bara kommentera några saker.

Jag kan dock dessförinnan inte avhålla mig från att påstå att kvinnor är nyckeln till utveckling. Jag tror att det påståendet är sant på många områden men alldeles särskilt när det gäller Afrika, så många starka kvinnor som där finns, för att inte tala om allt det arbete som dessa kvinnor gör i Afrika. Utan dem skulle inte mycket åstadkommas, med tanke på hur litet arbete många av männen gör.

Jag tycker att det är viktigt att vi aldrig glömmer jämställdhetsmålet i allt vårt samarbete med Afrika. Jag tror att kvinnorna där i mycket större utsträckning har en nyckelposition än på många andra ställen. Där finns dock inte så många kvinnor i ledande positioner. Det är synd, och det är nog en del av Afrikas olycka. Jag skall dock inte kommentera det mera.

Jag skall bli mycket kortfattad i detta inlägg, även om man kan tala länge om den komplexa och fascinerande världsdel som Afrika är. Jag har tillsammans med Erik Arthur Egervärn väckt en motion där handeln tas upp ur litet olika aspekter, bl.a. med tanke på MAI-avtalet. Jag ställer mig bakom reservation nr 6, där ungefär samma inriktning som den vi har när det gäller MAI-avtalet redovisas.

Vi berör i motionen också en annan fråga, men tyvärr utan något yrkande, och därför har den inte blivit behandlad i utskottet. Jag har dock under hand funderat en hel del på den. Den handlar om situationen för jordbruket och för småbrukarna i många länder i Afrika.

Vi tycker att det är mycket viktigt att frågor som äganderätten, rätten att bruka jorden för livsmedelsproduktion och att få ut rimliga priser för produkterna säkras och att detta skall prioriteras i det nya samarbetet med Afrikas länder. Det finns exempel på stora brister i dessa avseenden, när det gäller prisbilden, möjligheterna att använda jorden osv.

Jag vill fråga statsrådet Pierre Schori vilken syn regeringen har på detta och om det är något som regeringen kan tänka sig att lyfta upp i det fortsatta samarbetet. Det är inte något som lyfts fram särskilt mycket vare sig i skrivelsen eller i betänkandet, men jag menar att det har avgörande betydelse för livsmedelsproduktionen, för exporten från Afrikas länder och för att hindra inströmningen av fattiga människor till städernas slum m.m. Jag vill gärna få en kommentar till den frågan.

Jag kan inte heller låta bli att något litet kommentera Västsahara. Jag besökte i förra veckan Polisario i samband med att organisationen firade sitt 25-årsjubileum. Jag gjorde besöket tillsammans med Eva Zetterberg, som jag vet har tagit upp denna fråga tidigare i dag.

Man har där tillbringat mer än 20 år i flyktingläger, i ett av de mest ogästvänliga områdena i världen. Det verkar nu som om den sedan länge efterlängtrade folkomröstningen skall bli av, inte i december som har sagts men förhoppningsvis ett par månader senare. Registreringen inför folkomröstningen pågår för fullt och på ett mycket seriöst sätt, vilket vi kunde se när vi var där. Det sker under FN:s kontroll.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Vi hoppas verkligen att det blir en lösning. Det är inte så lätt, men vi hoppas verkligen på en sådan och att västsaharierna når självständighet. Det är naturligtvis viktigt att inse att det är i just det ögonblicket som det verkliga arbetet för folket börjar. Jag är inte så säker på att alla där insåg att det är så. En del gjorde det nog, men kanske inte alla. Man tror att det här skall gå lätt, men så är det nog inte.

Till de problemen lär vi få återkomma i diskussioner här i kammaren. Nu är det de akuta problemen som måste klaras. Ett av dem är det som vi har hört efter det att vi kom hem från vår resa, att den svenska minröjningsaktionen nu riskerar att fördröjas, gå om intet eller vad som nu kommer att hända. Det är naturligtvis inte acceptabelt. Den situationen måste klaras upp. Sverige har ställt upp oerhört starkt för Polisario under alla år, och vi kan nu naturligtvis inte svika.

Jag vill fråga statsrådet vad regeringen ämnar göra och hur den här situationen skall klaras. Minorna måste röjas, och Sverige bör ställa upp för detta.

Anf. 157 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Småföretagsutveckling ingår som en viktig komponent i det svenska utvecklingssamarbetet i många länder. Sida har en bred verksamhet för att stödja näringslivsutveckling i form av kompetensutveckling, affärsutveckling, kapitalförsörjning och exportfrämjande. I det sammanhanget är det svenska näringslivet en viktig resursbas.

Jag vill också säga att den utbildning som ges i lantmäteri är oerhört viktig för att fastställa äganderättsfrågor både i Afrika och t.ex. i Ryssland.

När det gäller Västsahara är vi nu inne i ett mycket aktivt skede. I juni förväntas många saker ske. Det finns en del utestående frågor som just nu diskuteras i säkerhetsrådet, bl.a. frågan om utväxlingen av krigsfångar och sådant som hör till detta. Vi står dock fullt bakom Houstonformeln, som har utarbetats av bl.a. James Baker, och arbetar aktivt inom FN.

Också när det gäller den svenska minröjningsstyrkan pågår det ett mycket aktivt arbete inom Regeringskansliet, framför allt inom Försvarsdepartementet.

Anf. 158 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Tack så mycket för det svaret. Jag förstår att det inte är så lätt för Pierre Schori att gå in i detaljer i den senare frågan, eftersom den ligger på ett annat departement. Jag vill ändå ta upp den, eftersom det är viktigt att vi utnyttjar alla möjligheter att lösa den.

Jag kan efter att ha varit i klimatet där nere tycka att det är klart att det är värt litet pengar att röja minor där. Det kan inte vara något enkelt uppdrag. Men det är en annan sak. Jag hoppas att problemet löses.

När det sedan gäller frågan om småbruket talade Pierre Schori ganska mycket om småföretag, och det är oerhört viktigt. Vi ställer oss bakom allt som görs för utveckling av småföretagen i alla de här länderna. Just när det gäller jordbruket är det viktigt att karteller och sådant inte får stå i vägen för småbruken, äganderätten, prisbildning och sådant. Då kan man få så dåligt betalt för sina produkter att det inte är någon idé att producera.

Det är viktigt att regeringen tar upp sådana saker i allt samarbete med länder som har olika typer av hinder för jordbrukets utveckling. Det finns ju möjligheter. Jag vill skicka med biståndsministern att han bör ta upp detta i alla sammanhang där man diskuterar och samarbetar med de olika länderna.

Anf. 159 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Jag tycker att det är utmärkt att det har kommit en regeringsskrivelse som aktualiserar, som det är rubricerat, en förnyad svensk Afrikapolitik inför nästa sekel. Det är också bra att utskottet har gjort en rejäl genomgång och att vi här har fått en ingående debatt.

Afrika har haft långa och tunga plågoperioder. Afrika har tidvis glömts bort, och t.o.m. världssamfundet har av och till vänt den afrikanska kontinenten ryggen. Det är i det perspektivet viktigt att de här frågorna aktualiserats. Det gäller en kontinent där man, som det uttrycks i betänkandet, lever under fattigdomsgränsen. Inkomsterna är små, för att inte säga obefintliga, samtidigt som man har en galopperande befolkningstillväxt. Nu har det lastats på ytterligare med sjukdomar i form inte minst av aids och hiv, som gör att man plågas hårt.

Fru talman! Jag tycker också att det är välgörande att utskottet påpekar, och att regeringens skrivelse tar upp, att det utvecklingssamarbete man har haft och det man ser framöver har sina rötter i folkrörelsen, i samfund och i enskilda organisationer. Man säger också väldigt tydligt att de första biståndsprojekten bedrevs av svenska missionärer i Afrika redan på 1800-talet. Genuina folkrörelser i Sverige var med och drev fram det statliga biståndet, som formellt inleddes i början på 50-talet.

Det noteras också att de kristna samfunden har haft denna erfarenhet och varit med. Det gäller katastrofbistånd och samarbete med systerkyrkor på denna kontinent. Jag läser i utskottsbetänkandet att dessa insatser, som naturligtvis gjorts med en ideologisk avsikt, samtidigt ändå har haft stor betydelse för sjukvården på landsbygden i många länder. Så säger man att svenska kyrkor även bedriver utvecklingssamarbete, vilket finansieras såväl med egna insamlade medel som genom Sida.

Detta, fru talman, hade man inte skrivit på 60- eller 70-talen, för då fanns det ett slags komplex inför ideologiska biståndsinsatser på frivillig basis och på ideell grund.

En annan sak som jag gärna vill notera i mitt korta inlägg är att det också finns en nordisk ambition i biståndssamarbetet. Jag tycker att det är välgörande att den får växa och utvecklas. Det gäller Nordiska utvecklingsfonden, som nu beviljar krediter för projekt som främjar ekonomisk och social utveckling i u-länderna. Jag tycker att det är värt att notera också det.

Jag har av och till väckt några motioner om att vi har haft en viss obalans i våra insatser och i våra kontakter. Central- och Västafrika har varit på undantag. Jag noterar med tillfredsställelse att regeringen och utskottet har om inte tänkt om så valt en annan inriktning, dvs. åt det håll som jag redan för ett par tre år sedan önskade. Man koncentrerar sig starkare på de fransktalande områdena. Man säger också att en sådan förändring när det gäller resurserna skall koncentreras på plats i regionen och inte bara fjärrstyras från vårt land.

Till sist vill jag ta upp det jag har nämnt i motionen om republiken Kongo-Brazzaville. Det är, som vi uttryckte det i motionen, ett av de mindre länder som vi inte skall bortse ifrån. Utskottet säger att det finns många små länder, och det är i och för sig rätt. Utskottet säger att det nu är en ickedemokratisk regim där. Det är också ett riktigt konstaterande. Men jag tror att vi ibland skulle fundera på om vi inte också genom våra partner t.ex. inom EU som har ett kolonialt förflutet litet hårdare skulle driva frågorna om hur vi hjälper små länder i Afrika till en demokratisk utveckling. Det ligger också i linje med vad regeringen och utskottet har uttalat. Jag tror därför att man i ett sådant perspektiv inte skall se det som lösryckt ur sitt sammanhang, som utskottet säger. Det kan vara en viktig bit i ett större mönster där små stater får stöd utifrån i den process som är så viktig när det gäller social och framför allt demokratisk utveckling.

Anf. 160 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag vill med anledning av det Elver Jonsson sade nämna ett annat land i Västafrika, nämligen Nigeria, som vi inte har diskuterat här. Nigeria är efter Sydafrika förmodligen det viktigaste och största landet i regionen, men det verkar som om det sitter hopplöst fast i något slags underutvecklande diktatur.

I förra veckans biståndsministermöte i EU väckte jag frågan om långsiktiga EU-insatser till stöd för demokratin och det civila samhället i Nigeria. På den vägen är det.

I övrigt kommer regeringen bilateralt att stärka sin närvaro i Västafrika successivt. Vi medger att det behövs.

Slutligen, fru talman, skulle jag vilja säga att kyrkornas insatser här är ovärderliga. Utan kyrkornas insatser i Afrika, som vi har diskuterat här i dag, skulle inte Afrikasolidariteten ha varit den som den är.

Anf. 161 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Det sista konstaterandet noterar jag med stor respekt. Det stämmer också med det jag sade. Ett sådant uttalande från regeringsbänk eller utrikesutskottet hade förmodligen inte varit möjligt på 60- eller 70-talen, även om kyrkornas insatser redan då hade en lång historia.

I övrigt tackar jag för statsrådets komplettering i svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 maj.)

11 § Nordiskt samarbete 1997

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU18

Nordiskt samarbete 1997 (skr. 1997/98:73 och redog. 1997/98:NR1)

Kammaren biföll talmannens hemställan om att ärendet fick avgöras efter endast *en* bordläggning.

Prot. 1997/98:111

25 maj

*En förnyad svensk
Afrikapolitik inför
2000-talet*

*Nordiskt samarbete
1997*

Anf. 162 INGER KOCH (m):

Fru talman! I utrikesutskottets betänkande om nordiskt samarbete behandlas dels regeringens skrivelse *Nordiskt samarbete 1997*, dels Nordiska rådets svenska delegations berättelse angående verksamheten under 1997. Jag skall koncentrera mig på den senare berättelsen, som redogör för det parlamentariska samarbetet.

Den nya inriktning och det förändrade arbetssätt som Nordiska rådet sedan i januari 1996 arbetar efter har vitaliserat organisationen.

Vi kan konstatera att utvecklingen i det nya integrerade Europa efter Sovjetunionens upplösning går mot ett alltmer utvecklat regionalt samarbete, där det nordiska samarbetet och Nordiska rådet verkat som en förebild. Ett exempel på detta är de tre baltiska ländernas samarbete inom Baltiska församlingens ram. Vid OSSE:s konferens om regionala organ i Monaco i höstas var också intresset stort för det nordiska samarbetet och dess fortsatta utveckling inom Nordiska rådets ram.

Vi moderater vill därför med fortsatta reformer av Nordiska rådets arbetsformer göra rådet till en dynamisk och kraftfull församling med fokusering på aktuella frågor med nordisk anknytning. Vi anser att en förutsättning för att det nordiska samarbetet skall lyckas i framtiden är att det förankras bättre än i dag i de nationella parlamenten och att intresset för de nordiska frågorna delas av en större krets parlamentariker än de som i dag ingår i Nordiska rådet. Det måste ständigt finnas en beredskap att ompröva, effektivisera och anpassa det nordiska samarbetets innehåll och former inom en vidare europeisk ram.

Vi moderater vill ge det nordiska samarbetet en helt ny dimension. Vi vill att man arbetar på ett helt nytt sätt. Nordiska rådet bör enligt närhetsprincipen enbart syssla med det som är relevant för det nordiska samarbetet. Många Europafrågor, både i närområdet och inom EU, liksom många nationella frågor har en nordisk dimension. Därför bör de flesta nationella parlamentariker och EU-parlamentariker från de nordiska länderna involveras. Vi vill skapa ett Nordens politiska torg, där ledande parlamentariker och regeringsledamöter under några dagar varje år samlas till en bred diskussion om centrala frågor för Norden.

Europafrågorna har en självklar plats på Nordiska rådets agenda, och Europautskottets uppgift är t.ex. att samverka i frågor av betydelse inom EU och EES. Där kan de nordiska länderna agera utifrån en grundläggande värdegemenskap och sammanfallande intressen. Vi anser därför att det är naturligt att även EU-parlamentarikerna ges en möjlighet att ingå som valda ledamöter i de nationella delegationerna.

Vi vill skapa ett samarbetsorgan för riksdagsledamöter. Vi anser att Nordiska rådet skall främja ett kontinuerligt samarbete mellan de nationella parlamenten. Det kan ske genom att de traditionella utskotten i de olika nordiska parlamenten samarbetar med varandra.

Ordförandelandets utskott utövar då ett aktivt ledarskap och ansvarar för den politiska agendan. Ett år har t.ex. det svenska socialutskottet svarat för att aktualisera frågor och sammankalla till möten med motsvarande utskott i de andra länderna. Initiativen tas i de nationella utskotten, och frågorna bereds av dessa gemensamt. Förslag kan sedan lämnas till rådets styrelse för beslut i Nordiska rådet. Ordförandelandets utskottskansli har det administrativa ansvaret för samarbetet inom sitt område under ett år.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Vi vill också, fru talman, skapa ett närmare samarbete med parlamentariker från de baltiska länderna. Vi anser därför att parlamentariker från de baltiska länderna regelbundet bör bjudas in dels till Nordiska rådets session, dels till relevanta utskottsmöten, detta för att stärka samarbetet mellan Norden och de baltiska staterna. Vid behov kan en del av den årliga sessionen av Nordiska rådet ägnas åt en särskild baltisk samarbets-session, men de baltiska parlamentarikerna skall också vara välkomna att delta under hela mötet. Utskotten avgör själva om baltisk närvaro är önskvärd vid ett visst sammanträde. Den baltiska församlingens juridiska utskott har t.ex. uttryckt ett önskemål om ett gemensamt möte med Nordiska rådets närområdesutskott för att diskutera gemensamma problem när det gäller den organiserade kriminaliteten i våra närområden. Detta kan vara en första början.

Fru talman! Jag har med detta förmedlat den vision som vi moderater har om ett framtida nordiskt samarbete, ett samarbete som kan bli en angelägenhet för alla parlamentariker och inte enbart för vissa utvalda. Men för att detta skall kunna ske och bli verklighet måste vi faktiskt handla nu, inte bara tala om det.

Utrikesutskottet har positivt besvarat flera av våra förslag men avstyrkt möjligheten att nominera de nationella EU-parlamentarikerna som ledamöter även till Nordiska rådet. Jag yrkar därför bifall till reservation 1 och i övrigt bifall till hemställan i utrikesutskottets betänkande.

Anf. 163 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Det nordiska samarbetet bedrivs på flera nivåer och i många former. Det har en djup folklig förankring, baserad på mer än 600 år av reellt folkligt samarbete. Detta ger en unik legitimitet. Den nu snart 50 år gamla formella samverkan inom Nordiska rådets ram har lett till att nordiskt samarbete är en del av vårt nationella samhällsliv.

I utredningen *Nordisk nytta* slogs fast att allt samarbete inom Norden skall vara till gagn för länderna men också för de enskilda människorna.

Det betänkande vi nu behandlar ger både en god överblick och en bred provkarta över det formella och det reella nordiska samarbetet. Jag tror, fru talman, att det är viktigt att vi parlamentariker ser vår roll som idégivare och pådrivare. Allt samarbete går inte gnisselfritt, och det finns många hinder och trösklar som man behöver forcera.

Samarbetsministern och regeringen skall hållas räkning för att man kommer med en så pass gedigen skrivelse som man gör. Med detta följer man upp det som inleddes förra året, nämligen att till riksdagen rapportera vad regeringen inom det nordiska ministerrådets ram har haft för sig under gången verksamhetsår.

Även om vi har frågor som särskiljer de nordiska länderna från varandra har vår nordiska historia och vår nordiska kultur gett en samhörighet mellan folken som är starkare än det som särskiljer. Nordiskt samarbete kan vid en ytlig betraktelse se ut att vara mycket disparat. Det handlar om en geografiskt väldigt stora yta där huvuddelen är glest bebyggd, mycket stora klimatskillnader, olika politiska traditioner osv. Dessutom sker det nordiska samarbetet i en snabbt föränderlig tillvaro när det gäller ekonomi och politik, kultur och välfärd, arbete och handel – för att nu nämna några viktiga samarbetsprogram.

Jag noterar med tillfredsställelse att det önskemål som jag själv har uttalat här i kammaren om särskilt stöd till information också har lett till att informationsbutiken Arena Norden här i Stockholm har fått ett särskilt stöd. Nordisk politik är så viktig att vi inte skall undanhålla en seriös och vittförgrenad information. Detta kanske är särskilt viktigt då det europeiska är ett allt starkare inslag också i svensk och nordisk politik. Därför är min förhoppning att det också ges möjlighet för samarbetsministern att engagera sig tidsmässigt på ett sätt som gör att frågorna kan bevakas. I det förgångna har vi ju sett exempel på att nordiskt samarbete inte alltid har prioriterats, och det har snabbt blivit tecken på stagnation. Ta detta som ett glatt hejarop att inte spara några ansträngningar då det gäller att utveckla det nordiska samarbetet! Jag är medveten om att statsrådet har andra viktiga uppgifter, men just därför är det viktigt att också detta kommer med i trängseln av uppgifter.

Jag tror för egen del att svenska och nordiska insatser för t.ex. fredsarbete ut mot framför allt tredje världen – där bistånd och utveckling, handel och tekniska framsteg är mer angeläget än någonsin – är viktigare än t.ex. vår egen export av materiel som kan både skada och döda; detta sagt med tanke på det ansvarsområde som statsrådet har inom regeringen.

I regeringens skrivelse tas utvecklingen i Nordens närområde upp. Man pekar bl.a. på de omvälvande förändringarna i länderna på andra sidan Östersjön. Detta har också varit en av utgångspunkterna för reformeringen av det nordiska samarbetet. Inte minst de tre baltiska länderna har stått i centrum för Nordiska rådets intresse, men också en utbyggnad av samarbetet med nordvästra Ryssland, Barentsområdet och Arktis.

I det sammanhanget har jag återkommit till frågan om att en viktig del här är vårt eget västerhav. Samarbetsministern sade i ett svar här i vintras att han har detta i åtanke, och jag vill återigen påminna om frågan. Det är viktigt att västerhavet och Skagerrak hålls rent och i ekologisk balans så att fiske, turism och kustboende inte störs. Vi har en mycket frekvent kustsjöfart och närsjöfart mot både Danmark och Norge, och det ger stora påfrestningar på havsmiljön. Signaler av och till om att det fanns planer på oljeborring i Skagerrak gjorde oss alla bekymrade.

En av de frågor där Sverige vill bidra till att föra arbetet vidare inom Norden är en ökad språkförståelse. Rapporten *Det umistelige* anmäler en ambition att utveckla formerna för ett ökat TV-samarbete, bl.a. för att prioritera kultur, utbildning och forskning. Det finns dock en betydande risk att detta kan komma av sig. Det vi har sett hittills är att det har blivit något av en teknisk debatt om formerna för sändningen.

Vi parlamentariker har i olika sammanhang tagit upp frågan om ett bredare ansvarstagande med ländernas flyktingministrar. Vi har också aktualiserat hållningen från Nordenutskottet senast, då det slogs fast att det skall vara en både generös och human flyktingpolitik. Från ministerrådets sida har utlovats tätare samverkan i dessa frågor, och enligt regeringens skrivelse har samrådsgruppen för flyktingfrågor, NSHS, haft fler möten än vad som har hållits tidigare. Det är bra. Flyktingfrågorna är en gemensam angelägenhet för alla i-länder, och dit hör alla nordiska länder.

Sedan är det intressant att konstatera den oerhörda förändring som de säkerhetspolitiska frågorna har genomgått. Också i Nordiska rådet och dess sammanhang kan vi nu diskutera sådana frågor som för bara ett fåtal år sedan var tabubelagda. På bara några år har det uppstått en öppenhet

som vi tidigare trodde var helt omöjlig. Vi kan nu med f.d. Sovjetrepubliker, Ryssland själv, tyskar och polacker samt representanter för EU och Nato diskutera gemensamma säkerhetsfrågor för denna del av Europa inom Nordiska rådets ram.

Jag har för egen del i gott minne när en tung norsk parlamentariker avbröt ett debattinlägg i Nordiska rådet då en finsk socialdemokrat och en norsk høyreman diskuterade den sovjetiska hotbilden för Norden. Det väckte stor uppmärksamhet då, i mitten av 80-talet, att Nordiska rådet kunde ta till orda i frågor som man stadgemässigt hade fört åt sidan.

Jag tror, fru talman, att det är viktigt att vi utvecklar de samtal som nu pågår. Historien visar att den mänskliga särarten behöver ett faktiskt, fysiskt meningsutbyte kring alla frågor. Jag tror att det är så enkelt att när grannar, enskilda och länder, samtalar med varandra, gör arbetsutbyten och har en aktiv handel och ett folkligt förankrat vardagsumgänge undanröjs de allra flesta orsaker till varför människor och folk råkar i konflikt med varandra.

Jag vill ställa några frågor till samarbetsministern. Alla frågorna har det gemensamt att de är gränsöverskridande.

Min första fråga gäller flyktingsituationen och det gemensamma och delade ansvaret i Norden för människor på flykt som når våra länder. I skrivelsen från regeringen framgår inte hur långt man har kommit i det parlamentariska önskemålet om att få en bredare och mer rättvis fördelning av flyktingströmmen samtidigt som den skall ha en human och generös inriktning. Det skulle vara intressant med en kommentar från samarbetsministern i den frågan.

Min andra fråga gäller Schengenavtalet, som skall ge fri rörlighet för människor inom vår del av Europa. Det har ju talats om en särlösning för de två nordiska länder som inte tillhör EU. Förra statsministern Ingvar Carlsson svarade på en direkt fråga från mig att Norge och Island skall tillförsäkras en nordisk inre passfrihet som väl lever upp till dagens situation. Jag ser det som mycket angeläget att så sker, inte minst med tanke på att Sverige har EU:s längsta gräns, dvs. landgränsen mot Norge. Det är viktigt att en smidig gränsövergång kan upprätthållas. Min fråga blir om andra Schengenländer har synpunkter som gör att detta kommer att försvåras.

Det tredje spørsmålet är något som jag har återvänt till flera gånger, nämligen de som bor och arbetar i skilda länder, det vi brukar kalla för gränsgångare. Nu har vi inte minst från Sverige en kraftig ström av arbetskraft inom sjukvård och byggnation till Osloområdet. Men fortfarande uppstår det problem kring gränsgångares både skattevillkor och möjligheter att färdas med egna fordon på grund av komplicerade tullbestämmelser. Min fråga gäller om gränsgångares möjligheter att vara delaktiga i en fri arbetsmarknad i Norden kan upprätthållas tillfredsställande.

Den fjärde frågan gäller TV-samarbetet. Jag kände mig i mitt anförande orolig för att det skulle bli en teknisk-ekonomisk fråga som hindrade nordbor, särskilt i våra gränstrakter, att ta del av våra grannländers utbud. Nu sägs det i rapporten och i utskottsbetänkandet att Sveriges television har inlett digitala satellitsändningar i syfte att förbättra möjligheterna att ta emot sändningarna. Det sägs vidare att det skall bli så enkelt att det inte föreligger några tekniska hinder för tittarna att själva välja utbud. Men det sägs ingenting om att detta skulle medföra en kraftig

***Fel! Okänt
växelargument.***

kostnadsökning för den enskilde mottagaren. Det skulle vara välgörande om statsrådet kunde ge besked om läget och hur diskussionen förs för närvarande.

Den femte och sista frågan gäller vårt gemensamma uppträdande i Norden. Vid den stora miljökonferensen i Göteborg för några veckor sedan uttryckte regeringens företrädare hur viktigt det var med ett enhetligt nordiskt uppträdande i miljöfrågorna. Detta skulle öka slagkraften och påverka frågorna positivt. Mitt spörsmål blir då om samarbetsministern ser det på samma sätt som när det gäller t.ex. det monetära samarbetet. Är det angeläget med ett gemensamt uppträdande av de tre nordiska EU-länderna, och görs det några ansträngningar för att få en synkronisering och därmed en ökad slagkraft i en nordisk hållning när det gäller det inre europeiska samarbetet?

Till sist vill jag bara säga att jag tror att vi skall ta väl vara på många av de fördelar vi har, bl.a. att vi har en grundläggande gemensam värdering när det gäller t.ex. välfärdsfrågor, när det gäller vikten av att ha en hög sysselsättning och att hårt bekämpa arbetslöshet. Att alltför människor kommer i arbete är en nödvändig förutsättning för att upprätthålla en nordisk välfärdsmodell. I dag går nästan ett par miljoner nordbor utan arbete. Och i den nordiska rapport som arbetsmarknadsministern upprättade för någon månad sedan var man särskilt pessimistisk när det gällde sysselsättningen i Sverige. Fortfarande ligger ju den på en alltför hög nivå.

Fru talman! Välfärdsfrågorna är angelägna för alla medborgare. Genom Nordiska rådet har vi möjligheter att stärka välfärden i hela Norden.

Anf. 164 AGNETA BRENDT (s):

Fru talman! Det nordiska samarbetet har gamla anor. Redan i seklets början visade de nordiska länderna en framsynt och pragmatisk inställning till framför allt konfliktlösning. Jag tänker då på hur man löste problemet med Ålands ställning i Norden och den svensk-norska unionsupplösningen. Efter andra världskriget skapades inom Föreningen Nordens ram ett väl utvecklat vänortssamarbete mellan kommuner i de nordiska länderna, ett samarbete som i dag i många fall har utsträckts också till de baltiska staterna.

Det handlar alltså om ett samarbete som bedrivits och bedrivs på regeringsnivå och i samarbete med parlamentariker. Men det handlar också i hög grad om ett samarbete på lokal nivå med bred folklig förankring.

Det betänkande vi nu behandlar handlar dels om det nordiska samarbetet under 1997 mellan de nordiska ländernas regeringar, dels om en redogörelse till riksdagen som behandlar Nordiska rådets svenska delegations berättelse angående verksamheten under 1997. Dessutom behandlas ett antal motioner som väckts med anledning av de här skrivelserna samt vissa motioner från allmänna motionstiden.

Regeringen har följt upp och slutfört 1995 års reformarbete i syfte att förnya och rationalisera samarbetet. Sverige har fortsatt att verka för att effektivisera den verksamhet som finansieras över nordiska ministerrådets budget. Utvecklingen i Nordens närområde och de omvälvande förändringarna i länderna på andra sidan Östersjön var en av utgångspunkterna för reformeringen av det nordiska samarbetet. Huvudmålsättningen

är att främja den demokratiska utvecklingen och övergången till marknadsekonomi i dessa länder.

Som ordförandeland under 1998 kommer Sverige att föra vidare ett antal initiativ som tagits av Norge som ordförande under 1997. Det gäller t.ex. gemensamma åtgärder för barn och unga, särskilt inom områdena kultur, utbildning och forskning, samt genomförande av ett nordiskt ministermöte kring IT-frågor. Tyngdpunkten inom kultursamarbetet ligger på samarbete inom Norden, och samarbetet bygger på den värdegemenskap som finns mellan de nordiska länderna och som manifesteras i den kulturella och språkliga gemenskapen.

Fru talman! De nordiska länderna lägger stor vikt vid att hantera regionala och globala miljöproblem genom att delta och påverka den internationella miljöpolitiken, särskilt den europeiska miljöpolitiken, genom EU. Samarbetet inom miljösektorn har som utgångspunkt målsättningarna i den nordiska miljöstrategin som är fastlagd till år 2000. Särskild vikt läggs vid att nordiska prioriteringar reflekteras i EU:s miljöhandlingsprogram.

För första gången i Nordisk rådets 45-åriga historia diskuterades säkerhetspolitiska frågor vid en tvådagarskonferens i Helsingfors under 1997. Det kalla krigets slut har gjort det möjligt för de nordiska länderna att samarbeta kring försvars- och säkerhetspolitiska frågor med helt nya förutsättningar. Kärnan i detta samarbete utgörs framför allt av verksamhet inom det fredsfrämjande området.

Vad gäller de baltiska staterna stöder de nordiska länderna på olika sätt upprättandet av för en stat normala säkerhetsfunktioner. Det gäller t.ex. uppbyggande av försvar, gränsbevakning och andra säkerhetsfunktioner.

Anita Johansson kommer att gå närmare in på Nordiska rådets verksamhet. Jag begränsar mig därför till att kommentera den motion som ligger till grund för den moderata reservation som fogats till betänkandet.

Motionärerna yrkar bl.a. att deltagarkretsen vid Nordiska rådets session skall kunna utökas med ledamöter från Europaparlamentet. Det reformarbete som pågått under senare år har inneburit en ny inriktning på verksamheten, nya arbetsformer och ny organisation. Den utvecklingen beskrivs också i redogörelsen från rådet. Den nya rådsorganisationen har öppnat för nya mötesformer, s.k. temamöten, där andra rådsmedlemmar och regeringsrepresentanter kan delta i debatten. Vid temasessionen om Europafrågor kunde Europaparlamentariker, Europarådsparlamentariker, parlamentariker från de nordiska parlamentens EU-organ och andra parlamentsutskott utan att ha plats i rådet delta i debatten. Även vid andra konferenser har andra än rådets ledamöter haft möjlighet att delta.

Fru talman! Nordiska rådets nya konstitution är beslutad och genomförd sedan den 1 januari 1996. Innan några förändringar genomförs bör erfarenheter av den nya organisationen avvaktas. Innan en sådan utvärdering har kunnat ske menar vi att det inte är påkallat att diskutera några mer genomgripande förändringar av rådets verksamhet. Jag förutsätter att principen om nordisk nytta kommer att vara vägledande i rådets fortsatta reformarbete.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på den moderata reservationen.

Prot. 1997/98:111

25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 165 INGER KOCH (m) replik:

Fru talman! Agneta Brendt sade att Europaparlamentarikerna hade möjlighet att delta i debatten och att delta i de konferenser som hade ordnats. Det är alldeles riktigt. Så har också skett. Men det är en väldig skillnad mellan att kunna delta i en konferens och att sitta med i den beslutande församlingen, att vara med och fatta beslut i de olika utskotten, att vara med och se till att den samordning som vi så väl behöver i det europeiska samarbetet, i det nordiska samarbetet, också sker på plats i utskotten.

Det är det vi eftersträvar. Vi vill ha en större krets av parlamentariker som också sysslar med nordiska frågor. Nordiska frågor har en central roll också i Europaparlamentet.

Vi tycker att det är synd att utskottets majoritet inte vill tänka framåt, utan att man återigen fastnar i en struktur som inte leder fram till en dynamik i Nordiska rådet i framtiden.

Vi måste tänka framåt, och vi måste göra det nu.

Anf. 166 AGNETA BRENDT (s) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis viktigt att man är öppen för förändringar. Man bör också utvärdera de förändringar som har skett innan man vidtar ytterligare förändringar. Av den anledningen har vi i utskottsmajoriteten ansett att den nya organisationen bör få verka under en tid innan nya förändringar vidtas.

Anf. 167 INGER KOCH (m) replik:

Fru talman! Jag kan förstå att man resonerade så förra året, då organisationen inte hade varit i kraft så många år. Nu har den varit i kraft i två och ett halvt år, och den utvecklas på sitt sätt ständigt. Då borde man kunna ge den möjligheten att utvecklas strukturellt.

Nu finns det ett stort behov av ökade parlamentariska kontakter. De nationella utskotten skulle ha möjlighet att sammanträda tillsammans och besluta om nordiska frågor. Det är i parlamentet som de slutgiltiga besluten fattas. Då vore det väldigt bra om de nationella utskotten kunde samlas på nordisk basis.

Anf. 168 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag började konkret att arbeta med nordiska frågor som medlem i Nordiska rådet 1991. Det var i inledningen till de stora förändringarna. Det var mycket spännande. Statsministrarna tog initiativ till nyordning. Utrikespolitiken kunde börja diskuteras. Samarbetet med Baltikum inleddes, och informationskontor inrättades i de baltiska länderna. Nysatsningen på kultur var ett omdiskuterat projekt, och det var en kraftfull markering att kulturen är kittet i det nordiska samarbetet.

Våra nordiska länder har sedan dess gått olika vägar på flera områden – främst när det gäller EU-medlemskapet och även EMU.

Vi vet att det finns olikheter när det gäller näringslivsstruktur och en mängd andra saker. Men – och detta är viktigt – det finns mer som förenar än skiljer oss. Det är det geografiska läget, språkgemenskapen, vår gemensamma historia som är sammanflätad på många olika sätt och liknande syn på sociala frågor. Många traditioner liknar varandra. Vi har en

unik folkbildningstradition som förtjänar att spridas till andra delar av världen – inte minst till Östeuropa och utvecklingsländerna. Det är också vår syn på demokrati och mänskliga rättigheter m.m.

Vi är nog alla överens om att det är viktigt att i fortsättningen slå vakt om det nordiska samarbetet. Det finns hela tiden risker för att annat internationellt samarbete tar överhanden, att de nordiska länderna glömmer Norden i EU-arbetet, att det anglosaxiska inflytandet tar överhanden tillsammans med inflytandet från USA. Våra språk kanske får en underordnad betydelse – vi börjar tala engelska.

Jag och många andra menar att det folkliga samarbetet, utbytet mellan människor, ungdomssamarbetet, är så oerhört viktigt. Det är själva grunden. Utan en folklig förankring av den nordiska dimensionen når vi inte så långt på andra områden heller. Det är där en stor del av resurserna för nordiskt samarbete skall läggas. Dessutom skall samarbete inom alla de områden där det går att uppnå synergieffekter, s.k. nordisk nytta, naturligtvis också stimuleras.

Det har hänt oerhört mycket de senaste åren. Bl.a. har hela organisationen inom Nordiska rådet förändrats. Det gäller t.ex. utskottsorganisationen.

Jag tror att det är bra att bygga vidare på den organisation som nu finns. Jag vet inte om det är den absolut optimala samarbetsformen. Men det är viktigt att bygga vidare. Vi skall inte bara omorganisera oss. Min erfarenhet av det nordiska samarbetet är att parlamentarikerna bara diskuterar organisationen och i liten utsträckning innehåll. Det är farligt för det nordiska samarbetet. Det gäller att diskutera frågor.

Därför tror jag inte på någon ny stor omorganisation. Jag tror på en utveckling och vitalisering av det nordiska samarbetet och självklart en vitalisering av det parlamentariska samarbetet.

Sverige har som ordförandeland ett stort ansvar. Prioriterade områden är arbete och ekologisk hållbarhet. De är förvisso mycket viktiga områden. Men vi får inte glömma det folkliga, barn och ungdomar och kulturen. Det gäller speciellt nu när Stockholm är kulturhuvudstad. Vi borde ha haft en del mer intressanta nordiska projekt under kulturåret. Vi borde ha haft bättre initiativförmåga.

Skrivelsen tar upp många viktiga områden som Sverige prioriterar och vill bygga vidare på. Det handlar om språkförståelsen och TV-samarbetet – den gamla frågan där vi inte har kommit särskilt långt. Nu finns det inga tekniska hinder. Problemet är kostnader och att få plats i och betala för den digitala världen. Det handlar om att människorna verkligen vill.

Nu har det gått lång tid där vi i Sverige inte har kunnat se på våra grannländers TV-program. Finns det egentligen någon önskan att göra det? Det stora problemet i dag är att få fram ett intresse för det nordiska då det finns mycket annat som trängs om uppmärksamheten. Det är bra att frågan drivs. Den får inte dö ut.

Det är bra med ett nytt handlingsprogram för kultursamarbetet. Det är viktigt att arbeta med de frågorna hela tiden. Andra intressanta frågor är en analys av välfärdssamhället och hur det passar in i den nya tiden. Konsumentpolitiken är en annan fråga.

Jag kan instämma i en del av det som Elver Jonsson sade alldeles nyss om det krångel som finns mellan våra länder och som vi borde kunna

avskaffa. Frågan har utretts och diskuterats. Ändå finns det en del sådant. Vi borde kunna handla och få bort en del av krånglet.

En annan viktig fråga är arbetet mot rasism och främlingsfientlighet. Jag är inte så säker på att det är lätt att få fram bra nordiska projekt. Mycket skall nog ligga på en lokal nivå. Det är viktigt att ha detta som en profilfråga och inte låta frågorna vila. Det är mer som en symbol än konkret arbete. Men det är bra om någon kommer på ett bra projekt.

En annan fråga är minoriteternas ställning. För några år sedan fick samerna status som observatörer i Nordiska rådet. Jag vet inte hur de nu blir delaktiga i den nya organisationen. De har väl ingen utskottsplats? Jag har en känsla av att de försvunnit bort och inte är så delaktiga som i den gamla organisationen. De har tappat litet grand.

Jag tror att tiden är inne att låta samerna bli fullvärdiga medlemmar i Nordiska rådet. Jag tycker att vi kan diskutera frågan. Det finns en mängd hinder, men om man verkligen vill är jag säker på att det går. Jag skulle vilja ha en kommentar till hur statsrådet ser på den frågan.

I övrigt yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 169 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Fru talman! Om man pratar politik med vänner från andra världsdelar, t.ex. Asien, kommer de ofta in på förhållandet mellan den nordiska länderna. Hur kan det komma sig, undrar vännerna, att ni i Norden som så ofta har varit i krig med varandra under hundratals år helt enkelt har slutat med det? När man talar med skandinaver verkar alla tycka att det skulle vara fullständigt omöjligt att på nytt börja slåss och gå i krig med en nordisk granne.

En av orsakerna är gissningsvis språket, som redan har nämnts här. Det underlättar kontakter och studier och gör att man klarar sig bra på en arbetsplats i något av de nordiska länderna. En annan orsak är säkert ett starkt och ihärdigt samarbete mellan de nordiska länderna och deras regeringar och också mellan de nordiska frivilligorganisationerna. Samarbetet i Norden tangerar också i högsta grad Östersjösamarbetet, även om det finns nordiska länder som är placerade vid andra vatten. Trots detta är samarbetet om miljöfrågor nödvändigt.

Det nordiska gemensamma arbetet har också en lång historia, visserligen med avbrott för krig förr i tiden, men ändå med en ganska bred folklig förankring. I och med EU-inträdet har vissa nordiska länders politik ändrats på de områden där EU tagit över besluten, och det är därför extra viktigt att värna om det samarbete som vi kan genomföra utan förändringar.

Miljöpartiet har i sin motion med anledning av regeringens skrivelse detta år, liksom förra året, yrkanden som berör nödvändigheten av ett ekologiskt och miljömässigt hållbart samhälle. Förra året framhöll vi att planerna för en nordisk gasledning låste fast länderna i en fortsatt import av miljöförstörande fossila bränslen. Vi menade då, liksom vi skriver i motionen i år, att man bör satsa på bioenergi, energieffektiviseringar, sol- och vindkraft, dvs. satsningar som ryms inom det ekologiskt hållbara kretsloppssamhället.

I regeringens skrivelse verkar energi- och miljöfrågorna ha fått en starkare ställning än tidigare. Detta inger hopp om ett förstärkt nordiskt samarbete på ett av de viktigaste områdena för samhällsekonomi och

miljön. Delvis hänger detta samman med att det under året har förts en mer aktiv dialog mellan Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet om miljöfrågorna och att Nordiska rådet har fokuserat miljöfrågorna genom en särskild arbetsgrupp, som behandlade miljöräkenskaper för energi och vars rapport låg till grund för rådets rekommendation nr 6.

I denna rekommenderas de nordiska regeringarna att etablera en nordisk miljöräkenskap för energi som ett instrument för att uppnå miljövinster och att optimalt utnyttja ländernas energikällor. På så vis minskar man alltså miljöskadliga utsläpp. Vidare rekommenderades regeringarna att utvidga satsningarna på förnybara energikällor och understödja övergången till bärkraftiga energikällor, bl.a. genom att utreda åtgärder för att reducera subsidier och andra regler som favoriserar bruk av energikällor som inte är förnybara och som förorenar.

Miljöpartiets motion handlar om en förstärkning av detta samarbete på energi- och miljöområdet.

Nordiska ministerrådet har tagit initiativ till en utredning om det nordiska elsamarbetets och elproduktionens påverkan på klimat och miljö. Resultatet skall vara klart till hösten 1998.

Miljöpartiet menar att utslagsgivande för en förbättring av miljön är att såväl konferenser som utredningars och arbetsgruppers direkta rekommendationer resulterar i konkreta insatser och samarbete. Det finns många aktörer inom det här området, och man bör samla ihop de rekommendationer som finns. Miljöpartiet vill särskilt betona den av Nordiska rådet tillsatta arbetsgrupp som sätter fokus på miljöfrågorna. I arbetsgruppens rapport talas det ytterligare om en utvidgad satsning på förnybara energikällor.

Det är viktigt att de nordiska regeringarna samarbetar också om styrmedlen på energi- och miljöområdet och att man särskilt beaktar kraven på minskad energikonsumtion och på miljövänlig energiproduktion.

Anf. 170 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Vi har hört många fina inlägg om det nordiska samarbetet, och jag skall verkligen försöka att vara kortfattad och bara lyfta fram några saker som hitintills inte har sagts.

När det gäller Europautskottet, där jag är med, har det utvecklats ett arbete i form av väldigt breda konferenser som haft en intressant uppläggning. Moderaterna har här lagt fram ett förslag om att EU-parlamentariker också skulle kunna vara ledamöter i Nordiska rådet. Jag vet inte om jag riktigt ställer upp på den tanken. Däremot har det redan utvecklats ett gott samarbete, på så sätt att EU-parlamentariker har inbjudits t.ex. till Europautskottets olika konferenser och seminariedagar. EU-parlamentarikerna har där deltagit i debatten på precis samma villkor som vi andra. Det de inte kan vara med om är de möten vi har i plenum, men egentligen tror jag inte att det viktigaste arbetet i Nordiska rådet försiggår där, utan det sker snarare när de olika utskotten samlas. I det sammanhanget har vi alltså möjlighet att inbjuda EU-parlamentariker.

Marianne Andersson tog upp möjligheten till ett närmare samarbete för samernas del. Det tycker jag i så fall skulle vara mer befogat, eftersom de är en del av Norden men på ett väldigt speciellt sätt i och med att de är en minoritetsbefolkning som sträcker sig över flera olika nordiska länder. Det kanske skulle kunna finnas en sådan flexibilitet att de kunde vara

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Fel! Okänt
växelargument.*

fullvärdiga medlemmar. Det kunde också vara ett gott exempel när vi uppmanar länder i vårt närområde att bättre ta vara på sina minoriteter och ge dem fullständiga rättigheter.

Jag kommer här att lyfta fram litet olika saker. Jag ser med tillfredsställelse att den kommitté som har sysslat med finska språkets ställning som ett minoritetsspråk betraktar finskan som ett minoritetsspråk. Jag vet att det skulle glädja våra finska vänner väldigt mycket om finskan i framtiden verkligen kunde bli ett minoritetsspråk i vårt land. Jag tror också att det betyder mycket för dem som talar svenska i Finland.

Sedan vill jag ta upp en fråga som jag har lyft fram vid ett par tillfällen. De svenska ministrarna vill under det svenska ordförandeskapet lyfta fram två breda initiativ i det nordiska samarbetet. Det gäller ett samarbete för ökad sysselsättning och en ekologiskt hållbar region. Det är en bra ambition, som ingen av oss har något emot. Sedan räknar man upp en rad olika insatser och områden där man vill få till stånd ett utökat samarbete. Bl.a. nämner man en vidgad nordisk samverkan i närområdet för att bidra till att främja demokrati, stabilitet, ekologisk, ekonomisk och social utveckling för hela den region som omfattar Norden, Östersjön, Barents och Arktis.

I det sammanhanget skulle jag vilja lyfta fram en fråga som jag redan har nämnt ett par gånger. Jag tror att vi i Norden skulle ha speciella förutsättningar att påverka både Ryssland och de baltiska staterna i resnemen kring religionsfrihet. Jag har tagit upp denna fråga i samband med ett annat betänkande, där utskottet behandlade de mänskliga rättigheterna. Jag tycker att frågan platsar också här, eftersom jag har efterlyst en nordisk samverkan för att försöka främja den här frågan. Jag tror att vi har speciella förutsättningar på det här området, eftersom vi i de nordiska länderna i det här sammanhanget har haft en större mångfald än vad man har haft i de flesta andra delarna av Europa.

Vi har haft det under ett väldigt stort samförstånd och en stor tolerans i våra länder. Därför hoppas jag att Sverige under sitt ordförandeskap skall kunna föra fram den här frågan i ministerrådet.

Anf. 171 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag har med intresse tagit del av utrikesutskottets behandling av regeringsskrivelsen om nordiskt samarbete 1997. Jag kan med glädje konstatera att det råder en hög grad av samsyn mellan riksdagen och regeringen om det nordiska samarbetet. Därför kan jag i dag, när nästan halva tiden av Sveriges ordförandeskap i det nordiska regeringssamarbetet har gått, ta tillfället i akt och lämna en delårsrapport med några exempel för att informera om hur arbetet utvecklats under det första halvåret.

Det nordiska samarbetet skall ge resultat som märks i vardagen för den enskilde nordbon, företag och organisationer. De vardagsnära frågorna handlar i stor utsträckning om att bevara och utveckla den öppenhet som vi har i Norden sedan många decennier på arbetsmarknaden, genom lika behandling av de sociala skyddsnäten, i resandet över varandras gränser, för företagandet.

De nordiska systemen för att främja och underlätta rörlighet grundades för över 40 år sedan, innan resten av Europa hade kommit på begreppet inre marknad och innan någon annan än befolkningen i övre Moselda-

*Fel! Okänt
växelargument.*

len hade hört talat om Schengen. Systemen har successivt byggts på, utvecklats och anpassats till förändrade förutsättningar. Men den vardagliga tillämpningen av systemen är inte alltid glasklar. Det måste vara lätt att röra sig mellan de nordiska länderna. Privatpersoner som flyttar mellan de nordiska länderna i samband med utbildning, arbete eller resor får ibland problem med t.ex. skatter, pensioner och försäkringar. Sådana vardagsbekymmer kan vara tecken på att systemen inte fungerar som de skall. Det skall vi göra någonting åt.

Vi har i Norden särskilda förutsättningar att gå före, att visa vägen, att bygga vidare på den höga grad av integration vi redan uppnått och att därmed i ett högre tempo än resten av Europa förverkliga en inre marknad som gagnar enskilda och företag. Att underlätta vardagen för arbete, bosättning, resande och företagande är därför ett centralt tema i regeringens nordiska arbete.

Låt mig ta några exempel. Den kanske viktigaste enskilda nordiska samarbetsfrågan just nu är de nordiska ländernas anslutning till Schengensamarbetet. Det har Elver Jonsson ställt en fråga till mig om. Passfriheten inom Norden är för alla nordiska medborgare en omistlig och självklar del av vardagen. Något alternativ till att bevara nordisk passfrihet inom ramen för ett vidare Europasamarbete kan egentligen inte tänkas. Utan det nordiska passfrihetsområdet blir den fria rörligheten för personer i ett större Europa inte fullödlig. EU:s medlemmar har i Amsterdamfördraget förbundit sig att finna en praktisk lösning. Europeiska rådet har uttalat att alla nödvändiga åtgärder skall vidtas för att avtalen med Norge och Island skall kunna träda i kraft samtidigt med Amsterdamfördraget.

Fru talman! Det finns alltså ingen anledning för Norden att avvakta förverkligandet av EU:s inre marknad. Men kvar finns irrationella hinder, inte minst i handeln inom Norden, som det är viktigt att undanröja. På svensk sida har vi genomfört en kartläggning av handelshindren mellan länderna som visar att det finns en rad konkreta förenklingar att ta itu med. Detta är vi nu i färd med.

Det nordiska näringslivets nära samarbete är ett tydligt bevis på dynamiken i vår del av Europa. Företagsförvärven och det korsvisa ägandet växer i betydelse medan nationsgränserna minskar. I och med samgåendet mellan Nordbanken och Merita Bank i Finland kan kunderna i banken nu överföra pengar mellan Sverige och Finland lika fort, lika enkelt och lika billigt som inom vart och ett av våra två länder. Jag frågar mig: Varför inte gå vidare på den inslagna vägen och göra detta lika enkelt för kunder i andra nordiska länder? Varför inte i andra banker? Varför skall det vara dyrare, krångligare och ta längre tid att skicka en hundralapp mellan Helsingör och Helsingborg än mellan Helsingborg och Rovaniemi? Inga tekniska eller juridiska hinder står i vägen för en bättre ordning, bara konservatism och intresset av att tjäna några extra räntedagar på konsumenternas bekostnad.

Jag vill här också nämna den satsning som regeringen föreslår i vår propositionen för att under tre år bl.a. stimulera den elektroniska handelns utveckling inom Norden och för att underlätta för små och medelstora företag att använda IT-tekniken i sina exportverksamheter. Nordisk enighet råder om att förstärka och utveckla detta samarbete. Det är återi-

*Fel! Okänt
växelargument.*

gen ett fält där Norden har anledning att försöka gå före, att visa vägen och att ta vara på de konkurrensfördelar som vi kan få på köpet.

Ytterligare ett exempel på vårt arbete med vardagsfrågorna är den samverkan vi nu inlett med danska regeringen för att tillvarata de framtida utvecklingsmöjligheterna i Öresundsregionen i samband med att Öresundsbron står klar om några år. Regeringarna är överens om att gemensamt analysera hinder och möjligheter som finns för företagande, arbete, studier och bosättning inom regionen. För att avslöja brister i rörlighetssystemen och ge nordborna vägledande information inrättas nu i dagarna en försöksverksamhet med en nordisk servicetelefon, som Elver Jonsson också nämnde i sitt anförande. Servicefunktionen, som är placerad hos Föreningen Nordens informationsbutik Arena Norden här i Stockholm, innebär att nordbor kan ringa gratis för att få hjälp med problem som de möter i vardagen.

Fru talman! Nordisk integration och närhet har emellertid andra perspektiv än rent gränsnära. Vi har en lång tradition av institutionell samverkan att bygga vidare på. Det är smart att försöka lösa samhällsuppgifter gemensamt i stället för fem gånger om i varje land för sig. En nordisk arbetsgrupp under ledning av Tony Hagström tillsätts nu med uppgift att klarlägga var våra myndigheter skulle kunna samverka mer till nytta för alla parter.

Nordisk närhet främjas också av ökade möjligheter att se TV-sändningar från andra nordiska länder. Många är de diskussioner och utredningar som ägnas detta ämne. Även om vi nått en bit med bilaterala dellösningar, ökad gemensam produktion och utbyte av program kunde resultaten vara bättre. Det råder väl knappast någon tvekan om TV:s genomslagskraft för att öka nordisk språkförståelse och kunskaper om varandra. Därför är det löftesrikt att visionen om grannlands-TV:n nu äntligen kan komma att förverkligas genom den digitala sändningstekniken. De nordiska *public service*-bolagen tillsammans med de större kabel-TV-operatörerna har markerat en ambition att enas om en gemensam teknisk specifikation för distribution av digital-TV i Norden. Det kan öppna vägen för större utbud och tillgänglighet i nordiskt TV-utbyte. Jag hoppas att operatörerna tar det ansvaret och den chansen.

Fru talman! Utrikespolitiskt har nordisk samverkan efter det kalla kriget alltmer inriktats på de nya demokratierna i våra närområden. Det är en gemensam nordisk angelägenhet att bidra till säkerhet, stabilitet och en gynnsam utveckling för hela den region som omfattar Norden, Östersjön, Barents och Arktis. I år avsätts inte mindre än en femtedel av den nordiska budgeten, ungefär 150 miljoner kronor, till insatser i närområdena.

Vårt geografiska läge är också en tillgång i arbetet för jobben och miljön. Norden ligger i en av Europas snabbast växande regioner. Med angränsande områden runt Östersjön, Barents och Arktis har Norden en utomordentlig utvecklingspotential. Tillsammans har vi en unik möjlighet att skapa en framtid med tillväxt, välfärd, säkerhet och bra miljö.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag konstatera att utrikes- och inrikesfrågor under senare år allt oftare går i varandra. Det gäller Europasamarbetet men också i hög grad det nordiska samarbetet. Det har integrerats i vardagen i en sådan omfattning att många människor inte ens uppfattar de inomnordiska relationerna som utrikespolitik. Kort och gott: Nordisk samverkan är god politik för medborgarna.

Därmed tror jag också att jag har behandlat en stor del av de frågor som Elver Jonsson, Ingrid Näslund och Marianne Andersson ställde. Jag kanske kan återkomma till några av dem i eventuella repliker.

Prot. 1997/98:111
25 maj

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 172 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag vill ställa en fråga om samerna, som är ursprungsbe-
folkning och minoritetsbefolkning i flera nordiska länder. Jag har förut
väckt motioner om att samerna skall bli fullvärdiga medlemmar i Nor-
diska rådet. Det har varit ett klart nej alla gångerna. Jag undrar om det är
ett klart nej också nu eller om man har börjat tänka på något annat sätt i
fråga om samerna.

Anf. 173 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Som nordisk samarbetsminister är mitt jobb att samordna
regeringarnas samarbete under det år som vi har ordförandeskapet. Den
fråga som Bodil Francke Ohlsson väcker gäller samarbetet mellan parla-
mentarikerna i de nordiska länderna. Jag tycker inte att det vore riktigt
korrekt av mig att peka finger åt parlamentarikerna om hur de skall orga-
niserat sitt samarbete.

Jag har full respekt för de beslutsmekanismer som råder i de olika
länderna inklusive här i denna kammare. Jag tänker inte för min del lägga
mig i den beslutsprocessen. Vad gäller samarbetet mellan regeringarna
tycker jag att det fungerar väl vad gäller representativitet för Nordens
olika regioner och folkgrupper. Men hur parlamentarikerna väljer sitt
samarbete är upp till dem.

Anf. 174 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Samarbetsministern höll ett fint anförande här som var
lika diplomatiskt i tonen som utrikesutskottet självt. När han nu ger sitt
vittnesbörd över första halvåret som ordförandeland skall jag väl inte
grumla glädjen. Det är självklart att Arena Norden-projektet är viktigt.
Det är bra att det har fått fortsätta.

Sedan smög statsrådet ändå in att allt inte fungerar så bra. Det må
gälla skatter eller pensioner. Han pekade på att det finns en hel del att
putsa på i kanterna. Statsrådet säger att när det nu är så enkelt att med
Nordbanken och dess finska partner skicka pengar billigt borde vi väl
kunna gå vidare.

Så skulle väl en gammal brevbärare säga. Men gå inte över svenska
postverket. Jag tycker att vi har fläckt postverkets goodwill, detta stats-
ägda företag som hade sitt enhetsporto, som nu har upphört, där postan-
visningsavgiften är så dyr att den överstiger en nordisk föreningsavgift
och där kostnaden för ett nordisk bokpaket är så stor att det är idé att
köpa böckerna på plats. Jag tror att vi har en hel del att titta på när det
gäller kultursamarbetet och annat.

Nu säger statsrådet i ett annat sammanhang att operatörerna väl tar sitt
ansvar. Det är möjligt. Men operatörer bör bevakas, särskilt som jag
hoppas att vi bägge hyllar en långtgående marknadsekonomisk frihet. Det
finns i detta ett politiskt ansvar av social karaktär där det kulturella an-
svaret inte får skjutas åt sidan.

Sedan hoppade statsrådet över en fråga. Det gäller detta med gemensamt uppträdande. Jag åberopade Göteborgssvaret beträffande gemensamt nordiskt miljösamarbete och uppträdande gentemot Europa. Finns det samma ambition när det gäller monetära aktiviteter i Norden gentemot EU?

Anf. 175 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag tänker inte lägga mig i om bankerna väljer den ena eller andra metoden för att ta några räntedagar av sina kunder. Det borde marknaden klara av själv. Jag vill bara peka på att en bank har gått före i den nordiska förbrödringen och visat på vilka möjligheter som finns och vilka möjligheter som de andra bankerna därmed väljer bort. Jag tycker att det skulle se bra ut om andra följde efter, andra länder och andra banker, nu när vi vet att det fungerar.

Jag tycker att det vore kul om fler ville använda sina röster i olika bankstyrelser och som kunder och opinionsbildare runt om i landet att sätta press också på de andra så att vi kan se resultat. Man skulle då snart kunna skicka en peng från Helsingborg till Helsingör, t.ex. till de handlare som man har gynnat där när man har varit utan växel, på samma enkla och lättillgängliga sätt som man kan göra till norra Finland från Helsingborg.

Det var en exkurs om Posten. Låt mig bara påminna om att bolagiseringen och momsbeläggningen, och därmed momsbeläggningen av portot, ägde rum under en tidigare regering. Om jag minns rätt röstade den socialdemokratiska gruppen nej till det förslaget. Det kanske var klokt om man funderar på det så här i efterhand, åtminstone om man lyssnar på Elver Jonsson.

Till sist till frågan om gemensamt uppträdande vad gäller miljöfrågorna. Det tycker jag är ett mycket bra förslag. Det är ett av de bättre områdena för nordiskt gemensamt uppträdande i EU. Jag ser framför mig att det kommer att vara en av de frågor där vi kommer att ha en gemensam tonart under de tre nordiska ordförandeperioderna i EU – år 1999, 2001 och 2002.

Med en gemensam tonart under tre år mellan tre olika ordförandeskap kan jag väl tänka mig att vi kommer att kunna flytta fram positionerna ganska rejält i Europa till förmån för gemensamma nordiska värderingar.

Anf. 176 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Samarbetsministern är fortfarande lika diskret. Jag kan ändå läsa fram att med det sista han säger om en gemensam ton under en treårsperiod kan vi ändå se litet av ljuset i tunneln, för att nu citera litet bevingade ord. Men då är det viktigt att vi är på samma oktav så att det inte blir för stora differenser i den delen.

Sedan skulle det vara spännande att höra om statsrådet tycker att bolagiseringen av Posten var ett sådant missgrepp att det kommer att väckas förslag från regeringen om att göra en annan ordning.

Det hela visar väl ändå på att mycket är bra i det nordiska samarbetet, men det finns en del praktiska saker att se över. Där har självfallet samarbetsministern ett stort ansvar. Men det skall inte undanhållas att också vi som parlamentariker har anledning att vara, som jag sade i mitt inlägg,

både idégivare och pådrivare i det som har klart folklig och enskild karaktär.

För att ett nordiskt samarbete skall få den legitimitet som vi tycker att det har och som vi påstår finns gäller det att vardagssamarbetet och det gränsöverskridande fungerar. Det är mycket som är bra, men en del återstår ändå.

Anf. 177 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! Först som sist; det nordiska samarbetet är en viktig och angelägen politisk uppgift, och dess betydelse ökar. Ett faktum som inte minst framgår av de handlingar som ligger på riksdagens bord i dag.

De handlingar som ligger till grund för utrikesutskottets betänkande – regeringens skrivelse och Nordiska rådets svenska delegations berättelse angående verksamheten 1997 – är en både bra och innehållsrik katalog på det nordiska samarbetets bredd och betydelse.

Fru talman! Jag känner faktiskt stor stolthet över att ha spelat en roll i denna verksamhet, som egentligen drivs med förhållandevis små medel.

Jag vill också en dag som denna uttrycka stor uppskattning över det svenska nordiska ordförandeskapets prioriteringar. De är helt riktiga. De är politiskt viktiga, vardagsnära och inriktade på den nordiska nyttan, som vi sätter i centrum för det nordiska samarbetet.

Det känns särskilt bra att jobben också står högt upp också på det nordiska samarbetets dagordning. Här har vi socialdemokrater drivit på hårt.

Samarbetsprogrammet på det arbetsmarknadspolitiska området fram till år 2000, där särskilt ungdoms- och långtidsarbetslösheten lyfts fram, är ett viktigt uttryck för en stark nordisk ambition. Visst är det varje enskild nations yttersta ansvar att sätta sitt folk i arbete, men genom en aktiv nordisk samverkan och koordinerade insatser kan det nationella arbetet för ökad tillväxt främjas.

Ett faktum är att länder i samverkan kan göra mer än ett enskilt land, vilket också betonas i riktlinjerna för förnyelsen av Nordiska rådets arbete.

Den nya ordningen med att det numera till sessionen skall avlämnas en sysselsättningsredogörelse är mycket viktig just för att sätta strålkastarna på jobben. Men här känns det också viktigt med en ännu hårdare betoning på strategin inför framtiden.

Jag skulle också vilja gå vidare och se ett årligt nordiskt toppmöte om jobben. Ty en sådan dimension har frågorna om jobben att det motiverar ett årligt toppmöte, där teman och framtidsinriktade studier kan variera år från år.

Det nordiska samarbetet har reformerats rejält. Även om jag tycker att det är något för tidigt att dra definitiva slutsatser, kan jag inte se annat än att det mesta har gjorts ganska rätt. Vi har blivit tydligare, konkretare och mer resultatinriktade i Nordiska rådet. Det är helt riktigt med koncentrationen på de tre pelarna, nämligen samarbetet inom Norden, Norden och Europa och Norden och dess närområden.

Partipolitiseringsen har skapat en ökad dynamik, även om jag också vill betona värdet av samsyn och konsensus i det nordiska samarbetet – precis som vi värdesätter det i annat samarbete, nationellt och internationellt.

***Fel! Okänt
växelargument.***

Fru talman! Jag skall nämna några ord om kontrollkommittén. Jag tycker att vi nu börjar finna våra arbetsformer som ordförande. Våra viktigaste uppgifter är naturligtvis kontrolluppgifter. För 1998 har vi beslutat att göra en analys av de multilaterala och de nordiska insatserna i Lettland så att de är koordinerade på ett riktigt sätt. Vi har stannat för att analysera sektorerna hälsa och miljö. Målet är att vi skall lägga fram en rapport till sessionen senare i höst.

Några kritiska synpunkter har jag dock. Parlamentarikersidan har gjort sin del i reformprocessen. Då är det väl inte för mycket begärt att regeringssidan också utvecklar sin organisation. Den är inte så väl ägnad för att driva bredare politiska frågor. I praktiken är det en verksamhet där tjänstemannakommittéerna styr och ställer. Självfallet håller de på sina områden och agerar så att verksamheter körs vidare med utgångspunkt från att det skall vara som vanligt. Det är bekvämt, men det utvecklar inte den nordiska nyttan.

Vi har mellan ministrar och parlamentariker varit överens om att det behövs en översyn av Helsingforsavtalet. Det togs upp för några år sedan i det finska ordförandeprogrammet. Men ingenting har hänt. Både Finland och Norge passade. Jag utgår från att det inom ramen för det svenska ordförandeskapet kan tas nya initiativ så att denna välbehövliga översyn kommer i gång.

Nu gäller det att gå vidare. Vi har stora och viktiga uppgifter framför oss. Det handlar om fortsatt kamp för jobben. Det handlar om Norden som hemmamarknad. Det handlar om den nordiska välfärdsmodellen och hur den kan utvecklas och stärkas. Det handlar om värdet om rättvisa och trygghet. Det handlar om framtiden, med IT-utveckling och konstruktiv samverkan i forskning och utbildning. Det handlar om att tillvarata det mångkulturella Norden, och motverka intolerans och andra onda krafter. Det handlar om det nordiska kultursamarbetet, där det folkliga engagemanget understöds. Det handlar om gemensamma åtgärder för barn och ungdom. Det handlar om att stärka samarbetet och vårt engagemang i vårt närområde. Det handlar särskilt om en fortsatt målmedveten politik för att göra Norden och dess närområden till en ekologiskt hållbar region. Det handlar om ett aktivt Norden i det europeiska och globala perspektivet.

Fru talman! När nordisk facklig och politisk arbetarrörelse samlas till kongress i nästa vecka i Haugesund i Norge är globaliseringen det övergripande temat. Vi socialdemokrater kommer också i rådsarbetet att framöver ta initiativ på temat Norden i det globala perspektivet.

När jag och den socialdemokratiska gruppen ser de närmaste åren framför oss, med sikte på sekelskiftet och tiden däromkring, känner vi stor tillförsikt för Nordiska rådets arbete. Det står fullkomligt klart att det nordiska samarbetet inte bara har en roll, utan en mycket viktig roll i framtiden.

Anf. 178 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Det är lätt att instämma i många av de honnörsord som Anita Johansson här redovisade för kammaren. Hon började med att säga att hon kände stolthet därför att socialdemokraterna hade drivit på hårt. Det stämmer säkert till en del, men tyvärr har de också drivit på hårt när det gäller att pruta på den rätt försiktiga budget som Nordiska rådet håller sig med.

En liten enkel jämförelse som jag har nämnt någon gång är att den insats Sverige lägger i EU-samarbetet – inom parentes sagt ett EU-samarbete som jag starkt gillar – är 50–60 gånger större än den slant som läggs till det nordiska samarbete som är nedprutat på socialdemokratiskt initiativ.

Jag tror att det är viktigt att påminna om att arbetslösheten är ett gissel också i Norden. Två miljoner människor står utanför arbetsmarknaden. Det kan vi inte vara nöjda med. Här behöver insatser göras.

Fru talman! För min del tror jag inte att det räcker med toppmöten eller härliga partikongresser, där man visserligen talar om globalisering och annat. Man behöver kanske i stället mer titta mot basen och fråga sig hur det går för den enskilde arbetstagaren och den presumtive småföretagaren. Där tror jag att vi skall göra insatser i vår samverkan.

Anf. 179 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag kan hålla med Elver Jonsson om att det var smärtsamt att pruta på Nordiska rådets budget. Jag håller också med honom om att det inte är så mycket pengar vi har att fördela när det gäller nordiskt samarbete. Där kan vi gemensamt jobba vidare. Vi var tvungna att skära ned budgeten – det vet vi alla. Det är en gammal vev som dras i den här kammaren. Jag tänker därför inte återkomma till det som gång på gång har sagts här. Vi kanske gemensamt kan jobba för att budgeten i framtiden skall bli större för Nordiska rådet.

Arbetslösheten *är* hög, och den är en mycket viktig fråga. Det är därför som jag gång på gång har tagit upp frågan, både vid sessionen och här hemma i kammaren. Därför tycker jag att det är viktigt att vi nu till sessionen får en redogörelse för arbetslösheten. Det är en fråga som jag har varit med och drivit ganska hårt. Jag tror att det är viktigt att vi årligen får en redogörelse från ministerrådet om hur det ser ut med arbetslösheten, så att vi alla kan fästa blicken på denna onda företeelse.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 27 maj).

12 § Ändring i lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU24

Ändring i lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner

Kammaren biföll talmannens hemställan om att ärendet fick avgöras efter endast *en* bordläggning.

Talmanen konstaterade att ingen talare önskade ordet.
(Beslut skulle fattas den 27 maj).

Prot. 1997/98:111
25 maj

Nordiskt samarbete
1997

13 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositioner

1997/98:118 Ändringar i årsredovisningslagarna

1997/98:158 Uppföljning av skogspolitiken

1997/98:159 Genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv om gemensamma regler för den inre marknaden för el, m.m.

1997/98:160 Kontoföring av finansiella instrument och kostnadsinformation till fondandelsägare

1997/98:162 Höjning av Sveriges kvot i Internationella valutafonden, m.m.

1997/98:164 Ändringar i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank

1997/98:166 Ny associationsrätt för bankaktiebolag, m.m.

1997/98:169 Gymnasieskola i utveckling – kvalitet och likvärdighet

1997/98:170 Ändringar i lagen om offentlig upphandling, m.m.

1997/98:173 Verkställighet och återvändande – en del av asylprocessen

1997/98:174 Sveriges tillträde till Förenta nationernas fördrag om fullständigt förbud mot kärnsprängningar

1997/98:175 Sveriges tillträde till konventionen om förbud mot användning, lagring, produktion och överföring av antipersonella minor (truppminor) samt om deras förstöring

1997/98:177 Ny lag om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet

1997/98:178 Medborgarskap och identitet

Skrivelse

1997/98:171 Filmavtalet

Motioner

med anledning av förs. 1997/98:RR10 Riksdagens revisorers förslag angående offentlig upphandling

1997/98:Fi69 av Jan Backman (m)

1997/98:Fi70 av Lars Tobisson m.fl. (m)

1997/98:Fi71 av Carl B Hamilton m.fl. (fp)

Konstitutionsutskottets betänkande

1997/98:KU25 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Försvarsutskottets betänkanden

1997/98:FöU10 Förändrad styrning av Försvarsmakten, m.m.

1997/98:FöU11 Försvarsmaktens ekonomi och verksamhet år 1998 m.m.

14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Prot. 1997/98:111

25 maj

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

*Fel! Okänt
växelargument.*

den 25 maj

1997/98:785 av *Lennart Fridén* (m) till kommunikationsministern
Portot för postförskott

1997/98:786 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialministern
Själv mord bland unga

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 2 juni.

15 § Anmälan om skriftligt svar på fråga

Anmäldes att följande skriftliga svar på fråga inkommit

den 25 maj

1997/98:736 av *Rolf Gunnarsson* (m) till justitieministern
Polissituationen i Dalarna

Svaret redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 2 juni.

16 § Kammaren åtskildes kl. 22.01.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 6 § anf. 29 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 72 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 102 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 163 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

*Fel! Okänt
växelargument.*

Innehållsförteckning

1 §	Avsägelse	1
2 §	Meddelande om onsdagen den 27 maj	1
3 §	Meddelande om frågestund	1
4 §	Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen.....	1
5 §	Hänvisning av ärenden till utskott	2
6 §	Riktlinjer för Sveriges arbete med jordbruks- och livsme- delspolitiken inom Europeiska unionen	2
	Jordbruksutskottets betänkande 1997/98:JoU23	2
Anf. 1	CARL G NILSSON (m).....	2
Anf. 2	LENNART BRUNANDER (c)	4
Anf. 3	MAGGI MIKAELSSON (v).....	8
Anf. 4	LENNART BRUNANDER (c) replik.....	11
Anf. 5	MAGGI MIKAELSSON (v) replik	11
Anf. 6	LENNART BRUNANDER (c) replik.....	12
Anf. 7	MAGGI MIKAELSSON (v) replik	12
Anf. 8	GUDRUN LINDVALL (mp)	13
Anf. 9	CARL G NILSSON (m) replik.....	17
Anf. 10	GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	17
Anf. 11	CARL G NILSSON (m) replik.....	18
Anf. 12	GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	18
Anf. 13	DAN ERICSSON (kd)	19
Anf. 14	GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	23
Anf. 15	DAN ERICSSON (kd) replik	23
Anf. 16	GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	24
Anf. 17	DAN ERICSSON (kd) replik	24
Anf. 18	INGE CARLSSON (s)	25
Anf. 19	CARL G NILSSON (m) replik.....	28
Anf. 20	INGE CARLSSON (s) replik	29
Anf. 21	CARL G NILSSON (m) replik.....	29
Anf. 22	INGE CARLSSON (s) replik	29
Anf. 23	LENNART BRUNANDER (c) replik.....	29
Anf. 24	INGE CARLSSON (s) replik	30
Anf. 25	LENNART BRUNANDER (c) replik.....	30
Anf. 26	INGE CARLSSON (s) replik	31
Anf. 27	DAN ERICSSON (kd) replik	31
Anf. 28	INGE CARLSSON (s) replik	32
Anf. 29	DAN ERICSSON (kd) replik	32
Anf. 30	INGE CARLSSON (s) replik	33
Anf. 31	MAGGI MIKAELSSON (v) replik.....	33
Anf. 32	INGE CARLSSON (s) replik	34
Anf. 33	MAGGI MIKAELSSON (v) replik.....	34
Anf. 34	GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	35
Anf. 35	INGE CARLSSON (s) replik	35
Anf. 36	GUDRUN LINDVALL (mp) replik.....	35

Anf. 37	INGE CARLSSON (s) replik	36	Prot. 1997/98:111
Anf. 38	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	36	25 maj
Anf. 39	MAGGI MIKAELSSON (v) replik	42	
Anf. 40	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	43	
Anf. 41	MAGGI MIKAELSSON (v) replik	44	
Anf. 42	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	44	
Anf. 43	LENNART BRUNANDER (c) replik	44	
Anf. 44	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	45	
Anf. 45	LENNART BRUNANDER (c) replik	45	
Anf. 46	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	46	
Anf. 47	CARL G NILSSON (m) replik	47	
Anf. 48	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	47	
Anf. 49	CARL G NILSSON (m) replik	48	
Anf. 50	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	48	
Anf. 51	DAN ERICSSON (kd) replik	48	
Anf. 52	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	49	
Anf. 53	DAN ERICSSON (kd) replik	50	
Anf. 54	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	50	
Anf. 55	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	51	
Anf. 56	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	51	
Anf. 57	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	52	
Anf. 58	Jordbruksminister ANNIKA ÅHNBERG (s)	52	
Anf. 59	EVA ERIKSSON (fp)	53	
Anf. 60	DAN ERICSSON (kd)	54	
Anf. 61	EVA ERIKSSON (fp)	55	
Anf. 62	DAN ERICSSON (kd)	55	
Anf. 63	EVA ERIKSSON (fp)	56	
	(Beslut skulle fattas den 27 maj.)	56	
7 §	Ändringar i fiskelagen, m.m.	56	
	Jordbruksutskottets betänkande 1997/98:JoU24	56	
Anf. 64	GUDRUN LINDVALL (mp)	56	
Anf. 65	KAJ LARSSON (s)	58	
Anf. 66	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	59	
Anf. 67	KAJ LARSSON (s) replik	60	
Anf. 68	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	60	
Anf. 69	KAJ LARSSON (s) replik	60	
Anf. 70	CARL G NILSSON (m)	60	
	(Beslut skulle fattas den 27 maj)	61	
8 §	Sverige i Förenta nationerna	61	
	Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU11	61	
Anf. 71	LARS HJERTÉN (m)	61	
Anf. 72	HELENA NILSSON (c)	63	
Anf. 73	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	64	
Anf. 74	EVA ZETTERBERG (v)	66	
Anf. 75	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	69	
Anf. 76	EVA ZETTERBERG (v) replik	69	
Anf. 77	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	69	
Anf. 78	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	70	

Anf. 79	VIOLA FURUBJELKE (s)	72
Anf. 80	LARS HJERTÉN (m) replik	75
Anf. 81	VIOLA FURUBJELKE (s) replik	76
Anf. 82	LARS HJERTÉN (m) replik	77
Anf. 83	VIOLA FURUBJELKE (s) replik	77
Anf. 84	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	77
Anf. 85	VIOLA FURUBJELKE (s) replik	78
Anf. 86	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	78
Anf. 87	VIOLA FURUBJELKE (s) replik	79
Anf. 88	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik	79
Anf. 89	VIOLA FURUBJELKE (s) replik	80
Anf. 90	EVA ZETTERBERG (v) replik	80
Anf. 91	VIOLA FURUBJELKE (s) replik	80
Anf. 92	EVA ZETTERBERG (v) replik	81
Anf. 93	VIOLA FURUBJELKE (s) replik	81
Anf. 94	INGRID NÄSLUND (kd)	82
Anf. 95	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	83
Anf. 96	INGRID NÄSLUND (kd)	84
Anf. 97	VIOLA FURUBJELKE (s)	84
Anf. 98	INGRID NÄSLUND (kd)	84
Anf. 99	VIOLA FURUBJELKE (s)	85
	(Beslut skulle fattas den 27 maj.)	85
9 §	Sveriges utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa	85
	Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU12	85
Anf. 100	LARS HJERTÉN (m)	85
Anf. 101	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	88
Anf. 102	EVA ZETTERBERG (v)	90
Anf. 103	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	93
Anf. 104	EVA ZETTERBERG (v) replik	93
Anf. 105	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	93
Anf. 106	EVA ZETTERBERG (v) replik	94
Anf. 107	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	94
Anf. 108	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	97
Anf. 109	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik	97
Anf. 110	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	97
Anf. 111	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik	98
Anf. 112	INGRID NÄSLUND (kd)	98
Anf. 113	URBAN AHLIN (s)	101
Anf. 114	INGRID NÄSLUND (kd) replik	103
Anf. 115	URBAN AHLIN (s) replik	104
Anf. 116	INGRID NÄSLUND (kd) replik	104
Anf. 117	URBAN AHLIN (s) replik	105
Anf. 118	HELENA NILSSON (c)	105
Anf. 119	INGRID NÄSLUND (kd) replik	107
Anf. 120	HELENA NILSSON (c) replik	107
Anf. 121	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	107
Anf. 122	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	110

Anf. 123 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	110
Anf. 124 LARS HJERTÉN (m).....	110
Anf. 125 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	111
Anf. 126 LARS HJERTÉN (m).....	111
Anf. 127 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	111
Anf. 128 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	112
Anf. 129 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	112
Anf. 130 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	112
Anf. 131 EVA ZETTERBERG (v).....	112
Anf. 132 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	113
Anf. 133 EVA ZETTERBERG (v).....	113
Anf. 134 INGRID NÄSLUND (kd)	114
Anf. 135 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	114
Anf. 136 INGRID NÄSLUND (kd)	114
(Beslut skulle fattas den 27 maj.)	115
10 § En förnyad svensk Afrikapolitik inför 2000-talet	115
Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU14	115
Anf. 137 INGER KOCH (m).....	115
(forts.).....	119
Ajournering.....	119
Återupptagna förhandlingar	119
10 § (forts.) En förnyad svensk Afrikapolitik inför 2000-talet	
(UU14).....	119
Anf. 138 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp)	119
Anf. 139 EVA ZETTERBERG (v).....	121
Anf. 140 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	124
Anf. 141 INGRID NÄSLUND (kd)	127
Anf. 142 CARINA HÄGG (s)	130
Anf. 143 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	134
Anf. 144 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	137
Anf. 145 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	138
Anf. 146 ANDRE VICE TALMANNEN	138
Anf. 147 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	138
Anf. 148 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	138
Anf. 149 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	138
Anf. 150 ANDRE VICE TALMANNEN	139
Anf. 151 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	139
Anf. 152 INGER KOCH (m) replik.....	139
Anf. 153 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	139
Anf. 154 INGER KOCH (m) replik.....	139
Anf. 155 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	139
Anf. 156 MARIANNE ANDERSSON (c)	140
Anf. 157 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	141
Anf. 158 MARIANNE ANDERSSON (c) replik	141
Anf. 159 ELVER JONSSON (fp).....	142
Anf. 160 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	143
Anf. 161 ELVER JONSSON (fp).....	143
(Beslut skulle fattas den 27 maj.)	143

11 § Nordiskt samarbete 1997	143
Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU18.....	143
Anf. 162 INGER KOCH (m).....	144
Anf. 163 ELVER JONSSON (fp)	145
Anf. 164 AGNETA BRENDT (s)	148
Anf. 165 INGER KOCH (m) replik	150
Anf. 166 AGNETA BRENDT (s) replik.....	150
Anf. 167 INGER KOCH (m) replik	150
Anf. 168 MARIANNE ANDERSSON (c)	150
Anf. 169 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	152
Anf. 170 INGRID NÄSLUND (kd)	153
Anf. 171 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	154
Anf. 172 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik.....	157
Anf. 173 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	157
Anf. 174 ELVER JONSSON (fp) replik	157
Anf. 175 Statsrådet LEIF PAGROTSKY (s).....	158
Anf. 176 ELVER JONSSON (fp) replik	158
Anf. 177 ANITA JOHANSSON (s).....	159
Anf. 178 ELVER JONSSON (fp)	160
Anf. 179 ANITA JOHANSSON (s).....	161
(Beslut skulle fattas den 27 maj).	161
12 § Ändring i lagen (1996:95) om vissa internationella sankt- ioner	161
Utrikesutskottets betänkande 1997/98:UU24	161
(Beslut skulle fattas den 27 maj).	161
13 § Bordläggning.....	162
14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	163
15 § Anmälan om skriftligt svar på fråga.....	163
16 § Kammaren åtskildes kl. 22.01.	163

Elanders Gotab, Stockholm 1998